

Українська мова, українська та зарубіжна літератури

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС

● ЧАСТИНА 1

9

клас

Старагіна І. П., Романенко Ю. О, Новосьолова В. І., Ткач П. Б.,
Панченков А. О., Блажко М. Б., Терещенко В. М.

«Українська мова, українська та зарубіжна літератури»
підручник інтегрованого курсу для 9 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)
Частина 1

ТОВ Видавництво «Ранок»
2026

Створено відповідно до модельної навчальної програми
«Інтегрований мовно-літературний курс
(українська мова, українська та зарубіжні літератури). 7-9 класи»
для закладів загальної середньої освіти
(автори Старагіна І. П., Новосьолова В. І., Терещенко В. М.,
Романенко Ю. О., Блажко М. Б., Ткач П. Б., Панченков А. О.)

Українська мова, українська та зарубіжна літератури

Підручник інтегрованого курсу для 9 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

ЧАСТИНА 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

9 клас

rnk.com.ua/111140
Інтерактивний
електронний додаток

Київ • Харків
Видавництво «Ранок»
2026

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС

УДК 811.161.2+821(477)+821(100)](075.3)
У 45

Авторський колектив:

Ірина Старагіна, Юлія Романенко, Валентина Новосьолова,
Поліна Ткач, Андрій Панченков, Марія Блажко, Василь Терещенко

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

(наказ Міністерства освіти і науки України від 27.01.2026 № 110)

Підручник створено відповідно до модельної навчальної програми
«Інтегрований мовно-літературний курс
(українська мова, українська та зарубіжні літератури). 7-9 класи»
для закладів загальної середньої освіти
(автори Старагіна І. П., Новосьолова В. І., Терещенко В. М.,
Романенко Ю. О., Блажко М. Б., Ткач П. Б., Панченков А. О.)

Підручник успішно пройшов апробацію у 2025/2026 навчальному році
(наказ Міністерства освіти і науки України від 02.02.2026 № 142)

Українська мова, українська та зарубіжна
У 45 **літератури** : підруч. інтегрованого курсу для 9 кл. закл.
загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / [І. П. Старагіна,
Ю. О. Романенко, В. І. Новосьолова та ін.]. — Харків :
Вид-во «Ранок», 2026. — 240 с. : іл.
ISBN

УДК 811.161.2+821(477)+821(100)](075.3)

Інтерактивний
електронний додаток
до підручника
доступний за QR-кодом
або посиланням
rnk.com.ua/111140

ЗРОБЛЕНО
В УКРАЇНІ

ISBN

© Старагіна І. П., Романенко Ю. О.,
Новосьолова В. І., Ткач П. Б.,
Панченков А. О., Блажко М. Б.,
Терещенко В. М., 2026
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2026

Путівник посібником 9

Немає магії сильнішої, ніж магія слів (А. Франс) 12-13

МОДУЛЬ	БАЗОВІ ЗНАННЯ ТА ТЕКСТИ	
1.1 с. 14-28	Комунікація	Комунікативна зумовленість етикету. Регістри як категорія комунікації
	Інформація	Факт і судження. Логічне й упереджене судження
	Мовні засоби	Складнопідрядне речення, його будова, засоби зв'язку в ньому. Основні види складнопідрядних речень
	Текст	Поняття про мовленнєвий стиль. Функціональні стилі української мови
	Літературний твір	Категорія трагічного. Трагедія як жанр драматургії
	Першоджерела	Уривки статей про театр «Глобус» у Лондоні, трагедія Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта»
1.2 с. 29-41	Комунікація	Культура мовлення. Національна специфіка мовленнєвого етикету
	Інформація	Суб'єктивна й об'єктивна інформація
	Мовні засоби	Складнопідрядні речення з підрядними означальними і підрядними з'ясувальними. Синонімія складнопідрядних речень і простих ускладнених речень
	Текст	Розмовний стиль. Сфера застосування. Жанри, зокрема етикетні
	Літературний твір	Види конфлікту в літературному творі
	Першоджерела	Стаття літературознавиці Н. Торкут «Трагічне крещендо Шекспірової музи», декоративне панно «Святий Франциск проповідує птахам», картина Ніколя Пуссена «Чума в Ашдоді», Пітера Брейгеля старшого «Тріумф смерті», журнальна стаття «Любов до смерті, або чи могли Ромео та Джульєтта жити у Львові»

1.3 с. 42–49	Комунікація	Тональність мовлення
	Інформація	Спотворена інформація. Причини спотворення інформації
	Мовні засоби	Складнопідрядні речення з підрядними місця й часу. Синонімія складнопідрядних речень і простих ускладнених речень
	Текст	Художній стиль. Сфера застосування. Жанри
	Літературний твір	Інтертекстуальність
	Першоджерела	Художні фільми «Ромео і Джульєтта» режисер Франко Дзеффіреллі (1968), режисер Баз Лурманн (1996), режисер Карло Карлеї (2013), анімафільм «Гномео та Джульєтта» режисер Келлі Асбарі (2011), уривок з тексту Р. П. Ро «Гід по Шекспіру в Італії», картина Джозефа Райта «Ромео і Джульєтта: сцена в гробниці», стаття кінорежисера О. Чорного «Вестсайдська історія. 60 років тому й сьогодні», рецензія журналістки Н. Іваненко на фільм Стівена Спілберга «Вестсайдська історія»
1.4 с. 50–70	Комунікація	Формули мовленнєвого етикету (звертання, вітання, знайомство, вибачення, прохання, подяка, прощання, прояв згоди / незгоди тощо)
	Інформація	Організація інформації на різних підставах. Хронологічна організація інформації
	Мовні засоби	Складнопідрядні речення з підрядними способу дії і ступеня та підрядними порівняльними. Синонімія складнопідрядних речень і простих ускладнених речень
	Текст	Науковий стиль. Сфера застосування. Жанри. Підстили (власне науковий, науково-популярний, науково-навчальний)
	Літературний твір	Літературно-мистецькі епохи
	Першоджерела	Уривки книги Р. Семківа «Як читати класиків. Практичні поради, ненудна теорія, ефективні стратегії», уривки книги А. Євдокимової «Що воно таке? Українська література»; текст І. Лімборського «Класицизм в українській літературі», енциклопедична стаття мовознавиці С. Єрмоленко «Етикет мовний», відео «Синтаксична синонімія в простих і складнопідрядних реченнях #15», стаття С. Харченко «Синонімія простих ускладнених і складнопідрядних речень у сучасній українській мові»

1.5 с. 71–89	Комунікація	Ділове спілкування
	Інформація	Тематична організація інформації
	Мовні засоби	Складнопідрядні речення з підрядними причини, умови, наслідку. Синонімія складнопідрядних речень і простих ускладнених речень
	Текст	Офіційно-діловий стиль. Сфера застосування
	Літературний твір	Трагікомедія як жанр драматургії
	Першоджерела	П'єса І. Карпенко-Карого «Сто тисяч», документ «Витяг із «Положення про селян, що вийшли з кріпосної залежності» (1861 р., лютого 19)», матеріали офіційних новинних сайтів українських ЗМІ, уривки із Земельного кодексу України, матеріали онлайн-джерел
1.6 с. 90–103	Комунікація	Мистецтво публічного виступу
	Інформація	Логічна організація інформації
	Мовні засоби	Складнопідрядні речення з підрядними наслідковими й допустовими
	Текст	Публіцистичний стиль. Сфера застосування. Підстилі
	Літературний твір	Національна театральна культура
	Першоджерела	Матеріали сайту Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого, тизер фільму «Діло безп'ятого» реж. В. Шалиги, стаття «Публіцистичний стиль» мовознавиці Л. Кравець, фрагмент ТСН, уривок зі статті А. С. Бойка-Гагаріна «Історія фальшивомонетництва», матеріали усемережжя, стаття О. Руданець «Такий сучасний Карпенко-Карий»
1.7 с. 104–117	Комунікація	Ток-шоу. Дистанція в комунікації
	Інформація	Асоціативна організація інформації
	Мовні засоби	Складнопідрядні речення з кількома підрядними
	Текст	Епістолярний стиль. Сфера застосування. Жанри
	Літературний твір	Літературні жанри, співвідносні з ток-шоу
	Першоджерела	Фрагменти українських ток-шоу «Свобода слова», «Схеми: корупція в деталях», «Рандеву з Яніною Соколовою», «Телебачення Торонто», уривки з матеріалів «Біла книга реформ 2025. Розділ 10. Ринок землі»

Ще не було епохи для поетів, але були поети для епох (Л. Костенко) .. 118–119

МОДУЛЬ		БАЗОВІ ЗНАННЯ ТА ТЕКСТИ
2.1 с. 120–143	Комунікація	Міжособистісна комунікація
	Інформація	Надійне джерело інформації
	Мовні засоби	Безсполучникове складне речення (БСР) та його ознаки. Засоби художньої виразності синтаксичного рівня
	Текст	Підтекст як багаторівневий інструмент смислу
	Літературний твір	Підходи до аналізу літературного твору. Естетична цінність поетичного твору
	Першоджерела	Картина І. Труша «Сосна. Триптих», стаття Р. Козак «Самітна сосна самотнього Труша», поезія Г. Гейне «Коли розлучаються двоє» (у перекладі М. Ставицького), матеріали ресурсу UAHistory, пісня «Коли розлучаються двоє» на музику М. Лисенка, рекомендації щодо використання штучного інтелекту, статті «Гейне в українській літературі», «Коріння та крила з Борисом Бурдою», «Кримський Агатангел Юхимович», матеріали інтернет-ресурсів «Портал Лесі Українки» та «Локальна історія», уривок зі статті О. Дейча про творчість Гейне, збірка А. Кримського «Пальмове гілля» тощо
2.2 с. 144–158	Комунікація	Мовленнєві жанри міжособистісної комунікації
	Інформація	Перевірка достовірності інформації (фактчекінг)
	Мовні засоби	Типи безсполучникових складних речень. Синтаксична норма та синтаксична помилка
	Текст	Інтертекстема
	Літературний твір	Творчість мандрівних дяків
	Першоджерела	Поезія Т. Шевченка «Злоначинаючих спина», Г. Сковороди «Всякому місту звичай і права», Е. По «Ельдорадо» (у 9 перекладах), стаття «Погляди Тараса Шевченка щодо релігії», подкаст С. Тарасенка «Сковорода: тут і зараз», анотація до аудіокниги «Григорій Сковорода. Філософські трактати, діалоги, притчі», матеріали сайтів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, онлайн-медіа «Українки», Медіамейкер, уривок з листа Г. Сковороди, радіопрограма «Що є свобода? Діалог із Григорієм Сковородою», журналістська стаття Н. Лебідь «300 років самотності: що ми знаємо про Сковороду?» тощо

2.3 с. 159–174	Комунікація	Соціальні ролі та статус у міжособистісній комунікації
	Інформація	Об'єктивність інформації та інтерпретація
	Мовні засоби	Синонімія безсполучникових складних речень із реченнями складносурядними
	Текст	Взаємодія контексту й підтексту в творі
	Літературний твір	Білий вірш. Літературний рух «Буря і натиск»
	Першоджерела	Міф про Прометея, біблійна легенда про Адама і Єву, тексти про основні засади епохи Просвітництва й літературний рух «Буря і натиск», поезії Гете «Прометей», Т. Шевченка «Кавказ», В. Симоненка «Курдському братові», Боба Ділана «Господарі війни», матеріали соціологічного дослідження, фото, відео тощо
2.4 с. 175–184	Комунікація	Емоційне забарвлення міжособистісної комунікації
	Інформація	Пропаганда
	Мовні засоби	Синонімія безсполучникових складних речень із реченнями складнопідрядними
	Текст	Деконструкція як прийом аналізу тексту
	Літературний твір	Алюзія
	Першоджерела	Анотація до аудіокнижки Л. Якимчук «Абрикоси Донбасу», статті «Не пов'язано з вугіллям», «Вісім років», «Метрошкола в Харкові», вірші Л. Якимчук «Розкладання», «Він каже, що все буде добре», «Повертання», С. Жадана «Бути соняшником в полях Донбасу», М. Савки «Мій Бог формує всю ніч батальйони...», картина С. Ткаченка «Переселенець», відео Україна24 «Як звучить Україна», пісня «Метро» тощо
2.5 с. 185–194	Комунікація	Бар'єри в міжособистісній комунікації
	Інформація	Клікбейт
	Мовні засоби	Кома і крапка з комою між частинами безсполучникового складного речення
	Текст	Форма твору та інтертекстуальність
	Літературний твір	Коломийка. Коломийковий розмір
	Першоджерела	Вірші Д. Павличка «Ми цілувались на морозі...», Ю. Іздрика «Молитва», Д. Лазуткіна «Пісок і літо», Л. Костенко «Розкажу тобі думку таємну...», «Очима ти сказав мені: люблю...», М. Кіяновської «Я злукавлю з тобою...», М. Савки «А долоні ще пахнуть травою, волосся — туманом...» тощо

2.6 с. 195–204	Комунікація	Мовленнєві стратегії та тактики міжособистісної комунікації
	Інформація	Репрезентативність вибірки
	Мовні засоби	Двокрапка між частинами безсполучникового складного речення
	Текст	Підтекст у нехудожніх текстах / медіатекстах
	Літературний твір	Рондель
	Першоджерела	Твір Лесі Українки «Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами...», аудіофрагмент проєкту «Привіт. Леся» у виконанні І. Вітовської, фрагменти книги О. Забужко «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій», вірш В. Незвала «Ти прости» тощо
2.7 с. 205–225	Комунікація	Інтернет-комунікація в міжособистісному спілкуванні. Перефразування
	Інформація	Етичність у зборі інформації
	Мовні засоби	Тире між частинами безсполучникового складного речення
	Текст	Підтекст як простір для читача
	Літературний твір	Імпресіонізм
	Першоджерела	Статті «Нетикет, або мережевий етикет», «Усе, що треба знати про Сергія Жадана перед тим, як читати його вірш», довідник «Мова інтернет-спілкування», картини А. Куїнжі «Місячна ніч на Дніпрі», К. Моне, вірші П. М. Верлена «La lune blanche», С. Жадана «Сніг», Д. Лазуткіна «Так пахнуть молоді листки», інформація з сайта «Читомо» та фейсбук-сторінки ВСЛ тощо
2.8 с. 226–239	Комунікація	Я-висловлювання
	Інформація	Різновиди подкастів. Конфіденційність інформації
	Мовні засоби	Безсполучникове складне речення (узагальнення)
	Текст	Гіпертекст у літературі та в медіа
	Літературний твір	Гіпертекстуальність
	Першоджерела	Випуски подкастів «Нечитані вірші», «Книгосховище», «КрутеЗНО», поезія П. Верлена «В місячній світлі...», Ю. Іздрика «Молитва», Г. Гейне «Коли розлучаються двоє...», Леся Українка «Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами...», Б. Ділан «Господарі війни», Л. Якимчук «Розкладання», Г. Сковорода «De libertate», С. Жадан «Бути соняшником на полях Донбасу» тощо

Дорогі друзі!

Працюючи з цим посібником, ви виконуватимете різноманітні навчальні завдання, структуровані за такими рубриками: **«Польове дослідження»**, **«Читацький і глядацький форум»**, **«Індивідуальне читання»**, **«Дискусійний майданчик»**, **«Творча студія»**, **«Наукова лабораторія»**, **«Практикум»** та **«Мірило поступу»**. Ці рубрики — ваш «путівник», який допоможе орієнтуватися у видах роботи й упевнено рухатися до поставленої мети. Тож уважно ознайомтеся з наведеною далі інформацією щодо специфіки кожної з визначених рубрик посібника.

Польове дослідження

Ця рубрика передбачає виконання різноманітних завдань, метою яких є збирання інформації шляхом спостереження за власним мовленням і мовленням оточення; дослідження читацьких уподобань рідних, друзів, однокласників і однокласниць чи членів громади. Це такі завдання: анкетування; інтерв'ю; аналіз отриманих даних й узагальнення їх; візуалізація у вигляді таблиць, графіків, діаграм, пошук джерел інформації тощо.

Читацький і глядацький форум

Виконуючи завдання цієї рубрики, ви будете багато спілкуватися — усно або письмово — щодо прочитаного, прослуханого або переглянутого, намагаючись донести свою думку, обґрунтувати її. Усі матеріали, які вам доведеться читати, переглядати чи прослуховувати, щоб виконувати завдання рубрики, ви зможете знайти в **Хрестоматії**, розміщеній в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Індивідуальне читання

Крім текстів, запропонованих для опрацювання в завданнях підручника, ви впродовж року читатимете й різноманітні інші тексти, які обиратимете самостійно — за власним розсудом і власними вподобаннями. Щоб у вас був майданчик для обміну думками щодо ваших читацьких уподобань, вам пропонуються завдання в рубриці «Індивідуальне читання». Виконання завдань цієї рубрики допоможе вам розширити власне читацьке коло.

Дискусійний майданчик

У цій рубриці на вас чекають завдання, метою яких буде обговорити ті питання мови й літератури, щодо яких немає одностайності. Ваші дискусії в класі можуть виявитися палкими, завзятими, гострими, але під час будь-якого обговорення важливо пам'ятати: дискусія — це спілкування рівних людей, які поважають одне одного й толерантно ставляться до думок інших, навіть якщо не поділяють їхніх поглядів.

Творча студія

У цій рубриці кожен і кожна з вас зможе розвинути свої творчі, креативні здібності, пишучи різноманітні твори, есе, вірші, оповідання, малюючи, танцюючи, драматизуючи й декламуючи чи розробляючи індивідуальні й групові проекти тощо. Одним словом, під час виконання завдань цієї рубрики ви відчуєте себе вільними, оригінальними й унікальними.

Наукова лабораторія

Хай вас не лякає слово «лабораторія», яке в словнику означене як «спеціальне приміщення, обладнане для проведення експериментів, дослідів, випробувань і т. ін.». Завдання цієї рубрики дадуть змогу розгорнути довкола вас уявну лабораторію, адже ви досліджуватиме мову, якою розмовляєте, або тексти, які читаєте. Підтвердити правильність зроблених під час дослідження висновків вам допоможе **Довідник**, доступний в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Практикум

Щоб стати майстром чи майстринею в будь-якій справі в житті — треба багато практикуватися, тобто відточувати свою майстерність, багато вправляючись. Недарма в народі кажуть: без труда нема плода. І саме завдання рубрики «Практикум» допоможуть вам сформувати стійкі вміння письмового мовлення, читацької діяльності. До речі, саме виконуючи завдання цієї рубрики, ви матимете змогу перевірити результати своїх лабораторних досліджень на практиці.

Інтерактивний електронний додаток

Хрестоматія
rnk.com.ua/111173

Довідник
rnk.com.ua/111174

Кожний модуль підручника має інтерактивний супровід, перейти до якого можна за відповідним QR-кодом. Позначка ► біля номера вправи означає можливість виконання завдання за допомогою цифрових засобів. Розміщені матеріали можна опрацьовувати онлайн, а також шляхом попереднього завантаження їх у цифровий пристрій або друкування.

Мірило поступу

Щоб знати, куди рухатися, варто розуміти, де ти перебуваєш зараз. У цьому вам допомагатиме рубрика «Мірило поступу». У ній ви знайдете таблиці, розміщені в електронному додатку до підручника, з переліком усього, чого ви маєте досягти на певному етапі вивчення. Рубрика міститься наприкінці кожного розділу підручника, однак це не означає, що ви оцінюватимете свій поступ лише чотири рази впродовж року. Ні! До цієї рубрики можна звертатися частіше, щоб з'ясувати, що вже досягнуто і на якому рівні, а над чим ще варто інтенсивно попрацювати.

Крім рубрики «Мірило поступу», розуміти те, наскільки ефективною є ваша робота впродовж року, вам також допоможе портфоліо, яке ми радимо регулярно наповнювати матеріалами, створеними під час виконання завдань у межах усіх названих вище рубрик. Ваше портфоліо може бути паперовим або електронним. Саме завдяки портфоліо — такому собі вашому навчальному профілю — ви завжди матимете змогу порівняти себе вчорашніх із собою сьогоднішніми, щоразу дивуючись, як ви змінюєтеся з кожним новим днем і місяцем навчання. **Бажаємо успіхів!**

Розділ 1

Немає магії сильнішої, ніж магія слів

(А. Франс)

1

У цьому розділі ви читатимете:

- п'єсу Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта»;
- п'єсу Івана Карпенка-Карого «Сто тисяч»;
- витяги із Земельного кодексу України;
- есе та інші тексти однокласників та однокласниць;
- літературознавчі та театрознавчі статті;
- рецензії на кінофільми, відгуки на вистави;
- матеріали інтернет-журналу, новинних сайтів, аналітичної онлайн-платформи, Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого;
- навчальні тексти;
- словникові статті.

Глядач повинен бути схвилюваним, розсердженим, зачепленим у своїх переконаннях, відчуттях. Це не терапевтичний сеанс, де тебе заспокоять і погладять по голівці. Мені здається, театр повинен будити, давати емоційний струс.

Наталія Ворожбит

2

У цьому розділі ви писатимете:

- есе, міркування;
- сценарний план ток-шоу;
- характеристику дійових осіб;
- повідомлення в науково-популярному стилі;
- ділові листи;
- текст публічного виступу;
- допис про власне індивідуальне читання;
- пародію на одну зі сцен п'єси.

3

У цьому розділі ви обговорюватимете:

- що лежить в основі трагічного конфлікту в літературному творі;
- які бувають реєстри в комунікації;
- як статус, вік, соціальні зв'язки зумовлюють етикет;
- що таке упереджене судження;
- у чому різниця між суб'єктивною та об'єктивною інформацією;
- що таке «ковані слова» і як ставляться відомі діячі української науки та культури до словотворчості письменників;
- чим відрізняється в п'єсі соціальний конфлікт від особистісного;
- чому люди спотворюють інформацію;
- як тональність мовлення мовця впливає на слухача;
- що таке інтертекстуальність;
- у чому проявляється мистецтво публічного виступу;
- яку роль відіграє дистанція в комунікації;
- як літературні жанри співвідносяться з ток-шоу.

4

У цьому розділі ви досліджуватимете:

- особливості складнопідрядного речення, засоби зв'язку в ньому та його різновиди;
- організацію інформації;
- національну специфіку мовленнєвого етикету;
- характерні ознаки трагедії як жанру літератури та її різновид трагікомедію;
- літературно-мистецькі епохи: від античності до сьогодення;
- функціональні стилі української мови.

Модуль 1.1

rnk.com.ua/111141

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Регістри як категорія комунікації. Комунікативна зумовленість етикету	Факт і судження. Логічне й упереджене судження	Складнопідрядне речення, його будова, засоби зв'язку в ньому. Основні види складнопідрядних речень	Поняття про мовленнєвий стиль. Функціональні стилі української мови	Категорія трагічного. Трагедія як жанр драматургії

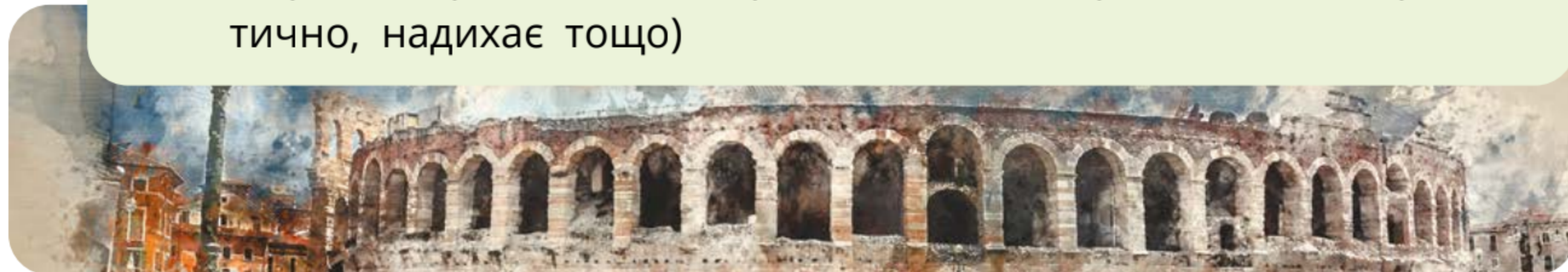
Польове дослідження

1

Розгляньте сувеніри, присвячені Ромео та Джульєтті, які туристи можуть придбати в італійському місті Верона. Що ви знаєте про цих героїв? Проведіть опитування серед однокласниць і однокласників, оформивши ці питання в Google-форму:

1. Чи знаєте ви, хто такі Ромео та Джульєтта? Звідки ви про них дізналися? (варіанти: з уроків, з фільмів / серіалів, з мемів, від друзів тощо)

2. Як ви ставитеся до історії кохання Ромео та Джульєтти? (варіанти: романтично, трагічно, надто драматично, нереалістично, надихає тощо)

3. Коли ви вперше почули цю історію, що ви відчували? (відкрите запитання або варіанти: здивування, смуток, цікавість, байдужість тощо)

4. Чи вважаєте ви, що ця історія актуальна сьогодні? Чому так або чому ні?

5. Якби Ромео та Джульєтта жили сьогодні, як би розвивалися їхні стосунки? (варіанти: знайомство в соцмережах, проблеми через батьків, хепі-енд, нічого б не вийшло тощо)

6. Чи хотіли би ви прочитати п'єсу повністю або подивитися її сучасну постановку? Чому?

Поділіться результатами своєї роботи в класі.

Практикум

2

А Пригадайте, зокрема з уроків у восьмому класі, що вам відомо про життя та поетичну творчість Вільяма Шекспіра. Чому сам факт існування Шекспіра й авторство його творів деякі дослідники піддають сумніву? Використовуючи надійні джерела, підготуйте повідомлення про літературознавчу дискусію щодо авторства п'єс Вільяма Шекспіра.

Імовірний портрет Шекспіра роботи Джона Тейлора

2

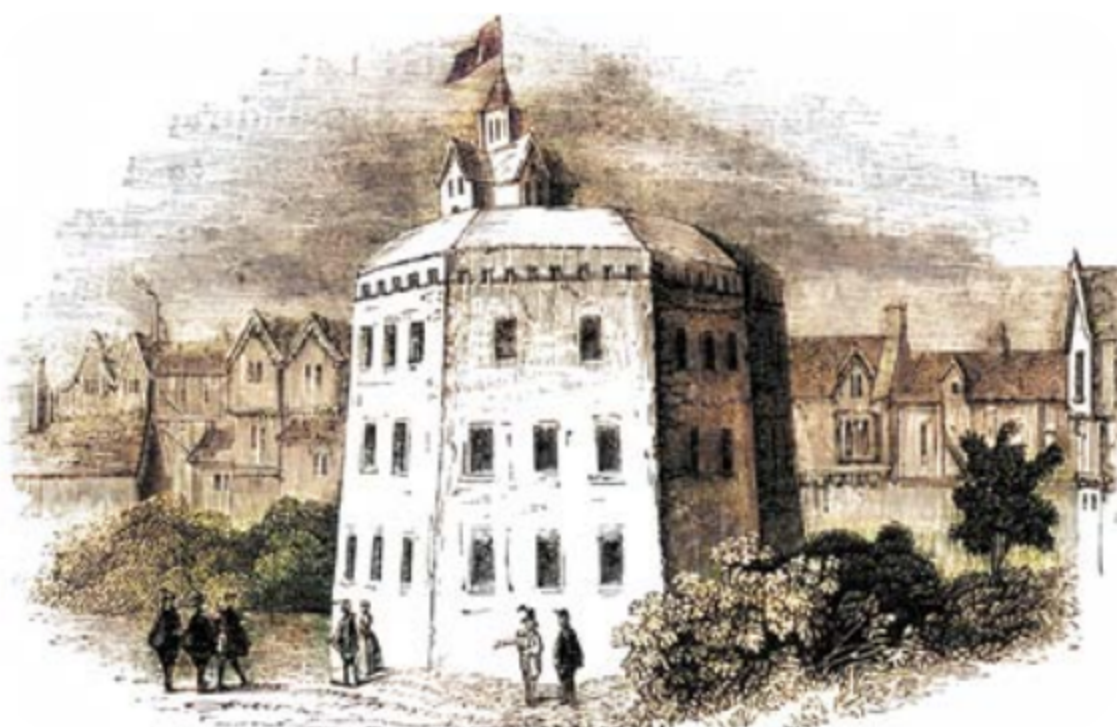
Б Зробіть усне повідомлення для групи однокласників і однокласниць. Вислухайте їхні повідомлення. Обговоріть, чи однакові джерела ви використовували. Визначте, у чиїх повідомленнях міститься нова для вас інформація.

Читацький і глядацький форум

3

А Прочитайте вміщені в **Хрестоматії** уривки статей про театр «Глобус» у Лондоні. Перегляньте зображення давнього та сучасного театру «Глобус».

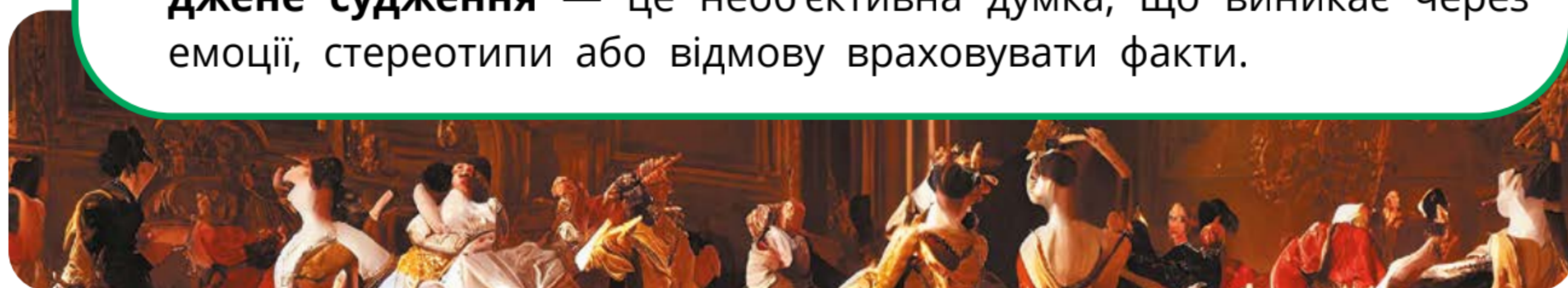
Зображення давнього та сучасного театру «Глобус»

3

Б Підготуйте три запитання про зміст прочитаного. Об'єднайтеся в пари. Обговоріть відповіді на свої запитання. Пригадайте, що таке факт і судження. Випишіть із прочитаних уривків статей приклад факту та приклад судження. Чи є це судження логічним? Чи воно упереджене? Обговоріть результати своєї роботи з однокласниками й однокласницями.

Логічне судження — це обґрунтоване й послідовне твердження, яке не суперечить фактам і відповідає правилам логіки. **Упереджене судження** — це необ'єктивна думка, що виникає через емоції, стереотипи або відмову враховувати факти.

4

А Прочитайте в **Хрестоматії** перелік дійових осіб твору Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта». Які дві групи дійових осіб тут названі? Як це пов'язано з назвою твору?

4

Б Створіть мапу дійових осіб, ураховуючи ремарки в переліку, позначивши зв'язки між усіма учасниками подій. Якщо зв'язки не є зрозумілими, залиште знак питання для подальшого уточнення мапи під час читання твору.

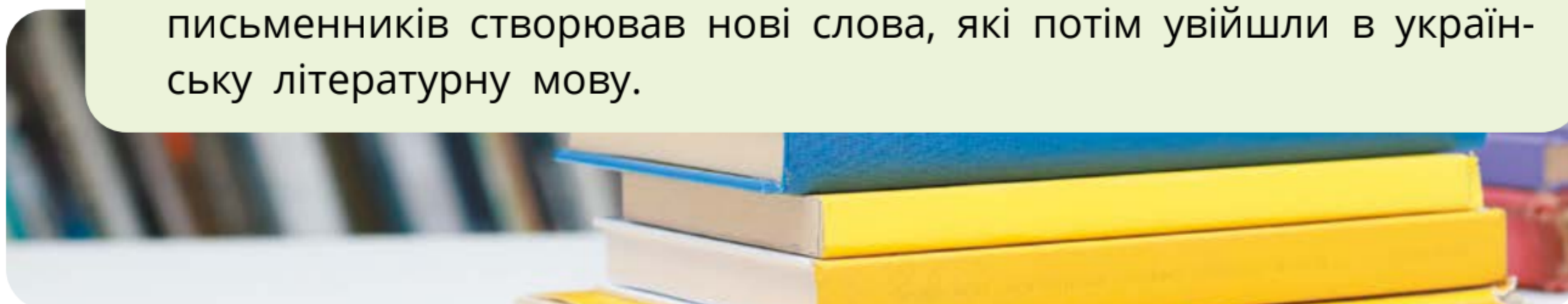
Дискусійний майданчик

5

А За висновком дослідників, Вільям Шекспір володів неймовірно великим словниковим запасом. Окрім цього, він сміливо створював нові слова, які потім стали загальноновживаними. У своїй мовотворчості Шекспір використовував складання слів, префікси, суфікси, поетично переосмислював значення слів. Наприклад:

Слово	Суть мовотворчості
Bedroom (спальня)	Шекспір поєднав слова « bed » (ліжка) + « room » (кімната). Хоч сьогодні це слово здається звичним, на той час таке пряме означення кімнати за функцією було новаторським. Шекспір зробив словотвір із прозорим змістом , який одразу зрозумілий.
Lonely (самотній)	Утворене шляхом додавання суфікса -ly до слова « alone ». Така форма дала змогу створити новий прикметник, який звучить інакше, ніж просто «alone». Це приклад словотвору через афіксацію, завдяки чому з'явилося слово, яке тепер є базовим у сучасній англійській.
Star-crossed (буквально — «перехрещені зірками»)	Шекспір утворив прикметник, поєднавши два слова — « star » (зірка) і « crossed » (перехрещений). В основі — астрологічна ідея, що доля людей визначається розташуванням зірок. Отже, «star-crossed» означає тих, чия любов приречена через злу долю. Це нове поетичне слово передає глибокий сенс — несумісність долі і почуттів .

Пригадайте з власного читацького досвіду, хто з українських письменників створював нові слова, які потім увійшли в українську літературну мову.

5

Б Прочитайте статтю «Ковані слова» з Енциклопедії «Українська мова». Поміркуйте, чи можна слова, які наведені як приклад Шекспірової мовотворчості, назвати «кованими словами»? Яку позицію діячів української науки та культури ви підтримуєте: М. Костомарова, І. Нечуя-Левицького, Б. Грінченка або І. Франка? Поясніть свої міркування однокласникам і однокласницям.

«Ковані слова» — неологізми, що творилися діячами укр. культури кін. XIX — поч. XX ст., «коли українському слову приходилось здобувати нові поля невідомих досі понять» (І. Франко). «К. с.» виникали насамперед у перекладах українською мовою творів світ. л-ри, у публіцист. і наук. працях. «Кованими» їх називали тому, що вони часто творилися за моделями, відсутніми в тодішній укр. мові. Деякі з нових слів, що означали нові поняття і не порушували закономірностей словотвору укр. мови, ввійшли до її словникового складу. М. Старицькому належать слова **«не-стяма»**, **«байдужість»**, **«загарт»**, **«приємність»**, **«провинність»**, **«млявий»**, **«страдниця»**, **«противовага»** (сучас. противага); Олені Пчілці — **«мистецтво»**, **«переможець»**, **«променистий»**; Лесі Українці — **«невідборонно»**; І. Франкові — **«недвижно»**, **«невпинний»**, **«отвір»**, **«привид»**, **«припис»**, **«пречудовий»**, **«проблиск»**, **«прямовісно»**, **«свідोцтво»**; А. Кримському — **«зміст»** та ін. Діячі укр. науки і культури по-різному ставилися до «к. с.»: М. Костомаров, І. Нечуй-Левицький, Б. Грінченко були проти них, а І. Франко у статті «Михайло Петрович Старицький» захищав словотворчість письменника. Позитивно оцінював «кування» слів як один із засобів збагачення лексики укр. мови А. Кримський.

Читацький і глядацький форум

6

А Пригадайте, що таке пролог. Яку функцію він виконує у творі? Прочитайте в **Хрестоматії** пролог до «Ромео і Джульєтти». Прокоментуйте, чи переказано в пролозі сюжет твору. У який спосіб? Доведіть, що в пролозі зазначено, що цей твір є трагічним.

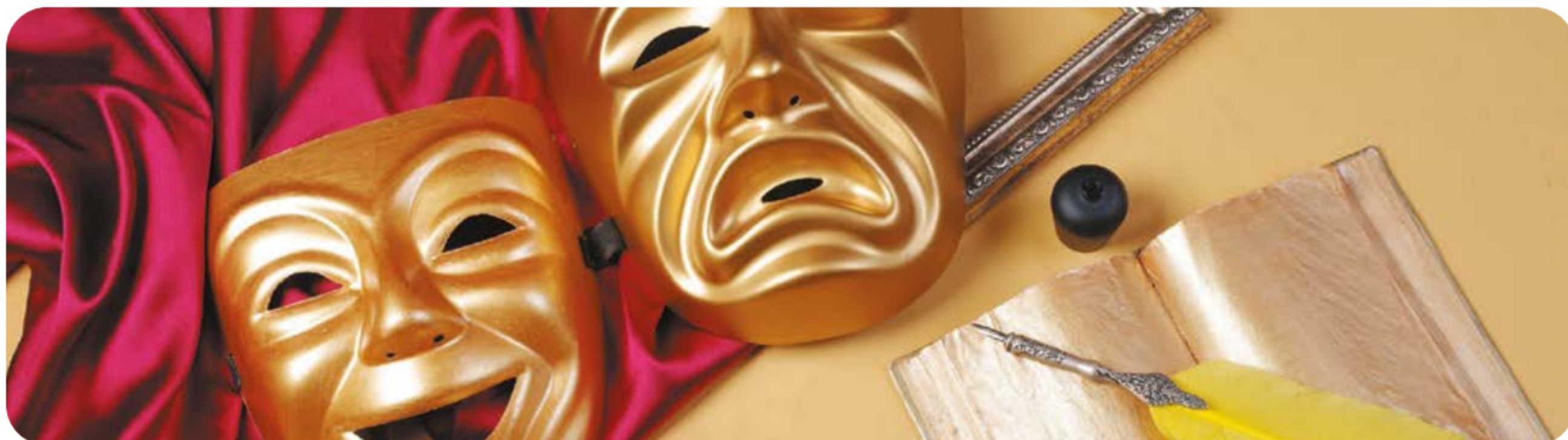
Трагічне — це естетична категорія, яка характеризує ту грань освоєння світу, що викликана сприйняттям глибоких страждань і навіть загибелі людей, котрі втілюють у собі суспільний естетичний ідеал. В основі трагічного конфлікту — зіткнення високих прагнень людини із жорстокою дійсністю, що зумовлює катастрофічні наслідки, проте не знецінює велич самої особистості.

6

Б Поміркуйте, як пролог може бути представлений на сцені. Хто його виконуватиме? Скориставшись надійними джерелами, дізнайтеся, як виконували його у давньогрецькому театрі та в театрі шекспірівських часів. Прочитайте текст прологу, з'ясовуючи значення незрозумілих слів. За потреби з'ясуйте правильні наголоси.

6

В Роздрукуйте текст прологу та підготуйтеся до його виразного читання. Виконайте пролог у класі.

Дискусійний майданчик

7

Поміркуйте, урахувавши сюжет, переданий у пролозі, у чому полягає конфлікт у творі В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта». Скориставшись матеріалами **Довідника**, доведіть, що «Ромео і Джульєтта» за жанром є трагедією.

Трагедія (грец. *tragoedia*, досл. «цап'яча пісня») — це драматичний твір, який ґрунтується на гострому, непримиренному конфлікті особистості, що прагне максимально втілити свій творчий чи моральний потенціал, але стикається з об'єктивною неможливістю його реалізації.

Наукова лабораторія

8

Прочитайте текст прологу ще раз. У кожному реченні позначте підмети та присудки. Прокоментуйте кожне речення з огляду на його будову (просте неускладнене, просте ускладнене (чим саме?), складне). Знайдіть у першому реченні службове слово, яке приєднує однорідні члени. Обведіть це слово. Поясніть розділові знаки в цьому реченні.

Прокоментуйте будову другого речення. Знайдіть у цьому реченні слово, яке об'єднує частини речення. Прокоментуйте розділові знаки. Визначте тип третього речення. Прокоментуйте його будову, слова, використані для поєднання частин речення, та розділові знаки.

Складнопідрядне речення (СПР) — це складне речення, частини якого синтаксично нерівноправні та поєднані підрядними сполучниками чи сполучними словами. Нерівноправність частин означає, що одна з них залежна від другої, тобто від однієї до другої частини можна поставити питання.

Читацький і глядацький форум

9

А Прочитайте в **Хрестоматії** перший акт твору В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта». Обговоріть відповіді на питання:

- Хто в сцені 1 говорить прозовою мовою, а хто — віршованою? Як ви вважаєте, чому?
- Хто такий Князь? Яку роль він виконує в місті? Що Князь виголошує в монолозі? Про яку цінність ідеться в його словах?
- Яким у сцені 1 постає Ромео зі слів Меркуціо й Бенволіо? Яким ми бачимо Ромео в наступному діалозі з Бенволіо? У чому відмінність сприйняття цього образу? У кого закоханий Ромео? Що він задумав?

9

Б Розгляньте портрет Ромео. Які риси, зрозумілі з прочитаної сцени, можна бачити на цьому портреті?

Ромео, Еміль-Анрі Ляпорт

Ромео, кадр із фільму «Ромео і Джульєтта», реж. Ф. Дзеффіреллі

9

В Обговоріть відповіді на питання:

- Що ми дізнаємося про Джульєтту з діалогу Капулетті та Париса в сцені 2?
- Якою постає Джульєтта в сцені 3?
- Які плани щодо Джульєтти мають її батьки? Про які риси суспільного життя це говорить?

9

Г Розгляньте портрет Джульєтти. Які риси героїні ви впізнаєте з цієї сцени?

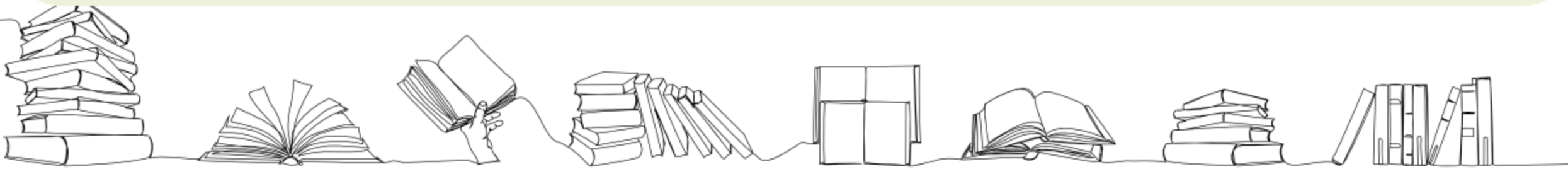
Джульєтта, Філіпп Кальдерон

Джульєтта, Джон Вільямс Вотергаус

9

Г Обговоріть відповіді на питання:

- Що говорять про кохання Меркуціо та Ромео в сцені 4? У чому різниця їхнього сприйняття кохання?
- Як до Ромео ставиться Тібальдо? А як синьйор Капулетті? Чому?
- Як Ромео реагує на появу Джульєтти?
- Чому синьйор Капулетті й Тібальдо сваряться в сцені 5?

9

Д Перечитайте перший діалог Ромео та Джульєтти. Чи розуміє Ромео, хто така Джульєтта? Підготуйте в парі читання діалогу за ролями. Оприлюдніть вашу інтерпретацію діалогу класу.

Наукова лабораторія

10

А Перечитайте уривок. Як мамка (годувальниця) рахує роки Джульєтти? Що їй допомагає в підрахунку? Чому вона згадує кількість зубів не тільки Джульєтти? Чи можна цей спосіб назвати науковим?

Синьйора Капулетті

Річ ось в чім.— Вийди на хвилинку, мамко,
ми побалакаєм.— Вернися, мамко:
я здумала, що це й тебе обходить.
Ти знаєш, моя донька в красних літах.

Мамка

Їй-право, я злічу їх за годину.

Синьйора Капулетті

Немає чотирнадцяти.

Мамка

Зубів.

Я ставлю чотирнадцять — хоч у мене
їх тільки четверо — це правда. Скільки
лишилося до Пётра?

Синьйора Капулетті

Тижнів зо два.

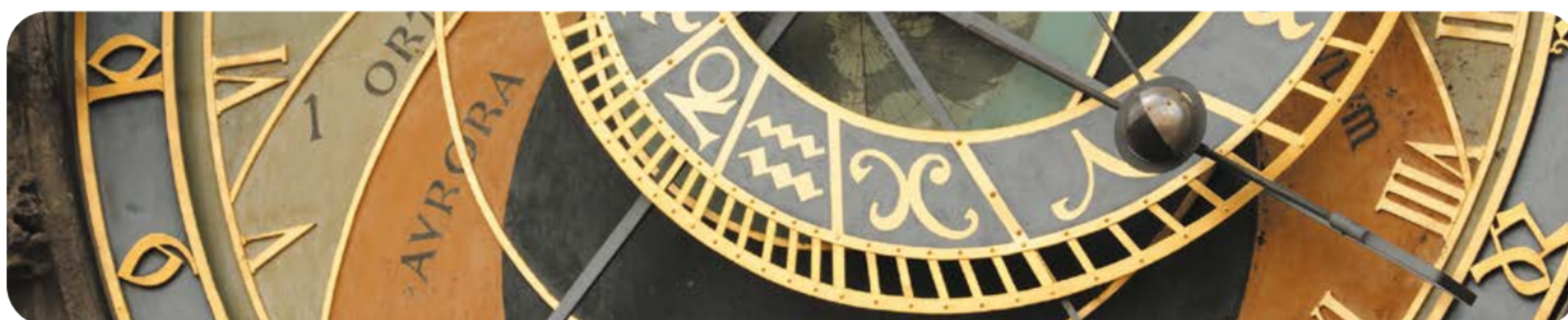
Мамка

Так чи інак, а саме уночі
Під Пётра — сповниться їй чотирнадцять.

10

Б Що ви знаєте про такий спосіб обліку часу? Чи є він унікальним саме для італійців, описаних у творі? А як у давнину обліковували час українці? Користуючись надійними джерелами, підготуйте повідомлення «Народний календар українців». Якому стилю мовлення відповідає ваше повідомлення: науковому, художньому, офіційно-діловому, публіцистичному? Пригадайте, що таке стиль мовлення. Уточніть свої знання в **Довіднику**.

Мовленнєвий стиль (або **стиль мовлення**) — це сукупність мовних засобів, які використовуються для вираження певних думок, почуттів чи інформації в конкретних умовах та з певною метою. Розрізняють функціональний та індивідуальний стилі мовлення.

Функціональним називають стиль мовлення, який використовують залежно від ситуації спілкування, мети й адресата. Його головна ознака — нормативність: він підпорядковується загальноприйнятим правилам. **Індивідуальний** стиль мовлення — це особливий спосіб висловлення конкретної людини чи автора. Він виявляється у виборі слів, синтаксисі, ритмі мовлення, образах, манері подачі.

Практикум

11

А Прочитайте текст про сучасні традиції вшанування літературних героїв. Кого в тексті названо Великим Бардом? Кому пишуть листи підлітки й молоді люди, згадані в тексті? До якого стилю мовлення належать ці листи? Які мовні ознаки характерні для цього стилю? Порівняйте свої висновки з матеріалами **Довідника**.

Однією зі стратегій популяризації Шекспірової спадщини стало створення сайтів, які зараз є досить відомими серед молоді. Вони не тільки пропонують цікаву інформацію про Великого Барда, але й створюють можливості інтерактивного спілкування між користувачами. Показовим у цьому плані є веронський сайт Клубу Джульєтти, що регулярно проводить розраховані на підлітків і молодь культурно-просвітницькі акції та конкурси. Цей клуб був створений 1972 року у Вероні, де з тридцятих років XX століття діяла група ентузіастів на чолі з Етторе Солімані. Цей палкий шанувальник Шекспіра сприяв реставрації тих меморіальних пам'яток, що пов'язані з легендою про юних закоханих. Також було започатковано традицію надання відповідей на листи, адресовані Джульєтті. Вдячні нащадки закріпили за Солімані почесний титул «перший секретар Джульєтти».

Сьогодні цю традицію продовжують співробітники й добровільні помічники Клубу, серед яких є й фахівці-психологи. Запроваджено інститут так званих «секретарів Джульєтти». Вони відповідають на поштові та електронні листи, автори яких шукають поради чи розради. Цікаво, що з 1993 року Клуб Джульєтти започаткував традицію проведення щорічного конкурсу на найпоетичніший лист. Церемонія вручення призу переможцям цього конкурсу відбувається в День святого Валентина в Будинку Джульєтти у Вероні. А в день 16 вересня, який вважається днем народження Джульєтти, у Вероні проводять фестивалі й костюмовані вистави.

11

Б Знайдіть у тексті складні речення. Випишіть їх та з'ясуйте, якими засобами поєднано частини цих речень. Яким є тип цих складних речень? Які види цих речень трапилися вам у тексті? Порівняйте свої висновки з матеріалами **Довідника**.

11

В Повправляйтеся в розрізненні простих та складних речень, у визначенні головної та підрядної частин складнопідрядного речення, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Читацький і глядацький форум

12

Прочитайте в **Хрестоматії** сцени 1 і 2 другого акту твору. Обговоріть відповіді на питання:

- Чому сцена 2 починається монологічним мовленням і лише згодом виникає діалог дійових осіб?
- Як відбувається діалог Ромео та Джульєтти в сцені 2? Чому дівчина просить Ромео зректися батька?
- Чому Ромео хоче смерті від рук родини Капулетті? Про що зрештою домовляються закохані?

«Ромео і Джульєтта», Ф. М. Браун

«Ромео і Джульєтта», Ф. Діксі

Наукова лабораторія

13

Обговоріть, хто такий отець Лоренцо. Чому Ромео звертається до нього «отче», а Лоренцо звертається до Ромео «сину»? Зверніть увагу, що в інших перекладах (наприклад, у перекладі Ірини Стещенко) ця дійова особа названа «брат Лоренцо». До кого звертаються «брате», а до кого — «сестро»? Дослідіть це питання, використовуючи надійні джерела.

Як ви вважаєте, чим відрізняється мовлення Ромео, звернене до отця Лоренцо, від мовлення, зверненого до друзів або слуг? Чи можна назвати ці ситуації прикладами різних регістрів мовлення? Порівняйте свої міркування з матеріалом **Довідника**.

Регістр у комунікації — це спосіб мовного вираження, який людина обирає залежно від ситуації спілкування, теми розмови, взаємин між співрозмовниками та мети спілкування.

Регістр може бути **офіційний** (використовується у формальних ситуаціях, наприклад, на роботі, під час ділових переговорів, на офіційних заходах) та **неофіційний** (використовується в неформальних ситуаціях, наприклад, у спілкуванні з друзями, родиною, у колі близьких людей).

Практикум

14

Перегляньте таблицю з прикладами різних етикетних звертань. Запропонуйте заповнення для порожніх комірок таблиці. Доповніть таблицю власними прикладами звертань. Зробіть висновок про комунікативну зумовленість етикету, тобто про те, як етикет залежить від конкретної ситуації спілкування. Порівняйте свої висновки з матеріалами **Довідника**.

Адресат	Звертання
Присутні на офіційному заході	Шановні пані та панове!
Присутні на дружній вечірці	Дорогі друзі!
Присутні на родинному святі	Любі гості, дорога родино!
...	Пане полковнику!
Незнайомий чоловік в офіційній ситуації	...
...	Пані!
...	Ваша Честь!
...	Ваша Святосте!
Посол іноземної держави	...

Комунікативна зумовленість етикету означає, що правила етикету, зокрема мовленнєвого, визначаються конкретною комунікативною ситуацією та метою спілкування. Інакше кажучи, етикет не є сталим набором правил, а адаптується до умов спілкування, ураховуючи роль, статус, вік, соціальні зв'язки мовців та інші фактори, що впливають на комунікацію.

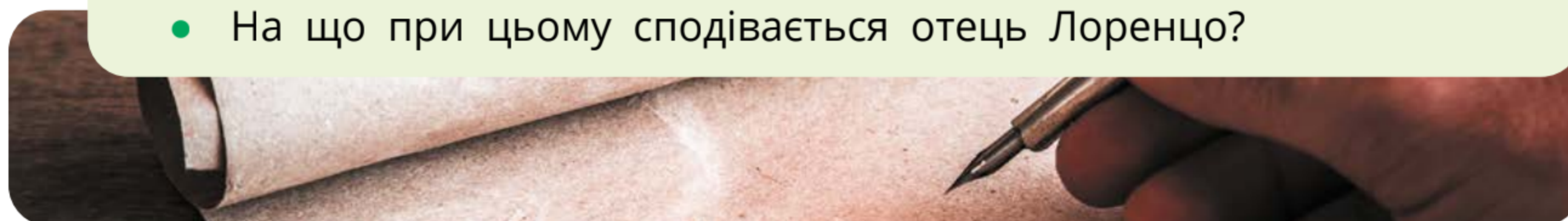

Читацький і глядацький форум

15

Прочитайте в **Хрестоматії** сцену 3 другого акту твору. Обговоріть відповіді на питання:

- Про що Ромео просить отця Лоренцо?
- На що при цьому сподівається отець Лоренцо?

Практикум

16

Перечитайте ще раз сцену 3 другого акту твору. Зверніть увагу на слова та фрази, що їх уживає отець Лоренцо: «дужа благодать, живущий чин», «Benedicite», «сину», «відзволєння», «Святий Франциску!», «Jesu Maria!». Як ви вважаєте, для якого стилю мовлення вони характерні?

Як ви вважаєте, чому деякі з цих фраз подані латинською мовою? У якій сфері та в яких жанрах виявляється цей стиль? Порівняйте свої висновки з матеріалами **Довідника**.

Читацький і глядацький форум

17

Прочитайте в **Хрестоматії** сцени 4–6 другого акту твору. Обговоріть відповіді на питання:

- Чому Тібальдо у сцені 4 викликав Ромео на поєдинок?
- Чому мамка в сцені 4 шукає Ромео? Про що вони домовляються?
- Про що в сцені 5 непокоїться Джульєтта? Як відбувається її розмова з мамкою?
- Що відбувається в сцені 6 у келії отця Лоренцо?

Індивідуальне читання

18

А Дослідіть, чи змінилися ваші читацькі інтереси за останні два роки. Для цього пригадайте прочитане й запишіть назви книжок, авторів, або просто запишіть, про що були прочитані книжки. Поміркуйте над такими запитаннями:

- Художні твори якої тематики мене цікавили раніше? Чи цікаві ці теми мені зараз? Про що я хочу читати?
- Яке спрямування творів нехудожньої літератури мені було цікавим раніше? Чи змінилися мої інтереси? Про що я хочу дізнаватися, читаючи нехудожню літературу?

18

Б Пригадайте, як ви організовували своє індивідуальне читання минулого року. Обговоріть з однокласниками й однокласницями такі запитання:

- Коли читаємо? Що читаємо?
- Як плануємо індивідуальне читання?
- Коли і в який спосіб ділимося враженнями від прочитаного?

18

В Домовтеся про правила читацького клубу. Проведіть перше його засідання у форматі **«Хвилина слави»**. Нагадаймо, що цей формат передбачає однохвилинну розповідь про останню прочитану книжку, щоб заохотити інших її прочитати. Після всіх виступів охочих поділитися читацькими враженнями проводиться голосування, метою якого є визначення книжок-переможців (і мовців-переможців, які про них вдало розповіли). Переможцями стають ті книжки, які викликали інтерес у найбільшій кількості потенційних читачів.

18

Г Опрацюйте список літератури, який розміщений в інтерактивному електронному додатку. Ознайомтеся з анотаціями до книжок, які вас зацікавили. Зробіть короткий список книжок, які хочете прочитати найближчим часом. Оцініть свій список за такими критеріями:

- У цьому списку є твори і художньої літератури, і нехудожньої?
- Які роди художньої літератури переважають?
- Якими жанрами представлена художня література, а якими — нехудожня?

Розмістіть свій список на класному стенді, дошці чи онлайн-новому ресурсі в спільному доступі, щоб кожен міг бачити, які твори в найближчий час хочуть прочитати інші.

Модуль 1.2

rnk.com.ua/111142

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Культура мовлення. Національна специфіка мовленнєвого етикету	Суб'єктивна й об'єктивна інформація	Складнопідрядні речення з підрядними означальними й підрядними з'ясувальними. Синонімія складнопідрядних речень і простих ускладнених речень	Розмовний стиль. Сфера застосування. Жанри, зокрема етикетні	Види конфлікту в літературному творі

Наукова лабораторія

1

А Пригадайте одну з останніх розмов з другом або подругою, у якій ви обговорювали прояв несправедливості щодо вас або вашого друга чи подруги з боку іншої людини. Запишіть згаданий діалог в усіх деталях. Проаналізуйте діалог за наведеними критеріями.

У репліках діалогу трапилися	Часто	Інколи	Не трапилися
метафори, порівняння, синоніми та ін. (емоційно-експресивна лексика)			
суфікси суб'єктивної оцінки (зменшено-пестливого забарвлення, зниженості)			
прості, переважно короткі речення (неповні, обірвані, односкладові)			
дієслова із двома префіксами (попо-, пона-, поза-)			
фразеологізми, фольклоризми, діалектизми, просторічна лексика, скорочені слова, вигуки тощо			

1

Б Доведіть, що ваша розмова належить до розмовного стилю. Які особливості цього стилю ви можете назвати? Порівняйте результати свого спостереження з матеріалами **Довідника**.

Розмовний стиль — це стиль мовлення, який використовується в усній взаємодії між людьми в повсякденному спілкуванні. Він характеризується невимушеністю, емоційністю та використанням мовних засобів, які не завжди є правильними з погляду літературної норми, але виражають ставлення мовця до співрозмовника чи змісту.

1

В Перечитайте діалоги сцени 1 першого акту твору до появи Бен-волю й Тібальдо. Хто бере участь у розмові? Чому їхню розмову Шекспір передає прозою, а не віршами? Доведіть, що прочитана розмова дійових осіб належить до розмовного стилю. Для чого Шекспір використав цей стиль у своїй п'єсі?

1

Г Прочитайте перші два абзаци вміщеної в **Хрестоматії** статті української дослідниці творчості Шекспіра Наталії Торкут. Обговоріть, що нового ви дізналися з прочитаного. Чи можете ви пояснити значення використаних у прочитаному уривку слів:

крецендо, трагедія, ліричність, драматизм, поема, історична хроніка, комедія, синтез, естетичний, канон, історіософська концептуальність, інтимно-лірична тональність, автентичний текст, кварто, фоліо.

З'ясуйте в словниках або надійних інтернет-джерелах значення невідомих вам слів. З якої мови походять слова «кватро» і «фоліо»? Доведіть, що прочитаний уривок не належить до розмовного стилю.

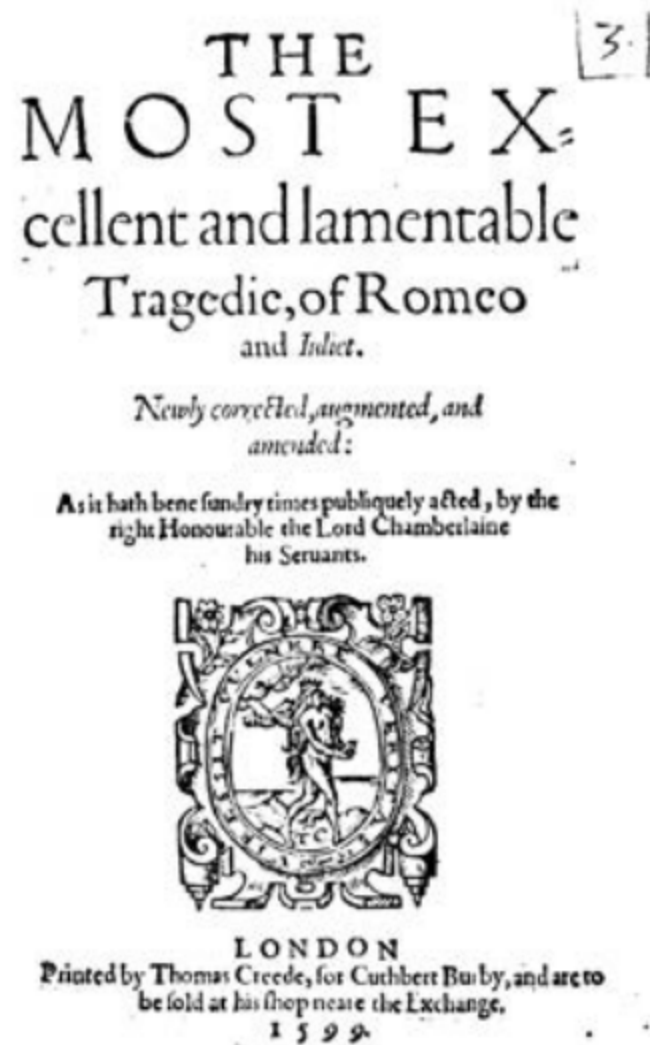
Читацький і глядацький форум

2

Прочитайте в **Хрестоматії** сцени 1–3 третього акту «Ромео і Джульєтта». Обговоріть відповіді на питання.

- Яка розмова відбувається між Тібальдо й Ромео?
- Що трапляється з Меркуціо? Як він проклинає Монтеккі й Капулетті?
- Що передчуває Ромео після смерті Меркуціо?
- Що трапляється між Ромео й Тібальдо?
- Як Бенволіо пояснює герцогу, що сталося?
- Як герцог карає Ромео?
- Як Джульєтта реагує на вбивство Тібальдо? За ким вона плаче?
- Як на присуд герцога реагує Ромео? Чому він ладен померти?
- Що планує отець Лоренцо?

Видання трагедії 1599 року

Перше видання українською мовою 1901 року

Ромео жерело не знає нічого про се нежизнеспасені, то в такий разі ясно, що се вгадав відноситься се до нежизнеспасені в Англії в р. 1580, а в цього виходило б, що ті слова могли бути у перше проголошені 1591 р. Деякі відгуки в нашій драмі вказують на такий у поемі Данієла „Пілат Романула“ (Complaint of Rosamond), друкований 1592 р.*), а се також скріплює думку, що перший варіант цієї трагедії powstał 1591 р. Шекспірові було тоді 27 літ, він був уже довгий літ жонатий і мав трох дітей, значить, вора сентиментального казаву і любовний колоритний пошук для нього давно вилучив. Але в його душі жили могутні засоби свого огню і вилили в свої руки ланню „трагічну історію“ закоханої пари, які були зробили в ній свій перший пориваний архітектур, відзначивши в стару, яко через них кайстерно сформовану послугу огнистої жалії свого життя. Рухом справжнього майстра драматичної штуки він поробив характерні перебіги в плані свого майстра: якби, яка у Брука тегно се кілька місяців, спротив на один тиждень (в неділю Ромео ніколи Джульєтти на бачі, в понеділок рано їх шлюб, пошуток убитого Тибальда, близький Ромео, наснажене Джульєтти на Паріса, четверо рано Джульєтти хоронити, а в суботу а потім катастрофа в гробниці): Джульєтти, що у Італіанці має 18 літ, у Брука 16, він зробив 14-літньою, щоб тим краще зв'язати палку, протраску владу Італіанки, що майже моментально перетворило кохання в нещасливий і довірливий кохання, і ту елементарну, нещасливу силу любови, яка від раку

* Sidney Lee, William Shakespeare, sein Leben und seine Werke, Leipzig 1901, стр. 48.

Творча студія

3

А Як ви розумієте слова Бенволіо в сцені 1 третього акту **«Бо в спеку цю шалена кров буяє»**? Перегляньте ще раз текст прочитаних актів трагедії. У яку пору доби починається, а в яку — завершується кожен акт твору? Як ви вважаєте, чому? Який вплив має спека на персонажів і розвиток подій трагедії?

3

Б Пригадайте оповідання Рея Бредбері «Усе літо в один день», яке ви читали в 7-му класі. Напишіть есе «Природні умови в художніх творах як тригери подій і символи втрати», використовуючи такі тези:

- У Шекспіра спека — емоційний каталізатор трагедії.
- У Бредбері сонце — момент здійснення мрії, зруйнованої через емоційну сліпоту.
- Обидва твори порушують тему неповернення — шансів, які були, але знищені людьми.

Читацький і глядацький форум

4

Прочитайте в **Хрестоматії** сцени 4, 5 третього акту твору. Обговоріть відповіді на питання.

- На що розраховує Парис?
- Що планує синьйор Капулетті?
- Чого хоче Ромео? До чого його спонукає Джульєтта?
- Порівняйте діалог Ромео та Джульєтти з діалогом Джульєтти й матері.
- Чого хоче Джульєтта? Що вона мусить говорити матері?
- Як Джульєтта реагує на новину про шлюб із Парисом?
- Яку умову ставить Джульєтті батько? Яким є зрештою рішення Джульєтти?

Ілюстрації до трагедії «Ромео і Джульєтта»
у перекладі Ю. Андруховича, В. Єрко

Наукова лабораторія

5

А Прочитайте текст. Прокоментуйте кожне речення з огляду на його будову.

Художній простір «Ромео і Джульєтти» вибудовується за принципом опозицій, у яких протиставлено любов і ненависть, життя і смерть, світло і темрява. Читач також помічає, що в п'єсі протиставлено два світи. Один з них — світ Монтеккі й Капулетті, що сповнений злоби й ненависті. Другий — світ юних закоханих, де панує дух любові та доброти. Літературознавці переконані в тому, що саме цей наскрізний контраст двох світів створює внутрішнє напруження в трагедії Шекспіра.

(Н. Торкут)

5

Б Запишіть текст. Визначте вид підрядної частини в кожному реченні. Порівняйте свої висновки з матеріалами **Довідника**.

Складнопідрядне речення з підрядною означальною частиною — це таке складне речення, у якому підрядна частина відповідає на питання **який? яка? яке? які?** і пояснює в головній частині головний або другорядний член, виражений іменником, займенником або іншою частиною мови в значенні іменника.

Складнопідрядне речення з підрядною з'ясувальною частиною — це таке складне речення, у якому підрядна частина відповідає на питання підмета або додатка (**хто? що? кого? чого?** тощо) і пояснює в головній частині зміст найчастіше дієслова-присудка або інших слів.

Читацький і глядацький форум

6

Прочитайте в **Хрестоматії** четвертий акт твору. Обговоріть відповіді на питання.

- Навіщо приходять до отця Лоренцо Джульєтта й Парис? У чому різниться мета їхнього приходу?
- Що отець Лоренцо пропонує Джульєтті? Як вона реагує на таку пропозицію?
- Як Джульєтта поводить себе в сцені 2 з батьком? Якими є причини такої поведінки?
- Якою є поведінка Джульєтти в сцені 3? Чого вона боїться?
- Як поводить себе синьйор Капулетті в сцені 4?
- Що відбувається із Джульєттою в сцені 5? Як на це реагують її Мамка, батько та мати?

Практикум

7

А Прочитайте текст. Перебудуйте кожне речення так, щоб утворилося складнопідрядне речення з підрядним означальним або з підрядним з'ясувальним. Запишіть свій текст.

Об'єднати світи батьків і дітей, різні за своїми ідеалами, намагається отець Лоренцо. Образ цього героя, сповнений філософської глибини, перегукується з поглядами відомого італійського богослова Франциска Ассизького. Лоренцо знає: гармонію зруйнував саме кривавий розбрат між Монтеккі й Капулетті. Тому отець вірить у можливість відновлення цієї гармонії. Він розраховує: щасливий шлюб Ромео та Джульєтти покладе край нещастям. Нещастям, породженим родовими чварами двох сімейств.

(Н. Торкут)

7

Б Поміркуйте, чи став ваш текст більш зв'язним? Чому ви так вважаєте? Обговоріть свої думки з однокласницею або однокласником.

7

В Повправляйтеся у визначенні, складанні, використанні складно-підрядних речень із підрядними означальними й підрядними з'ясувальними, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Дискусійний майданчик

8

А Прочитайте ще раз записаний вами у вправі 7А текст. Чи погоджуєтеся ви з висновком Наталії Торкут щодо значення образу отця Лоренцо? Чому? Поміркуйте, чому отці Лоренцо та Джовані названі у творі Шекспіра «францисканцями». За потреби зверніться по додаткову інформацію до надійних джерел.

8

Б Розгляньте зображення святого Франциска. Як цей портрет допомагає підтвердити або спростувати слова Наталії Торкут? Обговоріть свої міркування з однокласницею або однокласником.

Святий Франциск проповідує птахам, декоративне панно, Койоакан, Мексика

Читацький і глядацький форум

9

Прочитайте в **Хрестоматії** сцену 1 п'ятого акту твору. Обговоріть відповіді на питання.

- Де перебуває Ромео? На яку звістку він чекає?
- Що повідомляє Балдасаро? Чи це правда?
- Які наміри має Ромео?

Дискусійний майданчик

10

Обговоріть, чому Ромео кидає виклик зорям і наказує їм погаснути? Порівняйте задум Ромео з прологом до трагедії. Що означають слова Ромео до аптекаря «Не ти, а я тобі продав отруту»?

Практикум

11

Прочитайте третій-сьомий абзаци вміщеної в **Хрестоматії** статті Наталії Торкут. Сформулюйте п'ять запитань до прочитаного. Працюючи в парі з однокласником або однокласницею, обговоріть ваші запитання та дайте на них відповіді.

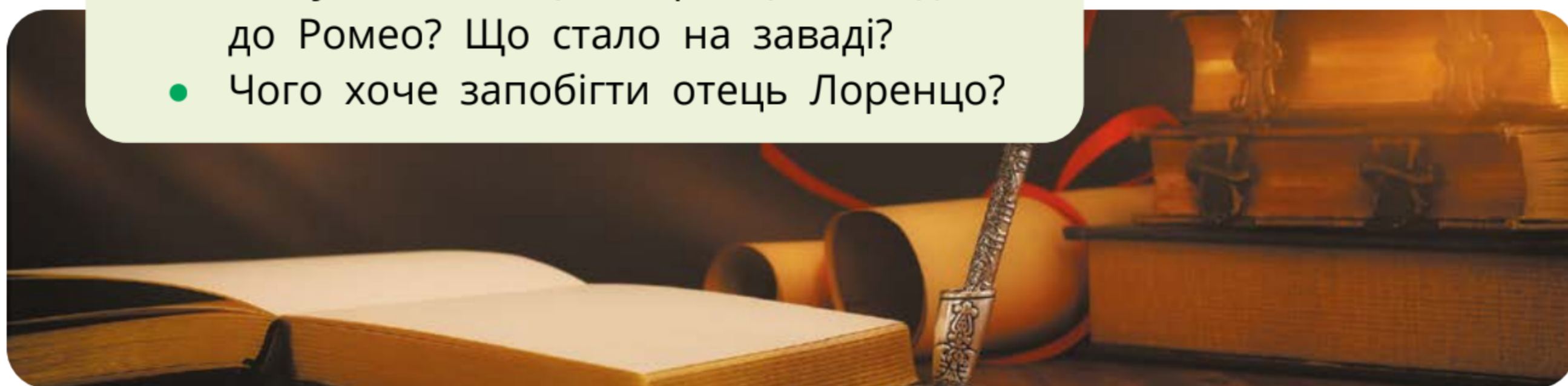

Читацький і глядацький форум

12

А Прочитайте в **Хрестоматії** сцену 2 п'ятого акту твору. Обговоріть відповіді на питання.

- Чому лист отця Лоренцо не дійшов до Ромео? Що стало на заваді?
- Чого хоче запобігти отець Лоренцо?

12

Б Працюючи в парі, обговоріть, яке значення для розвитку подій у трагедії «Ромео і Джульєтта» має чума. Розгляньте репродукції картин із зображенням наслідків епідемії чуми. Що ви бачите на картинах? Яке враження ці картини справляють на вас? Поділіться своїми думками з однокласниками та однокласницями.

Чума в Ашдоді (1630),
Ніколя Пуссен

Тріумф смерті (1562),
Пітер Брейгель старший

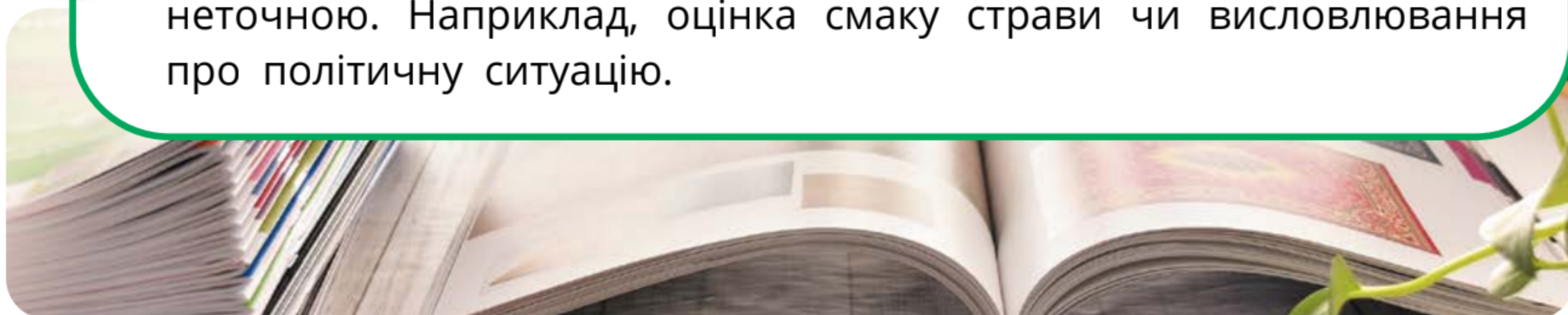
Творча студія

13

Пригадайте значення слів «епідемія», «пандемія», «карантин», «локдаун». З яких мов походять ці слова? З якими подіями світової історії вони пов'язані? Користуючись надійними джерелами, напишіть повідомлення в науково-популярному стилі про одне з цих явищ. Працюючи в групах, оприлюдніть свої повідомлення та обговоріть, яка об'єктивна та суб'єктивна інформація в них висвітлена.

Суб'єктивна інформація базується на особистих поглядах, почуттях, переконаннях та думках і може бути упередженою або неточною. Наприклад, оцінка смаку страви чи висловлювання про політичну ситуацію.

Об'єктивна інформація ґрунтується на фактах, які можна перевірити та підтвердити, не залежить від особистих уподобань і є нейтральною, без особистих оцінок. Наприклад, наукові факти, статистичні дані, технічні характеристики, історичні події тощо.

Дискусійний майданчик

14

Поміркуйте, чи можна порівняти перебіг і наслідки епідемії чуми XIV–XVIII століть та пандемії коронавірусу в XXI столітті? У чому саме схожість і відмінність цих процесів? Підготуйте та проведіть дискусію на цю тему. Обговоріть, чи було дотримано вимог культури мовлення під час вашої дискусії. Порівняйте свої висновки з матеріалами **Довідника**.

Культура мовлення — це дотримання сталих мовних норм усної та писемної літературної мови, а також свідоме, невимушене, цілеспрямоване, майстерне вживання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування.

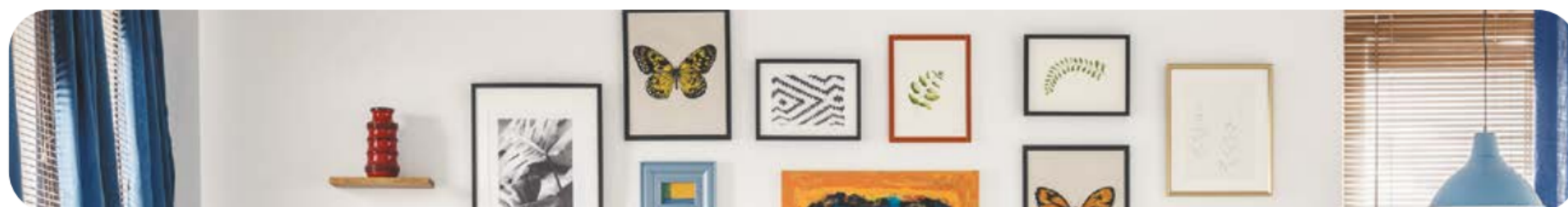
Практикум

15

Користуючись надійними джерелами, підготуйте постер на тему «Національна специфіка мовленнєвого етикету». Влаштуйте в класі виставку своїх постерів та взаємооцінювання.

КРИТЕРІЇ ДЛЯ ВЗАЄМООЦІНЮВАННЯ ПОСТЕРІВ

Критерій	На що звернути увагу під час оцінювання	Оцінка (Так / Ні)
Змістовність	Чи розкрито тему національної специфіки мовленнєвого етикету? Чи є приклади з різних культур або зіставлення з українськими нормами спілкування?	
Точність і коректність інформації	Чи правдиві й доречно подані факти, приклади етикетних формул (вітання, звертання, прощання тощо)?	
Візуальне оформлення	Чи постер оформлений охайно, зі смаком? Чи зручно сприймати інформацію з першого погляду?	
Креативність і оригінальність	Чи є цікаві дизайнерські рішення, авторський підхід? Чи постер вирізняється з-поміж інших?	
Зрозумілість і доступність для аудиторії	Чи зрозуміло подано матеріал? Чи легко учням сприйняти головні ідеї постера?	

Національна специфіка мовленнєвого етикету визначається сукупністю мовних засобів, які регулюють поведінку людей під час спілкування, ураховуючи культурні та соціальні норми певної нації. Це проявляється у виборі слів, фраз, інтонацій та інших мовних елементів, які використовуються в різних ситуаціях, як-от вітання, прощання, подяка, вибачення, звертання тощо.

Читацький і глядацький форум

16

Прочитайте в **Хрестоматії** сцену 3 п'ятого акту твору. Обговоріть відповіді на питання.

- Що збирається робити Ромео? Чому йому не страшний Парис?
- Як учиняє Джульєтта? Чому вона називає Ромео «недобрим»?
- Яку картину застає отець Лоренцо в склепі?
- Як отець Лоренцо передає трагічні події?
- Що синьйор Капулетті пропонує синьйорові Монтеккі?

Дискусійний майданчик

17

Перечитайте ще раз сцену 3 п'ятого акту твору. Обговоріть у парі запитання.

- Що означають слова отця Лоренцо «Власть, більша понад нашу, зруйнувала всі наші наміри»? У чому дорікає синьйор Монтеккі свого сина Ромео?
- У чому причина трагічної смерті Ромео та Джульєтти?

Читацький і глядацький форум

18

Дочитайте до кінця вміщену в **Хрестоматії** статтю Наталії Торкут. Складіть на основі прочитаного карту ідей «Причини трагічного фіналу п'єси "Ромео і Джульєтта"». Обговоріть у класі, яка версія літературознавців вам найбільш імпонує.

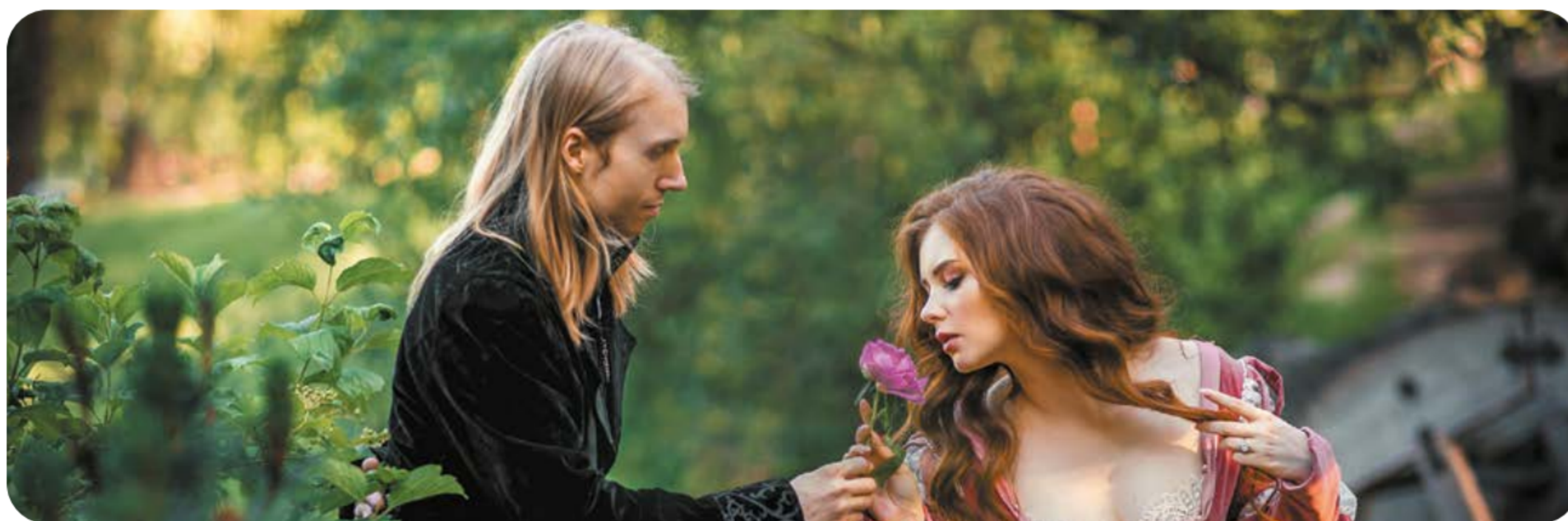

Практикум

19

Об'єднайтеся в групи. Нехай кожна група обере одне з наведених завдань, опрацює його й підготує тематичну презентацію за результатами своєї роботи.

1. Порівняйте, яким постає Парис у різних епізодах трагедії: сцені 2 першого акту, сцені 1 четвертого акту, сцені 3 п'ятого акту твору. Чи кохає Парис Джульєтту? У чому трагізм образу Париса?
2. Порівняйте слова, якими звертається Ромео до Джульєтти в сцені 2 другого акту та в сцені 3 п'ятого акту твору. Як змінюється характер Ромео впродовж дії п'єси? У чому трагізм образу Ромео?
3. Порівняйте монологи Джульєтти в сцені 2 третього акту та в сцені 3 п'ятого акту твору. Чи є різниця в ставленні Джульєтти до Ромео? Як змінюється характер Джульєтти впродовж дії п'єси? У чому трагізм образу Джульєтти?
4. Порівняйте сцени поєдинків у сцені 4 другого акту, сцені 1 третього акту та сцені 3 п'ятого акту твору. З яких причин виникають ці поєдинки? Чи можна було б їх уникнути? Як саме?

Наукова лабораторія

20

А Перечитайте сцени трагедії, де найяскравіше проявляється конфлікт як рушійна сила розвитку подій. Поміркуйте, що про конфлікт дізнається читач у кожній сцені. Де проявляється соціальний конфлікт? Де міжособистісний? Де внутрішній конфлікт?

Сцени п'єси	Що про конфлікт дізнається читач
Пролог	Ворожнеча як основа майбутньої трагедії
1 акт 1 сцена	...
1 акт 5 сцена	...
3 акт 1 сцена	...
3 акт 5 сцена	...
5 акт 3 сцена	Трагічне завершення конфлікту

Конфлікт у літературному творі — це зіткнення протилежних сил, ідей, поглядів або інтересів, яке стає рушієм сюжету та визначає розвиток подій. Це протистояння може бути між персонажами, між персонажем та суспільством або навіть між внутрішніми почуттями та бажаннями самого персонажа.

20

Б Доведіть, що конфлікт у «Ромео і Джульєтті» — це багаторівнева система:

- **соціальна ворожнеча** → формує умови,
- **міжособистісна агресія** → підштовхує до трагедії,
- **внутрішня боротьба героїв** → робить трагедію неминучою.

Практикум

21

Прочитайте в інтерактивному електронному додатку статтю про історію «львівських Ромео і Джульєтти». Обговоріть, яка інформація в цій статті є об'єктивною, а яка — суб'єктивною.

Модуль 1.3

rnk.com.ua/111143

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Тональність мовлення	Спотворена інформація. Причини спотворення інформації	Складнопідрядні речення з підрядними місця й часу. Синонімія складнопідрядних речень і простих ускладнених речень	Художній стиль. Сфера застосування. Жанри	Інтертекстуальність

Читацький і глядацький форум

1

А Об'єднайтеся в групи та виберіть для перегляду один із фільмів.

«Ромео і Джульєтта», реж. Франко Дзеффіреллі (1968),
реж. Баз Лурманн (1996), реж. Карло Карлеї (2013)

«Ромео і Джульєтта», серіал (2014),
«Гномео та Джульєтта», реж. Келлі Есбарі (2011)

1

Б Заповніть таблицю та презентуйте її для подальшої роботи.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РІЗНИХ ЕКРАНІЗАЦІЙ

п'єси Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта»

Критерій	Версія	Версія	Версія	Версія	Версія
Час дії (коли відбувається)					
Місце дії					
Які на вигляд герої					
Музика / саундтрек					
Найяскравіша сцена					
Що змінилося від оригіналу					

1

В Обговоріть у групі, як зображені:

- почуття в аналізованому фільмі;
- ставлення до сім'ї;
- протистояння в сім'ї та між окремими персонажами. Визначте, які соціальні табу відображені у фільмі.

Оприлюдніть результати обговорення іншим групам.

Дискусійний майданчик

2

На підставі проведеного аналізу фільмів зробіть висновок щодо еволюції кохання, порівнявши відображення почуттів між героями у фільмах різних епох. Що змінилося у ставленні до кохання, сім'ї, протистоянь? Які соціальні табу зникли, а які з'явилися?

Читацький і глядацький форум

3

Простежте особливості тональності комунікації між персонажами в аналізованих фільмах. Зробіть припущення щодо причин такого вибору тональності комунікації з боку сценаристів та / або режисерів-постановників. Поміркуйте, чи впливає на тональність національний колорит, час створення фільму, особистість режисера чи акторів або якісь інші чинники.

Тональність мовлення — це усвідомлена чи неусвідомлена емоційно-оцінна та змістово-інформативна організація мовного матеріалу, за допомогою якої мовець формує повідомлення з певною метою, що впливає на слухача, а іноді й на ситуацію спілкування.

Творча студія

4

А Порівняйте трагедію Шекспіра з її пародійною версією — анімаційним фільмом «Гномео та Джульєтта». Які прийоми використовують автори для створення комічного ефекту? Що залишається незмінним навіть у пародії?

4

Б Створіть власну коротку пародійну сцену на основі оригіналу. Творчу роботу розмістіть на онлайнів дошці для спільного перегляду та коментування. Письмово прокоментуйте пародію, яка вам найбільше сподобалася.

4

В Поміркуйте, у якому стилі ви створили пародію. А в якому стилі ви написали свій коментар на пародію однокласника або однокласниці? Які відмінності художнього стилю від розмовного? Чому для коментаря ви не використали художній стиль? У якому жанрі художнього стилю можна було би надати коментар?

Художній стиль — це функціональний стиль української мови, який використовується для створення художніх образів, передання емоцій та естетичного впливу на читача. Це мова мистецтва, де кожне слово має не тільки значення, але й емоційне забарвлення.

Читацький і глядацький форум

5

А В інтерактивному електронному додатку до підручника прочитайте уривок із тексту Річарда Пола Ро «Гід по Шекспіру в Італії» (Roe R. P. The Shakespeare Guide to Italy. — HarperCollins Publishers, 2011). Яку ідею обстоює автор тексту? Чи погоджуєтесь Ви з його міркуваннями? Чи достатніми для переконання видаються Вам його аргументи? Аргументуйте свою позицію.

5

Б Річард Пол Ро у книзі «Гід по Шекспіру в Італії» посилається на «sycamore trees» ['sɪkəməː triːz]. В оригіналі п'єси Шекспіра «Ромео і Джульєтта» також ідеться саме про ці дерева: Where, underneath the grove of **sycamore** That westward rooteth from the city's side. Слово «**sycamore**» може перекладатися різними способами, наприклад: явір, клен, смоківниця тощо, але найточнішим перекладом у контексті «Ромео і Джульєтти» вважають «платан», оскільки платани дуже поширені в Середземномор'ї та Італії, тоді як справжні явори (клени) менш характерні для того регіону. У перекладі ж Василя Мисика використано сполучення «фігові дерева». Чому, на Вашу думку, перекладач обрав такий варіант? Чи міг він зберегти оригінальну версію? Висловіть свою позицію щодо того, чи вплинула така трансформація на сприйняття історії.

Творча студія

6

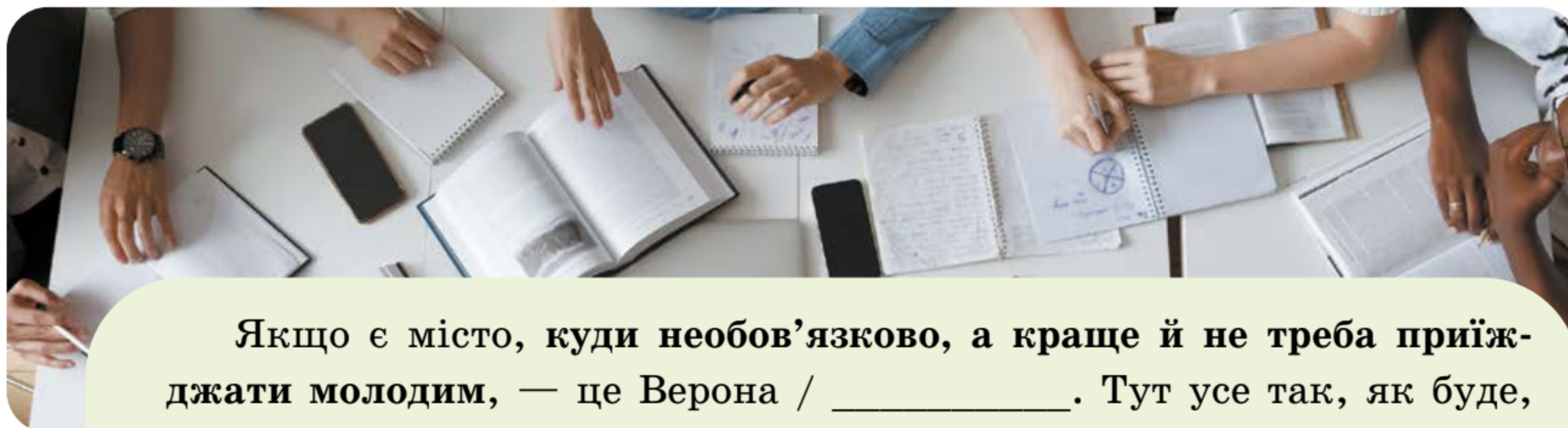
Деякі науковці обстоюють думку, що зв'язок людини з місцем її проживання очевидний. Саме тому так по-різному відтворюють ті самі локації різні автори. Наприклад, Нью-Йорк Теодора Драйзера і Нью-Йорк О. Генрі — міста хоч і однієї епохи, проте абсолютно різні, як абсолютно різний Париж Віктора Гюго і Олександра Дюма, які все життя були друзями. Проаналізуйте, як різні локації у творах різних авторів впливають на сприйняття історії: середньовічна Італія, сучасний Нью-Йорк, англійські сади з гномами. Вигадайте 3 нові локації для адаптації (наприклад, космічна станція, підводне місто, віртуальна реальність тощо) та поясніть, як це змінить конфлікт.

Практикум

7

А Прочитайте текст і визначте тип речення з виділеними частинами. Заповніть пропуски, перетворюючи складні речення на прості, а прості на складні. Прочитайте текст зі зміненими реченнями та з'ясуйте, чи змінився його зміст. Зробіть припущення щодо причин зміни або її відсутності.

Якщо є місто, куди **необов'язково**, а **краще й не треба приїжджати молодим**, — це Верона / _____. Тут усе так, як буде, а знати про це заздалегідь ні до чого.

Верона осипається на очах, втрачаючи прикраси й макіяж, від чого любиш це місто ще пристрасніше, щиріше, — це вікове почуття солідарності. Верона тоне в часі, як зневоднена Венеція, під якою вона **недарма була майже чотири століття**, про що нагадує на кожному кроці крилатий лев св. Марка.

Верона, зі своїми **зачиненими або причиненими білими віконницями на манер жалюзі**, — римський скульптурний портрет із порожніми очницями. Милуйся й домислюй, для чого це місто висилає посередників-гідів. Перший — Катулл, повне ім'я якого Гай Валерій Катулл Веронський. **За життя на лавах головної тутешньої визначної пам'ятки — Арени — він сидіти не міг** (цей третій за величиною в Італії амфітеатр побудовано в I столітті н.е.) / _____, але цілком міг — у Teatro Romano, **куди ходив через Адідже тим самим, що і я, мостом Понте П'єтра** / _____. Катулл заклав основи нинішньої репутації Верони. Ніби передчуваючи романтичне буття міста в новий час, тут народився цей найвеличніший любовний лірик.

Усе-таки цікаво: живопису й музиці допоміг час, усунувши античних конкурентів, в архітектурі ж, скульптурі, драмі, поезії зразками залишаються давні. Про який прогрес йдеться? Перевершити не вдалося — хіба що зрівнятися, і дуже небагатьом. Безумовно, краще за всіх — Шекспіру.

Справжню славу й нинішній ореол столиці кохання приніс Вероні іноземець, який ніколи в ній не бував. Справжнім посередником між містом і світом став Шекспір. Із нього почалося паломництво до **місця найнепростимішого зі злочинів** / _____ — дітовбивства кохання, — під тягарем якого так томливо й красиво почала осипатися Верона. Приїжджай тут вдивляється в натовп і в будинки особливо пильно, знаючи точно, що хоче знайти, — і знаходить (П. Вайль).

Складнопідрядне речення з підрядним місця — це складне речення, у якому підрядна частина вказує на місце чи напрям дії, про яку йдеться в головному реченні.

Складнопідрядне речення з підрядним часу — це складне речення, у якому підрядна частина вказує на час або тривалість дії, про яку йдеться в головному реченні.

7

Б Повправляйтеся в утворенні складнопідрядних речень з підрядним місця або часу, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Творча студія

8

Розгляньте репродукцію картини британського художника Джозефа Райта «Ромео і Джульєтта: сцена в гробниці» (1790). Поміркуйте:

- про що свідчить назва картини;
- де відбуваються зображені події;
- що відчуває Джульєтта, як це вдалося передати художникові;
- які рядки з п'єси Шекспіра відповідають тому, що зображено на картині;
- яка музика пасує до картини;
- чому художник так назвав свою картину, яку альтернативну назву ви можете запропонувати.

Запишіть свої міркування. Обговоріть з однокласниками й однокласницями їхнє бачення картини.

Читацький і глядацький форум

9

А Прочитайте в **Хрестоматії** статтю кінорежисера Олега Чорного «Вестсайдська історія. 60 років тому й сьогодні» та рецензію журналістки Надії Іваненко на фільм Стівена Спілберга «Вестсайдська історія» (2021). Визначте, яка спільна інформація подана в цих двох текстах, а чим ці тексти різняться.

9

Б Подивіться трейлер або, за бажанням, повну версію фільму Стівена Спілберга «Вестсайдська історія» (2021). Проаналізуйте трансформацію сюжету про любов Ромео та Джульєтти в оригінальному творі Вільяма Шекспіра та його екранізації. Знайдіть відповідності між персонажами творів. Дайте відповіді на запитання:

- Чому творці фільму не зробили жодного посилання на п'єсу Шекспіра ані в назві, ані в іменах персонажів?
- Як проявляється інтертекстуальність у фільмах?
- Які конфлікти замінили ворожнечу Монтеккі й Капулетті?
- Як расові та соціальні проблеми Америки відобразили вічні теми Шекспіра?
- Як різні епохи створення фільмів вплинули на подання соціальних проблем?
- Які аспекти конфлікту стали очевиднішими в новій версії, а які залишилися прихованими?

«Вестсайдська історія» (2021), кадри з фільму

Інтертекстуальність (фр. Intertextualite — «міжтекстовість») — явище співвідношення літературних творів. Це може проявлятися у відтворенні в літературному творі конкретних елементів інших творів через цитування, алюзії, ремінісценції, пародіювання тощо або в очевидному наслідуванні чужих стильових ознак або сюжетів.

Творча студія

10

Уявіть, що берете участь у створенні української інтерпретації сюжету Шекспіра. Відображення яких соціальних і міжособистісних конфліктів могло б допомогти реалізувати ідею Шекспіра на українському національному ґрунті? Перенесіть сюжет у три різні епохи (наприклад: середньовічна Україна, 1960-ті роки, 2020-ті роки). Що залишиться незмінним у конфлікті, а що кардинально зміниться? Як технології, соціальні норми та цінності, історико-політичні передумови вплинуть на розвиток подій? Запишіть власне бачення трансформації відомого сюжету з урахуванням особливостей кожної з епох. Творчу роботу розмістіть на онлайнній дошці для спільного перегляду.

Польове дослідження

11

Проаналізуйте фільм «Вестсайдська історія» з погляду причин і наслідків спотворення інформації. Дайте відповідь на запитання в таблиці, що розміщена в інтерактивному електронному додатку до підручника, й доповніть її прикладами та наслідками.

Спотворена інформація — це інформація, яка була змінена, перекручена або подана неточно, що призводить до неправильного сприйняття фактів.

Творча студія

12

У групі, парі чи самостійно створіть мультимедійну презентацію «Безсмертний спадок Шекспіра», де покажіть еволюцію сюжету в різних мистецьких формах як відповідь на питання «Чи може адаптація перевершити оригінал?». Використайте фрагменти кінофільмів, фотографії та літературні цитати як аргументацію власної позиції.

Модуль 1.4

rnk.com.ua/111144

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Формули мовленнєвого етикету (звертання, вітання, знайомство, вибачення, прохання, подяка, прощання, прояв згоди / незгоди тощо)	Організація інформації на різних підставах. Хронологічна організація інформації	Складнопідрядні речення з підрядними способом дії і ступеня та підрядними порівняльними. Синонімія складнопідрядних речень і простих ускладнених речень	Науковий стиль. Сфера застосування. Жанри. Підстили (власне науковий, науково-популярний, науково-навчальний)	Літературно-мистецькі епохи

Читацький і глядацький форум

1

А Прочитайте в **Хрестоматії** уривок передмови під назвою «Пролог. Афіни, 2475 років тому» до книги Ростислава Семківа «Як читати класиків. Практичні поради, ненудна теорія, ефективні стратегії» і дайте відповіді на наведені питання.

- Про авторів творів якого роду літератури йдеться в уривку?
- Які жанри творів згадано в уривку? Якому з них афіняни віддають перевагу і чому?
- Чому афіняни по-різному сприймають кожного з митців, які з'являються в театрі?
- Чи відповідає інформація про давньогрецьких авторів, яку наводить Ростислав Семків, реальним фактам?
- Навіщо Ростислав Семків маніпулює історичною інформацією?
- Якої мети досягає автор, «вигадавши» зустріч авторів різного часу в афінському театрі?

1

Б Згаданих Ростиславом Семківим у передмові драматургів: Есхіла, Софокла, Арістофана, Евріпіда — називають «класиками», а літературу періоду Давньої Греції — «класичною». Як ви розумієте ці терміни? Запропонуйте наукове визначення їх, закінчивши запропоновані початки.

- Класик — ...
- Класична література, або класика — ...

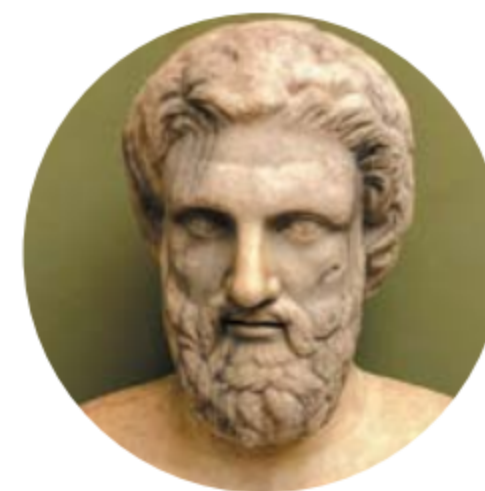
Есхіл

Софокл

Евріпід

Арістофан

Дискусійний майданчик

2

А Ознайомтеся в **Хрестоматії** з розділом «Що ми називаємо класикою?» із книжки Анастасії Євдокимової «Що воно таке? Українська література». Обговоріть, чи збіглося ваше визначення «класики» з тим, яке пропонує авторка.

2

Б Поміркуйте, чи запропоноване літературознавицею визначення «класичної літератури» можна вважати науковою дефініцією (тобто науковим тлумаченням поняття). Обґрунтуйте власну позицію, починаючи свою думку так: «Я вважаю, що дефініція, запропонована Анастасією Євдокимовою, є / не є науковою...». Узагальніть свої міркування, визначивши найважливіші, на вашу думку, ознаки наукового тексту й оприлюднивши їх у вигляді тезового переліку.

Практикум

3

А Пригадайте драматичні твори, які ви вивчали раніше або читали самостійно. Які з них, на вашу думку, можна вважати класичними? Чому?

3

Б Укладіть список вітчизняних драматургів, яких би ви назвали «класиками», схарактеризувавши стисло особливості авторського стилю кожного з них. Попередньо обговоріть, як ви розумієте поняття «авторський стиль».

3

В У тлумачному словнику другим значенням лексеми «класик» є таке: «Послідовник, представник класицизму (у 1 знач.); класицист». Поміркуйте, чому в науковому мовленні варто розрізняти терміни «класик» і «класицист» та намагатися не вживати перше як синонім до другого.

Читацький і глядацький форум

4

А Прочитайте в **Хрестоматії** ще один уривок із книги Ростислава Семківа «Як читати класиків. Практичні поради, ненудна теорія, ефективні стратегії». Це уривок із частини, яка має назву «Інтерлюдія: стилі, стилісти, стилиаги». Уточніть своє визначення терміна «авторський стиль», зважаючи на міркування літературознавця.

4

Б Автор у своєму тексті згадує сім стилів письма, які характеризують різні періоди розвитку літератури, а саме: **сентименталізм, готику, романтизм, реалізм, авангардизм, модернізм і постмодернізм**. Розподіліть між собою ці сім стилів і коротко узагальніть інформацію про специфіку кожного з них. Якщо маєте можливість, наведіть приклади відомих вам авторів і авторок, зокрема драматургів і драматургинь, які презентують певний стиль.

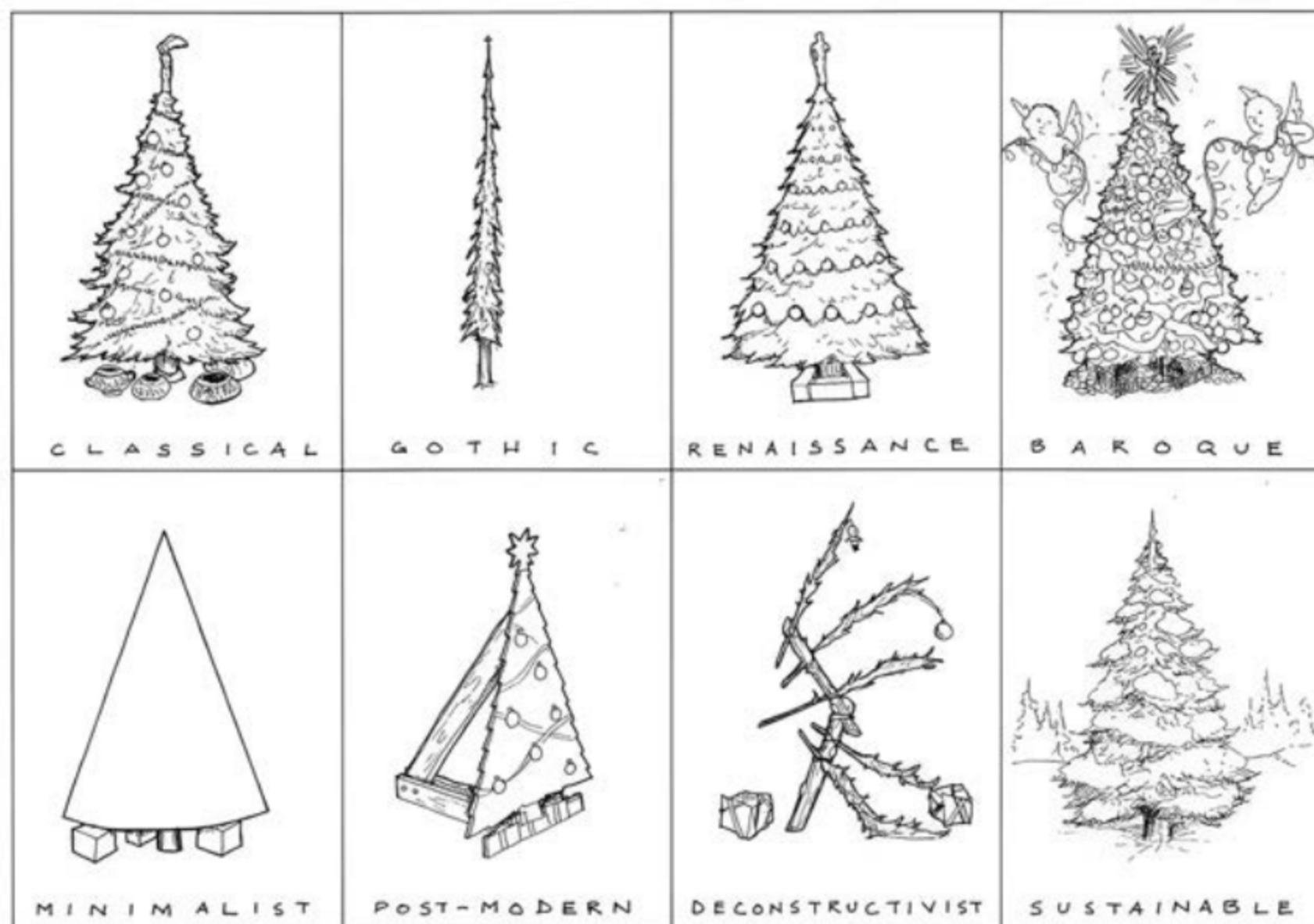
4

В Ростислав Семків як фахівець висловлює в тексті таку думку: «Упродовж літературної історії змінилося багато стилів. Одні безкомпромісно загинули, інші зникали та поверталися, ще інші залишаються впливовими й досі». Підтримайте або спростуйте думку науковця, наводячи приклади з власного читацького досвіду.

Творча студія

5

А Перегляньте наведену інфографіку «Архітектурна історія малюнка різдвяної ялинки». Поміркуйте, що ілюструє ця інфографіка.

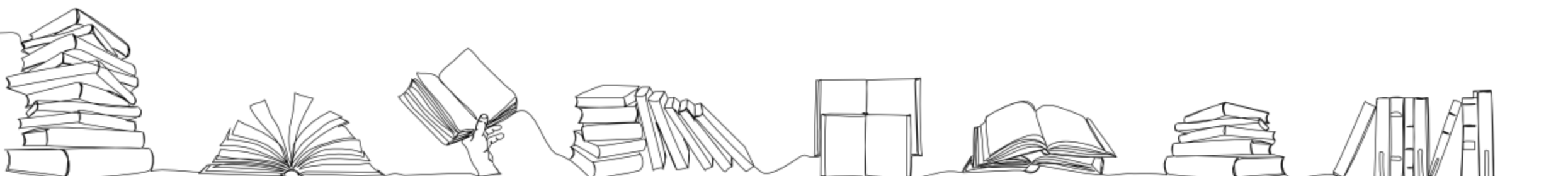
За матеріалами The Architectural History of the Christmas Tree Drawing. ©Subtle Design.

5

Б Усно запропонуйте стислу інтерпретацію кожного зображення, відповідаючи на запитання: «Як ялинка у класичному стилі змінилася в часі, перетворившись на... (готичну, ренесансну, барокову, мінімалістичну, постмодерну, деконструктивістську, сталу)?». У своїх інтерпретаціях спробуйте акцентувати на ознаках, які, на вашу думку, характеризують кожен архітектурний стиль.

5

В Поміркуйте, як цю схему можна використати для пояснення змін у літературі впродовж тривалого часу її розвитку.

Наукова лабораторія

6

А Зважаючи на назви книг Ростислава Семківа й Анастасії Євдокимової, а також на зміст попередньо прочитаних уривків із їхніх книг, визначте, до якого підстилю наукового стилю можна віднести відповідні книги — до **власне наукового, науково-популярного** чи **науково-навчального**. Наведіть аргументи на захист своєї позиції. Для відповіді на питання скористайтеся довідкою нижче, а також зверніться до **Довідника**.

Науковий стиль — це один із функціональних стилів української мови, сферою побутування якого є наукова й науково-технічна діяльність, освіта.

- Підстилі: власне науковий (науково-технічні та науково-гуманітарні тексти); науково-популярний; науково-навчальний; виробничо-технічний, які розрізняють з огляду на специфіку лексики, текстів та особливостей читацької аудиторії.
- Основне призначення стилю — відображення результатів наукових досліджень у різних галузях з метою збереження і передання знань.
- Основні ознаки: точність і лаконічність; ясність та однозначність (термінологічність), предметна спеціалізованість; логічність, послідовність, аргументованість викладу, об'єктивність, високий рівень абстрагування та узагальнення.
- Мовні особливості: широке використання загальнонаукової та галузевої термінології, абстрактної та нейтральної лексики, уникнення багатозначної та емоційно-оцінної лексики; поширеність віддієслівних іменників, безособових форм дієслів; використання простих ускладнених та складних сполучникових речень та ін.
- Форми існування текстів: монологічні, рідше — діалогічні; письмові, рідше — усні.
- Специфіка текстів: чітка структурованість (рубрикація), цитування, покликання, скорочення (аббревіатури), схематизація, графіки, дані тощо.
- Жанри: монографія, підручник, стаття, доповідь, рецензія, повідомлення, дипломна роботи, реферат, тези, автореферат, звіт та ін.

6

Б Керуючись рубриками, за якими схарактеризовано науковий стиль у довідці вище, запропонуйте описи інших відомих вам функціональних стилів української мови (як-от офіційно-діловий, розмовний, публіцистичний, художній), скориставшись для цього табличним форматом упорядкування інформації.

6

В Обговоріть, як ви розумієте поняття «стиль» і «підстиль» у контексті обговорюваної проблеми. Ураховуючи інформацію з наведеної вище довідки, запропонуйте дві дефініції поняття «функціональний стиль мовлення» — одну в науковому стилі, а іншу — у будь-якому за вашим вибором.

6

Г Запропонуйте наукове пояснення різниці між значеннями лексеми «стиль» у таких двох термінологічних виразах: «авторський стиль» і «функціональний стиль мовлення». На підставі своїх висновків припустіть, що можуть означати такі терміни: «мистецький стиль», «літературний стиль», «художній стиль». Принагідно пригадайте, що таке «термін», які ознаки мають терміни на відміну від нетермінологічних лексичних одиниць.

Читацький і глядацький форум

7

А Використовуючи прийом читання-сканування, ознайомтеся з текстом Ігоря Лімборського «Класицизм в українській літературі» в інтерактивному електронному додатку й надайте докази того, що цей текст є яскравим зразком власне наукового (науково-гуманітарного) підстилю наукового стилю, керуючись рубриками, через які визначено науковий стиль у довідці вище.

7

Б Пригадайте, які жанри наукового стилю ви знаєте (можете за потреби звернутися до **Довідника**). Що ви знаєте про ці жанри? У чому їхня специфіка? Прикладом якого наукового жанру є текст Ігоря Лімборського? Обґрунтуйте свою позицію.

7

В Поділіться одне з одним враженнями про опрацьований текст Ігоря Лімборського. Наскільки він видався для вас складним? Поміркуйте, із чим це пов'язано? Чи можна вважати цей текст таким, який для вас є «надважким читанням»?

Практикум

8

А Об'єднайтеся в п'ять мінігруп. Кожна мінігрупа має опрацювати інформацію про якийсь один з етапів класицизму, які виокремлює Ігор Лімборський на перших трьох сторінках статті. Підготуйте повідомлення про етап, який вам випав, визначивши його часові межі, художні особливості, назвавши яскравих представників тощо.

8

Б Узагальніть відомості про епоху класицизму в європейській літературі. Поміркуйте, чому класицизм як мистецька епоха набув свого часу популярності.

Мистецька епоха, або період в історії мистецтва, зокрема й історії літератури, — це відносно тривалий проміжок часу, протягом якого панують певні художні стилі, філософські ідеї та художні практики. Це період, коли мистецтво відображає відповідні часу культурні, соціальні та історичні умови. Наприклад, епоха Відродження (Ренесанс) характеризувалася «відродженням» інтересу до античної культури та гуманістичними ідеалами, а класицизм — наслідуванням у художній творчості прийомів і правил літератури античності.

Епохи розрізняють з огляду на особливості панівного в певний час художнього стилю, провідних ідей та інших ознак. При цьому кожна наступна епоха розвиває, видозмінює, а інколи, навпаки, заперечує набутки попередньої, відбиваючи зміни соціального та історичного контексту.

8

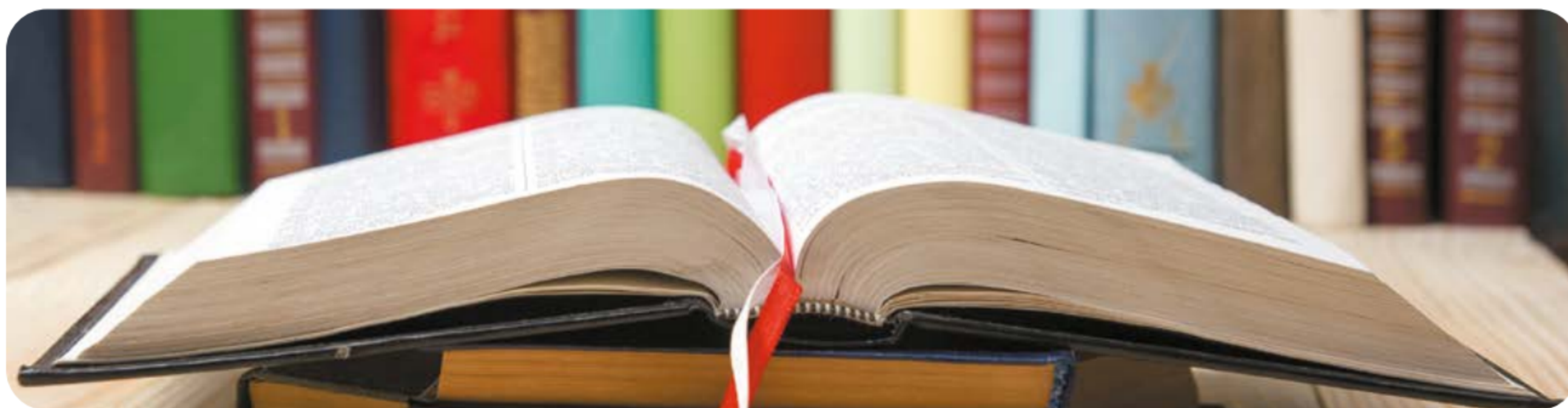
В Пригадайте, який із драматичних творів серед тих, які ви вивчали раніше, має виразні ознаки класицизму, зокрема може слугувати прикладом реалізації принципу трьох єдностей — часу, місця та дії.

Наукова лабораторія

9

А Зверніться до загальномовного тлумачного словника, наприклад, до вже добре відомого вам онлайнного словника «Горих», і ознайомтеся з визначеннями (дефініціями) таких лексем: стиль, течія, напрям, епоха. Випишіть серед тлумачень цих багатозначних лексем ті значення, які взаємопов'язані. Поясніть, на якій підставі ви об'єднали виписані визначення.

9

Б Як ви зрозуміли значення слова «підстава», яке було вжите в попередньому завданні? Доберіть якомога більше синонімів до цього слова. Поміркуйте, що означає вираз «організація інформації на різних підставах». Які підстави, на вашу думку, організації масивів інформації (даних) існують?

В умовах значних обсягів інформації особливого значення набувають операції, які допомагають структурувати, організувати, упорядкувати, систематизувати різнорідну інформацію в такий спосіб, щоб забезпечити її зберігання, легкий пошук потрібного тощо. Залежно від виду інформації, її специфіки використовують різні підходи до її організації. Однак за будь-якого підходу важливо визначитися з підставами, на яких буде проводитися організація інформації. Якщо, наприклад, важливо відстежувати зміни чогось у часі, то тоді доцільно за основу взяти **часовий принцип організації (хронологічний)**, а якщо важливо показати залежність одних даних від інших, тоді краще скористатися, наприклад, **ієрархічною структурою (деревоподібною)**.

Практикум

10

Пригадайте, на яких підставах ви організовуєте інформацію, наприклад, у себе в комп'ютері чи ноутбучі. Опишіть спосіб організації власних даних, намагаючись використовувати якомога більше складнопідрядних речень, характеристики яких наведено в таблиці.

Підрядна частина та питання до неї, яке ставимо від головної частини	Сполучники в підрядній частині	Сполучні слова (прислівники) в підрядній частині	Співвідносні слова в головній частині	Приклад
Підрядна способу дії, міри та ступеня (як? яким способом? якою мірою? наскільки? тощо)	як (та синонімічними мов (немов, мовби), наче (неначе, начебто), ніби (нібито)), що, аж, що аж, щоб, чим...тим, що...то	як, скільки, наскільки	так, такою мірою, такий, стільки, настільки	Добре впорядкована інформація в комп'ютері важлива настільки ж, як важливим є порядок у голові.
Підрядна порівняльна (як? як саме? подібно до чого? тощо)	як (та синонімічними мов (немов, мовби), наче (неначе, начебто), ніби (нібито)), що, аж, що аж, щоб, чим...тим, що...то	як	так	На жаль, у мене в комп'ютері інформація упорядкована так, мов там відьми шабаш справляли.

Польове дослідження

11

А Перегляньте вдома світлини із сімейних фотоальбомів (зокрема й цифрових — у ваших комп'ютерах чи ноутбуках) за останні 60 років (якщо такі у вашій родині є) або знайдіть у мережі «Інтернет» світлини, де зображено українців і українок у різні роки впродовж останніх більш ніж пів століття. Ознайомлюючись із фотосвідченнями різних років, звертайте увагу на зовнішній вигляд людей на світлинах — постава, зачіски, одяг тощо.

Напишіть невелике есе-порівняння «Модні тенденції в Україні за останні пів століття», використовуючи якомога частіше складнопідрядні речення з підрядними частинами способу дії, міри та ступеня або порівняльними. Поділіться своїм есе з іншими, розмістивши його на онлайнів дошці.

11

Б Після ознайомлення з есе одне одного обговоріть, чи можна «вивести» якісь спільні риси / ознаки, що характеризують «моду» в Україні в різні десятиріччя. Працюючи спільно, укладіть таблицю.

Роки	Особливості зачісок	Особливості головних уборів	Особливості одягу	Інші особливості
1970–1980				
1980–1990				
1990–2000				
2000–2010				
2010–2020				
2020–2030				

11

В Узагальніть свої спостереження. Чи можна стверджувати, що з плином часу змінюються смаки, уподобання людей, зокрема в манері одягатися, тобто, іншими словами, змінюється стиль. Поміркуйте, із чим можуть бути пов'язані ці зміни. Екстраполуйте свої спостереження й висновки на літературний процес. (До речі, за потреби зверніться до тлумачного словника, щоб з'ясувати значення наукових термінів «екстраполювати» й «екстраполяція»).

11

Г Пригадайте раніше прочитаний уривок із книги Ростислава Семківа «Як читати класиків. Практичні поради, ненудна теорія, ефективні стратегії» під назвою «Інтерлюдія: стилі, стилісти, стилиаги». У фрагменті, який ви читали, є інформація про стилі, стилістів, однак «відрізано» частину про стилиаг. Як ви розумієте це слово в стосунку до моди? А в стосунку до літературної творчості?

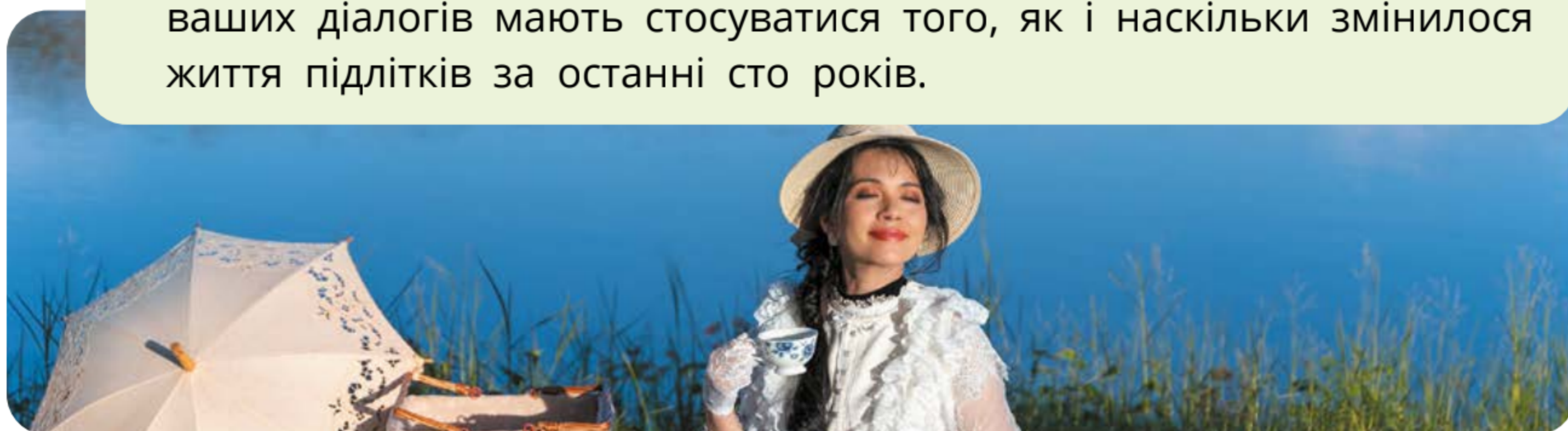

Творча студія

12

А Перегляньте в інтерактивному електронному додатку старі світлини з різних куточків нашої країни в різні періоди ХХ століття. Уявіть, що в одному часі зустрілися двійко ваших ровесників чи ровесниць з різних епох: хтось — із початку ХХ століття (як на світлинах, які ви переглядали), а хтось — із початку ХХІ століття (із нашого сьогодення). Змодельуйте ситуацію-діалог між цими підлітками, ураховуючи, що за століття змінилася не лише стиль одягу (мода), а й манери поведінки, стиль спілкування тощо.

Особливу увагу у своїх діалогах приділіть формулам мовленнєвого етикету (звертання, вітання, знайомство, вибачення, прохання, подяка, прощання, прояв згоди / незгоди тощо), намагаючись добирати їх відповідно до того часу, представником чи представницею якого ви є (у діалозі, який ви моделюєте). Теми ваших діалогів мають стосуватися того, як і наскільки змінилося життя підлітків за останні сто років.

12

Б Оцініть діалоги-інсценізації одне одного, зокрема з погляду того, якою мірою вам удалося передати специфіку поведінки, мовлення людини з початку ХХ століття, зокрема через етикетні формули.

Дискусійний майданчик

13

Перечитайте в **Хрестоматії** ще раз раніше опрацьований пролог з книги Ростислава Семківа, зокрема ті фрагменти тексту, де афіняни зустрічають драматургів — Есхіла, Софокла, Евріпіда та Арістофана. Чи виправданим є твердження одного із читачів, який після ознайомлення із цим текстом заявив таке: «На мою думку, афінська публіка не дотримується етикетних норм, зокрема, прийнятих у театрі, і до окремих драматургів ставиться ганебно, некультурно, я б навіть сказав, не по-людськи, а по-свинськи?»

Погодьтеся або не погодьтеся з думкою цього читача, використовуючи етикетні формули згоди / незгоди й обґрунтовуючи свою позицію шляхом апелювання до культури епохи античності. (До речі, за потреби зверніться до тлумачного словника, щоб з'ясувати значення наукових термінів «апелювати» й «апеляція»).

Практикум

14

А Випишіть із репліки читача, яку наведено в попередньому завданні, усі прислівники. Зважаючи на інформацію в таблиці нижче, доповніть цей ряд іншими означальними прислівниками, що можуть бути використані для характеристики дій чи поведінки людей, які не дотримуються етикетних норм.

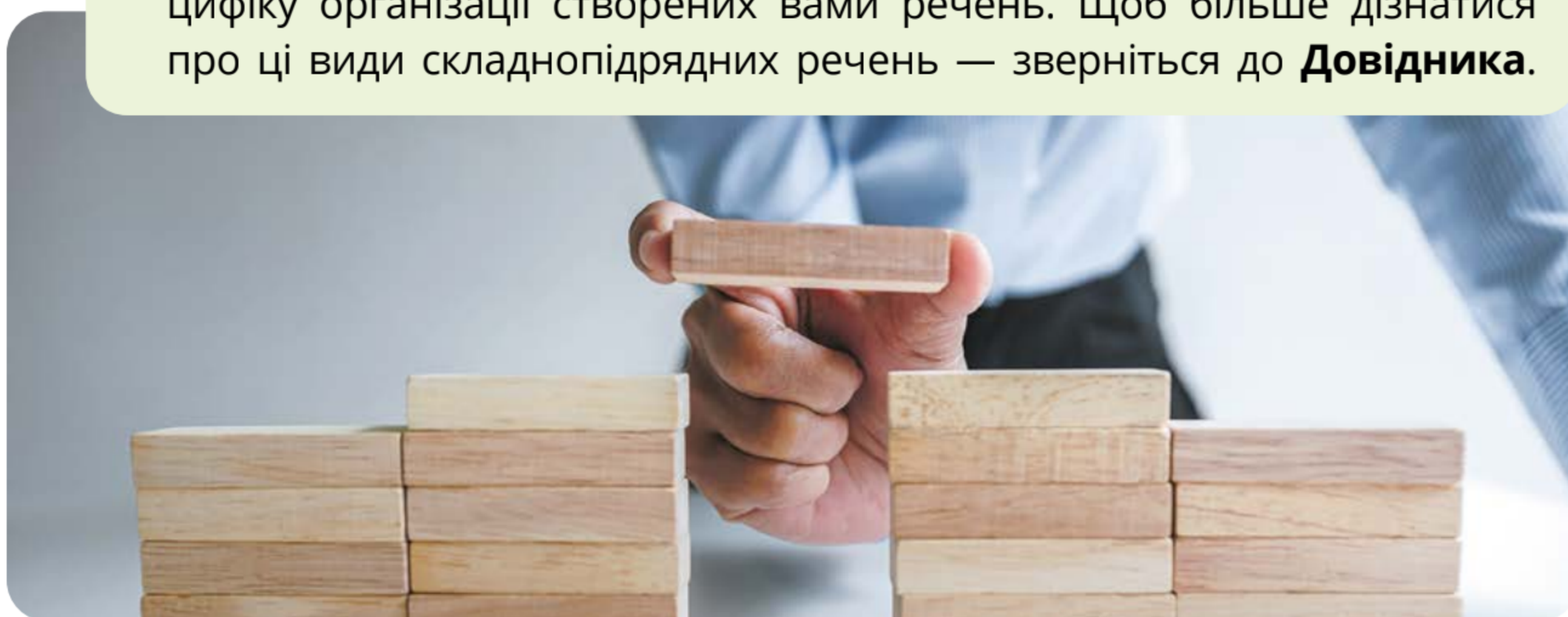
Розряд і група прислівників	Питання	Значення	Приклад
Означальні: якісно-означальні	як?	характеристика дії, процесу, стану	повільно, голосно, гаряче, вільно
Означальні: міри й ступеня	як? якою мірою? яким ступенем?	кількісний вияв дії, ознаки предмета та дії	надміру, дуже, трохи, надто, двічі
Означальні: способу дії	як? яким чином?	спосіб, манера, специфіка дії	гуртом, верхи, стрілою, по-українськи

14 **Б** Повправляйтеся в правописі прислівників, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника. Попередньо обговоріть, чим зумовлені труднощі в правописі прислівників, зокрема означальних.

14 **В** Використайте кілька прислівників, які ви записали, щоб утворити з ними складнопідрядні речення з підрядними способом дії, міри та ступеня або складнопідрядні речення з підрядними порівняльними частинами.

Поясніть за наведеним нижче зразком змістову й граматичну специфіку організації створених вами речень. Щоб більше дізнатися про ці види складнопідрядних речень — зверніться до **Довідника**.

Складнопідрядним реченням із підрядною частиною способу дії, міри та ступеня називають таке складне речення, у якому підрядна частина вказує на спосіб дії, міру чи ступінь вияву ознаки, дії, про яку йдеться в головній частині, наприклад: Ніхто не любить **так** театр, **як** люблю його я.

Складнопідрядним реченням із підрядною порівняльною частиною називають таке складне речення, у якому підрядна частина пояснює зміст головної через порівняння дій чи об'єктів, про які йдеться в головній, з іншими діями чи об'єктами, наприклад: Література постійно змінює в часі напрям руху, **мов** річка знаходить нове русло для своєї води.

Ці два види речень зазвичай розглядають разом, оскільки засоби зв'язку, які характерні для порівняльних речень, також можуть використовуватися для вираження способу дії, міри та ступеня. Крім того, подеколи чітко розрізнити значення цих двох видів речень складно.

Читацький і глядацький форум

15

А Перегляньте в **Довіднику** енциклопедичну статтю професорки Світлани Єрмоленко «Етикет мовний», звертаючи увагу на типові етикетні формули в різних ситуаціях спілкування, які наводить авторка як приклади. Поміркуйте, як і чому змінювалися ці формули з плином часу.

Формули мовленнєвого етикету — це усталені мовленнєві вирази (слова, словосполучення, реченнєві конструкції), які типово мовці й мовчині використовують для звертання, вітання, знайомства, вибачення, прохання, подяки, прощання, прояву згоди / незгоди тощо).

15

Б Визначте, до якого стилю й підстилю належить опрацьований вами текст Світлани Єрмоленко. Наведіть аргументи на доказ своєї позиції.

Польове дослідження

16

А Об'єднайтеся в пари чи більші групи й укладіть переліки відомих вам формул мовленнєвого етикету, які типові для вас як молодого покоління в ситуаціях звертання, вітання, знайомства, вибачення, прохання, подяка, прощання, згоди чи незгоди. Поділіться своїми напрацюваннями з іншими парами / групами.

16

Б Обговоріть, чи в усіх ситуаціях ви могли б використовувати зафіксовані вами формули (у спілкуванні з людьми різного віку, різного соціального статусу, різних регіонів нашої країни). Виберіть серед переліків, які ви створили, ті формули мовленнєвого етикету, що ви б їх могли назвати формулами для «високого стилю спілкування», і ті, які швидше можна вважати зразками «низького стилю».

Попередньо обговоріть, що ви розумієте під «високим» і «низьким» стилем мовлення. Принагідно можете пригадати, що ви вже знаєте про високий, середній і низький стиль у класицизмі. Для цього зверніться в **Хрестоматії** до статті Ігоря Лімборського, з якою ви вже працювали раніше.

Дискусійний майданчик

17

А Дослідіть таблицю й висловіть припущення, на якій підставі в ній упорядковано дані (інформацію) — за алфавітом, асоціаціями, хронологією чи на якійсь іншій. Наведіть аргументи на захист своєї позиції.

Автор і твір	Рік написання	Жанр	Напрям / стиль
Михайло Старицький «За двома зайцями»	1883	комедія	реалізм
Іван Нечуй-Левицький «На Кожум'яках» (уривки)	1875	комедія	реалізм
Мольєр «Міщанин-шляхтич»	1670	комедія-балет	класицизм з елементами народного фарсу, античної комедії та комедій доби Відродження
Іван Котляревський «Наталка Полтавка»	1819	драма	просвітницький реалізм з елементами класицизму та сентименталізму
Моріс Метерлінк «Синій птах»	1908	драма-феєрія	модернізм, а саме символізм
Іван Карпенко-Карий «Сто тисяч»	1889	трагікомедія	реалізм
Вільям Шекспір «Ромео і Джульєтта»	1595	трагедія	Відродження (Ренесанс) з елементами романтизму

17

Б Об'єднайтеся в пари й упорядкуйте інформацію з таблиці на різних підставах. Попередньо обговоріть можливі підстави організації наявної інформації.

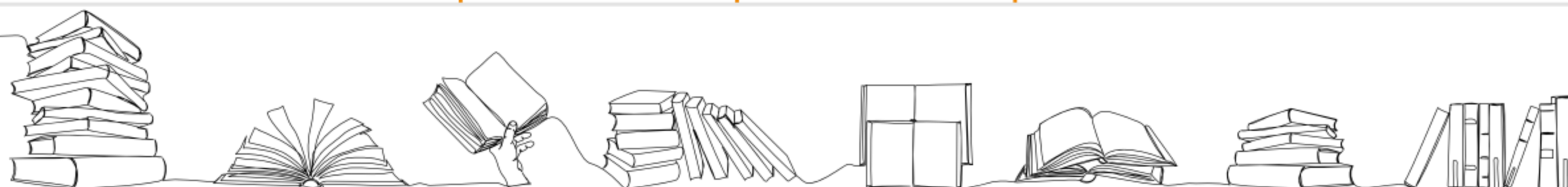

Наукова лабораторія

18

А Розгляньте таблицю, з якою ви попередньо працювали, однак доповнену відомостями про найвідоміші твори класиків, про яких ви знаєте з прологу Ростислава Семківа. На якій підставі упорядковано інформацію в цій версії таблиці?

Автор і твір	Рік написання	Жанр	Епоха / напрям / стиль / течія
Есхіл «Прометей закутий»	444–443 рр. до н. е.	трагедія	міфологічний реалізм античності
Софокл «Антігона»	441 р. до н. е.	трагедія	міфологічний реалізм античності
Евріпід «Медея»	431 р. до н. е.	трагедія	міфологічний реалізм античності
Арістофан «Жаби»	405 р. до н. е.	комедія	античний реалізм
Вільям Шекспір «Ромео і Джульєтта»	1595	трагедія	Відродження (Ренесанс) з елементами романтизму
Мольєр «Міщанин-шляхтич»	1670	комедія-балет	класицизм з елементами народного фарсу, античної комедії та комедій доби Відродження
Іван Котляревський «Наталка Полтавка»	1819	драма	просвітницький реалізм з елементами класицизму та сентименталізму
Іван Нечуй-Левицький «На Кожум'яках» (уривки)	1875	комедія	реалізм
Михайло Старицький «За двома зайцями»	1883	комедія	реалізм
Іван Карпенко-Карий «Сто тисяч»	1889	трагікомедія	реалізм
Моріс Метерлінк «Синій птах»	1908	драма-феєрія	модернізм, а саме символізм

18

- Б** На основі табличних даних підтвердьте або спростуйте такі тези:
1. Хронологічна організація інформації допомагає відстежити деякі стильові тенденції в розвитку літератури.
 2. Хронологічна організація інформації допомагає відстежити деякі жанрові тенденції в розвитку літератури.

Хронологічна організація інформації (від лат. *chronologia*, що утворене з основ грецьких іменників *χρόνος* — «час» і *λόγος* — «слово, вчення про що-небудь») — це один із видів структурування, упорядкування інформації, де підставою є часовий параметр.

Дискусійний майданчик

19

- А** В інтерактивному електронному додатку ознайомтеся зі стрічкою часу, де відбито хронологію змін епох / напрямів / течій / стилів у мистецтві за останні понад 5000 років. Зробіть переклад англійських термінів, ужитих на схемі, українською мовою. Під час перекладу обговоріть питання, чому на сьогодні вважається, що саме англійська мова є мовою науки.

19

- Б** Позначте на стрічці часу ті епохи / напрями / течії / стилі, про які ви вже дещо дізналися. Яких стилів з-поміж тих, про які згадував Ростислав Семків у розділі «Інтерлюдія: стилі, стилісти, стилиаги», не позначено на цій стрічці часу. Доповніть її відповідними відомостями. Обговоріть, чому інформацію на запропонованій стрічці часу не можна вважати повною.

19

- В** Ознайомтеся із ще однією стрічкою часу, на якій відображено розвиток нашої літератури крізь призму змін епох / напрямів / течій / стилів. Для цього в **Хрестоматії** зверніться до вже відомої вам книжки Анастасії Євдокимової «Що воно таке? Українська література».

Накладіть хронологію, запропоновану авторкою на стрічку часу, з якою ви попередньо працювали. Поміркуйте, чому не можна створити «універсальної» для всіх національних літератур хронологію змін епох / напрямів / течій / стилів.

Практикум

20

Пригадайте з курсу історії, що ви знаєте про хронологічну організацію інформації (у випадку з історією — це інформація про історичні події, учасників цих подій, причини й наслідки тощо). Як ви, мабуть, знаєте, фахове співтовариство в галузі історії вирізняє такі способи організації часової інформації.

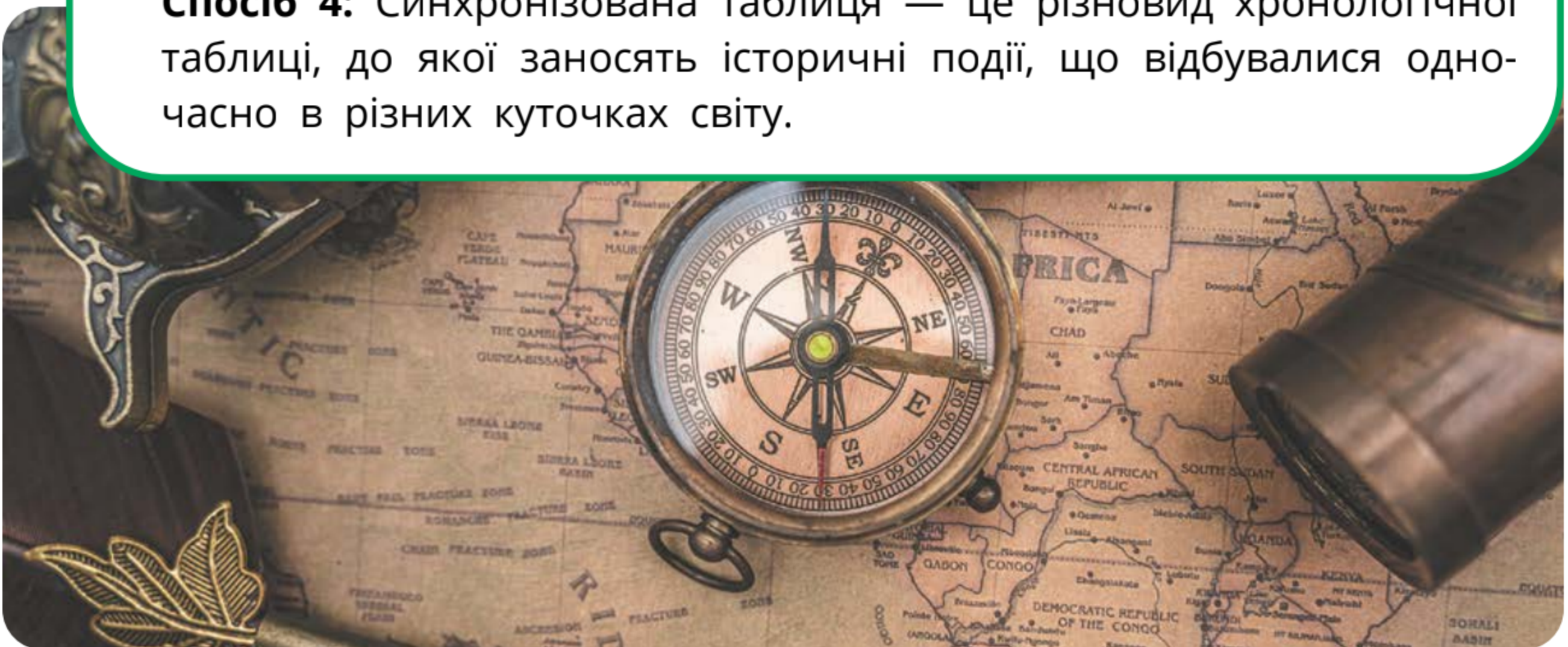

Спосіб 1: Хронологічна послідовність подій — це послідовність історичних подій у часі від найдавніших до найбільш сучасних.

Спосіб 2: Лінія (шкала, стрічка) часу — графічне зображення плину історичного часу, за допомогою якого можна зобразити послідовність подій і процесів, а також визначити їхню тривалість.

Спосіб 3: Хронологічна таблиця — спосіб упорядкування хронологічних даних шляхом унесення до таблиці історичних дат і їхніх пояснень у хронологічній послідовності.

Спосіб 4: Синхронізована таблиця — це різновид хронологічної таблиці, до якої заносять історичні події, що відбувалися одночасно в різних куточках світу.

Поміркуйте, які зі способів ви вже змогли «відпрацювати», ознайомлюючись з різними етапами в розвитку літератури. Доведіть свою думку, наводячи приклади з попередніх уроків.

Наукова лабораторія

21

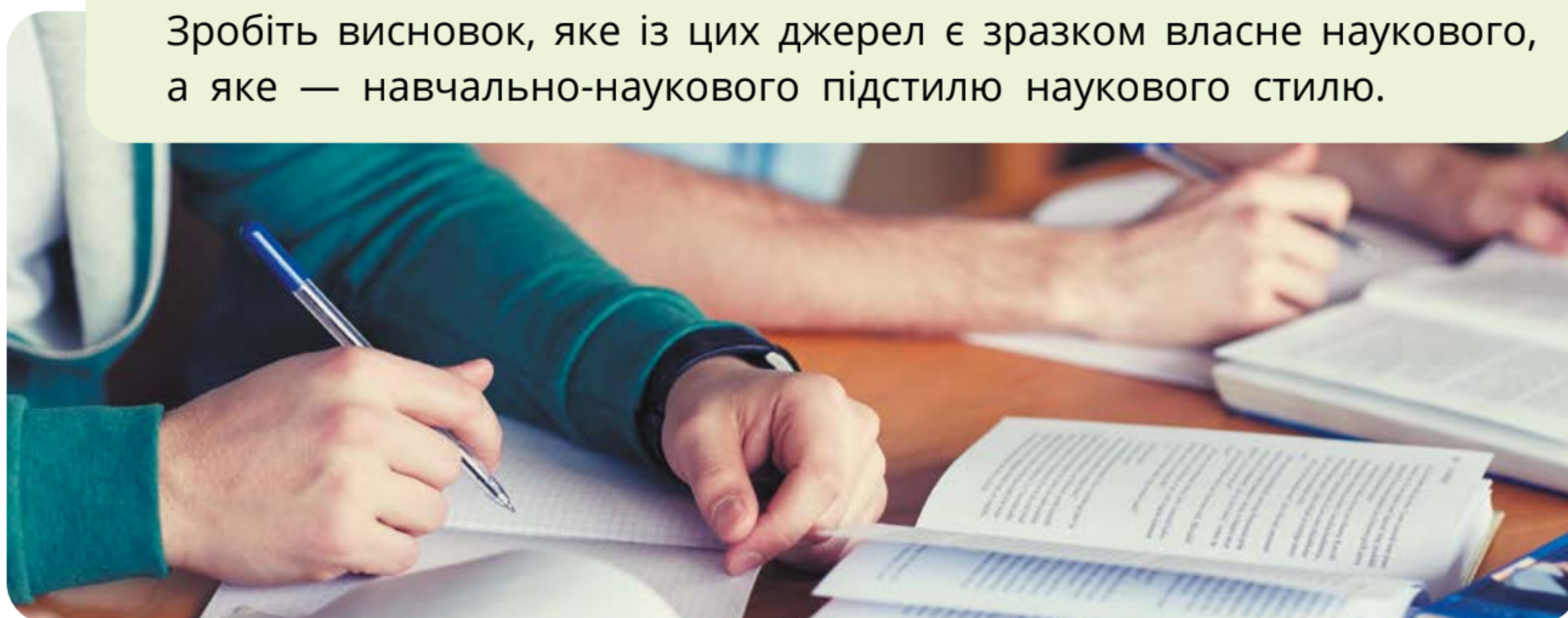
А У попередніх завданнях ми вживали такий вираз «епохи / напрями / течії / стилі». Висуньте гіпотезу, чим зумовлений такий слововжиток? Чи можна вважати ці поняття синонімічними? Якщо так — то чи це відповідає вимогам наукового стилю? Якщо ні — то який зв'язок між цими поняттями? Чи можна стверджувати, що в науці завжди є проблеми, які остаточно не розв'язані?

21

Б Ознайомтеся з двома джерелами інформації в інтерактивному електронному додатку про синонімію складнопідрядних речень і простих ускладнених речень за наведеними нижче посиланнями:

- 1) відео «Синтаксична синонімія в простих і складнопідрядних реченнях #15»;
- 2) текст «Синонімія простих ускладнених і складнопідрядних речень у сучасній українській мові».

Зробіть висновок, яке із цих джерел є зразком власне наукового, а яке — навчально-наукового підстилю наукового стилю.

Ту саму або подібну думку можна висловити різними синтаксичними конструкціями, зокрема те, що виражено за допомогою складнопідрядного речення, можна передати простим реченням — як неускладненим, так і ускладненим. Наприклад, у цьому разі говорять про **синонімію складнопідрядних і простих ускладнених речень** — це усталені мовленнєві вирази (слова, словосполучення, реченнєві конструкції), які типово мовці й мовчині використовують для звертання, вітання, знайомства, вибачення, прохання, подяки, прощання, прояву згоди / незгоди тощо).

21

В Спираючись на інформацію із цих джерел, створіть порівняльну таблицю «Синонімія складнопідрядних речень і простих ускладнених речень». Яке із цих джерел, за вашими даними, є більш повним, а яке — більш достовірним?

21

Г Узагальніть, що ви дізналися про мовні особливості наукового стилю впродовж попередніх уроків. Чи є серед цих особливостей те, що для наукового стилю більш характерними є прості ускладнені речення, порівняно зі складними? Доведіть це, звернувшись до раніше опрацьованої енциклопедичної статті «Науковий стиль» у **Довіднику**.

Індивідуальне читання

22

А Упродовж останніх уроків ви працювали з різними науковими текстами, зокрема з **власне науковими** (це, наприклад, енциклопедичні статті в **Довіднику**, статті Ігоря Лімборського та Світлани Харченко), **науково-навчальними**, які адаптовані під учнівську аудиторію (це наприклад, відео про синтаксичну синонімію), а також **науково-популярними**, які розраховані на широку читацьку аудиторію (це, наприклад, фрагменти з книжок Ростислава Семківа та Анастасії Євдокимової).

Якісь із цих текстів були для вас легкими для сприйняття, якісь — складнішими, а якісь — майже незрозумілими, надважкими. Такими різними за складністю бувають не тільки тексти наукового стилю, а й тексти художнього стилю, тобто літературні тексти. Саме про це йдеться в книжці Ростислава Семківа «Як читати класиків. Практичні поради, ненудна теорія, ефективні стратегії». У ній автор міркує про літературу різної складності, виокремлюючи такі види читання: легке, складне, важке й надважке. А крім того, дослідник визначає п'ять рівнів складності текстів:

I рівень: легкий сюжетний текст

II рівень: інтенсивний сюжетний текст

III рівень: проблемний сюжетний текст

IV рівень: експериментальний текст

V рівень: важкий інтенсивний текст

22

Б Ознайомтеся в **Хрестоматії** зі ще одним невеликим уривком із книжки Ростислава Семківа «П'ять рівнів складності тексту», а також додатково опрацюйте таблицю, яку пропонує дослідник у своїй книзі.

22

В Пов'яжіть раніше отримані відомості про хронологію змін у літературі з наведеною таблицею й доведіть, що пізніша література стає дедалі складнішою для читання.

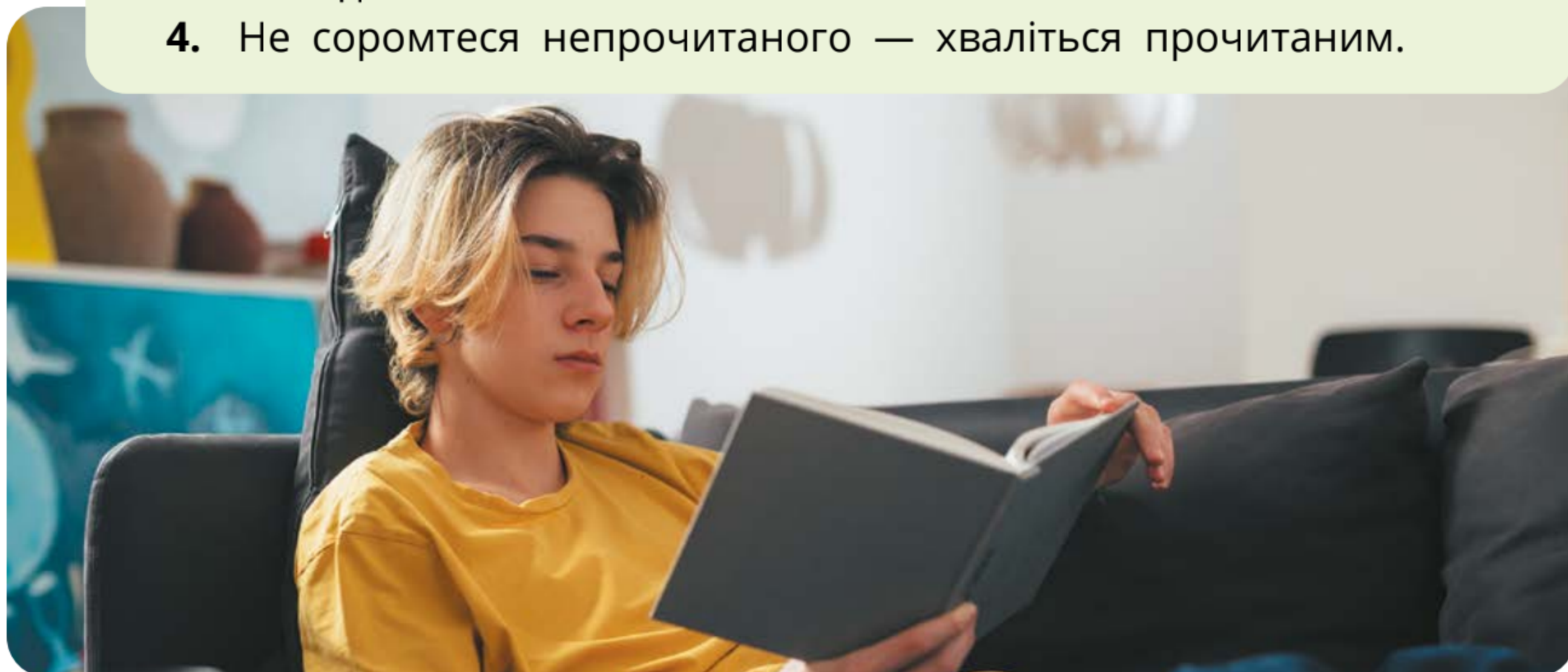
22

Г Пригадайте, книжку / книжки якого рівня складності ви читали останнім часом. Поділіться своїми враженнями про прочитане й поясніть, чому ви вважаєте, що ця книжка / книжки ілюструють той чи той рівень складності, визначений Ростиславом Семківим.

22

Г Визначте собі «читацьке завдання» на наступний місяць, аби збільшити рівень складності тексту, порівняно з тією, тексти якої вам уже посильні. Вибудовуючи плани, візьміть до уваги «Чотири правила виваженого читача», які пропонує Ростислав Семків:

1. Не ставте за мету прочитати все. Просто постійно читайте.
2. Не бійтеся відкласти книжку. Якщо вона цікава, ви повернетесь.
3. Покидайте слабкі книжки безжально!
4. Не соромтеся непрочитаного — хваліться прочитаним.

Модуль 1.5

rnk.com.ua/111145

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Ділове спілкування	Тематична організація інформації	Складнопідрядні речення з підрядними причинами, умови, наслідку. Синонімія складнопідрядних речень і простих ускладнених речень	Офіційно-діловий стиль. Сфера застосування	Трагікомедія як жанр драматургії

Польове дослідження

1

А 2024 року українські театри відзначали 135-ту річницю п'єси Івана Карпенка-Карого «Сто тисяч». Знайдіть інформацію в усемережжі про постановки п'єси «Сто тисяч» в Україні за роки незалежності. Для ефективного пошуку інформації об'єднайтеся у групи за географічним або за хронологічним принципами.

Іван Карпенко-Карий

За географічним означає, що кожна група шукатиме інформацію про постановки в театрах певного регіону, за хронологічним — кожна група відшукує інформацію за певний період часу.

1

Б Презентуйте ваші напрацювання та виберіть спосіб упорядкування знайдених даних. Узагальніть знайдену інформацію та зробіть припущення, чому п'єса є доволі популярною. Під час формулювання відповіді спирайтеся на одне з наведених тверджень, яке, на вашу думку, найбільш вірогідне:

- А** Твір належить до класики української драматургії, а класичні сюжети обов'язково мають бути в репертуарі кожного театру.
- Б** П'єса змальовує життя людей минулих століть, а це завжди цікавить глядачів більше, ніж сучасна реальність довкола.
- В** Сюжет розгортається довкола тих проблем і конфліктів між героями, які, попри віддаленість у часі, все одно є актуальними для сучасного українства.
- Г** Жанр твору (трагікомедія) належить до тих, які поєднують і смішне, і серйозне, а таке оригінальне поєднання приваблює глядачів.
- Ґ** Твір належить до шкільних програм із літератури, тому театри пропонують його для учнівської аудиторії.

Наведіть власне припущення, якщо не підтримуєте жоден із варіантів.

1

В Після прочитання твору поверніться до обговорення цього питання та з'ясуйте, чи змінили / уточнили ви свою думку.

Практикум

2

А Найновіша екранізація п'єси в Україні — стрічка «Діло безп'ятого» 2024 року. Режисер Валерій Шалига, на відміну від своїх театральних колег, змінює назву твору, хоча в стрічці дуже тісно дотримується сюжетної лінії. Сама п'єса теж народилася під іншою назвою «Гроші», яку через цензуру драматург змінив на «Сто тисяч», про що, до речі, не пошкодував. Скористайтеся порівняльною таблицею, щоб проаналізувати відмінності у двох версіях назви.

«ГРОШІ»	«СТО ТИСЯЧ»
Загальна назва збірного поняття	Конкретна цифра
Спрямовує читача й глядача в контекст того, що йтиметься саме про якісь питання, пов'язані з фінансами	Читач або глядач припускає, що ця цифра вказує на певні кошти, а не на кількість інших об'єктів чи людей
У поєднанні з авторським визначенням жанру як комедії назва містить прихований підтекст, адже складно здогадатися, що може бути смішного в грошах	У поєднанні з авторським визначенням жанру як комедії назва натякає на ситуацію з конкретною сумою коштів, що власне і є основою сюжету
Збірне поняття в назві спонукає до глобального формулювання проблематики: «роль грошей у житті людини», «гроші — користь чи зло» тощо	Конкретна сума в назві підказує, що йтиметься про гроші як вартість чогось, ціну, яку герої платитимуть за щось

2

Б Прочитайте перелік дійових осіб. Обговоріть, як автор п'єси підказує читачеві й читачці / глядачеві й глядачці, що основою сюжету буде якась фінансова оборудка. Чим ви можете пояснити вибір автором прізвища для головного героя твору? Знайдіть у тлумачному словнику визначення слів «калитка», «фактор».

ДІЄВІ ЛЮДЕ

Герасим Никодимович Калитка — багатий селянин.

Параска — жінка його.

Роман — син їх.

Савка — кум Герасима, селянин.

Банавентура — Копач.

Невідомий — єврей.

Гершко — фактор.

Мотря — наймичка.

Клим — робітник.

Театр на Подолі, сцена з вистави «Сто тисяч»

Наукова лабораторія

3

Дослідники творчості Івана Карпенка-Карого розглядають п'єсу «Сто тисяч» як першу в серії п'єс, пов'язаних тематично: «Сто тисяч», «Мартин Боруля», «Хазяїн». Зверніть увагу, дві написані пізніше п'єси мають у назві або ім'я, або назву особи головного героя. У п'єсі «Сто тисяч» автор для заголовку вибрав інший підхід. Як ви вважаєте, чому?

Відповідь запишіть кількома реченнями, використовуючи в кожному один зі сполучників на вибір: **бо, тому що, через те що, адже, оскільки, завдяки тому що, від того що**. Підкресліть частини речення, які вказують на причини, що, на вашу думку, спонукали автора вибрати таку назву. Накресліть схеми речень, поставивши питання від головної частини до залежної. Доведіть, що сформульовані речення належать до складнопідрядних речень з підрядними причини, використовуючи інформацію в **Довіднику**.

Складнопідрядне речення з підрядним причини — речення, підрядна частина якого вказує на причину або обґрунтовує те, про що йдеться в головній частині.

Польове дослідження

4

У літературі є непоодинокі випадки, коли основою для сюжету твору є реальні факти, обставини. Часом автор їх буквально творчо переосмислює, передаючи історію з реального життя, часом доповнює вигаданими обставинами, подіями, характерами. Прочитайте два тексти й виокреміть інформацію, яку можна вважати основою сюжету п'єси.

Текст 1-й. Одного разу, перебуваючи під наглядом поліції у ста-ниці Костянтинівська, Іван Карпенко-Карий був свідком того, як біля трактиру, в якому, як на біржі, відбувалася купівля-продаж, підписувались векселі, переходили з рук до рук гроші, збиралося багато бурлак, які розповідали про те, як багатого глителя обдурили шахраї, продавши замість фальшивих грошей прості папірці.

— Ото робота! Сто тисяч! — захоплювався меткий купчик, що не раз підсідав за стіл до Івана Карповича, запрошуючи його до себе у прикажчики. Почута історія дала драматургу матеріал для роботи: «Ці люди напрошуються дійовими особами комедії, яку варто назвати вагомим словом «Гроші», — ділився він думками з дружиною Софією Віталіївною.

1889 року І. Карпенко-Карий написав перший варіант комедії «Гроші», яку через цензуру переробив і доповнив, а 1890 року надіслав до друку під іншою назвою — «Сто тисяч». Також після переробки комедія була дозволена до постановки. У 1890 р. її було поставлено на сцені. Роль головного персонажа Герасима Калитки виконував сам автор.

У комедії «Сто тисяч» зображено картини життя кінця ХІХ ст. Після реформи 1861 року почалося розшарування селянства. З одного боку, зростало число безземельних наймитів, а з другого — сільських багатіїв, що й стало об'єктом зображення у творі. До речі, про махінації шахраїв з фальшивими грошима повідомляла місцева газета.

(За матеріалами сайту Харківського національного університету економіки)

Текст 2-й. Почута історія дала драматургу матеріал для роботи. Дружина письменника Софія Віталіївна Тобілевич у книжці спогадів «Мої стежки і зустрічі» згадувала: «Треба сказати, що різні шахраї з міста дуже часто намагалися обдурювати отаких “калиток”. Це було тоді звичайним явищем. Ми чули про один випадок, коли якийсь пройдисвіт продав чистий папір замість фальшивих грошей селянинові з сусіднього села, що було недалеко від станції Шостаківка. Цей випадок був не поодиноким. Таким чином, нічого вигаданого у п'єсі “Сто тисяч” не було. Усе в ній було взято з життя, яке вирувало навколо нас».

«Ці люди напрошуються дійовими особами комедії, яку варто назвати вагомим словом “Гроші”, — ділився він думками з дружиною Софією Віталіївною. — Усюди гроші, гроші, гроші... Увірвалася в життя хлібороба хвороблива жадоба грошей, спотворюючи побут і людські взаємини. Треба писати комедію на цю тему, картати ненажер, моральних виродків. Без сатири не може бути прогресу!»

(За матеріалами сайту Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гончара)

Наукова лабораторія

5

Використовуючи інформацію про реальну основу сюжету п'єси «Сто тисяч», продовжте речення: **П'єса «Сто тисяч» могла б і не з'явитися на світ, коли б / якби / якщо б...** . Поставте питання від головної частини до залежної. Доведіть, що складені речення є підрядними умови, використовуючи інформацію з **Довідника**.

Складнопідрядним реченням із **підрядним умови** є речення, у якому підрядна частина вказує на умову, за якої можливе те, про що йдеться в головній частині.

Польове дослідження

6

Ми з'ясували, що події у творі «Сто тисяч» відбуваються наприкінці 80-х років XIX століття. Майже 30 років перед тим у Лівобережній Україні було проведено низку реформ, найважливішою з яких була селянська реформа, що скасовувала кріпацтво. Прочитайте в **Хрестоматії** текст «Витяг із «Положення про селян, що вийшли з кріпосної залежності» (1861 р., лютого 19)». Покликаючись на здобуту інформацію та власні знання з історії України про цей період, зробіть висновки про те, яким чином реформа вплинула на становище українського селянства.

Висновки на основі тексту сформулюйте, використовуючи речення такої структури, де головна частина вказує на факт, пов'язаний із реформою, а залежна частина починається словами **так що** і виражає наслідок цього факту. Зверніть увагу, що питання від головної до залежної частини в цьому різновиді складнопідрядного речення поставити неможливо. Запропонуйте ваше пояснення такої особливості складнопідрядних речень із підрядними наслідку.

Складнопідрядне речення з **підрядним наслідку** — це речення, підрядна частина якого вказує на наслідок того, про що говориться в головній частині.

Практикум

7

З'ясуйте, до яких суспільних верств належать дійові особи п'єси «Сто тисяч». Яким чином їхнє соціальне становище може характеризувати структуру українського суспільства кінця 80-х років XIX століття? Чи були предки Калитки кріпосними, чи поміщиками? Свою позицію обговоріть із тими однокласниками чи однокласницями, які мають протилежну думку. Попрацюйте в парах, вислухайте аргументи протилежної сторони, наведіть контраргументи. Підкріплюйте свої судження цитатами з п'єси.

Наукова лабораторія

8

А Прочитайте в **Довіднику** інформацію про офіційно-діловий стиль мовлення. Побудуйте схему або ментальну мапу, де зафіксуйте основні характеристики стилю, сфери його функціонування, жанрове різноманіття, особливості лексики та синтаксису тощо. Доведіть, що текст «Положення про селян, що вийшли з кріпосної залежності (1861 р., лютого 19)» належить до офіційно-ділового стилю. Використовуючи приклади й цитати, які підтверджують стильову належність тексту, заповніть таблицю.

Ознака офіційно-ділового стилю	Приклад / цитата
документальність (кожний офіційний папір повинен мати характер документа)	
наявність усталених одноманітних мовних зворотів, висока стандартизація вислову	
стислість	
чіткість	
висока стандартизація значної частини висловів (мовні кліше)	
сувора регламентація тексту: для чіткої організації текст поділяється на параграфи, пункти, підпункти	
широке використання суспільно-політичної та адміністративно-канцелярської термінології	
логічність і структурованість викладу	

8

Б Однією з ознак офіційно-ділового стилю є широке використання суспільно-політичної та адміністративно-канцелярської термінології. Для кого з персонажів твору характерне використання таких мовних засобів? Яким чином у тексті п'єси вони допомагають авторові створити комічний ефект? Пригадайте й назвіть дійових осіб інших комедійних творів, що ви читали раніше, які постійно вживають у своєму мовленні кліше офіційно-ділового стилю. Це надавало цим персонажам колоритності та створювало комічний ефект через невідповідність мовлення героя контексту ситуації спілкування.

Польове дослідження

9

Розгляньте ілюстрацію. Чи зрозуміло вам, яке явище вона ілюструє? За потреби знайдіть в усемережжі інформацію про явище цензури, яке згубно вплинуло на становлення української літератури, театру, музичного та образотворчого мистецтва в Україні XIX століття.

Карикатура на російську цензуру в журналі «Іскра» (1863). Ліворуч: Стаття до перегляду цензурою. Праворуч: Стаття процензурована.

Пригадайте вивчене з історії про такі заборонні акти, як Валуєвський циркуляр та Емський указ. Обговоріть у класі, у чому полягала суть цих актів і яким чином це вплинуло зокрема й на долю п'єси «Сто тисяч».

Творча студія

10

Змодельуйте ситуацію: Іван Карпенко-Карий надсилає свій рукопис до цензурної комісії з супровідним листом-проханням про розгляд і друк. Комісія надсилає йому відмову, після чого він перероблює текст і надсилає його знову під новою назвою, у результаті отримує повідомлення про схвалення до друку та дозвіл на постановку на сцені. Попрацюйте в парах: запишіть, якими могли би бути тексти листування автора з комісією. Під час вибору мовних засобів та структури тексту скористайтеся інформацією в **Хрестоматії** про особливості ділового листування. Поміркуйте, які з наведених порад були й лишаються актуальними в усі часи, а які зумовлені сучасним контекстом.

Читацький і глядацький форум

11

А У п'єсі «Суєта» 1904 року Іван Карпенко-Карий вустами персонажа актора Івана проголошує: «Кумедію нам дайте, кумедію, що бичує сатирою страшною всіх і сміхом через сльози сміється над пороками й заставляє людей, мимо їх волі, соромитись своїх лихих учинків!.. Служить таким широким ідеалам любо! Тут можна іноді й поголодати, щоб тільки певність мати, що справді ти несеш нехибно цей стяг священний». Прокоментуйте ці слова: як у них проглядається мета автора п'єси «Сто тисяч»?

11

Б Прочитайте уривки з відгуків на п'єсу, що їх залишають читачі на сайтах онлайн-книгарень, книжкових клубів тощо.

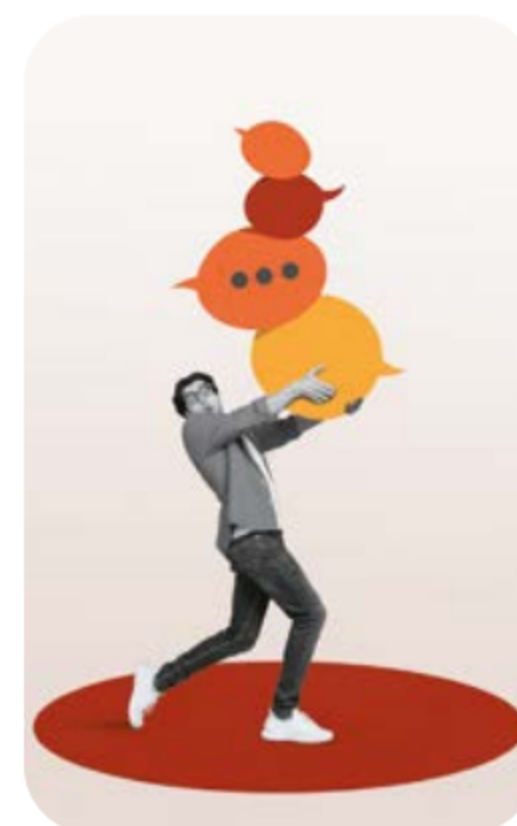

1-й читач: «Сюжет на перший погляд здається нам смішним, проте як кажуть у народі: “Було б смішно, якби не так страшно”».

2-й читач: Смішний твір, але водночас змушує тебе задуматися про таких людей, як Герасим, і стає надзвичайно сумно, що є настільки одержимі обманом інших з метою власного збагачення.

3-й читач: «Він створює живі й запам'ятовувані образи своїх героїв, які викликають у читача симпатію, співчуття, сміх або обурення».

Напишіть кілька власних коментарів щодо того, яким є комічне у творі: які персонажі викликають добру й теплу усмішку, які — сміх крізь сльози, а які — гірку іронічну посмішку. Зменшувальний суфікс у прізвищі головного героя — це акцентування автором зневажливого ставлення чи лагідного співчуття? Свою відповідь аргументуйте.

Практикум

12

А П'єсу «Сто тисяч» автор назвав комедією, проте літературознавці визначають її як трагікомедію. Використайте інформацію в **Довіднику** про трагікомедію та з'ясуйте, що спільного та відмінного в таких жанрових різновидах, як комедія та трагікомедія, знайдіть підтвердження позиції науковців щодо жанру п'єси «Сто тисяч».

Трагікомедія — вид драматичних творів, які мають ознаку як трагедії, так і комедії.

12

Б Проаналізуйте ще одну репліку актора Івана з п'єси «Суєта» і зробіть висновок, яким чином ці слова можуть характеризувати ідейний задум п'єси «Сто тисяч».

«У театрі грати повинні тільки справжню літературну драму, де страждання душі людської тривожить кам'яні серця і, кору ледяну байдужості на них розбивши, проводить в душу слухача жадання правди, жадання загального добра, в пролитими над чужим горем сльозами убіляють його душу паче снігу!»

Якими «стражданнями душі людської» наповнене життя Герасима Калитки? Чому він зважився на оборудку з фальшивими грошми? Запишіть усі ваші версії, припущення, думки без обговорення в режимі мозкового штурму.

Читацький і глядацький форум

13

Обговоріть у малих групах відповіді на такі запитання:

1-ша група: Герасим Калитка — злочинець чи жертва шахраїв?

Під час обговорення акцентуйте увагу на таких моментах: що спонукало чоловіка піти на цей крок; як він сприймає свою невдачу; чи розкаюється в скоєному; чи вагається перш ніж вчинити протиправні дії; які виправдання / пояснення своїх дій озвучує; якими він бачить свої подальші кроки, зважаючи на ймовірні наслідки...

2-га група: Антагоніст Калитки — хто він?

Під час обговорення акцентуйте на таких моментах: чи в гармонії з навколишніми живе Калитка; чи є у творі персонаж, якого автор протиставляє йому за життєвою позицією, ставленням до людей та матеріальних цінностей; у чому оприявнюється конфлікт героя із самим собою...

Творча студія

14

У сучасному світі мистецтва (літературі, театрі, кінематографі тощо) поширеним явищем є сиквели. Уявіть себе в ролі продюсерів, які мають вибрати з-поміж різних варіантів продовження історії Герасима Калитки один для подальшої екранізації. Обговоріть у групах усі запропоновані варіанти. Оберіть один, найбільш цікавий, на вашу думку, початок історії (або вигадайте власний) і пропишіть до нього схематично розвиток сюжетної лінії інших дійових осіб п'єси: якою буде їхня подальша доля (перспектива)?

У драматичному творі перспектива дійових осіб — це їхня очікувана доля, розвиток у сюжеті та вплив на інші персонажі та загальний конфлікт. Це також передбачувана реакція аудиторії та втілення драматургічних засобів, як-от: діалоги, дії та мова, для вираження характерів і сюжетних поворотів.

Варіант 1. Герасим Калитка опиняється за ґратами, де теж організовує шахрайські оборудки...

Варіант 2. Герасим Калитка пристає на пропозицію Копача й занурюється в пошуки скарбу на Боковеньці...

Варіант 3. Герасим Калитка уникає покарання й вирушає із кумом на пошуки Невідомого, щоб повернути втрачене...

Варіант 4. Герасим Калитка вирішує більше не мати справи з шахраями, натомість самому організувати друк фальшивих грошей...

Наукова лабораторія

15

А Заведіть у пошук на одному з офіційних новинних сайтів українських ЗМІ запит про новини про викриття фальшивомонетників. Ви будете здивовані, наскільки часто ця тема звучить. Бо ж, як написав у своєму відгуку один із читачів п'єси, «гроші приходять і зникають, а людська жадібність вічна». Перенесіть сюжет трагікомедії в наше сьогодення. Уявіть себе в ролі криміналістів, які розслідують обставини цієї події. Складіть запитання для допиту різних її учасників таким чином, щоб вони для надання відповіді використовували складнопідрядні речення з підрядними умови, причини й наслідку. Використайте запропоновані зразки запитань для створення власних.

- Чому ви зважилися на цей крок?
- З якої причини ви почали цю справу?
- Через що ви залучили до справи інших осіб?
- Які події могли вас зупинити?
- Що могло би вас змусити передумати?
- Які наслідки ваших дій ви передбачали?

15

Б Дайте відповіді на ваші запитання від імені дійових осіб, яким вони адресовані. Побудуйте схеми речень, виділіть сполучники. Поясніть, чому з-поміж низки сполучників, характерних для цього типу складнопідрядних речень, ви вибрали саме такі варіанти.

Наукова лабораторія

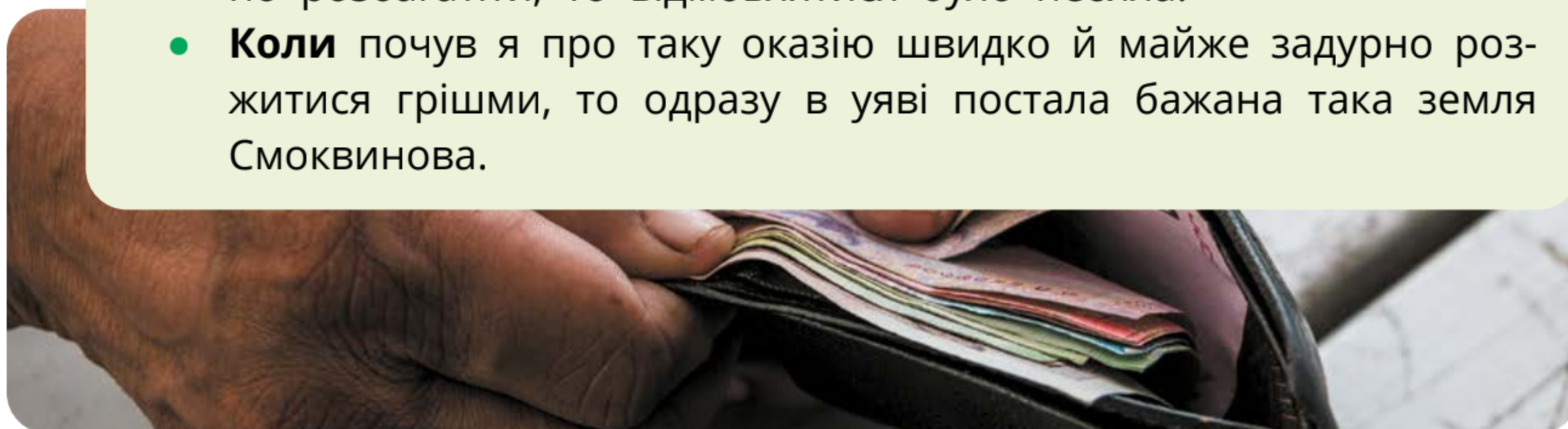
16

Порівняйте наведені речення зі словом **коли**. З'ясуйте, яке з цих речень містить підрядну частину часу, а яке — підрядну умови. Для цього, по-перше, поставте питання від головної частини до підрядної, по-друге, спробуйте замінити слово **коли** на **якщо**.

У якому з речень таку заміну зробити не вдасться? Прокоментуйте це, спираючись на аналіз змісту речення та на розрізнення синонімічного сполучника та сполучного слова. Зробіть висновок про різну функцію сполучника та сполучного слова **коли** в складнопідрядних реченнях із підрядними умови та з підрядними часу.

- **Коли** вже трапилася мені така нагода швидко й майже задурно розбагатіти, то відмовлятися було несила.
- **Коли** почув я про таку okazію швидко й майже задурно розжитися грішми, то одразу в уяві постала бажана така земля Смоквинова.

Практикум

17

А Використовуючи складнопідрядні речення з підрядними часу й місця, схарактеризуйте час і місце у творі.

- Визначте, упродовж якого періоду відбуваються всі події. Наскільки динамічно вони розвиваються?
- Висловіть припущення, чому всі події відбуваються в хаті Калитки, хоча різні герої перебувають за сюжетом твору поза межами цього простору. Яким чином авторові вдається тримати динаміку подій, хоча читач бачить дійових осіб у незмінних умовах?
- У творі двічі в ремарках зазначено «Декорація та ж», проте жодної ремарки з описом інтер'єру в тексті п'єси немає. Об'єднайтеся в групи й запропонуйте описи декорацій та костюмів дійових осіб. Важлива умова: використайте в інтер'єрі та реквізиті якісь деталі, які символічно відображали б характери кожного з героїв. Поясніть ваш вибір.

17

Б Повправляйтеся в розрізненні складнопідрядних речень з підрядними причини, умови, наслідку, а також у заміні складних речень простими, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Читацький і глядацький форум

18

А Прочитайте відгук критика про сучасну постановку п'єси «Сто тисяч». Чи були у ваших пропозиціях щодо декорацій щось подібне та описане критиком? Яку позицію щодо героя займає автор постановки: засуджує й викриває чи виправдовує та намагається зрозуміти? Аргументуйте відповідь, цитуючи відповідні фрагменти з тексту.

Театр на Подолі, сцени з вистави «Сто тисяч»

Теперішні мої враження малюють іншого землефіла Калитку, якого грає Богдан Бенюк. Його герой не жадібний до землі, він до неї — ласий. Відчуйте різницю. Якби міг, він і поласував би нею, ніби Празьким тортом. Цей Калитка-Бенюк скуповує вільну землю як необхідний пазл для своєї світобудови, свого щедрого солодкого та гомінкого світу.

Потреба землі — не черговий акт купівлі / продажу за фальшиві гроші, а чоловіча місія — зробити гармонійним та багатим світ свій і світ інших, хто поруч. Хто бачив виставу, той звернув увагу, як щільно заставлена сцена різним збіжжям, потрібним і непотрібним у господарстві. І кожна дрібничка для героя Бенюка надзвичайно важлива й цінна. І велика сільська конструкція (з соломою) на сцені іноді нагадує Ноїв ковчег. Мовляв, невідомо, що там буде далі, тому треба врятувати кожну тваринку-пташинку і кожну зернинку. Ви собі наївно гадали, що справа тільки у фальшивих купюрах, а насправді справа в тому, що цей дядько (а не дідько!) аж занадто любить цей свій світ і не хоче з ним надовго розлучатися. «...українцю земля дає радість буття і самоствердження, змушує жити, народжувати дітей і мріяти, але нестримне бажання до оволодіння нею — його ж тяжкий хрест».

(Олег Вергеліс)

18

Б Використовуючи доступні вам цифрові інструменти, зокрема штучний інтелект, створіть зображення Герасима Калитки земле-**філа**, земле**мана**, земле**фага**, земле**фоба**... Яке з низки запропонованих слів не підходить для характеристики героя? Поясніть чому, дослідивши лексичне значення виділених частин слів.

Польове дослідження

19

Ви дослідили, наскільки актуальною в наш час є проблема прагнення людини до легкої наживи, зокрема й через маніпуляції з фальшивими грішми. Науковці ж стверджують, що образ Калитки дуже близький і зрозумілий українству ще й тим, що він уособлює віковічне прагнення українців працювати на землі й володіти землею. Актуальність п'єси подвійна: тема жадібності й тяги до легкої наживи і водночас тема володіння землею. Саме тому питання володіння землею, купівлі-продажу землі завжди є одним із найгостріших під час передвиборчих кампаній. Знайдіть в усемережжі кілька публікацій про цю проблему, розпитайте у старших, чому, на їхню думку, питання власності на землю таке актуальне для нашої країни. Розпитайте про причини, умови та наслідки такої ситуації. Відповіді запишіть у формі складнопідрядних речень з відповідними підрядними частинами.

Наукова лабораторія

20

Ознайомтеся в **Хрестоматії** з витягами із Земельного кодексу України. Доведіть, що текст належить до офіційно-ділового стилю. Скориставшись інформацією в **Довіднику**, визначте, до якого підстилю офіційно-ділового стилю належить аналізований текст.

Практикум

21

А Змодельуйте ситуацію: Калитка все ж таки купує землю в Смоквинова. Допоможіть їм оформити договір купівлі-продажу. Зразок знайдете на сайті Верховної Ради України.

21

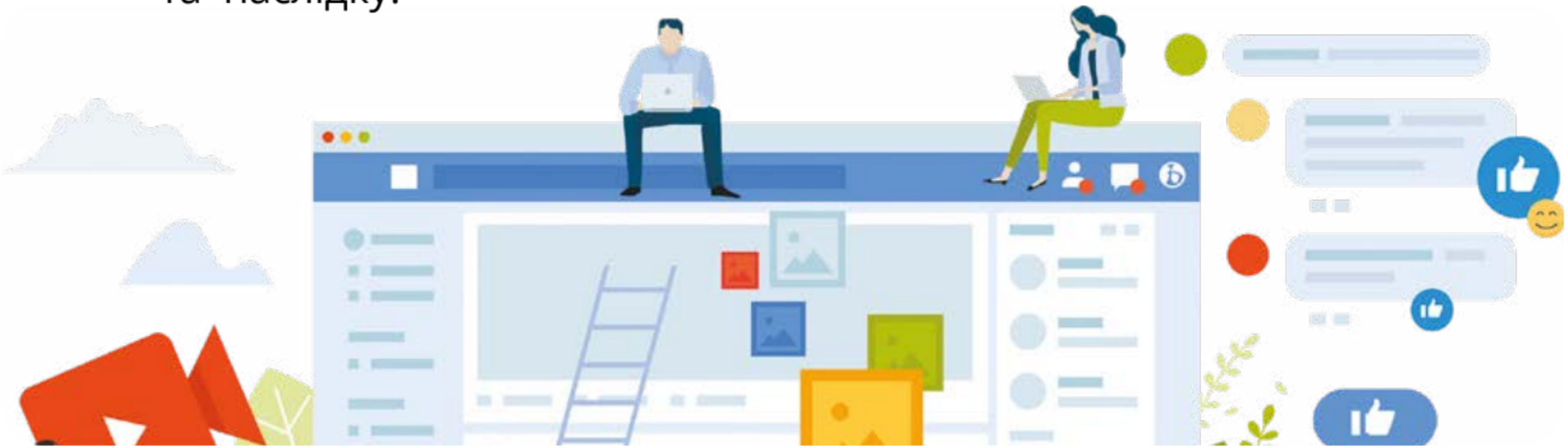
Б Спираючись на наведений у вправі 18А уривок з тексту О. Вергеліса про Калитку, опишіть яким ви бачите образ Копача. У чому цей персонаж бачить сенс життя? Як ставиться до землі? Що його поєднує з Калиткою? У чому їхні життєві позиції близькі, а в чому непримиренно різняться?

Творча студія

22

Використовуючи репліки Копача, доведіть, що він різностороння особистість. Які сфери його зацікавлень? Створіть профайл Копача в соціальних мережах. На які групи він міг би бути підписаний? Який контент поширював би? Поясніть ваш вибір, використовуючи складнопідрядні речення з підрядними частинами причини, умови та наслідку.

Практикум

23

А Об'єднайтеся в групи й підготуйте папки-досьє на кожну дійову особу п'єси, додаючи інформацію, яка допоможе акторові чи актрисі, які гратимуть відповідні ролі, зрозуміти характер свого героя чи героїні, додати якісь елементи міміки, жестів, властивих персонажу, тощо. Наповніть теки світлинами з елементами костюмів, аксесуарів тощо. Додайте фото українських акторів та актрис, яких ви бачите в цих ролях.

Об'єднайте результати виконаної в групах роботи й розмістіть інформацію в спільній папці. Поміркуйте, які ще папки потрібно створити, щоб забезпечити процес постановки або зйомок стрічки за мотивами п'єси, наприклад: місце зйомок або декорації, планування й терміни, кошторис витрат тощо.

23

Б Дослідіть структуру сайтів, на яких розміщують оголошення щодо кастингів акторів для різних проєктів тощо. Поясніть, у який спосіб переважно структурована інформація на цьому ресурсі. Для якої цільової аудиторії він може бути цікавим? Прочитайте в **Довіднику** про тематичну організацію інформації.

Тематична організація інформації — це групування інформації за темами або напрямками.

Творча студія

24

Критик Олег Вергеліс, аналізуючи п'єсу «Сто тисяч», кидає виклик сучасним драматургам: «А ти спробуй випиши сьогодні такі цупкі діалоги, як у Тобілевича, індивідуалізуй детально й майстерно кожен образ у п'єсі, витвори таку напругу, яка триматиме глядача (читача) навіть через сто років». Пригадайте, який сюжетний варіант ви обрали та прописали для сиквела за трагікомедією, та напишіть діалог між будь-якими персонажами на вибір для однієї яви п'єси під назвою «Сто тисяч через сто років».

Наукова лабораторія

25

А Прочитайте репліки персонажів п'єси в лівому стовпчику таблиці. З'ясуйте, кому вони належать. Порівняйте попарно зміст речень у правому і лівому стовпчиках таблиці. Знайдіть рядки, де пари речень виражають тотожний зміст. Зробіть висновок про таке явище, як синонімія складнопідрядних і простих (зокрема ускладнених) речень. Перевірте слушність ваших висновків, скориставшись інформацією в **Довіднику**.

Складнопідрядне речення	Просте речення
Я навідаюся опісля, бо у мене є діло до Смоквинова.	Я прийду потім, залагодивши справу зі Смоквиновим.
Не хочеться мені суперечить батькові, бо він тоді ще гірше візьметься за це сватання.	Уникаючи суперечки з батьком, я змушу його не думати про сватання.
Коли дасте п'ять процентів, то я поділюся з вами.	Я поділюся з вами за умови виділення мені п'яти відсотків.
Коли люде багатіють, то чом же нам не поспробувать щастя...	Дивлячись на збагачення людей, ми теж хочемо спробувати тут свого щастя.
Коли б господь поміг, тоді земелька Смоквинова наша!	З Божою допомогою буде земелька Смоквинова наша!
Що ж би ви зробили, якби гроші викопали?	Що ж би ви зробили, викопавши гроші?
Тільки задрімаю, так зараз і ввижається скала на Боковеньці...	Дрімаючи, одразу бачу скалу на Боковеньці...
Як їв борщ та кашу, так і їстиму, як мазав чоботи дьохтьом, так і мазатиму.	Я хай там що їстиму борщ і кашу.
Якби знав, що удержите язика, то открит би вам секрет.	Будучи впевненим у вашій здатності тримати язика за зубами, відкрию вам секрет.
Якби я спав у неділю, то й не снідав би.	Спавши в неділю, я й не снідав би.

25

Б Спробуйте перебудувати подібним чином наведені речення. Поясніть, чому ці конструкції можна замінити хіба що синонімічними складнопідрядними або складносурядними реченнями. Яким чином на синонімію складнопідрядних речень впливають підмети в головній і залежній частинах складного речення?

Не закликав у хату, так я женю Романа на Мотрі. Нехай я опам'ятаюсь, бо з мене мало дух не випре. Ви довго не думайте, бо до Смоквинова уже приїздив фактор купувать землю. Коли б тільки кум благополучно розміняв, а тоді я й Гершка обманю.

Модуль 1.6

rnk.com.ua/111146

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Мистецтво публічного виступу	Логічна організація інформації	Складнопідрядні речення з підрядними мети й допустовими	Публіцистичний стиль. Сфера застосування. Підстилі	Національна театральна культура

Читацький і глядацький форум

1

А Прочитайте текст. Орієнтуючись на його зміст та на здобуту раніше інформацію про творчість І. Карпенка-Карого, сформулюйте й запишіть три аргументи, чому письменника вважають одним із корифеїв українського професійного театру та його п'єси продовжують ставити на сучасній театральній сцені.

Чим він був для України, для розвою її громадського та духовного життя, се відчуває кожний, хто чи то бачив на сцені, чи хоч би лише читав його твори; се розуміє кожний, хто знає, що він був одним із батьків новочасного українського театру, визначним артистом та при тім великим драматургом, якому рівного не має наша література.

Драматургія І. Карпенка-Карого, вражаючи тематичним і жанровим багатством, своєрідно підсумувала майже столітній розвиток українського театру, піднявши його на новий рівень. Акторський талант, організаторські здібності, художньо-критичне мислення митця не лише суттєво збагатили національну театральну культуру, а, певною мірою, пролонгували і забезпечили її входження у європейський художньо-естетичний контекст, зробили український театр його невід'ємною складовою.

(Іван Франко)

Національна театральна культура — це сукупність театральних традицій, стилів, вистав та інституцій, які розвиваються в межах певної національної спільноти. Вона відображає історію, цінності та культурні особливості нації та може включати в себе як традиційні, так і сучасні форми.

1

Б В інтерактивному електронному додатку відвідайте сторінку Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого, присвячену митцю. Ознайомтеся з інформацією про І. Карпенка-Карого, яка подана на цій сторінці. Випишіть дати й події, пов'язані з ними. Доведіть, що подана інформація організована не тематично, а логічно.

Логічна організація інформації — це подання її в певному порядку: за алфавітом, за часом, за номером або за іншими ознаками.

1

В В інтерактивному електронному додатку подивіться тизер фільму «Діло безп'ятого», який датовано 2024 роком, і художній фільм, створений за п'єсою І. Карпенка-Карого «Сто тисяч» 1958 року. Доберіть аргументи до тези — трагікомедія І. Карпенка-Карого «Сто тисяч» належить до класики, яка не старіє.

«Сто тисяч» (1958),
кадр з фільму

«Діло безп'ятого» (2024),
кадр з фільму

Дискусійний майданчик

2

Як ви вважаєте, чому ця п'єса є багатим матеріалом для роботи на сцені? Чому текст — це матеріал, на якому демонструють свою майстерність декілька поколінь зірок професійного театру України? Розгляньте фото, дізнайтеся в усемережжі більше інформації про зображених на них акторів, час постановок вистав. Наведіть аргументи на користь висловленої вище думки або спростуйте її.

Іван Карпенко-Карий — Калитка (фото кінця XIX ст.)

У ролі Герасима Калитки — народний артист України, лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка Богдан Бенюк

Творча студія

3

А Мовчки прочитайте діалог Калитки з Романом (дія третя, ява II). Поміркуйте над інтонацією (темпом, тембром голосу, тоном, наявністю пауз) Герасима Калитки. Простежте, як діалог моделює і дію, і сприймання атмосфери навколо дії. Як репліки вибудовують модель образу самого персонажа? Чи змінилося емоційне навантаження реплік Калитки та інтонаційні відтінки у фрагменті, коли він залишився наодинці? Чому відбулися такі зміни?

3

Б Прочитайте за особами вказану яву, урахувавши відтінки інтонації та темп мовлення персонажів. Яка емоція є найсильнішою в цьому фрагменті?

Практикум

4

Чи погоджуєтеся ви з твердженням, що репліку Герасима Калитки «Їдеш день — чия земля? Калитчина!» можна вважати афоризмом? Чому цей вислів став мемом? Наведіть приклади, у яких значеннях його активно вживають мовці нині. Напишіть есе «Чому психологічний портрет Герасима Калитки, його мотивація й поведінка цілком зрозумілі нашим сучасникам?»

Польове дослідження

5

А Дослідіть, як І. Карпенко-Карий використовує жаргонну лексику, побутову й місцеві говірки для розкриття характерів і точності створення образів персонажів. Які ще мовні засоби використовує автор? Зацитуйте фрагменти тексту, у яких жаргонізми допомагають точно зрозуміти ставлення Герасима Калитки до інших дійових осіб.

5

Б Поміркуйте в групах, кому адресована п'єса «Сто тисяч»? Зробіть припущення, у який спосіб автор обирає тих, хто потрапляє до переліку дійових осіб його драматичних творів? Які маркерні моменти, важливі деталі закрив І. Карпенко-Карий у репліки й дії зображених персонажів, щоб глядачеві / читачеві краще зрозуміти життєві позиції, атмосферу середовища, їхню життєву мотивацію? Обговоріть гуртом, чому літературного героя, прототип якого жив у XIX столітті, легко збагнути у XXI ст.?

Творча студія

6

А Об'єднайтеся в чотири групи. Знайдіть, назвіть і прокоментуйте емоційний стан Калитки в одному із фрагментів п'єси, у якому автор показав ставлення персонажа до:

землі

грошей

родини

власного життя після порятунку від смерті

6

Б Підготуйтеся до виразного читання відповідного уривка тексту п'єси, розподіливши ролі в групі. З'ясуйте, який смисловий відтінок має ваш фрагмент:

трагічний

комічний

іронічний

сатиричний

Прочитайте свій уривок і послухайте читання інших груп. Обміняйтеся з однокласниками та однокласницями коментарями щодо виразності читання.

Дискусійний майданчик

7

Обговоріть, що чи кого найбільше любив Герасим, що становило для нього найвищу життєву цінність? Як ви вважаєте, розв'язка трагікомедії є логічним завершенням подій чи випадковим їх збігом? Чи можна кінцівку п'єси вважати щасливою?

Читацький і глядацький форум

8

А Пригадайте зі свого читацького досвіду, хто із українських і зарубіжних драматургів зобразив у характерах драматичних персонажів жагу до збагачення й вивищення в суспільстві, що призвело до духовного зубожіння й матеріального краху. Назвіть цих літературних героїв.

8

Б Попрацюйте в малих групах. Виберіть у групі один із згаданих персонажів і проведіть паралелі між ним і образом Герасима Калитки.

Польове дослідження

9

А Прочитайте наведені репліки персонажів вивчених вами літературних творів. Кому належать ці репліки? Назвіть автора й пригадайте назву драматичного твору в кожному наведеному фрагменті.

Порівняйте, чим відрізняється ставлення до освіченості, науки у цих персонажів. Чи є поміж ними ті, які прагнуть здобути й накопичити капітал чесним шляхом — заробити їх? Хто з них прагне збагатити й вивищитися над іншими в будь-який спосіб, зокрема не гребує нечесними або шахрайськими методами?

1. — Не в состоянії поставить на вид тобі сили любові моеї. Когда би я іміл — тее-то як його — столько языков, сколько артикулов в Статуті ілі сколько зап'ятих в Магдебурзьком праві, то і сих не довліло би на восхваленіє ліпоти твоєї! Єй-ей, люблю тебе до безконечності...
2. — То-то бо й є! А я мовчу і таки свого доб'юсь... а тоді і будете руками об поли бить... Хе-хе-хе! Наука, Никодимович, наука! Можна пожаліть, що ви сина не вчили, а я б коло нього був позанявся, і він би знав французького языка не хуже мене, для того є самоучитель. Марго й другі книги.
3. — Що там наука? Забавка дитяча! На біса йому здалося отак лопотать языком, як ви оце лопочете, хіба гиндиків дражнить? Я придивився: як тільки вчений, так і голодрабець: ні землі, ні грошей, і таки дурень дурнем — застав його коняку запрягать, то й не запряже, він зараз полізе по книжках, по тих ріхметиках шукать, як це робиться.
4. — Мерсі! Натурально, в каждом обхожденіі главная хворма — вченость. Потому ежели человек учений, так йому уже світ переменяється; тогди, тогди, приміром, що Химце будет белое, то йому рябое, што Химце будет цяця, то йому... пardon!.. Ви меня, Проню Прокоповно, поміаєте?
5. — Чого, власне, ви хочете вчитися?
— Всього, чого зможу: я ж страх як хочу зробитися вченим! Така лють мене бере, тільки-но згадаю, що батько з матір'ю не вчили мене різних наук у дитинстві.

9

Б Обговоріть, чому Бонаventura використовує в комунікації з іншими елементами наукових понять, демонструє знання слів іноземної мови, декламування віршів Шевченка, уривків «Енеїди» Котляревського? Про що це свідчить? Чи обрав він шлях здобуття легких грошей? Чому Карпенко-Карий зобразив Бонаventura безнадійним шукачем скарбів, а справу його життя утопічною? Чому саме копач виймає Калитку з петлі?

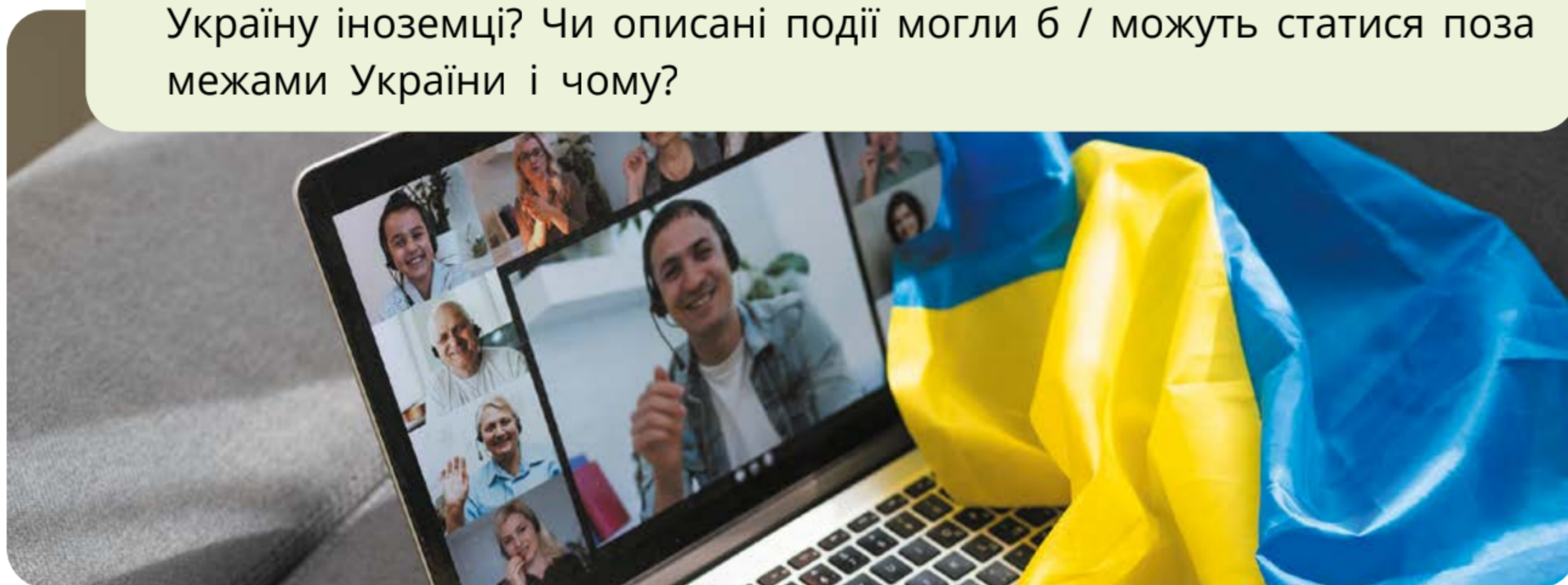

Дискусійний майданчик

10

Пригадайте зі свого читацького / глядацького досвіду, які інтонації є характерними для української комедії? Обговоріть їхню мистецьку цінність. Спростуйте думку, яка побутує, що українська класична література — це суцільна журба.

Як, на вашу думку, п'єса «Сто тисяч» сприйматиметься іноземною глядацькою аудиторією? Що нового зможуть дізнатися про Україну іноземці? Чи описані події могли б / можуть статися поза межами України і чому?

Наукова лабораторія

11

А Доберіть максимальну кількість означень для характеристики:

Герасима Калитки

Савки

Бонаventura

Які репліки в тексті п'єси підтверджують правильність результатів вашої роботи?

11

Б За допомогою дібраних означень, епітетів схарактеризуйте названих персонажів, використовуючи складнопідрядні речення з підрядними мети та допусту.

У складнопідрядних реченнях із підрядними **мети** в підрядній частині вказують на мету того, про що йдеться в головній частині. Підрядні речення **допустові** вказують на те, що могло б перешкодити дії в головній частині.

11

В Запишіть по три-чотири речення. Визначте, чи до всього головного речення відноситься підрядне речення, чи до якогось одного члена; з'ясуйте, на які питання відповідають підрядні речення та яким сполучником чи сполучним словом поєднуються з головним реченням. Зверте свої міркування з теоретичним матеріалом **Довідника**.

11

Г Повправляйтеся в розрізненні складнопідрядних речень із підрядними мети та допустовими, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Читацький і глядацький форум

12

А Обговоріть у групах, завдяки чому копач Бонавентура під час візиту до Пузирів зміг завоювати прихильність оточення Пузиря. Зробіть висновок з інформації, почутої з вуст Романа (дія третя, ява II), чи логічним є той факт, що сина заможного Герасима Калитки не допустили обідати з господарями, а людину в становищі люмпена, практично безхатченка, запросили до гостини.

12

Б Ознайомтеся в **Довіднику** з інформацією про публічний виступ. Скористайтесь всемережжям для пошуку додаткової інформації на цю тему.

12

В На основі опрацьованих джерел інформації подискутуйте в групах, чи володіє копач Бонавентура умінням виступати перед аудиторією? Зробіть припущення:

- Яку промову виголошував копач у дворі Пузиря (підготовлену чи імпровізаційну, коротку чи довгу, переконливу чи невпевнену, суспільно-побутову чи інформаційну)?
- Яку тему / перелік тем охоплювали його виступи / розповіді?
- До якого жанру публічного виступу залежно від змісту, призначення, способу проголошення й обставин спілкування належать спічі Бонавентури (доповідь / інформація / повідомлення / промова / виступ / виклад)?

12

Г Визначте комунікативний намір Бонавентури у яві II третьої дії. Кого можна вважати його аудиторією в цій сцені? Чому його промова викликала регіт у публіки? Чи досягнув копач своєї мети? Підготуйте коротке повідомлення про цей виступ.

Дискусійний майданчик

13

А Обговоріть, чи вдається зазвичай копачеві привернути й утримувати увагу публіки. Як сприймають інші персонажі п'єси жарти, повідомлення, дотепи й прислів'я Бонавентури? Чи можна вважати копача ефективним промовцем і чому? Якщо так, то сформулюйте два докази на підтвердження цієї думки, якщо ні, то спростуйте її та обговоріть з однокласниками й однокласницями.

«Сто тисяч» (1958), кадри з фільму. У ролі копача Бонавентури — український театральний режисер, актор театру і кіно, фундатор Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка Гнат Юра.

13

Б Пригадайте зі свого мовленнєвого досвіду ознаки ефективного публічного виступу. За яких умов виступ оратора можна назвати мистецтвом? Розгляньте критерії оцінювання публічного виступу. Які з них, на вашу думку, є зайвими?

Вдалий початок виступу

Кількість осіб в аудиторії

Цікавий виклад теми

Драматизм викладу

Оригінальність стилю викладу

Вірогідність доказів

Адекватність мови та стилю виступу

Успішне завершення виступу

Доречні приклади, ілюстрації

Дотримання регламенту

Зрозумілість основної думки виступу

Переконливість промови

Мистецтво публічного виступу є одним із засобів ефективної комунікації. Публічний виступ вимагає не лише знань і підготовки, але й таланту, харизми та вміння спілкуватися з людьми на емоційному рівні.

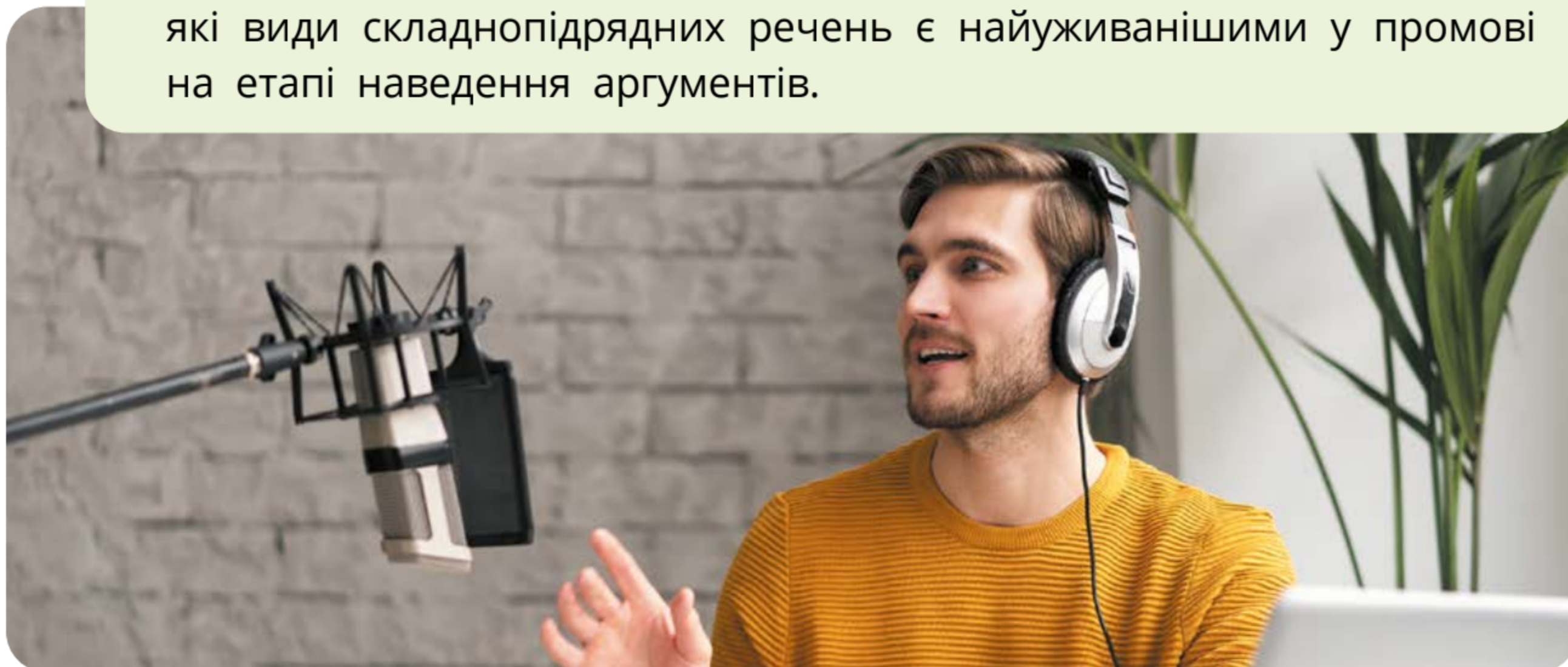

Творча студія

Підготуйте публічний виступ на одну з тем: «Я відповідально ставлюсь до своїх витрат», «Гроші — добро чи зло?». Зробіть аудіо-запис виступу. Розмістіть його на онлайн-довшці. Перегляньте промови, виголошені однокласниками й однокласницями. Проаналізуйте й оцініть за критеріями оцінювання публічного виступу. Прокоментуйте виступи однокласників і однокласниць, які найбільше вразили та запам'яталися.

Дослідіть мову виступів. Проаналізуйте роль ужитих складнопідрядних речень із підрядними мети й допустових. Поміркуйте, які види складнопідрядних речень є найуживанішими у промові на етапі наведення аргументів.

Практикум

15

А Розгляньте таблицю. До кожного наведеного поняття в першому стовпчику доберіть його визначення з другого.

ПОНЯТТЯ

ТЛУМАЧЕННЯ

Репліка	1	А	публічний усний виступ, метою якого є інформування та переконання слухачів
Промова	2	Б	публічне, розгорнуте, офіційне повідомлення з певного питання, засноване на залученні документальних даних
Повідомлення	3	В	коротке висловлювання, зауваження одного співбесідника іншому з нагоди чого-небудь
Доповідь	4	Г	інформація, передана у певній формі (усній, письмовій, візуальній, електронній) від одного суб'єкта до іншого

15

Б Якими словами з наведеного в таблиці переліку понять вам довелося послуговуватися у власному мовленні? Лексичне значення яких є невідомим? Скористайтесь відповідним словником і з'ясуйте.

15

В Підготуйте за аналогією подібну таблицю, скористайтесь потрібним словником і внесіть у комірки лексичне значення слів **мовець, оратор, інформатор, агітатор**. Прокоментуйте різницю лексичного значення цих слів.

Наукова лабораторія

16

А Поміркуйте, якому стилю мовлення притаманні ознаки:

- ясність тлумачень;
- логічна послідовність викладу;
- точність і лаконічність висловлювань;
- аргументація тверджень;
- ...

Порівняйте їх з ознаками публічного виступу та зробіть висновок про те, який стиль мовлення використовують оратори у своїх промовах, засоби масової інформації.

16 **Б** Уважно опрацюйте в **Довіднику** статтю «Публіцистичний стиль» з Енциклопедії Сучасної України мовознавиці Лариси Кравець. Яка інформація є для вас новою? Чому сфера використання публіцистичного стилю в сучасних умовах істотно розширилася? Доповніть наведений у попередній вправі перелік ознак публіцистичного стилю, яких бракує.

16 **В** Як ви вважаєте, чому для публіцистичного стилю властиве поєднання логічності викладу інформації й емоційно-експресивного забарвлення?

16 **Г** Створіть схему, яка висвітлює підстилі публіцистичного стилю та прокоментуйте їх важливість.

16 **Г** Зверніть увагу на те, як публіцистичний стиль мовлення пов'язаний з етикетом. Поміркуйте, як дотримання етикетних форм впливає на ефективність публічних виступів.

Етикет (французьке *étiquette*, що означає «етикетка», «ярлик») — це вироблені суспільством норми поведінки в певному товаристві за певних життєвих ситуацій (наприклад, у ситуації знайомства, зустрічі, прощання, вибачення, подяки; перебування в громадському транспорті, театрі, музеї, школі; спілкування під час телефонної розмови, онлайн тощо). Дотримання етикетних норм у спілкуванні передбачає використання певних слів і висловів, які називають етикетними словами. Наприклад: Вітаю! Доброго дня! Дуже дякую! Перепрошую за клопіт! Вибачте, будь ласка! На добраніч! Дозвольте, будь ласка, пройти! Зупиніть, будь ласка, на наступній зупинці! Хай щастить!

Практикум

17

А В інтерактивному електронному додатку до підручника подивіться телевізійний сюжет, зробіть висновок, чому п'єса «Сто тисяч» не втратила гостроти порушених автором тем. Сформулюйте одним реченням тезу, з якою метою на телебаченні готують подібні сюжети та як така інформація дасть відповідь на питання «Чи варто остерігатися людей, про яких ідеться в телерепортажі?».

17

Б Прочитайте уривок зі статті А. С. Бойка-Гагаріна «Історія фальшивомонетництва». Як ви вважаєте, яким має бути зміст останнього речення. Створіть свою версію та запишіть цілком речення. До якого типу складнопідрядного речення воно належить? Обговоріть версії однокласників і однокласниць.

Нове тисячоліття в Україні характеризується загалом стабільністю в наборі популярних в Україні грошей. Найбільш масовими підробками банкнот, що трапляються в Україні, є 500 і 200 гривень, 500 і 50 євро, 100 і 50 доларів США, 100 польських злотих.

Незрідка широкий загаль населення за фальшиві сприймає грошові банкноти з дефектами друку, які можуть потрапляти до обігу. Каси банків вилучають дефектні банкноти та відправляють для утилізації, але часто подеколи не виключають імовірність фальсифікату. Дефектів виробництва чимало, і пов'язані вони з різними етапами виготовлення банкноти — друк, невідповідність кольору, хиби нарізання, зміщення малюнка, поява фарби різного кольору, непродрук одного боку, нанесення зображення одного боку на інший, відсутність серійних номерів, збій нумератора і нанесення однакових серійних номерів. Деякі із зазначених дефектів можуть скласти враження, що банкнота є незавершеною продукцією фальшивомонетників. І щоб це з'ясувати, потрібно...

(За матеріалами Криміналістичного вісника «Фальшивомонетництво в незалежній Україні»)

- 17** **В** Користуючись надійними джерелами з усемережжя, знайдіть інформацію про міру покарання за виготовлення та збут підроблених грошей у кримінальному законодавстві держав, зокрема українського. Зробіть висновок, наскільки це тяжкий кримінальний злочин. Прокоментуйте, чим корисною є для вас ця інформація.
- 17** **Г** Об'єднайтеся в групи й підготуйте пам'ятку «Як не потрапити на гачок фальшивомонетників». Який тип складнопідрядних речень ви найчастіше використаєте у пам'ятці?

Читацький і глядацький форум

- 18** Ознайомтесь у **Хрестоматії** зі змістом статті «Такий сучасний Карпенко-Карий». Чи поділяєте ви думку авторки й чому? До якого стилю мовлення можна віднести наведений текст статті? Доберіть аргументи, які підтверджують вашу думку. Заповніть комірки наведеної таблиці.

Чого навчила п'єса?	Над чим змусила замислитися?	Від чого застерегла?

Модуль 1.7

rnk.com.ua/111147

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Ток-шоу. Дистанція в комунікації	Асоціативна організація інформації	Складнопідрядні речення з кількома підрядними	Епістолярний стиль. Сфера застосування. Жанри	Літературні жанри, співвідносні з ток-шоу

Польове дослідження

1

А Подивіться в інтерактивному електронному додатку до підручника фрагменти найпопулярніших українських ток-шоу, у яких висвітлюються гострі соціальні та політичні проблеми. Під час перегляду поміркуйте над такими запитаннями:

- Яке ток-шоу дає змогу побачити, як відбуваються політичні дебати, навчитися ставити критичні запитання, розуміти логіку аргументів?
- Яке ток-шоу має формат інтерв'ю з відомими політиками, культурними діячами, активістами?
- Яке ток-шоу пропонує реальні журналістські розслідування?
- Яке ток-шоу іронічно висвітлює політичні події?

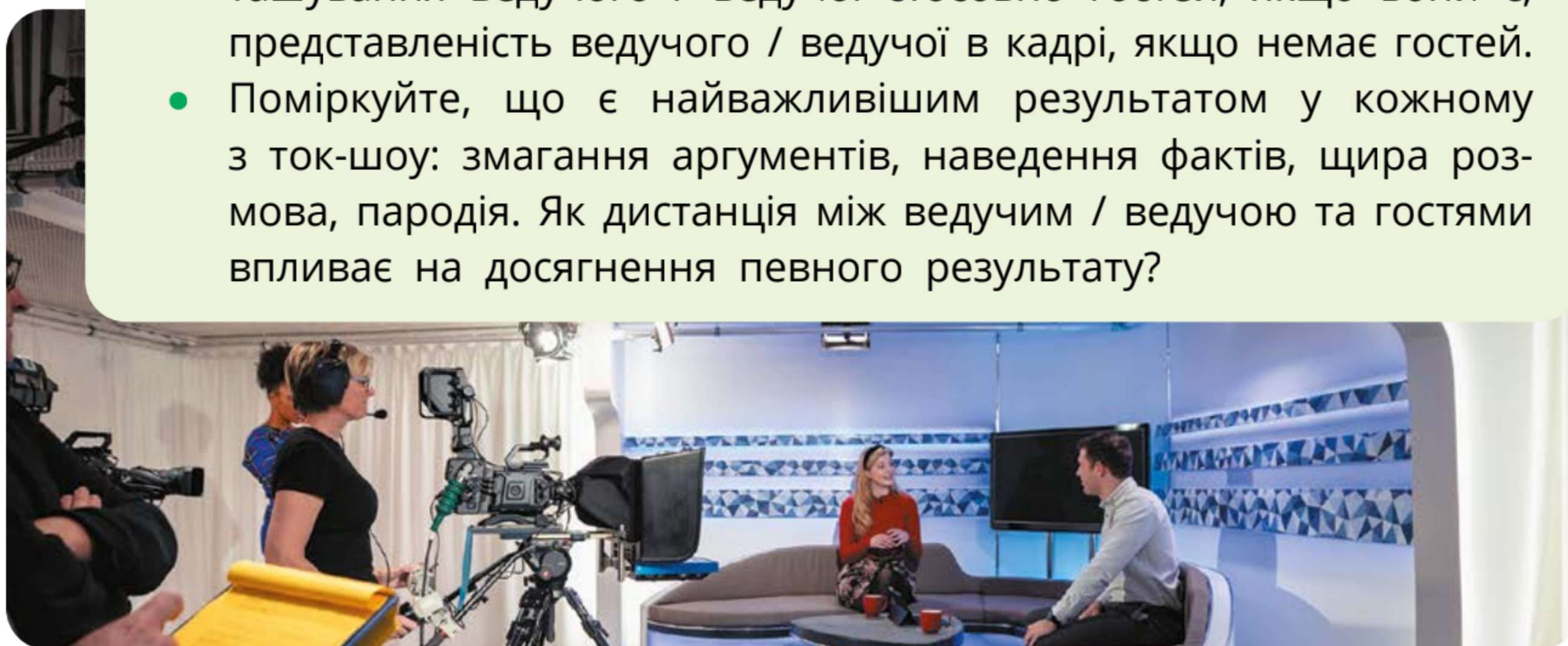
Ток-шоу — це телевізійна або інтернет-програма, у якій відбувається публічне обговорення важливих суспільних тем. Найважливіша особливість будь-якого ток-шоу (і коли є гість у студії, і коли відбувається діалог із глядачем) — це активність гостя / глядача. Ведучий або ведуча часто звертається до нього напряду, пропонує подумати, порівняти, розібратися.

1

Б Подивіться ще раз відеофрагменти запропонованих ток-шоу й обговоріть, як розгортається комунікація між учасниками.

- Зверніть увагу на наявність / відсутність гостей у студії, розташування ведучого / ведучої стосовно гостей, якщо вони є; представленість ведучого / ведучої в кадрі, якщо немає гостей.
- Поміркуйте, що є найважливішим результатом у кожному з ток-шоу: змагання аргументів, наведення фактів, щира розмова, пародія. Як дистанція між ведучим / ведучою та гостями впливає на досягнення певного результату?

У міжособистісній та публічній комунікації **дистанція** — це не лише фізичне розташування співрозмовників, а й **психологічна, соціальна, рольова** та **емоційна відстань** між ними. Вона визначає: ступінь формальності; рівень відкритості; баланс влади в діалозі; емоційний контакт.

Дистанція в ток-шоу — це частина комунікативної стратегії. Вона залежить від:

- формату (дискусія, інтерв'ю, розслідування);
- мети (переконати, викрити, розсмішити);
- цільової аудиторії (виборці, молодь, критично мислячі).

1

В Визначте, якого типу дистанції дотримується ведучий з учасниками переглянутих ток-шоу. Спираючись на власні спостереження та матеріали **Довідника**, доповніть Таблицю.

ТИПИ ДИСТАНЦІЇ ТА ЇХНЯ ФУНКЦІЯ В КОМУНІКАЦІЇ

Тип дистанції	Приклад у житті	Функція	Приклад у ток-шоу
Інтимна (до 0,5 м)	Сім'я, близькі друзі	Емоційна відкритість, довіра	
Персональна (0,5–1,2 м)	Колега або колежанка, однокласник або однокласниця, знайомі	Професійна довіра, особиста увага, неформальність	
Соціальна (1,2–3 м)	Ділова зустріч, урок	Формальна рівність, конструктивність	
Публічна (понад 3 м)	Лекція, мітинг	Одностороння подача, дистанціювання	

1

Г Подивіться ще раз кілька фрагментів запропонованих ток-шоу та поміркуйте, як організована подана в них інформація. Доведіть, що автори ток-шоу використовують асоціативну організацію інформації.

Асоціативна організація інформації — це спосіб структурування, за якого одиниці інформації пов'язуються між собою не за суворою ієрархією чи послідовністю, а через **зв'язки за змістом, асоціаціями, схожістю, контекстом чи досвідом користувача.**

Наукова лабораторія

2

Ток-шоу — це медіатекст, але будь-яке шоу можна порівняти з певним літературним жанром. Яке з переглянутих ток-шоу можна порівняти з 1) публіцистичним есе; 2) п'єсою; 3) сатиричною повістю; 4) детективним романом. Запишіть свої міркування, наведіть аргументи на захист своєї думки.

Ток-шоу може мати сюжет, персонажів, конфлікти, стиль, тобто те, що є у літературному творі. Але воно живе не на сторінках, а на екрані. Ток-шоу як жанр **медіа** має **деякі риси літературного твору**, але не є літературою. Водночас його **можна аналізувати за законами літературознавства**: розвиток жанрів, вплив на суспільство, закономірності художнього сприйняття твору, закономірності творчого процесу тощо.

Творча студія

- 3 Ознайомтеся з етапами літературного проєкту в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Підготовчий етап проєкту

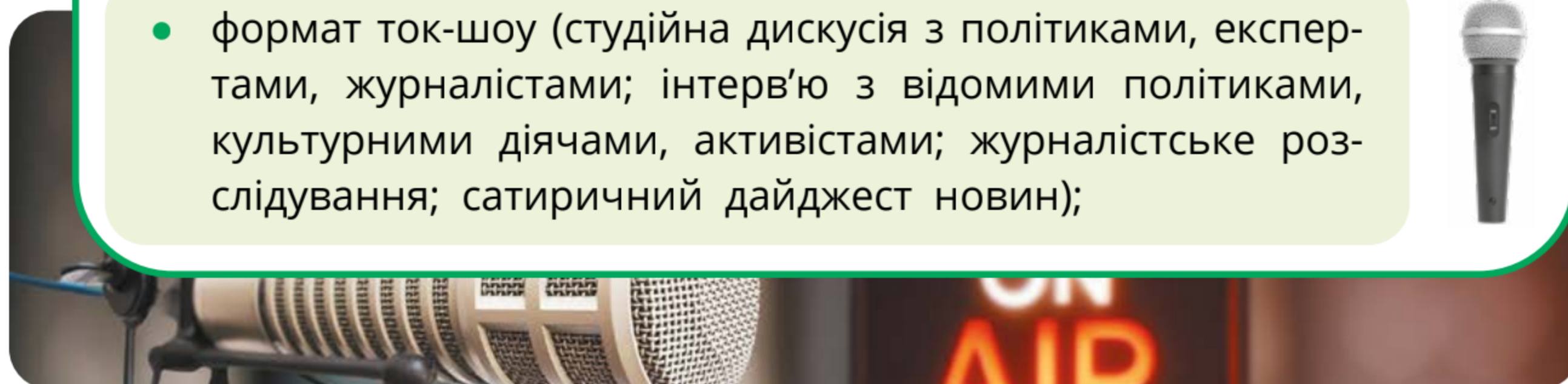
- 4 Візьміть участь у проєкті, метою якого є створення сценарного плану ток-шоу з висвітленням питання продажу землі в сучасній Україні. Об'єднайтеся в групу для виконання проєкту, у якому передбачається таке:

- вибір формату ток-шоу;
- пошук учасників;
- продумування структури та драматургії;
- добір матеріалів;
- оприлюднення сценарного плану ток-шоу;
- рефлексія щодо виконаної роботи.

СЦЕНАРНИЙ ПЛАН ТОК-ШОУ на тему «Земля на продаж: кому це вигідно?»

- формат ток-шоу (студійна дискусія з політиками, експертами, журналістами; інтерв'ю з відомими політиками, культурними діячами, активістами; журналістське розслідування; сатиричний дайджест новин);

- мета та наскрізна дія;
- учасники;
- структура (Скільки буде епізодів? Яка їхня тривалість? Чим починаємо і чим завершуємо?);

- драматургія (Де будуть **поворотні моменти**: зміна ритму, емоцій, точки зору? Який **момент глядач запам'ятає**? Що стане **запрошенням до роздумів** або обговорення?);
- типи контенту (відеосюжети / архівні кадри; цитати, інфографіка, меми; опитування / інтерактив).

5

Працюючи в групі, ознайомтеся в **Хрестоматії** з уривками з матеріалів «Біла книга реформ 2025. Розділ 10. Ринок землі», розміщених на сайті «VoxUkraine». Обговоріть:

- як і чому було введено мораторій на продаж землі в 2001 році;
- чому в 2020–2021 роках було ухвалено закон про ринок землі з певними обмеженнями;
- що змінилося на ринку землі в Україні з 2024 року.

6

А Прочитайте речення з наведених у вправі 5 матеріалів. Перетворіть складнопідрядні речення на прості. Як зміниться текст? Поміркуйте, чому в наукових статтях автори переважно використовують складні речення.

Наприкінці 1990-х власники землі могли продавати її, проте на початку 2001 року уряд запровадив мораторій на продаж земельних паїв до ухвалення Земельного кодексу. І хоча Земельний кодекс ухвалили в жовтні того ж року, мораторій тривав до липня 2021 року (при цьому купівля-продаж інших земельних ділянок, окрім паїв, була можливою). Мораторій продовжували 9 разів, оскільки не могли ухвалити закон, який би регулював ринок землі.

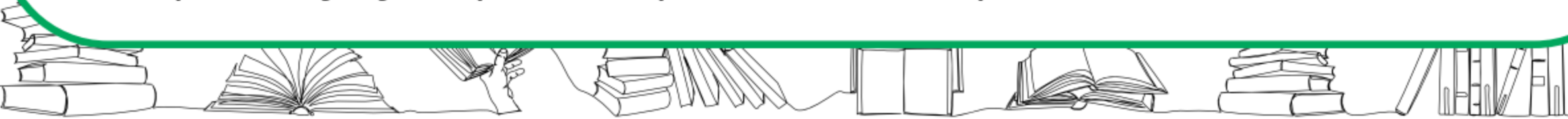

6

Б Випишіть складнопідрядне речення з кількома підрядними. З'ясуйте значення кожного підрядного речення в межах складного. Визначте, яка підрядність трапилася в цьому реченні: послідовна, однорідна, неоднорідна.

:

Складнопідрядним реченням з кількома підрядними називається таке речення, де є одна головна частина та дві або більше підрядних. Ці підрядні частини можуть бути з'єднані між собою по-різному, утворюючи різні види підрядності.

:

Види підрядності.

- **Послідовна підрядність:** перше підрядне залежить від головного, друге — від першого підрядного, третє — від другого тощо.
- **Однорідна підрядність:** усі підрядні частини залежать від одного слова в головному реченні й відповідають на одне питання.
- **Неоднорідна підрядність:** підрядні частини можуть залежати від різних членів головного речення або від різних слів у головному реченні.
- **Змішана підрядність:** у реченні можуть поєднуватися різні види підрядності.

6

В Уявіть, що матеріали, де трапилися складнопідрядні речення з кількома підрядними, автори ток-шоу включили в текст для ведучого. Чи легко ведучому буде озвучити ці речення? Чому в усному мовленні нечасто трапляються складнопідрядні речення з кількома підрядними? Аргументуйте свою відповідь.

6

Г Повправляйтеся у визначенні видів підрядних речень у складнопідрядному реченні, зокрема з кількома підрядними реченнями, а також у виборі розділових знаків і перевірці орфограм, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

7

Почніть працювати над створенням сценарного плану власного ток-шоу. Ток-шоу — це колективний доробок. Прочитайте поради шеф-редактора щодо створення творчої групи та сформулюйте завдання, які вам треба розв'язати для досягнення мети проєкту. Оберіть формат вашого майбутнього ток-шоу.

Порада шеф-редактора:
**«Подбайте
про злагодженість
у роботі команди»**

Створення ток-шоу — це колективний творчий процес, який поєднує журналістику, драматургію, режисуру, монтаж, просування. Ток-шоу не просто «розмова на екрані», це **результат злагодженої роботи великої команди**. Кожен формат (дискусійний, розслідувальний, сатиричний) має **свою специфіку**, але всі працюють на спільну мету — **публічну розмову з суспільством**.

Незалежно від формату ток-шоу — політичного, сатиричного чи журналістського — його створення проходить кілька етапів: **задум** → **підготовка** → **зйомка** → **монтаж** → **публікація** → **обговорення**. На кожному з цих етапів працюють спеціалісти з різними функціями.

Посада / роль	Функція
Продюсер/-ка, шеф-редактор/-ка	Відповідає за загальну концепцію, формат, тему випуску, добір спікерів.
Редактори/-ки, журналісти/-ки	Готують сценарії, довідки, пишуть тексти, ведуть попередні інтерв'ю.
Ведучий/-а, автор/-ка	Утілює образ на екрані, формує тональність, задає темп, готує запитання.
Режисер/-ка	Працює з постановкою в кадрі: як сидять, як говорять, де камери.
Оператор/-ка, технічна команда	Знімають передачу, налаштовують світло, звук, картинку.
Монтажер/-ка	Склеює сюжет, додає графіку, субтитри, усуває зайве.
PR-менеджер/-ка, SMM	Просуває передачу, працює з соцмережами, комунікує з аудиторією.

8

Розгляньте таблицю з порівнянням чотирьох ток-шоу на предмет задіяності в них представників деяких додаткових професій, не згаданих у вправі 7. Поміркуйте та запишіть, які завдання розв'язують ці фахівці та фахівчині.

Що порівнюємо	Свобода слова	Рандеву з Яніною Соколовою	Телебачення Торонто	Схеми: корупція в деталях
Додаткові професії	Режисер /-ка прямого ефіру, модератор /-ка зали	Художник-постановник / художниця-постановниця	Аніматори /-ки, сценаристи /-ки, жартів, актори /-ки	Детективи-аналітики / детективки-аналітикині

9 Перегляньте етапи проекту у вправі 3 та почніть створювати «**Щоденник проекту**», у якому поступово фіксуйте всі рішення, події, пов'язані з проектом, за наведеним в інтерактивному електронному додатку до підручника зразком. Заведіть для цього окремий спільний зошит. Визначте відповідальну особу або двох осіб за ведення щоденника, а також обговоріть порядок допомоги їм у цьому додатковому для них завданні як членів команди, які будуть виконувати ще й інші функції.

10 Розподіліть між учасниками групи завдання, сформульовані у вправах 7 і 8, ураховуючи відмінності для кожного ток-шоу, зазначені в інтерактивному електронному додатку до підручника.

11 Прочитайте поради продюсерки щодо вибору теми випуску ток-шоу та добору учасників. Проведіть у групі інтерв'ю з вашим «продюсером» або «продюсеркою» щодо учасників майбутнього ток-шоу на тему «Земля на продаж: кому це вигідно?». Рольова гра: один учень або одна учениця — продюсер / продюсерка, інші ставлять запитання). Підказка: запитання сформулюйте на основі порад, наведених у тексті.

Порада продюсерки:
«Тема повинна бути не просто «гарячою», а конструктивною»

1. Вибір теми — це завжди баланс між актуальністю та глибиною.

Я ніколи не починаю з того, що буде популярним. Я питаю себе: «Про що зараз говорять люди на кухні, в метро, в коментарях під постами?». Якщо тема викликає реакцію — це вже сигнал. Але цього мало. Добре, коли вона:

- має особистий вимір (люди впізнають себе в ситуації);
- дає змогу подати різні точки зору;
- розкриває глибші питання (цінності, вибір, наслідки).

2. Добір учасників — це драматургія.

Успішний випуск ток-шоу — це як вистава. Нам потрібні не просто експерти, а особистості з позицією. Я завжди шукаю:

- **контраст:** щоб глядач бачив протиставлення — думок, досвіду, емоцій;
- **різноманітність:** вік, стать, географія, соціальний статус;
- **репутацію:** аудиторія має повірити, що ця людина говорить компетентно;
- **харизму:** учасники щирі, живі, людяні.

3. Випуск — це не просто набір голосів. Це — сюжет.

Я уявляю шоу як історію: з чого почнемо, який буде конфлікт, який момент стане переломним, що глядач винесе в серці.

12

Домовтеся, як ви будете вибудовувати логіку подачі матеріалу, незалежно від формату вашого майбутнього ток-шоу. Продумайте та створіть мапу вашого майбутнього ток-шоу, спираючись на схему в інтерактивному електронному додатку до підручника.

13

Обговоріть атмосферу ток-шоу, тобто емоційне забарвлення кожного епізоду. Яке музичне та кольорове оформлення ви використаєте, щоб створити бажану атмосферу? Чи будуть вам потрібні декорації? Якщо так, то які саме.

Використайте вибудовану вами у вправі 12 «Мапу майбутнього ток-шоу» і розфарбуйте відповідними кольорами епізоди, а також позначте на мапі бажане музично-шумове оформлення та декорації. Якщо у вас є на меті певні режисерські прийоми (анімація, спецефекти тощо), то опишіть їх у відповідному місці.

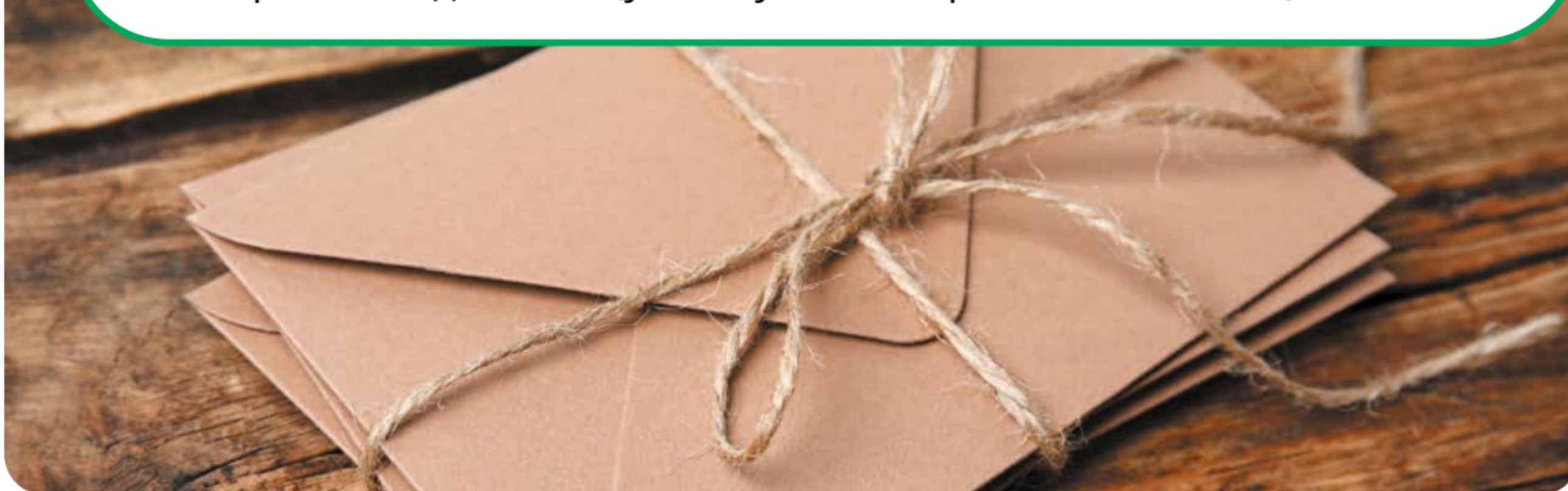
14

В інтерактивному електронному додатку ознайомтеся з орієнтовним переліком осіб, з якими мають комунікувати, зокрема листуватися, автори / авторки ток-шоу, щоб забезпечити підготовку та проведення ток-шоу. Підготуйте листи, які будуть потрібні для вашого ток-шоу, ураховуючи особливості епістолярного стилю.

Епістолярний стиль — це функціональний різновид літературної мови, який використовується в писемному спілкуванні, зокрема в листуванні. Епістолярний стиль може поєднувати в собі елементи різних стилів мовлення, наприклад, розмовного, художнього, ділового, залежно від конкретної ситуації. Виділяють такі різновиди епістолярного стилю:

- родинно-побутовий (між членами родини);
- інтимно-товариський (між близькими друзями);
- приватно-діловий (у листуванні з робочих питань).

15

Перегляньте завдання, сформульовані під час виконання вправ 7 та 8. Визначте, які завдання слід ще виконати, щоб оприлюднити сценарний план свого ток-шоу іншим групам. Виконайте ці завдання.

Заключний етап

16

Якщо ви виконали вправи 7–15, то ви готові презентувати сценарний план свого майбутнього ток-шоу на тему «Земля на продаж: кому це вигідно?» однокласникам та однокласницям. Для впевненості скористайтесь чеклістом. За потреби доопрацюйте свій проєкт, якщо за певним критерієм він, на думку групи, є ще не завершеним.

Критерій	Так / Ні
Формат ток-шоу обраний	
Мета та наскрізна дія сформульовані	
Листи до учасників підготовлено	
Структура (епізодна сітка) описана	
Драматургія продумана	
Контент дібрано / створено	

17

Обговоріть, у який спосіб ви презентуватимете свій проєкт. Оберіть певний варіант із-поміж наведених нижче або вигадайте власне рішення. Презентуйте свій проєкт.

1. Розмістити сценарний план ток-шоу й дібраний / створений контент на онлайн-ресурсі.
2. Зробити відеопрезентацію сценарного плану й розмістити її на онлайн-ресурсі.
3. Підготувати презентацію в Power Point і ознайомити з нею інші групи.

Післяпроєктний етап (рефлексія)

18

Обговоріть у групі, що вам удалося в процесі роботи над проєктом, а над чим варто попрацювати наступного разу.

1. Завдяки чому вдалося досягти результату?
2. Що було найскладнішим?
3. Що сподобалось у спільній роботі, а що не сподобалось?
4. Чи були серед подій, які зафіксовані в «Щоденнику проєкту», такі, які можна назвати комічними чи драматичними?
5. Чого нового вдалося навчитися в процесі виконання проєкту?

Практикум

19

Визначтеся шляхом жеребкування, сценарний план якої групи ви аналізуватимете. Проаналізуйте сценарний план ток-шоу за поданими критеріями. Надайте авторам і авторкам ток-шоу зворотний зв'язок в усній або письмовій формі.

Критерій	Так / Ні
Дібраний / створений контент відповідає темі та обраному формату ток-шоу	
Мета та наскрізна дія сформульовані зрозуміло	
Листи до учасників відповідають жанру і написані грамотно	
Із опису епізодів зрозуміло, хто бере участь і що відбувається	
Драматургія продумана детально: усі поворотні моменти зрозумілі	
Контент дібрано / створено достатньо, щоб зацікавити глядача	

Творча студія

20

Поміркуйте, у кого з однокласників або однокласниць ви хочете взяти інтерв'ю про участь у проєкті. Подумайте й запишіть 7 запитань. Перевірте, чи враховують ці запитання таке:

- як виникла ідея формату ток-шоу;
- яка роль учасника / учасниці, у якого / якої беруть інтерв'ю, у створенні сценарного плану ток-шоу;
- які спіткали труднощі в спільній роботі;
- як співавтори / співавторки допомагали одне одному.

Заздалегідь ознайомте того, у кого братимете інтерв'ю, із запитаннями й домовтеся про час інтерв'ю. Зробіть відео- або аудіо-запис інтерв'ю. Розмістіть інтерв'ю на онлайнній дошці для спільного прослуховування або перегляду.

Практикум

21

Об'єднайтеся в групу з однокласниками й однокласницями, щоб підсумувати власні знання з української мови. Візуалізуйте знання за темою «Складнопідрядне речення» (комікс, ментальна карта, серія піктограм тощо). Спробуйте всі приклади речень дібрати в межах однієї теми. Презентуйте свою роботу іншим групам.

1. Складнопідрядне речення, його будова, засоби зв'язку в ньому.
2. Складнопідрядні речення з підрядними означальними.
3. Складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними.
4. Складнопідрядні речення з підрядними місця.
5. Складнопідрядні речення з підрядними часу.
6. Складнопідрядні речення з підрядними способу дії і ступеня.
7. Складнопідрядні речення з підрядними порівняльними.
8. Складнопідрядні речення з підрядними причини.
9. Складнопідрядні речення з підрядними мети.
10. Складнопідрядні речення з підрядними умови.
11. Складнопідрядні речення з підрядними наслідковими.
12. Складнопідрядні речення з підрядними допустовими.
13. Складнопідрядні речення з кількома підрядними.

Індивідуальне читання

22

Поміркуйте, учасниками та учасницями якого з форматів ток-шоу (студійна дискусія з політиками, експертами, журналістами; інтерв'ю з відомими політиками, культурними діячами, активістами; журналістське розслідування; сатиричний дайджест новин) могли би стати головні персонажі художнього твору, який ви зараз читаєте або нещодавно прочитали за власним вибором.

Підготуйте для засідання читацького клубу розповідь про цього персонажа / персонажів як про гостя певного ток-шоу або того, щодо кого проведено журналістське розслідування, або хто став об'єктом сатири.

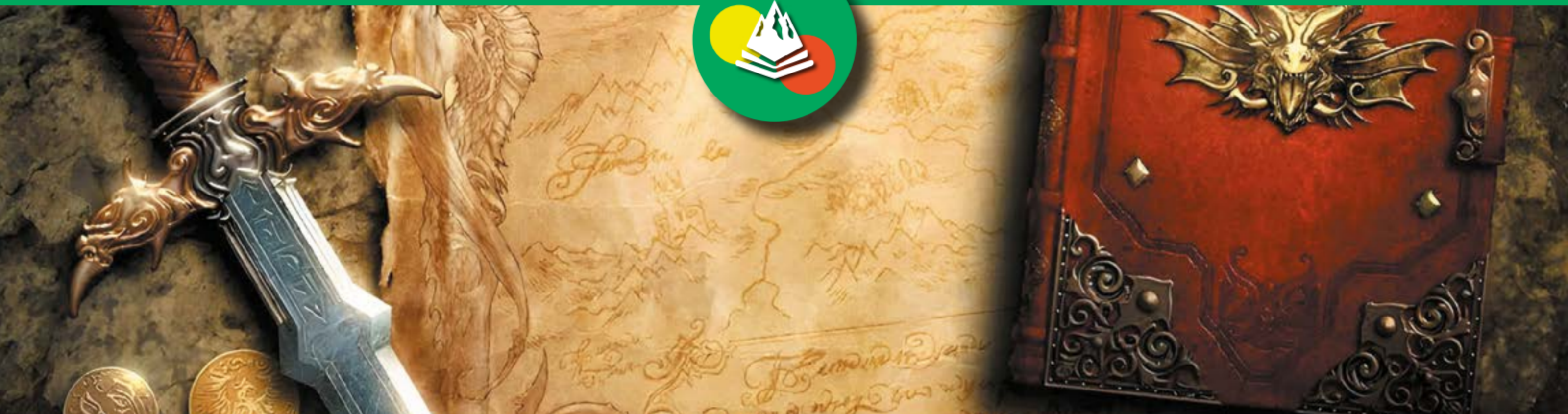

МІРИЛО ПОСТУПУ

23

Роздрукуйте таблицю очікуваних результатів до Розділу 1 за групами умінь «Усна взаємодія», «Робота з текстом», «Письмова взаємодія», «Дослідження мовлення», розміщену в інтерактивному електронному додатку до підручника. Оцініть кожний результат за критеріями «Упевнено роблю» або «Навчаюся». Розмістіть таблиці з самооцінюванням у власному портфоліо, щоб згодом порівняти результати.

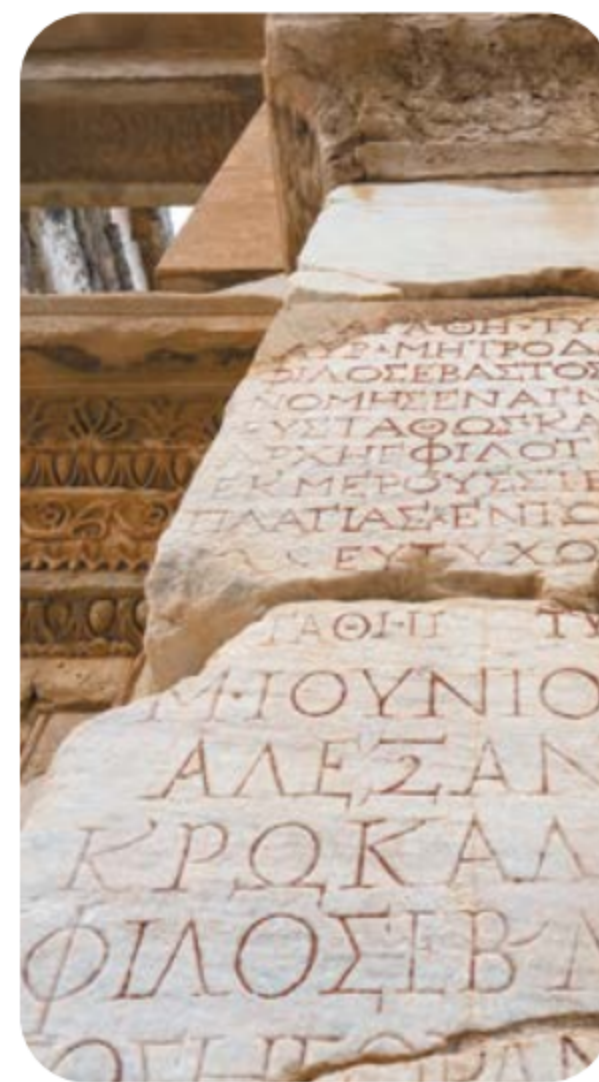
Розділ 2

Ще не було епохи для поетів, але були поети для епох
(Л. Костенко)

1

У цьому розділі ви читатимете:

- поезію Т. Шевченка, Е. По, Й. В. Гете, Г. Сковороди, Г. Гейне, Лесі Українки, В. Симоненка, Б. Ділана, Д. Павличка, Ю. Іздрика, Д. Лазуткіна, Л. Костенко, М. Кіяновської, М. Савки П. Верлена, С. Жадана, Л. Якимчук, В. Незвала, А. Кримського;
- матеріали вебсайтів і дописи в соціальних мережах;
- інтерв'ю з письменниками;
- есе та інші тексти однокласників і однокласниць;
- анотації до книжок, подкастів;
- енциклопедичні та словникові статті;
- уривки наукових статей;
- журналістські статті.

Книги мають особливу чарівність; вони дають нам насолоду: вони розмовляють з нами, дають нам добрі поради, вони стають живими друзями для нас.

Франческо Петрарка

2

У цьому розділі ви писатимете:

- есе;
- поетичні діалоги, ліричні замальовки, коломийки;
- текст публічного виступу;
- «паспорт твору»;
- повідомлення в Instagram на уявній сторінці від імені улюбленого ліричного героя;
- промпт для ШІ;
- сценарій подкасту.

3

У цьому розділі ви обговорюватимете:

- інтерпритацію мистецького твору «за межами», зважаючи на ширший контекст;
- клікбейт та взаємодію контексту й підтексту у творі;
- доцільний переклад давніх творів сучасною мовою;
- листи як монолог чи діалог;
- чи всі безсполучникові речення замінюються складносурядними;
- як об'єктивна інформація впливає на читача;
- як новий літературний текст може переосмислювати попередній;
- різницю між реальною мовленнєвою поведінкою та віртуальною.

4

У цьому розділі ви досліджуватимете:

- типи безсполучникових складних речень і смислові відношення між частинами;
- синонімію безсполучникових складних речень з іншими видами речень;
- імпресіонізм як мистецьку течію в літературі;
- різні види комунікативних бар'єрів та мовленнєві жанри в міжособистісному спілкуванні;
- мовленнєві стратегії та тактики міжособистісної комунікації;
- поняття гіпертексту в літературознавстві та в медіасфері;
- засоби художньої виразності на рівні синтаксису.

Модуль 2.1

rnk.com.ua/111148

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Міжособистісна комунікація	Надійне джерело інформації	Безсполучникове складне речення та його ознаки. Засоби художньої виразності синтаксичного рівня	Підтекст як багаторівневий інструмент смислу	Підходи до аналізу літературного твору. Естетична цінність поетичного твору

Творча студія

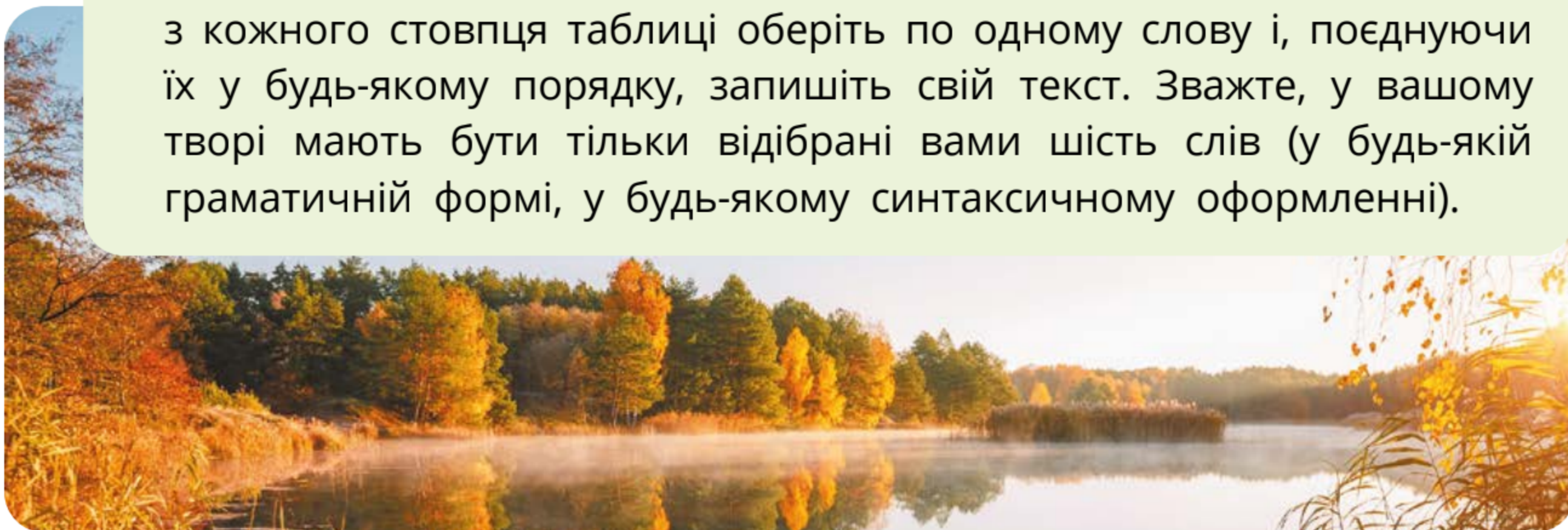
1

А Канікули промайнули. Осінь пролітає жовтим листом... Ще трішки — і вже й зима з Миколаєм завітає до нас у гості. Поділіться своїми враженнями від осені, створивши ліричну мініатюру «Я: осінь».

Місце	Час	Дерево	Явище	Колір	Емоція
село	досвіт	клен	сонце	блакитний	спокій
місто	світанок	дуб	дощ	жовтий	щем
вулиця	ранок	калина	сніг	багряний	самотність
степ	день	пальма	вітер	сірий	смуток
сад	обід	явір	паморозь	білий	радість
поле	пообіддя	сосна	туман	червоний	щастя
будинок	захід	ялина	мряка	зелений	тривога
гора	присмерк	верба	приморозки	золотий	передчуття
річка	сутінки	тополя	іній	бурштиновий	легкість
море	північ	кедр	листопад	сизий	одухотвореність
яр	ніч	горіх	літепло	чорний	ностальгія

Поділіться своїми враженнями від осені, створивши ліричну мініатюру «Я: осінь». Попередньо обговоріть, як ви розумієте жанрову специфіку майбутнього твору («лірична мініатюра») і запропонуйте назву, зважаючи на її пунктуаційне оформлення. Після цього з кожного стовпця таблиці оберіть по одному слову і, поєднуючи їх у будь-якому порядку, запишіть свій текст. Зважте, у вашому творі мають бути тільки відібрані вами шість слів (у будь-якій граматичній формі, у будь-якому синтаксичному оформленні).

1

Б За бажанням зачитайте свої твори. Обговоріть, чи дійсно замальовки, створені вами, вийшли ліричними. З'ясуйте, чи є серед них однакові за набором слів і їх розташуванням. А чи є твори, які передають подібні емоції чи сенси? Чи погоджуєтеся ви з думкою Ліни Костенко про те, що «поезія — це завжди неповторність, якийсь безсмертний дотик до душі»?

Наукова лабораторія

2

А Ще раз перегляньте свої ліричні замальовки й поділіться міркуваннями, чи складно вам було їх створювати, використовуючи обмежений репертуар лексичних засобів. Поміркуйте, що саме в цій ситуації вам допомогло бути «неповторними» (тобто створити власну унікальну поетичну мініатюру)?

2

Б Оберіть серед прослуханих раніше замальовок ту, яка, на вашу спільну думку, є найбільш проникливою, глибокою (філософською) чи емоційною. Проаналізуйте цей текст із погляду його синтаксичної будови, відповідаючи на такі питання:

- У замальовці одне речення чи кілька?
- Яке це речення чи ці речення за метою висловлювання?
- До якого типу й виду належить це речення чи ці речення?
- Який порядок слів у цьому реченні чи у цих реченнях — прямий чи непрямої (або інверсивний)?

Прямий порядок слів є типовим і стилістично нейтральним. Прямим у реченні вважається порядок слів, де:

- указівка на час і місце — на початку або в кінці речення;
- указівка на ознаку предмета — перед назвою самого предмета;
- указівка на ознаку дії — перед назвою самої дії;
- указівка на предмет — перед дією, яку він виконує;
- указівка на предмет, на який спрямована дія, — після назви дії.

При порушенні такого порядку виникають певні стилістичні (змістові, емоційні) нюанси. Непрямий порядок слів у реченні називають інверсією.

Інверсія (лат. *inversio* — перестановка, перевертання, переставляння) — це стилістичний прийом синтаксичного рівня, що полягає в порушенні нормального порядку слів. Крім того, інверсією також називають, наприклад, порушення в порядку розгортання сюжету або інші випадки нетипового розташування елементів.

Практикум

3

А Підсумуйте спостереження над власною творчістю, пригадуючи відомі вам з попередніх років навчання поняття, що стосуються лірики як роду літератури. Для цього зіграйте в групову гру «Я знаю, (звертаєтесь до когось): ти знаєш, що таке ... (називаєте термін, пов'язаний з лірикою)». Це можуть бути терміни на позначення жанрів лірики, художніх засобів, ритміки в ліричних творах тощо.

3

Б Проаналізуйте наведену нижче мініатюру з чотирьох рядків, що лексично однакові, однак синтаксично відмінні й пунктуаційно по-різному оформлені, як ліричний твір, спираючись на те, що ви згадали про лірику як рід літератури під час попередньої гри.

Я. Осінь.
Я — осінь.
Я, осінь.
Я: осінь.

Яким ви бачите ліричного героя цієї мініатюри? Який її основний мотив? Який настрій, які емоції передає вона? Завдяки чому, на вашу думку, формується відповідний психологічний ефект?

3

В Проаналізуйте інший варіант попередньої мініатюри, який створено шляхом своєрідної інверсії. Як змінився зміст попереднього твору після зміни порядку слів? Яка настроєвість нової поезії? Який її основний мотив?

Осінь. Я.
Осінь — я.
Осінь, я.
Осінь: я.

3

Г Озвучте обидві мініатюри, керуючись розділовими знаками як указівниками щодо інтонації, яка допомагає виразити особливий зміст. Запишіть за допомогою цифрових пристроїв свої варіанти художнього читання обох текстів, оприлюдніть їх на онлайнів дошці. Прослухайте виконання одне одного й обговоріть, наскільки подібними чи відмінними у вас вийшли інтонаційні малюнки текстів. Зробіть висновки про значущість розділових знаків як носіїв певної граматичної та смислової інформації.

Творча студія

4

А Розгляньте картину-триптих нашого видатного художника Івана Труша. Зважаючи на результати аналізу попередніх двох мініатюр, поясніть, з якою б із них ви асоціювали цей триптих, чому.

«Сосна. Триптих», Іван Труш

4

Б На триптиху є три виразно значущих образи: стара сосна по центру, пеньок від сосни — з одного боку і молода сосонка — з іншого. Що, на вашу думку, символізують ці образи?

Схарактеризуйте як пояснює мистецтвознавець / мистецтвознавиця загальну ідею цього триптиху. Поцікавтеся, чи збігається ваша інтерпретація з думками інших дослідників і дослідниць, ознайомившись на інтернет-ресурсі «Локальна історія» в інтерактивному електронному додатку зі статтею Роксоляни Козак «Самітна сосна самотнього Труша».

4

В Обговоріть, чому для інтерпретації мистецького твору — малярського, поетичного, музичного чи іншого — важливо «виходити за межі» самого твору й зважати на ширший контекст, наприклад, історичний, біографічний тощо. Як би ви назвали підхід до аналізу мистецького твору, коли певний твір досліджують з урахуваннями історичних і біографічних обставин? Запропонуйте коротку характеристику (визначення) цього підходу.

Дискусійний майданчик

5

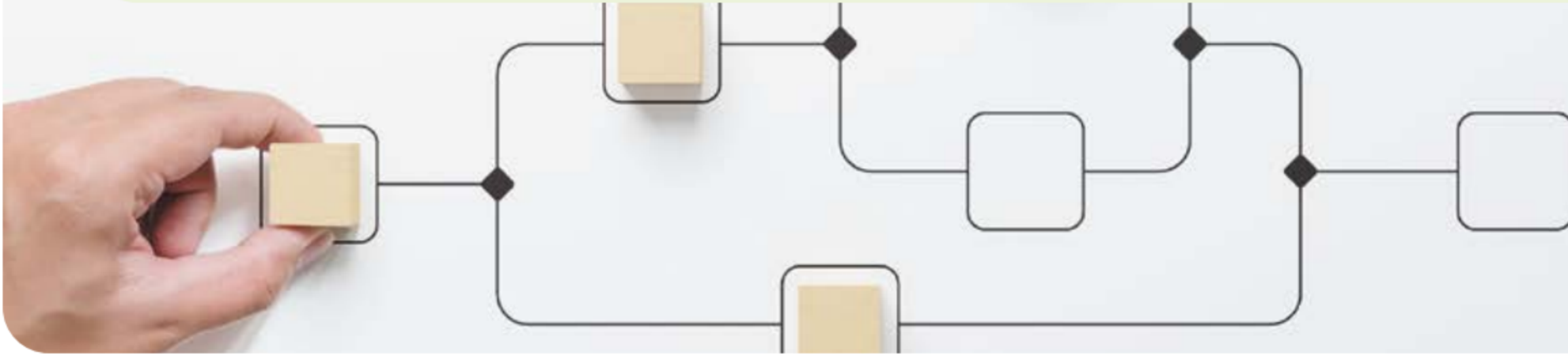
А Увідповідніть рядки з проаналізованих вами раніше двох мініатюр про осінь з поданими нижче синтаксичними описами, наводячи аргументи на захист свого тлумачення відповідних речень.

1. Просте двоскладне речення, де підмет і присудок виражені іменними частинами мови.
2. Два прості односкладні називні речення.
3. Просте односкладне називне речення з відокремленою прикладкою (означенням) або два прості односкладні називні речення.
4. Складне безсполучникове речення, частини якого є простими односкладними називними реченнями.

5

Б Обговоріть, чому під час аналізу ліричного твору важливо зважати не тільки на фонетичні й лексичні засоби, а й на синтаксичну організацію тексту.

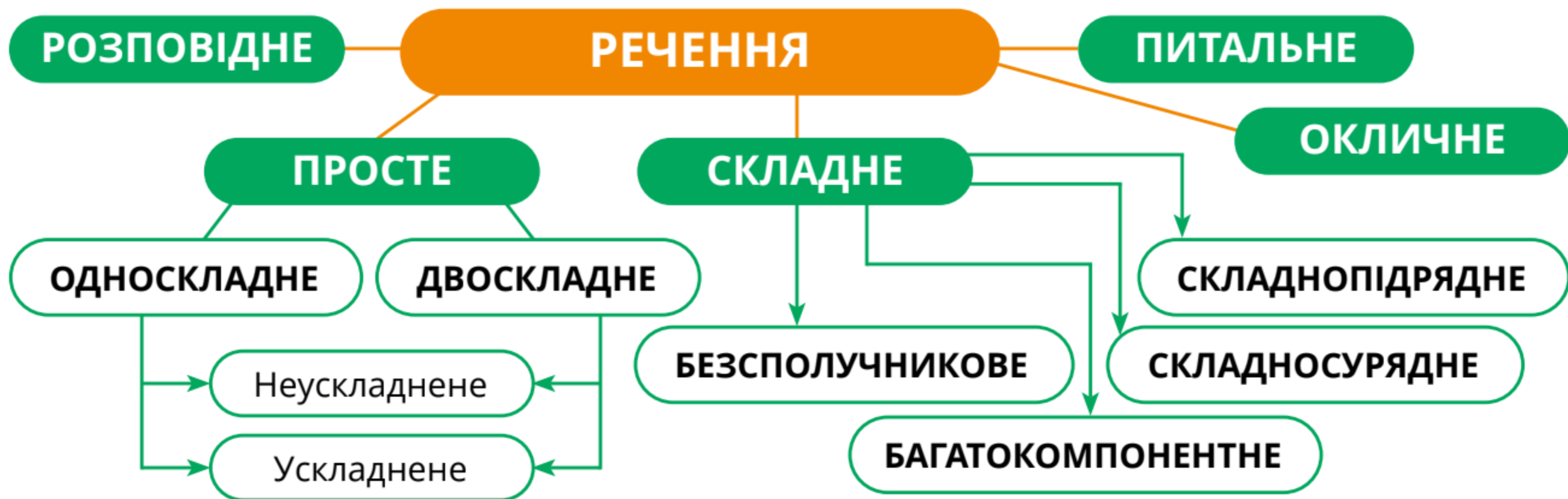
Як би ви назвали підхід до аналізу словесного мистецького твору, коли певний твір досліджують з огляду на різні рівні його мовної організації (фонетичний, лексичний, морфологічний, синтаксичний)? Запропонуйте коротку характеристику (визначення) цього підходу.

Наукова лабораторія

6

А Під час аналізу своїх мініатюр «Я: осінь», а також двох попередніх мініатюр про осінь вам довелося пригадувати різні типи й види речень за синтаксичною організацією. Узагальніть свої знання, пояснюючи компоненти наведеної нижче схеми. Визначте, які два типи речень ви ще не розглядали докладно раніше.

6

Б Ознайомтеся в **Довіднику** з теоретичним матеріалом, що стосується безсполучникового складного речення. Спираючись на цю інформацію, поясніть специфіку наведених нижче двох речень. Як би ви схарактеризували значеннєве відношення (смісловий зв'язок) між частинами цих речень? Чи можна співвіднести ці речення з якимось складносурядним або складнопідрядним реченням? Обґрунтуйте свою думку.

1. Я: осінь.
2. Осінь: я.

Безсполучникове складне речення — синтаксична конструкція, що складається з двох і більше предикативних частин (простих речень), пов'язаних між собою певним значеннєвим відношенням **без допомоги сполучників або сполучних слів**, а у вимові зв'язок цих частин забезпечує **специфічна інтонація**, яку відбивають на письмі **відповідні розділові знаки** (кома, крапка з комою, двокрапка, тире).

За значеннєвими відношеннями між частинами більшість безсполучникових речень подібні до складносурядних або складно-підрядних речень, однак через відсутність у безсполучникових реченнях засобів зв'язку між частинами характер смислового зв'язку інколи важко точно визначити, тому інколи такий зв'язок називають **недиференційованим**.

6

В Поміркуйте, чи є аргументи для кваліфікації наведених речень із попередніх мініатюр як складних безсполучникових, чи все ж ці речення доречніше вважати простими. Заповніть таблицю й зробіть висновки за результатами свого аналізу.

Я — осінь. Я, осінь. Осінь — я. Осінь, я.

Аргументи, що ці речення прості

Аргументи, що ці речення складні безсполучникові

6

Г Зважаючи на свої попередні спостереження над безсполучниковими реченнями, обговоріть, чому цей тип речень не радять уживати в офіційно-діловому та науковому стилі й водночас зазначають, що він характерний, наприклад, для художнього та публіцистичного. Як би ви назвали підхід до аналізу словесного мистецького твору, коли певний твір досліджують з огляду на його стилістичні особливості? Запропонуйте коротку характеристику (визначення) цього підходу.

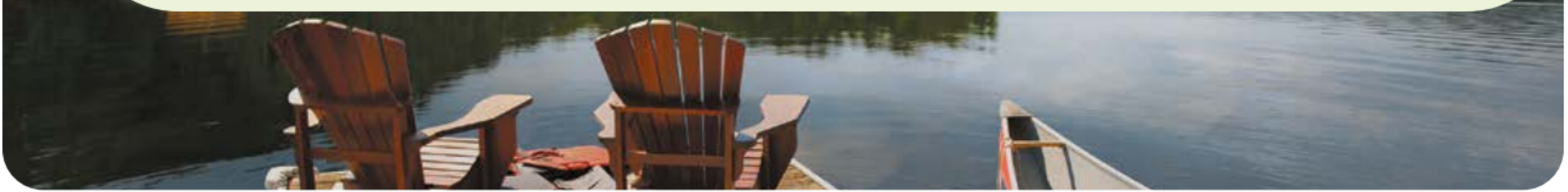
Читацький і глядацький форум

7

А Прочитайте поезію «Коли розлучаються двоє» одного з найвідоміших німецьких поетів-романтиків ХІХ ст. Генріха Гейне (у перекладі Максима Стависького) і проаналізуйте кожне речення в ній із погляду особливостей синтаксичної будови (зважаючи на схему вище). Обговоріть, як синтаксис (особливості речень, порядок слів (інверсія) тощо) допомагає увиразнити основну ідею та мотиви цієї поезії.

Коли розлучаються двоє,
За руки беруться вони,
І плачуть, і тяжко зітхають,
Без ліку зітхають, смутні.

З тобою ми вдвох не зітхали.
Ніколи не плакали ми;
Той сум, оті тяжкі зітхання
Прийшли до нас згодом самі.

7

Б Дослідники зауважують, що в поезії Генріха Гейне «Коли зустрічаються двоє» одним із прийомів є психологічна інверсія. Як ви розумієте це поняття, зважаючи на його тлумачення як мовно-стилістичний прийом? Поясніть, у чому, на вашу думку, виявляється психологічна інверсія на прикладі композиційної будови прочитаної мініатюри.

7

В В інтерактивному електронному додатку, скориставшись колом емоцій Роберта Плутчика, письмово опишіть, які емоції у вас викликав вірш Гейне. А як би ви описали емоції від власних мініатюр «Я: осінь», створених раніше? У своєму тексті використайте якомога більше безсполучникових складних речень.

7

Г Використайте інформацію з примітки, запропонованої до кола емоцій Плутчика, як метафору для характеристики значеннєвих відношень між частинами безсполучникового речення. Поясніть цю метафору.

Примітка. Роберт Плутчик у колі означив вісім первинних біполярних емоцій: радість проти журби; злість проти страху; довіра проти огиди; дивування проти очікування. Його циркумплексна модель пов'язує ідею кола емоцій з колірним колесом. Як і кольори, первинні емоції можуть виражатися з різною інтенсивністю і змішуватися одна з одною, формуючи різні емоції.

Практикум

8

А Об'єднайтеся в пари й коротко схарактеризуйте поезію Гейне «Коли розлучаються двоє». Скористайтесь однією з рубрик в інтерактивному електронному додатку до підручника, надаючи аргументи на захист своєї позиції. Під час інтерпретації за потреби беріть до уваги «контекстну інформацію».

8

Б За підсумками спільної роботи укладіть повний «паспорт твору» за визначеними рубриками, оформивши за моделлю, запропонованою нижче. Проаналізуйте, які синтаксичні конструкції у вас утворилися в межах кожної рубрики, зважаючи, що в усіх прикладах ви використали після назви рубрики двокрапку. Для уточнення своїх спостережень зверніться до § 161 «Українського правопису», розміщеного в інтерактивному електронному додатку.

Паспорт поезії Генріха Гейна «Коли розлучаються двоє»

(у перекладі Максимам Стависького)

Рід:

Жанр:

8

В Ознайомтеся в **Хрестоматії** зі схемою аналізу ліричного твору, запропонованою Людмилою Скориною. Порівняйте рубрики, визначені в цій схемі, з рубриками, з якими ви працювали. Як би ви назвали підхід до аналізу словесного мистецького твору за визначеними вище рубриками? Запропонуйте коротку характеристику (визначення) цього підходу.

Польове дослідження

9

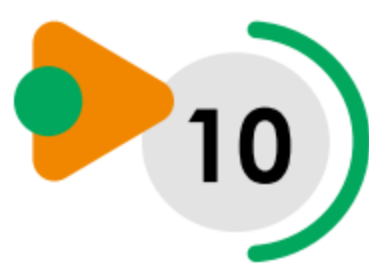
А Переклад вірша «Коли розлучаються двоє» свого часу було покладено на музику Миколою Лисенком. І вже невдовзі ця пісня набула популярності як романс, а ще за деякий час її взагалі стали вважати народною. Чому, на вашу думку, це відбулося? Які риси вірша чи музики могли сприяти цьому?

Б Пригадайте відомі вам наші народні пісні, які перегукуються з мотивами, що звучать у поезії Гейне. Поясніть у короткому есе на тему «Коли зустрічаються двоє: пісня за мотивами Гейне і українська народна пісня», у чому ви вбачаєте схожість чи перегуки. Перед написанням виберіть прийнятний, на вашу думку, для свого есе варіант з-поміж переліку різновидів есе за метою та змістом. Довідковий матеріал розміщено в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Читацький і глядацький форум

А Прочитайте в інтерактивному електронному додатку розповідь відомої сучасної краєзнавиці, учительки й журналістки Ганни Черкаської про історію появи пісні «Коли розлучаються двоє» і надайте відповіді на запитання, висловлюючи власне бачення.

- Хто така Хомівна, з репліки якої починається розповідь Ганни Черкаської, і з якою метою авторка вводить цю героїню?
- Наскільки обґрунтованими є припущення про «роман» між Лесею Українкою і Максимом Славінським?
- Якщо в мережі «Інтернет» шукати поезію «Коли зустрічаються двоє», то можна з'ясувати, що в одних джерелах автором перекладу називають Стависького, а в інших — Славінського. У чому причина такого?
- Чому Микола Лисенко поклав на музику саме поезію «Коли розлучаються двоє».

Б Перегляньте в інтерактивному електронному додатку фотокопію оригіналу видання, яке згадує Ганна Черкаська у своєму тексті. Якої помилки припустилася авторка, згадуючи це видання. Обговоріть, чому важливо звертатися до першоджерела у разі виникнення певних сумнівів у достовірності інформації.

Першоджерело, або **первинне джерело інформації** — це безпосереднє джерело певних відомостей або оригінальна основоположна праця в якій-небудь галузі науки, культури тощо; джерело, що містить первинну інформацію (наприклад, оригінального первинного дослідження).

Польове дослідження

11

А В інтерактивному електронному додатку до підручника прослушайте кілька варіантів виконання пісні (романсу) «Коли розлучаються двоє». Чи спостерігаються в часі певні зміни в тому, як виконують цю пісню на музику Миколи Лисенка різні виконавці?

11

Б Який варіант виконання, на вашу думку, є найбільш відповідним емоційній тональності поезії Гейне? Поясніть свою позицію.

Творча студія

12

А Запропонуйте промпт для ШІ, який би ви могли надати нейромережі, щоб вона створила музику на слова поезії Гейне в перекладі Максима Стависького. У промпті обов'язково зазначте жанр майбутнього твору, темп і музичний розмір (зважаючи на віршовий розмір поезії — амфібрахій), тональність, наявність програшу (увертюри) — за бажання тощо. Керуйтеся в процесі створення порадами щодо створення промптів в інтерактивному електронному додатку до підручника. Оприлюдніть свій спільний з ШІ продукт на класній онлайн-довшці й проведіть голосування щодо найкращого музичного твору.

12

Б Більшість порад щодо створення промпту для ШІ, що наведені у завданні 12А, оформлені як безсполучникові речення з двокрапкою між першою та другою частинами. Перепишіть ці поради, трансформувавши вихідні безсполучникові речення у похідні (вторинні) складні сполучникові речення. Який тип і вид речень ви найчастіше використовували у трансформованому тексті, чому? Обговоріть, чи завжди думку, виражену безсполучниковим реченням, легко висловити сполучниковим.

Дискусійний майданчик

13

А Обговоріть результати попередньої творчої діяльності — своєї та ШІ в процесі створення музичного твору. Хто є автором музичного твору — ви чи ШІ (або, інакше кажучи, кого треба буде зазначити поряд з іменами Гейне й Стівенса у вихідних даних до твору під час його оприлюднення)? Наведіть аргументи на захист своєї позиції.

Вихідні дані (або **відомості**) — це сукупність даних, які характеризують певний продукт, зокрема й творчий (наприклад, видання, музичний твір, дослідження тощо) за часом появи, авторством, місцем появи тощо і які призначені для інформування користувачів, опрацювання й статистичного обліку. Наявність вихідних даних сприяє дотриманню авторських прав, забезпечує пошук першоджерел тощо.

13

Б Продовжте обговорення проблеми авторства, поставивши тепер у фокус уваги питання того, як розв'язати проблему авторства між автором / авторкою оригінального поетичного твору і перекладачем / перекладачкою цього твору іншою мовою. Перекладачі / перекладачки лише передають чужий твір своєю мовою чи все ж є повноправними співавторами цього твору? У межах обговорення пригадуйте, що вам уже відомо про види перекладів за рівнем відповідності оригіналу (повний, неповний, дослівний, вільний), а також про переспіви, алюзії й ремінісценції. Додатково також зважте на інформацію про вторинні й третинні джерела (тексти), подану в **Довіднику**.

Вторинні джерела (вторинні тексти), за визначенням Ч. Ловріл, перекладають іншою мовою, переупаковують, переоцінюють, аналізують або інтерпретують оригінальну інформацію. Таким чином, інформація надходить до нас секонд-хенд або хоча б крізь один фільтр. А **третинні джерела** додатково перепакуюють вихідну інформацію, оскільки вони індексують, конденсують або узагальнюють оригінал. Хронологічно вторинні й третинні джерела йдуть за первинними (оригіналами).

Практикум

14

А Проаналізуйте подані в інтерактивному електронному додатку речення зі статті Ганни Черкаської з погляду їхньої синтаксичної будови: визначте граматичні основи, з'ясуйте, які з речень є безсполучниковими, а які — ні.

14

Б Серед речень, що ви їх однозначно кваліфікували як складні безсполучникові, визначте ті, у яких смислові відношення між частинами є рівноправними (тобто частини є відносно незалежними), і ті, у яких змістовий зв'язок між частинами свідчить про їх нерівноправність (тобто друга частина ніби пояснює, тлумачить першу або в інший логічний спосіб пов'язана з першою). Заповніть таблицю, уписавши номер відповідних речень. Поясніть свій розподіл речень.

**Рівноправні відношення
між частинами БСР**

**Нерівноправні відношення
між частинами БСР**

Наукова лабораторія

15

А Переконайтеся, що, виконуючи попереднє завдання, ви правильно здійснили розподіл речень за характером змістових відношень між їхніми частинами. Для цього застосуйте метод трансформації: спробуйте перетворити безсполучникові складні речення (БСР) на складносурядні (ССР) або складнопідрядні (СПР), водночас зазначаючи, які види ССР і СПР у вас утворилися. За підсумками експериментування обговоріть такі питання:

- Чи завжди легко здійснити відповідну трансформацію БСР у ССР або СПР? Якщо так, то в чому причина?
- Чи змінюється певним чином зміст у разі трансформації БСР у ССР або СПР? Якщо так, то в чому причина?
- Чи втрачається певна емоція у разі трансформації БСР у ССР або СПР? Якщо так, то в чому причина?

Узагальніть свої спостереження і висновки щодо особливостей БСР порівняно з іншими типами складних речень.

15

Б Прочитайте статтю Ганни Черкаської в інтерактивному електронному додатку до підручника та знайдіть серед речень ті, щодо яких прийнятним, на вашу думку, є пояснення професора Каленика Шульжука в підручнику із синтаксису української мови (2004). Чи погоджуєтеся ви з позицією науковця? Визначте, до якого типу джерел (первинне, вторинне, третинне) варто віднести це джерело. Наведіть аргументи на доказ своєї позиції.

Дискусійний майданчик

16

А Опрацюйте в інтерактивному електронному додатку статтю Г. Дусавицького «Гейне в українській літературі». Об'єднайтеся у дві групи, які обстоюватимуть протилежні позиції, досліджуючи опрацьований текст, а саме група 1 доводитиме, що цей текст є надійним джерелом інформації, а група 2 — що цей текст не можна вважати надійним джерелом інформації. Для пошуку аргументів надайте відповіді на такі питання:

- Чи підписана публікація? Хто автор і чи має він експертність у цій темі?
- Чи зазначена дата публікації? Чи є ця інформація актуальною для теми?
- Чи наводить автор посилання на використані джерела? Чи є наведені докази достовірними?
- Чи є спроба маніпуляції емоціями читача? Чи представлені різні точки зору, чи лише одна? Кому вигідне саме таке подання інформації?

Надійне джерело інформації — це таке джерело, якому можна довіряти, оскільки воно базується на фактах, експертній думці та доведених даних.

16

Б У публікації Г. Дусавицький особливо акцентує на перекладах творів Гейне, зроблених Агатангелом Кримським. Випишіть факти, які вам стали відомі про цю людину, її творчість та її перекладацький підхід.

16

В Обговоріть, як ви розумієте таку цитату з публікації: «І справді, коли читаєш усю збірку “Пальмове гілля”, у тебе складається враження, що поезії Гейне тут — не переклади, а лише переспіви, до того схожі вони на оригінальні твори Кримського. Та ж журба за рідним краєм, самотність, гірка іронія». Як вважаєте, чому Кримському так імпонує творчість Гейне?

Творча студія

17

А Розгляньте портрети Генріха Гейне й Агатангела Кримського. Опишіть ці портрети, намагаючись схарактеризувати через зовнішні ознаки психологічні особливості цих молодих людей. Зважте, що наступні два твори цих митців, які ви досліджуватимете, вони створили в приблизно тому самому віці (між 25–30 роками).

Генріх Гейне у віці бл. 34 років
(худ. Моріц Даніель Оппенгайм)

Агатангел Кримський у віці
бл. 30 років (портрет згенеровано
Gemini за світлиною П. Павлова)

17

Б Як би ви назвали підхід до аналізу словесного мистецького твору, зважаючи на психологічні особливості автора чи авторки? Запропонуйте коротку характеристику (визначення) цього підходу.

Читацький і глядацький форум

18

А Об'єднайтеся в групи й розподіліть між собою змістові частини інтернет-статті «Коріння та крила з Борисом Бурдою: Агатангел Кримський з Волинської області — один із засновників Академії наук України», доступної в інтерактивному електронному додатку. Кожна група має підготувати на окремих аркушах фрагмент біографічної довідки про Кримського за своєю частиною, оформивши відомості в таблиці, де треба заповнити два перші стовпчики.

Фіксуйте в таблиці найважливішу або найцікавішу для вас інформацію. Після цього кожна група має коротко оприлюднити свою інформацію іншим.

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА: АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ

Рік	Подія	Підтвердження
-----	-------	---------------

18

Б Використовуючи зібрану інформацію, створіть узагальнений «психологічний портрет» Агатангела Кримського. Поміркуйте, як ця інформація може допомогти вам під час аналізу його поетичних творів.

Наукова лабораторія

19

А Обміняйтеся укладеними біографічними довідками між групами й заповніть третій стовпчик таблиці, з якою ви працювали раніше. Для цього зверніться до наступного цифрового джерела, а саме статті «Кримський Агатангел Юхимович» в інтерактивному електронному додатку. У стовпчику «Підтвердження» в кожному рядку довідки поставте «+», якщо інформацію підтверджено; «-» — якщо не підтверджено; і «±» — якщо вважаєте, що інформація потребує перевірки.

19

Б Опрацюйте в **Довіднику** статтю «Надійне джерело інформації» і обговоріть, яке з двох опрацьованих попередньо джерел про життя Агатангела Кримського, на вашу думку, є надійним чи більш надійним. Укладіть перелік аргументів на доведення своєї позиції, керуючись критеріями визначення надійності інформації, наведеними в довіднику.

Практикум

20

А У статті Бориса Бурди є такий абзац: «Особливі відносини пов'язували Кримського з Лесею Українкою, що присвятила йому свою драму «У катакомбах». Цілком імовірно, що Кримський відчував до неї не просто повагу, а й любов, але його почуття залишилися без відповіді. На його 60-річчя Тичина прочитав присвячений йому вірш, де згадував «вічно мрійну Лесею Українку», після чого версія про його почуття набула доказів». Поміркуйте, чи коректним є твердження автора статті про те, що вірш Тичини став доказом існування любовних взаємин між Агатангелом Кримським і Лесею Українкою.

20

Б В інтерактивному електронному додатку до підручника ознайомтеся з двома джерелами інформації, у яких ідеться про Агатангела Кримського в контексті життя Лесі Українки. Яке із цих джерел, на вашу думку, є надійним чи більш надійним, наведіть аргументи, керуючись тими ж критеріями, із якими працювали, виконуючи попереднє завдання.

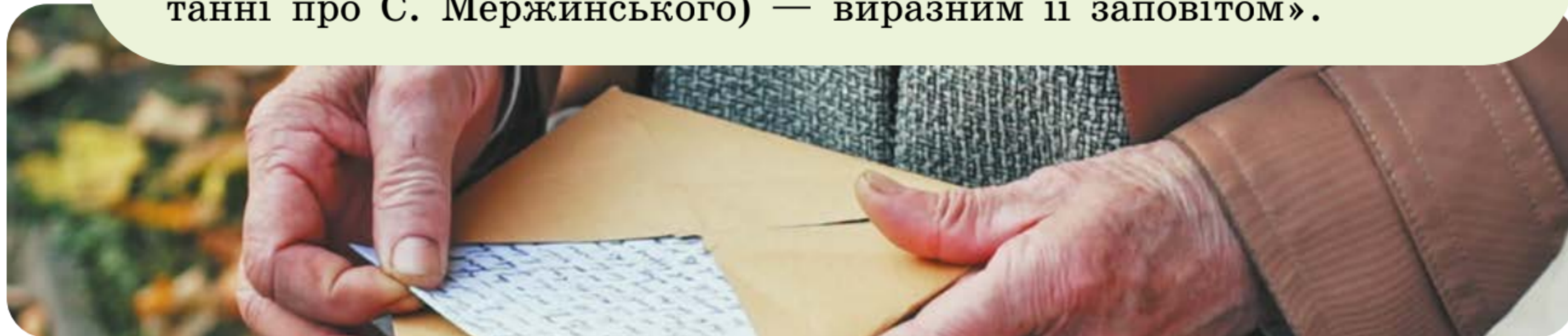

Дискусійний майданчик

21

А Перечитайте передостанній абзац матеріалу «Таємниця Лесиних любовей», поданий нижче. Об'єднайтеся в три групи, залежно від того, яку з трьох позицій ви підтримуєте. У групах обговоріть спільну позицію й наведіть якомога більше аргументів на її підтримку.

Саме відтоді Квітку дратували листи літературознавців і біографів Лесі Українки. Зокрема до Дмитра Косарика 1945 року він писав: «Справа ускладняється тим, що Леся з роздратуванням ставилася до втручання літературознавців в інтимне життя поетів, — вважала, що це втручання є задоволення звичайної обивательської цікавості, яка в тому разі, коли спрямована на інтимне життя поетів, композиторів, — хибно вважається за наукову діяльність. І я зв'язаний цим її поглядом, а де в чому дуже важливому (не в питанні про С. Мержинського) — виразним її заповітом».

Позиція 1. Літературознавці повинні ретельно досліджувати життя поетів і поетес, зокрема й приватні його аспекти, оскільки це публічні особи, про яких варто знати все.

Позиція 2. Літературознавці мають досліджувати життя поетів і поеток, зокрема можуть вивчати й деякі приватні його аспекти, оскільки це дає змогу глибше інтерпретувати творчий доробок поета чи поетки.

Позиція 3. Літературознавці мають досліджувати життя поетів і поеток, однак не повинні звертати увагу на приватні його аспекти, оскільки це дуже особисте й не має виноситися на публіку.

21

Б Прочитайте в **Хрестоматії** уривок із передмови Олександра Дейча до 4-томного видання творів Гейне, де йдеться про збірку «Книга пісень». Як ви розумієте згадані в уривку слова Гейне про свою збірку — «перепустка в лазарет своїх почуттів»? Чи поет, випускаючи свою поезію у світ, свідомий того, що дослідників і дослідниць, читачів і читачок цікавитимуть певні приватні аспекти його життя? Обґрунтуйте свою думку.

21

В Порівняйте свої висновки щодо Гейне із поглядом на поезію Агатангела Кримського з огляду на його особистий досвід. Для цього ознайомтеся в інтерактивному електронному додатку із «Заспівом» до його ліричної збірки «Пальмове гілля». Яка мета, на вашу думку, цього заспіву? Як можна інтерпретувати примітку, наведену в кінці цієї частини збірки: «Завважу, що в обох циклях віршів немає нічого ніяк автобіографічного». Чи дійсно ліричного героя цієї збірки, його переживання, досвід не варто асоціювати із самим поетом, деталями його біографії, про яку ви вже дещо знаєте з раніше опрацьованих джерел?

Читацький і глядацький форум

22

А Ознайомтеся в інтерактивному електронному додатку зі змістом збірки Агатангела Кримського «Пальмове гілля». Дослідіть, чи спостерігаються певні збіжності / подібності структури цієї збірки зі структурою збірки «Книга пісень» Генріха Гейне (див. «Контекстну інформацію» до вправи 8А). Що в цій збірці, на вашу думку, свідчить про те, що творчість Гейне справляла вплив на творчість Кримського?

22

Б Продовжуючи працювати з тим самим джерелом, прочитайте три початкові поезії збірки, що утворюють розділ «В горах Ліванських». Яка тема, ідея, провідні мотиви цих поезій? Яка «маленька людська трагедія» розгортається на тлі ідеальної природи Сходу, Лівану?

Бейрут (Ліван) наприкінці XIX ст., коли Агатангел Кримський перебуває в експедиції в цих краях (фото колоризовано)

22

В Чому, на вашу думку, автор називає цю частину «ідилія» (у тогочасному написанні — іділлія)? Це жанрове визначення чи настроєва вказівка? Чому важливо брати до уваги це поняття, якщо читач чи читачка хоче глибше зрозуміти авторський задум, реалізований у збірці?

Практикум

23

А Проаналізуйте деякі мовні особливості трьох поезій із частини «В горах Ліванських», відповідаючи на питання в інтерактивному електронному додатку до підручника щодо кожної з них.

23

Б Поправляйтеся в аналізі безсполучникових складних речень більше, працюючи із завданнями в «Мовному практикумі» інтерактивного електронного додатку.

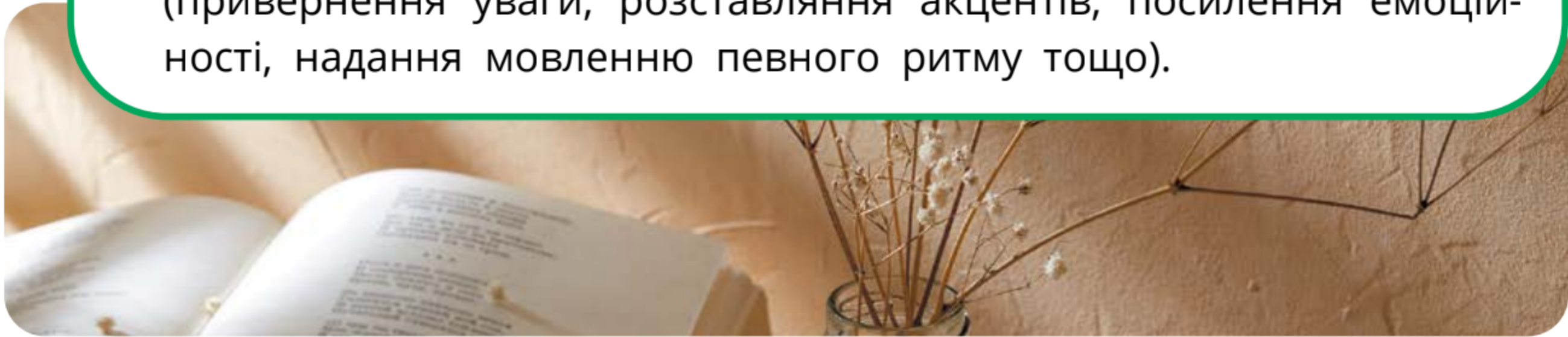
Наукова лабораторія

24

А Пригадайте, що ви вже знаєте про такі поетичні фігури, як риторичне звертання, риторичне питання, риторичний вигук. За потреби зверніться до **Довідника**, щоб більше про них дізнатися. Ще раз перегляньте поезії «Зимою» і «Влітку». Поміркуйте, чи в цих поетичних текстах окличні та питальні речення є риторичними, чи це звичайні речення без спеціального стилістичного ефекту.

Риторичні фігури — це незвичайні, стилістично марковані способи організації мовлення, що відхиляються від стандартної структури речення, завдяки чому виникають специфічні ефекти (привернення уваги, розставлення акцентів, посилення емоційності, надання мовленню певного ритму тощо).

24

Б Як би ви назвали підхід до аналізу словесного мистецького твору, коли дослідник чи дослідниця звертають увагу на окремі аспекти твору, наприклад, на ідеї, теми, проблематику або, наприклад, на композицію чи стилістичні особливості тексту? Запропонуйте коротку характеристику (визначення) цього підходу.

Творча студія

25

А Схарактеризуйте образи (людей, природи, абстрактні поняття), які є визначальними для частини «В горах Ліванських». Які серед них, на вашу думку, є символічними? Як би ви назвали дослідницький підхід, за якого аналізують передусім образну систему твору, зокрема поетичного?

25

Б У центрі поезій «Зимою» і «Влітку» — закохана дівчина в динаміці її почуттів. Чи можна стверджувати, що такі гострі емоції й переживання дійсно здатні переживати тільки особи жіночої статі? Наведіть аргументи на захист своєї позиції, пригадуючи, можливо, відомі вам поетичні твори, де центральним є образ закоханого чоловіка.

Полюве дослідження

26

А Агатангел Кримський — чоловік-поет — бере саме жіночий образ для частини, яка має означення «ідилія», хоча далі в збірці «Пальмове гилля» основним є образ закоханого чоловіка. Чи можна це пов'язувати з певними гендерними стереотипами, які існували в суспільстві в часи, коли жив поет? А чи існують подібні стереотипи нині? Дослідіть це питання, поспілкувавшись з рідними, друзями, шкільним психологом.

26

Б Як би ви назвали підхід до аналізу словесного мистецького твору, за якого дослідник чи дослідниця увагу звертають на гендерну проблематику твору? Запропонуйте коротку характеристику (визначення) цього підходу.

Читацький і глядацький форум

27

А З попередньо опрацьованих матеріалів ви вже знаєте, що Агатангел Кримський був одним із перекладачів творів Генріха Гейне, зокрема включивши частину перекладених поезій до збірки «Пальмове гилля». Крім того, з раніше прочитаної статті Г. Дусавицького «Гейне в українській літературі» ви дізналися, що саме Гейне можна вважати одним із тих поетів, яких дуже часто перекладали різними мовами, зокрема й українською. Особливо в цьому плані щастило поезії з «Книги пісень» під номером XXXIII (у виданні 1827 року), де першим рядком є такий — «Ein Fichtenbaum steht einsam». Поміркуйте, чому складно цей рядок дати як назву вірша українською мовою, ознайомившись з низкою перекладів і переспівів, запропонованих у **Хрестоматії**.

27

Б У **Хрестоматії** після оригіналу вірша Гейне наведено дві версії дослівного перекладу поезій, одну з яких створила людина, а іншу — онлайн-перекладач, який застосовує алгоритми ШІ. Простежте відмінності в цих варіантах перекладу. Чи можна їх назвати дійсно художніми?

27

В Порівняйте зміст авторських перекладів із дослівними перекладами, які ви розглянули, виконуючи попереднє завдання. Який з-поміж перекладів, на вашу думку, є найбільш близьким до оригінального змісту поезії Гейне? А який із перекладів у вас викликав найбільший емоційний відгук, змусив замислитися? Чи могли б ви сказати, що саме цей варіант перекладу є для вас естетично цінним?

Естетична цінність — це здатність будь-якого явища, насамперед творів мистецтва, викликати естетичне почуття, давати людині духовно-інтелектуальну насолоду (втіху), збагачувати її внутрішній світ. Така здатність зумовлена якостями, властивостями, особливостями тих явищ, які їм притаманні та мають значення, смисл для людини.

Читацький і глядацький форум

28

Пригадайте раніше обговорені історії про спілкування Лесі Українки й Максима Славінського, Лесі України й Агатангела Кримського, Агатангела Кримського та його читачів (у «Заспіві» до збірки «Пальмове гілля»), Генріха Гейне з другом та ін. Поміркуйте, наскільки цінними для глибшого розуміння художньої літератури, зокрема поезії, є те, що ми маємо певні матеріальні свідчення такої міжособистісної комунікації (тексти листів, спогадів тощо). Як би ви назвали підхід до аналізу літературного твору, коли особливу увагу приділяють вивченню різноманітних документів, пов'язаних із життям і творчістю митців і мисткинь. Поясніть свою думку.

Міжособистісна комунікація — це процес обміну інформацією, ідеями, почуттями й досвідом між двома людьми або невеликою групою людей, які взаємодіють найчастіше безпосередньо (у просторовій близькості) або ж опосередковано (через листування, технічні засоби тощо).

Польове дослідження

29

А Ознайомтеся в інтерактивному електронному додатку з чатом спільноти, у якому обговорюють питання правильності перекладів твору Гейне «Ein Fichtenbaum steht einsam». Чи важливо, на вашу думку, урахувувати «гендерний» аспект під час перекладу ліричних творів з однієї мови на іншу.

29

Б Ознайомтесь в **Хрестоматії** з фрагментом статті Євгенії Чак, згаданої в попередньому інтернет-чаті. Доповніть спостереження мовознавиці, виписавши з усіх перекладів поезії Гейне, розміщених у **Хрестоматії**, варіанти центральних образів, запропонованих перекладачами й перекладачками. Обговоріть, як зміщуються смислові акценти оригінальної поезії в разі неувagi, наприклад, до категорії роду іменників (а ширше — до гендерного аспекту поезії).

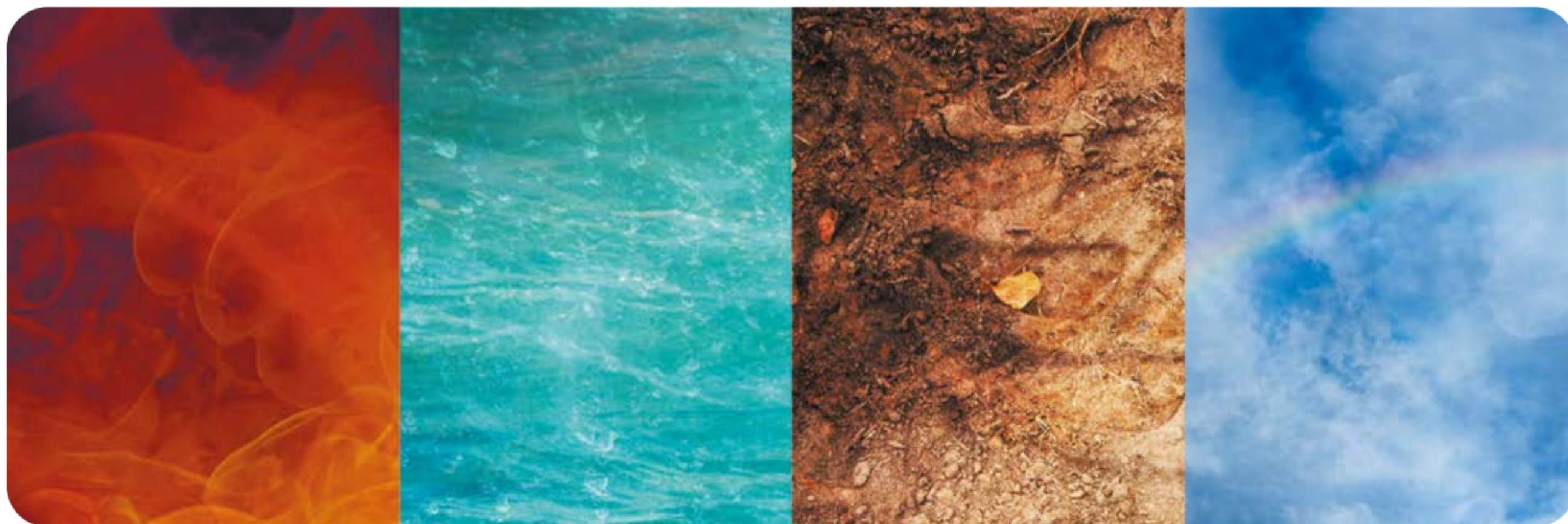
Читацький і глядацький форум

30

А У поезії Агатангела Кримського «Влітку» серед образів є образи скель і кедрів. Як вважаєте, чи пов'язані ці образи з образом скелі й кедра в перекладах поезії Гейне? Наведіть докази на підтримку своєї позиції.

30

Б Обговоріть символізм образів природи в поезіях обох поетів. Чи простежуються якісь паралелі?

Практикум

31

А Оберіть один з перекладів вірша «Ein Fichtenbaum steht einsam» в **Хрестоматії**, який, на вашу думку, є найкращим, і проведіть його письмовий художній аналіз, керуючись схемою аналізу ліричного твору (за Людмилою Скориною), поданою в **Хрестоматії**. За потреби також звертайтеся до аналітичних рубрик, якими ви раніше керувалися, аналізуючи поезію «Коли зустрічаються двоє».

31

Б В обраному вами варіанті вірша особливу увагу зверніть на синтаксис. Які конструкції використовує перекладач чи перекладачка, щоб створити відповідний зміст і емоційну тональність?

- 32** **А** Ознайомтеся в **Довіднику** з таблицею, де коротко схарактеризовані підходи (методи, напрями) щодо дослідження літературних, зокрема поетичних творів. Порівняйте запропоновані характеристики з тими визначеннями, які ви пропонували раніше, виконуючи деякі завдання, що стосувалися творів Генріха Гейне та Агатангела Кримського.
- 32** **Б** Визначте, які аспекти дослідження поетичних творів не було обговорено на попередніх уроках. Спробуйте пояснити, як би ви могли використати ці підходи для дослідження творів Генріха Гейне та Агатангела Кримського, обговорюваних раніше.

Творча студія

- 33** **А** Вивчіть напам'ять один із віршів, який розглядали на попередніх уроках, і запропонуйте його художнє читання в спосіб, який би найкраще відбив емоційну тональність поезії, її ідейно-тематичний зміст. За бажання знайдіть музику, яка б увиразнила вашу декламаторську версію поезії. Запишіть свою версію, використовуючи цифровий пристрій, і розмістіть на онлайнній дошці.
- 33** **Б** Поділіться враженнями від прослуховування художнього читання поезій іншими. Підготуйте письмове повідомлення своєму однокласнику чи своїй однокласниці, у якому, використовуючи лише безсполучникові складні речення, опишіть свої враження й водночас за потреби надайте дружні поради.

Модуль 2.2

rnk.com.ua/111149

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Мовленнєві жанри міжособистісної комунікації	Перевірка достовірності інформації (фактчекінг)	Типи безсполучникових складних речень. Синтаксична норма та синтаксична помилка	Інтертекстема	Творчість мандрівних дяків

Польове дослідження

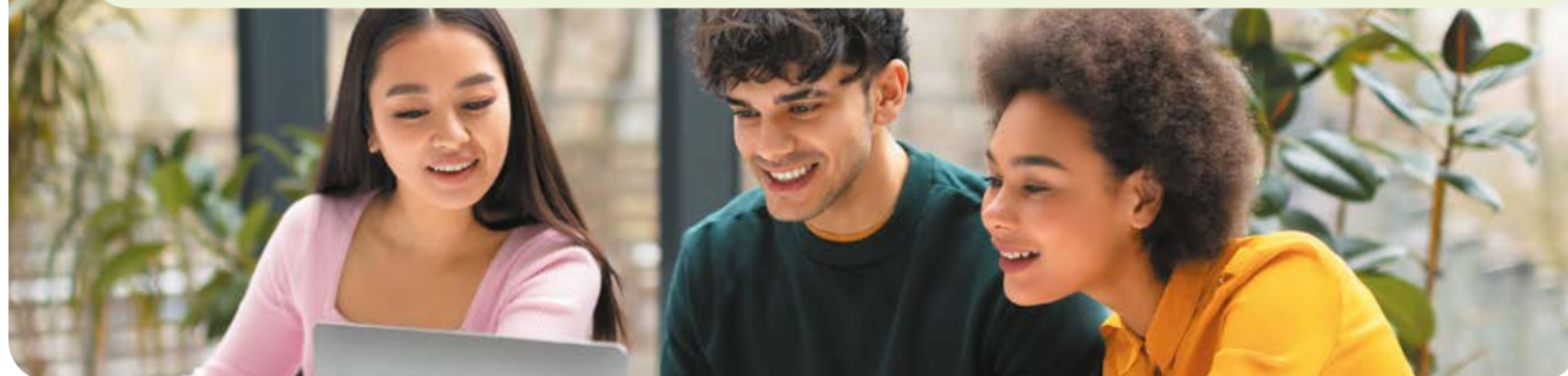
1

Проведіть опитування в класі / школі / серед знайомих чи друзів щодо такого питання: «Для чого ви використовуєте інтернет?». Запропонуйте такі варіанти відповідей (за потреби доповніть перелік власними варіантами):

- спілкування;
- пошук інформації;
- розваги;
- навчання;
- робота та бізнес;
- створення контенту й обмін ним.

На основі результатів опитування зробіть припущення, які види діяльності в інтернеті є найбільш популярними.

Дискусійний майданчик

2

Обговоріть у парах, групах, спільно в класі слушність чи хибність такого твердження: «Отже, інтернет — це безмежний простір, де ви можете без цензури, без нарікань, без оскарження знайти та висвітлити будь-яку інформацію, оскільки в мережі є все, є відповіді на всі запитання».

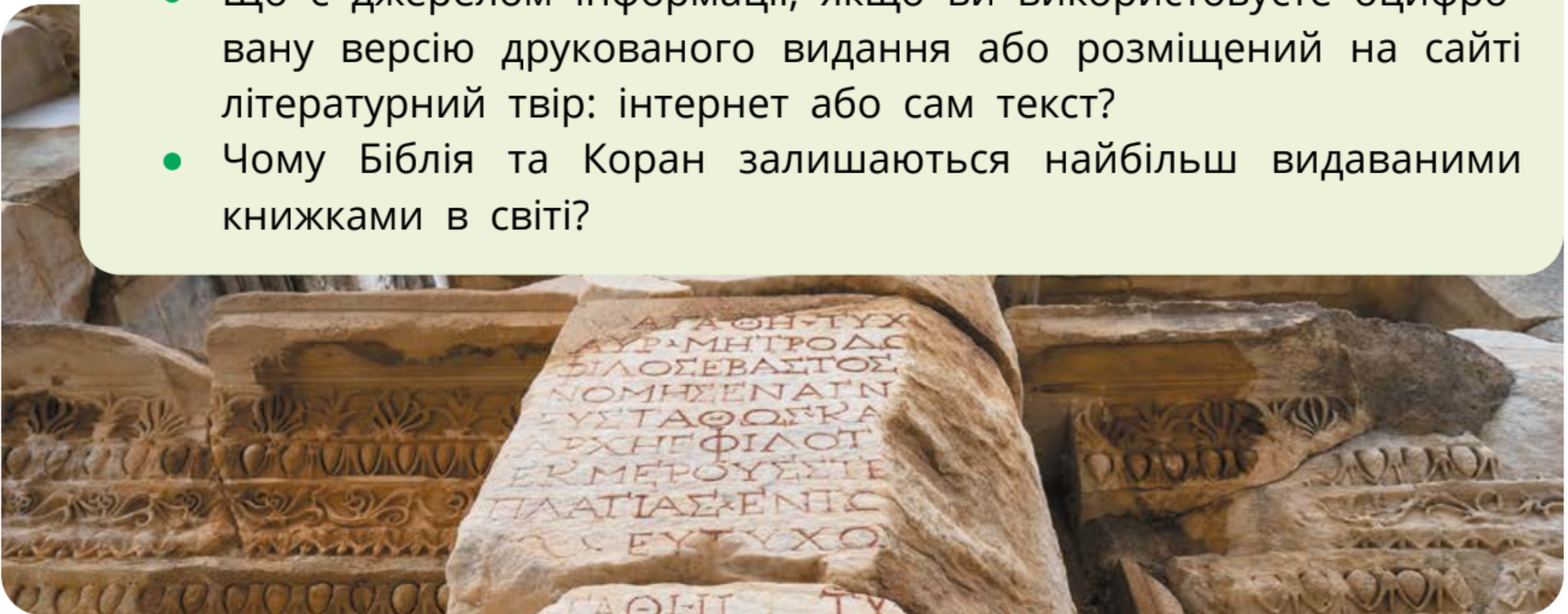

Польове дослідження

3

Проаналізуйте власний досвід роботи з різноманітними джерелами, скориставшись запропонованими нижче запитаннями. Власні відповіді візуалізуйте й розмістіть на онлайнівій дошці для спільного перегляду.

- Які джерела інформації були для людства основними в різні часи до появи інтернету?
- Де люди шукали відповіді на запитання, які в них виникали?
- Що є джерелом інформації, якщо ви використовуєте оцифровану версію друкованого видання або розміщений на сайті літературний твір: інтернет або сам текст?
- Чому Біблія та Коран залишаються найбільш видаваними книжками в світі?

Практикум

4

А Пригадайте вивчене в попередньому розділі про інтертекстуальність (за потреби зверніться до **Довідника** в модулі 1.3). Наведіть приклади з вивчених раніше або інших відомих вам літературних творів, у яких автори вдаються до цитування Біблії або використовують властиві для біблійних текстів жанри, зокрема молитви.

4

Б Прочитайте в **Хрестоматії** вірш Тараса Шевченка «Злоначинающих спина». До кого звертається із проханням ліричний герой? Про що він просить? Використовуючи статтю в **Довіднику** про мовленнєві жанри міжособистісної комунікації, зокрема звернення й послання, і, цитуючи текст вірша, доведіть, що поезія є посланням, яке містить звернення. Поясніть, чому тексти молитов також можна назвати посланнями.

Автопортрет виконано близько 14 березня 1860. Образ Шевченка в темному костюмі

Мовленнєві жанри міжособистісної комунікації — це усталені форми висловлювань, які використовуються людьми в безпосередньому спілкуванні для вираження думок, почуттів і намірів, а також для регулювання взаємин (звернення, послання, діалог, дискусія тощо).

Дискусійний майданчик

5

Опрацюйте в **Хрестоматії** статтю «Погляди Тараса Шевченка щодо релігії». Доказом якої з висвітлених позицій дослідників щодо релігійних поглядів є поезія «Злоначинающих спина».

Наукова лабораторія

6

Випишіть із поезії «Злоначинающих спина» слова, які стилістично наближають цей текст до молитовного. Обґрунтуйте доречність використання їх відносно до змісту твору.

Прочитайте виразно поезію, підкресліть слова, на які падає логічний наголос, позначте паузи. Проведіть експеримент:

- 1) запишіть текст вірша одним реченням, прочитайте його, порівняйте звучання з оригіналом, чи зміняться логічні наголоси й паузи; зробіть синтаксичний аналіз утвореного речення;
- 2) розбийте текст вірша таким чином, щоб кожен рядок був окремим реченням, прочитайте текст уголос, додаючи наприкінці кожного рядка різні розділові знаки відповідно до інтонації, порівняйте різні варіанти інтонування.

Зробіть висновок про вплив візуального оформлення тексту на розуміння його змісту.

Творча студія

7

Які життєві цінності символізують слова **братолюбіє, єдиномисліє**? Дослідіть будову їх, для цього розкладіть їх на словосполучення. Поміркуйте, про що ви хотіли б написати в подібному до Шевченкового посланні-зверненні. Змоделюйте поняття, які символізуватимуть цінності українського народу, який виборює нині свою незалежність. Додайте одну або більше строф до послання, дотримуючись ритміки й особливостей римування у творі, або створіть власний оригінальний твір із кількох строф. Прорекламуйте твір і послухайте поезії однокласників і однокласниць.

Практикум

8

Пригадайте вивчене у 8-му класі про особливості філософської лірики. За потреби користуючись матеріалами **Довідника**, доведіть, що поезія «Злочинаючих спина» належить до філософської лірики. Створіть «асоціативний куц» до слова «філософ». Яке місце займають роздуми, діалоги в діяльності філософа? Поясніть, чому літературні діалоги називають «художнім думанням».

Наукова лабораторія

9

У якій формі: монологічній чи діалогічній написано текст? Пригадайте вивчене про діалог. Виконайте завдання в інтерактивному додатку електронному додатку до підручника.

Читацький і глядацький форум

10

А Із жанром філософського діалогу в українській літературі асоціюють ім'я Григорія Сковороди. Перегляньте один або кілька подкастів Станіслава Тарасенка «Сковорода: тут і зараз».

Григорій Сковорода

10

Б Ознайомтеся з анотацією до аудіокниги «Григорій Сковорода. Філософські трактати, діалоги, притчі». Яку нову інформацію ви знайшли тут про Г. Сковороду?

Григорій Сковорода — видатний український філософ-містик, богослов, поет, педагог. Мав значний вплив на сучасників і подальші покоління своїми байками, піснями, філософськими творами, а також способом життя, через що його називали українським Сократом. Від 1769 року вів життя самітника й мандрівного філософа. Тоді ж почав писати філософські діалоги й трактати, у яких біблійна проблематика переплітається з ідеями платонізму та стоїцизму. Головним сенсом людського існування вважав самопізнання; проголосив людину та її волю найвищою цінністю.

10

В Об'єднайтеся в групи й запропонуйте кожна перелік з 5 джерел інформації про життєпис, творчість і погляди Григорія Сковороди.

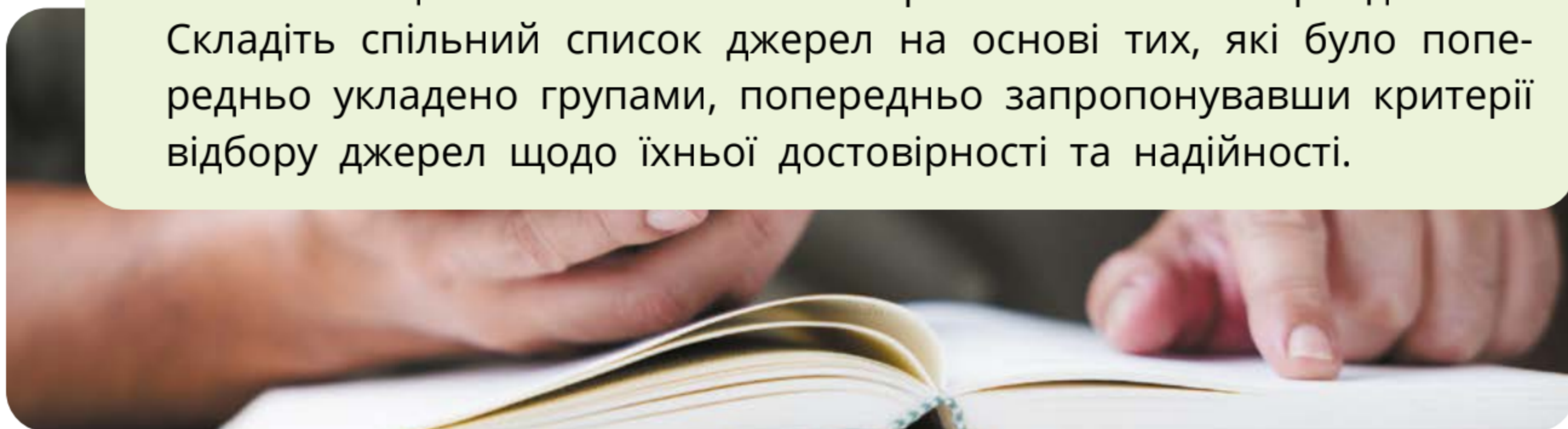

Польове дослідження

11

Порівняйте два джерела інформації про Григорія Сковороду. Укажіть, яке з них, на вашу думку, є більш надійним і достовірним щодо висвітлення правдивих фактів біографії мандрівного філософа? Яким чином ви це визначили?

- «Григорій Сковорода, якого ми не знаємо: 12 цікавих фактів» — стаття, опублікована на сайті онлайн-медіа «Українки».
 - Григорій Савич Сковорода — український філософ, поет, педагог: до 300-річчя від дня народження (1722–1794) — стаття на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.
- Складіть спільний список джерел на основі тих, які було попередньо укладено групами, попередньо запропонувавши критерії відбору джерел щодо їхньої достовірності та надійності.

Практикум

12

Прочитайте текст в інтерактивному електронному додатку до підручника. Зіставивши факти біографії Григорія Сковороди та отриману інформацію, поясніть, яким чином життєдіяльність філософа пов'язана з культурою мандрівних дяків.

Мандрівні дяки — як явище літературного процесу в Україні в XVII–XVIII століттях зробили **народний сміх і сатиру** частиною літературного процесу. Творчість дяків стала підґрунтям для розвитку **української шкільної драми, інтермедій, бурлескної літератури**, яка згодом розквітла у творах І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка.

Наукова лабораторія

13

Прочитайте в **Хрестоматії** вірш Григорія Сковороди «De libertate» в оригіналі й адаптованих українською мовою версіях різних за часом появи. Випишіть слова-синоніми. Дослідіть, які варіанти відмінностей є між ними: наприклад, слова **злато-золото, муже-отче**. Випишіть слова, які є однаковими або спільнокореновими в різних версіях. Зробіть висновок про те, які слова ймовірно виникли в нашій мові раніше. Висловіть припущення, чому виникла потреба перекласти твори письменника.

Дискусійний майданчик

14

Ознайомтеся з фрагментом інтерв'ю історика Вадима Назаренка. Обговоріть у парах таке питання: «Чи доцільно й правильно перекладати давні тексти сучасною мовою, чи варто вивчати їх мовою оригіналу?». Організуйте роботу в парі таким чином, щоб один з учасників діалогу виступав пропонентом, а інший — опонентом. Ознайомтеся в **Довіднику** з інформацією про суперечку та її різновиди: дискусію, дебати, полеміку та інші. Поміркуйте, який спосіб розгортання суперечки буде доречний у вашому обговоренні?

— Мова, якою писав Сковорода — це <...> ніби і не українська. Трохи пізніше Котляревський писав цілком сучасною українською мовою.

— Філологи сказали би, що це староукраїнська або словено-руська мова. Це було ближче до книжної мови. Тобто це по суті виглядає як суржик церковнослов'янської мови з українською та вкрапленням слів <...> мови, яку Сковорода також використовував. Тобто це не була мова, якою розмовляли люди. Це була мова, якою писали трактати і листи. Сковорода по суті продовжував традиції писання XVII століття.

(За матеріалами Радіо Свобода)

Наукова лабораторія

15

Закрийте два останні рядки поезії «De libertate». Доведіть, що коли б автор поставив тут крапку, то вірш був би класичним прикладом філософської лірики. Чому, на вашу думку, у філософських міркуваннях поета про цінність свободи з'являється згадка саме про Богдана Хмельницького? За потреби зверніться до історичних джерел або довідкових матеріалів про українського гетьмана. Пригадайте вивчені раніше твори, у яких є згадки про історичних осіб та їхні звичаї. Для якого різновиду лірики це характерно? Якого пафосу й контексту надають поезії фінальні рядки?

Творча студія

16

Напишіть есе у формі діалогу між двома опонентами або у формі внутрішнього діалогу автора із самим собою на тему «Чи може почуватися вільною людина, живучи в поневоленій країні?».

Практикум

17

Дайте відповідь на запитання: з ким веде діалог ліричний герой твору «De libertate»? Прочитайте в **Хрестоматії** поезію «Всякому місту звичай і права» Григорія Сковороди. Поміркуйте, яка система цінностей об'єднує ліричних героїв обох творів. У чому вони бачать сенс життя?

Читацький і глядацький форум

18

Перечитайте вірш «Всякому місту звичай і права». Запишіть, до яких соціальних верств належать згадані в тексті люди. Визначте, які людські вади викриває у творі автор? Яку цінність він визначає найвищим людським благом? Прокоментуйте, яким чином він використовує художній прийом рефрену, щоб поступово розкрити ідею твору. Прочитуйте відповідні рядки.

Творча студія

19

У чому вбачають сенс життя згадані в поезії «Всякому місту звичай і права» люди? Візуалізуйте це, зокрема з використанням технологій штучного інтелекту. Напишіть есе на тему «Правдиві й оманливі цінності в минулому й сьогоденні», використовуючи тексти вивчених віршів та додаткові матеріали про філософські погляди Г. Сковороди.

Практикум

20

А Аналізуючи твір Григорія Сковороди «Всякому місту звичай і права», учень зауважив, що провідним мотивом твору є страх ліричного героя збожеволіти, тобто захворіти на якийсь психічний розлад, і на підтвердження своєї позиції процитував такі рядки з вірша: «В мене ж турботи лише одні, щоб безрозумно не вмерти мені».

Переконайте учня, дотримуючись правил ведення дискусії, що таке тлумачення є надто буквальним і поверховим. Змодельуйте репліки опонента й дайте відповіді на них. Використайте у своїх аргументах цитати з літературознавчих довідників, наукових статей та інших авторитетних джерел інформації.

20

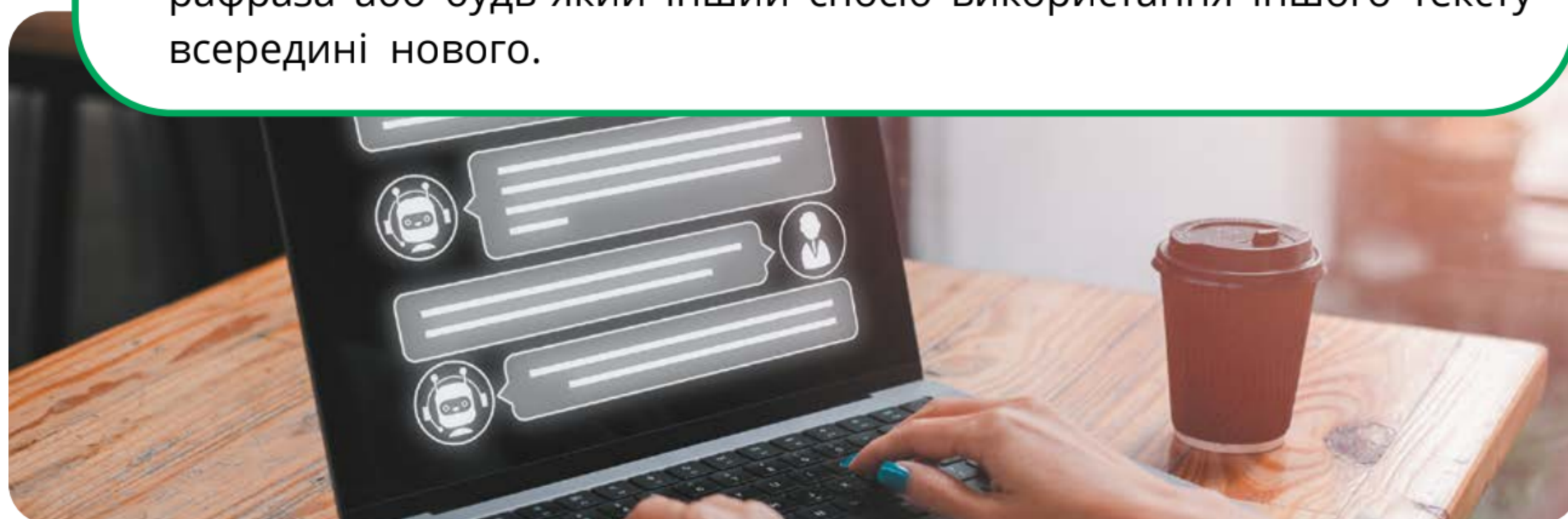
Б Знайдіть текст пісні «Всякому городу нрав і права» у вивченій раніше п'єсі Івана Котляревського «Наталка Полтавка». Хто з персонажів співає її? Чому автор п'єси вилучає з пісні рефрен-звернення ліричного героя твору Г. Сковороди до себе й фінальні рядки, у яких філософ подає висновок до роздумів? Яким висновком замінює оригінальну ідею вірша персонаж п'єси І. Котляревського? Як це його характеризує? Доведіть, що Возний спотворює первинний сенс поезії на догоду своїй життєвій позиції.

20

В Зверніться до **Довідника** і обґрунтуйте тезу про те, що вірш «Всякому городу нрав і права» у п'єсі «Наталка Полтавка» можна вважати прикладом інтертекстеми.

Інтертекстема — це фрагмент тексту, що містить включення чужого тексту. Це може бути цитата, алюзія, ремінісценція, парафраза або будь-який інший спосіб використання іншого тексту всередині нового.

20

Г Виконайте письмовий аналіз використання інтертексти в п'єсі «Наталка Полтавка», спираючись на наведений план.

1. Місце інтертексти у творі: у якій частині твору використано інтертексту, якому персонажу належать слова.
2. Наявність / відсутність маркерів інтертекстуальності: що дає підстави говорити про те, що знайдений фрагмент тексту є інтертекстемою.
3. Різновид інтертексти: цитата, центон, алюзія, пародія, плагіат, стилізація, фанфік.
4. Вид інтертекстуальності: явна, прихована, генетична.
5. Джерело інтертексти: первісне значення інтертексти.
6. Значення інтертексти в новому текстуальному оточенні.
7. Значення тексту завдяки використанню інтертексти.
8. Функції інтертексти в аналізованому тексті.
9. Висновок.

Наукова лабораторія

21

А Прочитайте виразно першу строфу поезії «Всякому місту звичай і права». Яку інтонацію ви використали в першому реченні, а яку в другому? Доведіть, що обидва речення за структурою є складними. Поясніть, чому їх не можна назвати ні складносурядними, ні складнопідрядними. Установіть, у якому з речень частини є однотипними (незалежними одна від одної), а в якому різнотипними (підпорядкованими). Для цього спробуйте поставити крапки між частинами складних речень і перетворити їх на окремі прості речення.

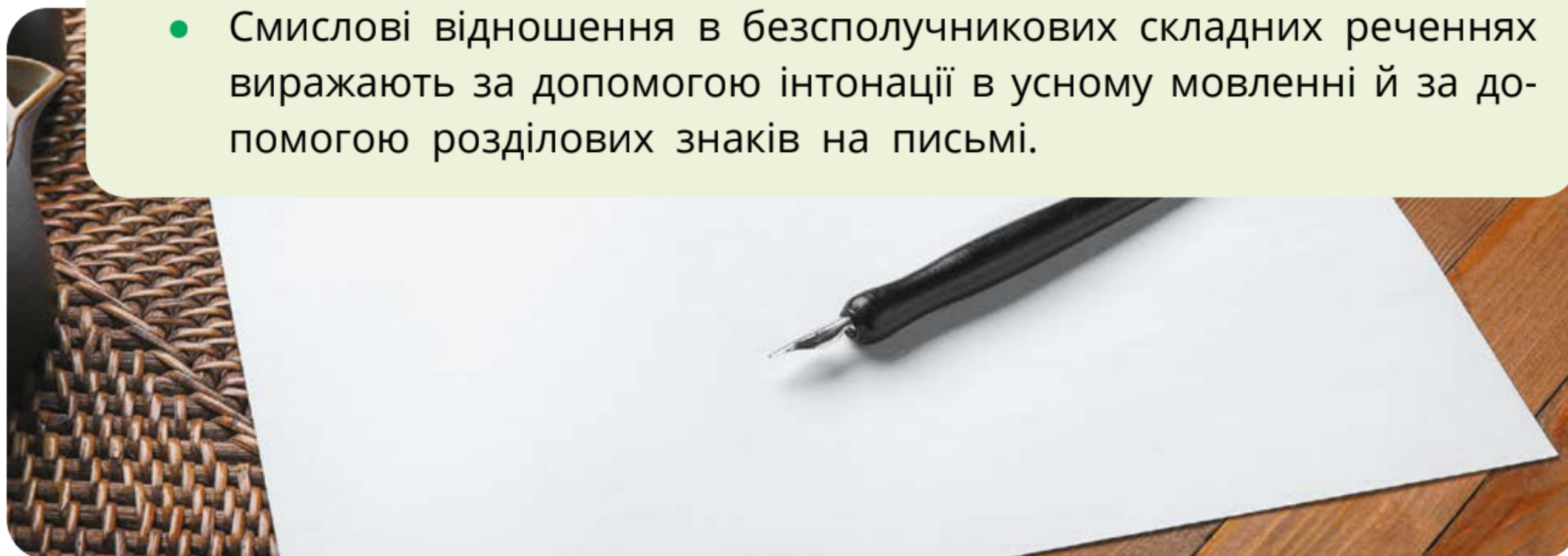
Чи в обох реченнях це можна зробити без втрати змісту? Щоб пересвідчитися, перечитайте друге речення, виразно інтонуючи його. Зауважте, автор ставить не кому, а саме двокрапку між частинами речення. Врахуйте це під час інтонування речення. Як потрібно змінити речення «Я ж у полоні нав'язливих дум: лише одне непокоїть мій ум», щоб воно перетворилося на складнопідрядне? З'ясуйте експериментальним чином, чи можна перетворити таким чином перше речення на складносурядне, додавши сполучники.

21

Б Використовуючи матеріали **Довідника** про складне безсполучникове речення й результати проведеного дослідження, спростуйте або підтвердіть такі твердження:

- Будь-яке безсполучникове складне речення можна співвіднести або зі складносурядним, або зі складнопірядним.
- Частини безсполучникового складного речення можуть бути однотипними або різнотипними.
- Сміслові відношення в безсполучникових складних реченнях виражають за допомогою інтонації в усному мовленні й за допомогою розділових знаків на письмі.

У мовознавчій літературі виділяють два типи безсполучникових складних речень:

- 1) речення з однотипними предикативними частинами;
- 2) речення з різнотипними предикативними частинами.

Безсполучникові складні речення з однотипними частинами (**з перелічувальними відношеннями; із зіставно-протиставними відношеннями**) — це такі речення, які характеризуються перелічувальною інтонацією й співвідносні зі сполучниковими складносурядними реченнями.

Безсполучникові складні речення з різнотипними частинами — це такі речення, структурно-семантична цілісність яких ґрунтується на взаємозв'язаності неоднорідних, залежних предикативних частин, що поєднуються між собою зумовленою й пояснювальною інтонацією (речення із **з'ясувальним, часовим, умовним, причиновим, наслідковим, порівняльним, приєднувальним** значеннями).

21

В Повправляйтеся у визначенні типу складного безсполучникового речення, а також у слововживанні, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Дискусійний майданчик

22

Поміркуйте, чому автор обрав тут саме форму теперішнього часу, а не минулого чи майбутнього. Оберіть одне з наведених пояснень, яке вам більше імпонує і аргументуйте його слушність у дискусії з тими, хто має протилежну позицію. Дотримуйтесь правил ведення діалогу. Який різновид суперечки (діалектична, софістична чи еристична) тут буде доречнішою, чи можна використати різні варіанти?

Пояснення 1. Форма теперішнього часу обрана автором тому, що він описував ситуацію в суспільстві в реальному часі, адже був її безпосереднім свідком та учасником.

Пояснення 2. Автор обрав форму теперішнього часу, бо описані ним проблеми насправді не були фактами винятково певного історичного періоду, а є так би мовити поза часом, а ситуація актуальна і для минулих, і для майбутніх поколінь.

Пояснення 3. Автор насправді лише використовує інформацію про певні факти чи події для своїх міркувань та умовиводів, отже, не важливо, коли конкретно відбувалися події, бо у фокусі повчальний зміст міркувань автора.

Читацький і глядацький форум

23

У поезії «А. О. Козачковському» Тарас Шевченко писав: «Давно те діялось. Ще в школі, / Таки в учителя-дяка, / Гарненько вкраду п'ятака — / Бо я було трохи не голе, / Таке убоге — та й куплю / Паперу аркуш. І зроблю / Маленьку книжечку. Хрестами / І везе-рунками з квітками / Кругом листочки обведу. / Та й списую Сковороду». Зауважте, слово «списую» тут означає «Писати, відтворюючи текст оригіналу; робити рукописну копію», а не «Переписувати, написане іншим, видаючи за своє». Спробуйте знайти факти на підтвердження цього Шевченкового спогаду з дитинства, оформленому в поетичному листі до друга.

Для цього прочитайте перші рядки поеми Тараса Шевченка «Сон» в інтерактивному електронному додатку. Доведіть, що в першій строфі поезії Григорія Сковороди «Всякому місту звичай і права» висловлено суголосні ідеї. Поміркуйте, чи наявні тут ознаки інтертекстами, чи має місце суголосність висловлених ідей та поглядів, без відсилки до тексту-першоджерела.

Польове дослідження

24

Пригадайте, з ким ви листувалися впродовж останніх пів року. Запитайте в батьків, чи пишуть вони листи (робочі та особисті). Як еволюція в світі доступу до інформації змінила функції та способи листування? Чому попри зміну форматів листування та появу альтернативних засобів комунікації люди однаково пишуть листи (колегам з робочих питань, близьким людям з особистих, а також самі собі в майбутнє)?

Практикум

25

Проаналізуйте інформацію. Поміркуйте, чи можна назвати описану ситуацію кризою особистого спілкування.

31 % підлітків вважають краще дружити з чат-ботами. Вони зазначають, що спілкування з ШІ приносить їм таке ж, а часом навіть більше, задоволення, ніж розмови з ровесниками. За словами підлітків: ШІ завжди поруч, йому не буває нудно, він не засуджує. У діалозі з ним ти завжди маєш рацію, цікавий та емоційно зрозумілий.

ЕВОЛЮЦІЯ МОГО КОЛА СПІЛКУВАННЯ

2021

2022

2023

2024

ChatGPT

2025

Чи можна довіряти наведеним у цьому тексті даним і твердженням? Яким чином можна перевірити достовірність інформації та правдивість даних? Користуючись матеріалами довідника та додатковими джерелами, складіть перелік ресурсів для фактчекінгу текстової та візуальної інформації.

Фактч́екінг (від англ. fact checking — перевірка фактів) — процес дослідження наявних фактів і даних для з'ясування їхньої повноти, достовірності та істинності.

Опрацюйте в **Хрестоматії** матеріал статті «Скільки пальців на руці? Як розпізнати зображення, згенероване ШІ» з сайту Медіамейкер та створіть перелік порад, як відрізнити ШІ фото від справжньої світлини. Спробуйте згенерувати подібні зображення та проаналізувати їх.

По́льове дослідження

Поставте запит ШІ згенерувати зображення під назвою «Ельдорадо» або знайдіть розміщені в усемережжі зображення за цим запитом. Поясніть, чому в цій ситуації неможливо виконати вправу, як у попередньому завданні, тобто порівняти реальні зображення зі штучно створеними.

Ельдора́до (ісп. El Dorado) — легендарна країна з́олота, яку іспанські конкістадори, а пізніше й інші європейці шукали в Латинській Америці, спираючись на свідчення та перекази індіанців. Назва походить від скороченого виразу «людина, покрита золотом» (ісп. el hombre dorado), що відображало обряд племен чибча-муїсків (центральна Колумбія) перед посвяченням вождя обмазувати його тіло глиною й обсипати золотим піском. У переносному значенні — велике багатство.

Читацький і глядацький форум

28

Прочитайте в **Хрестоматії** вірш Едгара По «Ельдорадо». Чи справді лицар шукав саме загублену країну безмірних скарбів? Яким чином поезія «Ельдорадо» суголосна першій строфі вірша «Всякому місту звичай і права»? Від якої особи написано обидва тексти? Поміркуйте, що об'єднує ліричних героїв обох творів.

Едгар По

Практикум

29

А Прочитайте в **Хрестоматії** текст «300 років самотності: що ми знаємо про Сковороду?». Які із 30 пунктів, запропонованих у публікації журналістки Наталії Лебідь, містять недостатньо фактів і можуть бути потенційним матеріалом для поширення недостовірної інформації. Свій вибір аргументуйте. Проаналізуйте заголовки статті. Доведіть, що він містить інтертекстему. Висловіть припущення, з якою метою використала цей прийом авторка.

29

Б Однією з ознак, що вирізняє фейкові тексти або тексти, створені ШІ, може бути наявність помилок. З лексичними помилками останнім часом більшість із них дає собі раду. І це ускладнює для ресурсів фактчекінгу пошук машинних творів. Залишаються питання до синтаксичної довершеності «штучноінтелектуального» тексту. Оскільки «рідною» мовою ШІ є англійська, то тут він уже досяг значних успіхів. Натомість рівень його володіння українською ще доволі далекий від досконалості.

Синтаксична норма — це правильна будова синтаксичних конструкцій — словосполучень і речень. Завдяки дотриманню синтаксичних норм можна досягти чіткості, логічності викладу думок і зв'язності тексту. **Синтаксична помилка** — це порушення синтаксичної норми.

Модуль 2.3

rnk.com.ua/111150

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

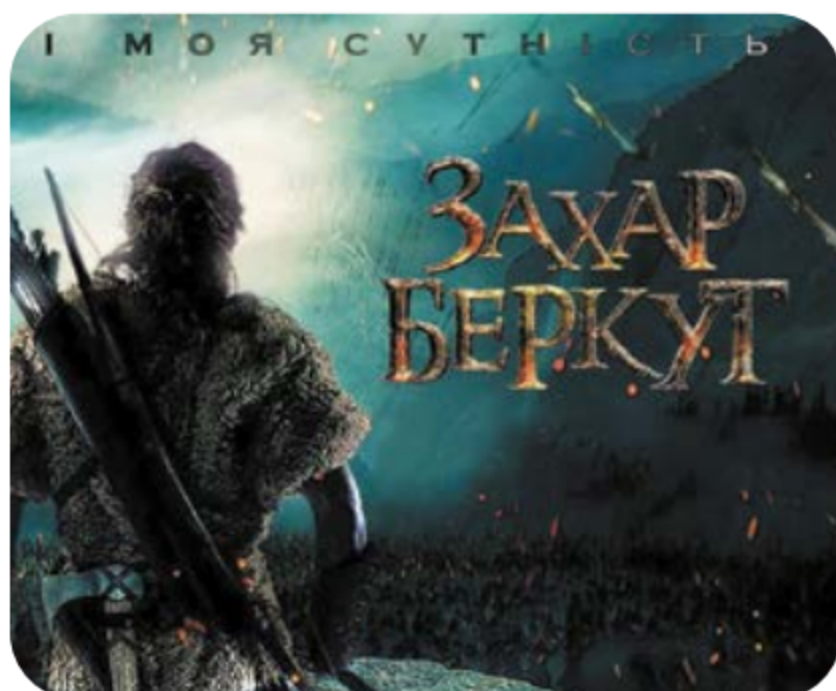
Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Соціальні ролі та статус у міжособистісній комунікації	Об'єктивність інформації та інтерпретація	Синонімія без-сполучникових складних речень із реченнями складно-сурядними	Взаємодія контексту й підтексту в творі	Білий вірш. Літературний рух «Буря і натиск»

Читацький і глядацький форум

1

А Розгляньте запропоновані зображення. Доберіть слово, яким можна об'єднати ці три зображення за змістом. Прокоментуйте свій вибір.

1

Б Поміркуйте, яких художніх творів стосуються подані зображення. Хто автори цих творів? У який час написані ці твори і яка епоха в них відображена? Що вам відомо про героя на останньому зображенні?

1

В Пригадайте давньогрецький міф про Прометея. За потреби перегляньте відео з переказом сюжету міфу про Прометея в інтерактивному електронному додатку.

1

Г Об'єднайтеся в пари й обговоріть відповіді на запитання:

- За що Зевс покарав Прометея?
- Чи можна вважати Прометея уособленням свободи й нескореності?

1

Г Уперше образ Прометея з'явився в давньогрецькій міфології, де Есхіл увіковічнив образ титана в трагедії «Прометей закутий». В основу цього твору покладена історія про те, як за наказом Зевса Прометей був прикутий до скелі. У європейській літературі вперше відродив образ давньогрецького титана німецький письменник доби Просвітництва: Йоганн Вольфганг Ґете.

Йоганн Вольфганг Ґете

Прослухайте в інтерактивному електронному додатку поезією Ґете «Прометей» (переклад Миколи Бажана), у якій автор по-своєму інтерпретує образ Прометея, і дайте відповіді на питання:

- Який настрій переважає у вірші? Як він передається через лексику та інтонацію?
- Які емоції викликає поезія у вас особисто? Чому?
- Чи простежується у творі конфлікт? Якщо так, то між ким (між чим?) він відбувається?

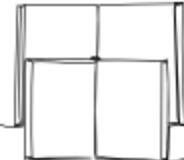

Практикум

2

А Прочитайте мовчки поезію Ґете «Прометей» у **Хрестоматії**. Обговоріть у парі наведені питання, що стосуються твору:

- Від чийого імені ведеться розповідь у поезії? У якій формі написано її? Чому автор обрав саме такий спосіб викладу думок?
- Чому у вірші так багато питальних речень?

2

Б З'ясуйте, зі скількох строф складається поезія? Запишіть короткий зміст кожної строфи за зразком.

I строфа. — Прохання до Зевса залишити людині її землю, її будинок — усе, що їй рідне.

II строфа. — ...

III строфа. — ...

Наукова лабораторія

3

Визначте в перекладі поезії Гете «Прометей» Миколою Бажаном вид римування й вид рим. Чи легко це зробити? Які труднощі вас спіткали? Які висновки про тип такої поезії ви можете зробити? Чи можна переклад поезії Гете «Прометей» Миколою Бажаном вважати білим віршем?

Білий вірш — неримований вірш; в решті (розмір, ритм, чергування наголошених і ненаголошених закінчень тощо) мало чим відрізняється від римованих.

Практикум

4

А Обговоріть з однокласниками та однокласницями відповіді на запитання. Створіть зі своїх тверджень «Килим ідей».

- Як ліричний герой ставиться до богів? Чому саме так? У чому їх звинувачує? Як ви можете пояснити вислів із поезії «Не знаю нічого біднішого під сонцем, ніж ви, боже». Кого, на вашу думку, зображає поет в образах богів?
- Які риси характеру Прометея підкреслює автор?
- За пізнішою міфологічною версією, Прометей створив людей. Для чого, за версією Гете, він це зробив?
- Яку думку намагається донести автор до читача / читачки?

4

Б Використовуючи кола Венна, визначте спільні й відмінні риси в образах міфологічного Прометея та Прометея з поезії Гете.

Дискусійний майданчик

5

Пригадайте біблійний сюжет про Адама та Єву. Поміркуйте, чи можна стверджувати, що Ґете у своєму творі поєднав міфологічний сюжет про Прометея й біблійний сюжет про створення перших людей? У чому відмінність між цими сюжетами? Обговоріть свої міркування в загальному колі.

Читацький і глядацький форум

6

А Ознайомтеся з історією створення вірша. Обговоріть у парі, чим є корисною представлена інформація. Чи допомагає вона краще зрозуміти думку, яку автор намагається донести до читача / читачки?

З історії написання поезії Ґете «Прометей»

Образ Прометея Ґете виношував із самого дитинства. Зовнішнім поштовхом для поеми, яку він написав у 1774 році у Франкфурті-на-Майні, стало повідомлення 1765 року про землетрус, який майже повністю зруйнував Лісабон. Релігія Ґете сильно похитнулася. Він уважав, що Біблія — це не дар Божий, а історичний твір. Матеріал для «Прометея» він взяв з античної міфології. За грецькою легендою, Прометей — напівбог, творець людського роду. Усупереч божественним заповідям, він приніс вогонь на Землю й таким чином допоміг людям досягти найважливішої передумови культури. За це його переслідував Зевс і прикував до скелі на Кавказі, а пізніше звільнив Геракл. Прометей повстав проти богів. Він є втіленням впевненої в собі творчої людської сили. Ґете показує, що Прометей вищий за богів і вони заздять йому за те, що він створив (хатину та вогнище). Він чітко заявляє, що боги завдячують своєю появою невігластву дітей і вірі дурнів.

Прометей також розмірковує про той час, коли він був ще дитиною, яка вірила в Бога. Жоден бог тоді не допомагав йому, але він допоміг собі сам завдяки власним силам. Час і доля перетворили його на людину. Під цим він має на увазі закони природи та історичного розвитку. Хоча його юнацькі мрії не здійснилися, він не зрікався життя, а прийняв його з усіма його злетами та падіннями. Прометей вимагає повної свободи для всіх людей. Цим віршем Гете оголошує війну свавільному правлінню влади.

Вірш «Прометей» Йоганна Вольфганга фон Гете (1749–1839), опублікований 1773 року, є одним із найрепрезентативніших творів літератури періоду «Бурі та натиску» (1767–1785). Зображений у ньому Прометей — фігура, втілює нову концепцію генія цієї літературної епохи: творча, сильна, незалежна, бунтівна та пристрасна особистість.

(За матеріалами сайту Абітур)

6

Б Зіставте свої думки з думками, поміщеними на «Килимі ідей», який ви створили, виконуючи вправу 4.

Наукова лабораторія

7

Ознайомтеся з уміщеними в **Хрестоматії** текстами про основні засади епохи Просвітництва (текст 1) і літературний рух «Буря і натиск» (текст 2). Працюючи в парі, обговоріть відповіді на запитання.

- Як поезія Гете відображає ідеї епохи Просвітництва та «Бурі й натиску» («Sturm und Drang»)?
- Чи змінився б зміст твору, якби його написав поет іншої епохи чи культури? Чому? Якщо б змінився, то як?

Літературний рух «**Буря і натиск**» (нім. Sturm und Drang) — це літературний рух у Німеччині кінця XVIII століття. Його представники (Й. Г. Гердер, Ф. М. Клінґер, Я. М. Р. Ленц, Ф. Мюллер, молодий Й. В. Ґете, Ґеттінґен, Г. А. Борґер, Й. Г. Фосс, Х. Ф. Д. Шубарт, молодий Ф. Шіллер) виступали проти суворих правил класицизму та вимагали свободи для митця. Рух став проміжною ланкою між Просвітництвом та Романтизмом, заклавши основи для подальшого розвитку літератури.

Дискусійний майданчик

8

Обговоріть, чи властивий сучасній молоді дух неспокою, бунтарства, непокори. Наскільки, на вашу думку, штюрмерська поезія близька сучасному молодому поколінню?

Практикум

9

А Знайдіть у тексті 1 у **Хрестоматії** безсполучникове речення, випишіть його, накресліть схему. Установіть смислові зв'язки між його частинами. Перебудуйте речення на складне сполучникове, поєднавши частини відповідним сполучником — сурядним або підрядним. Запишіть утворене речення, визначте його вид, накресліть схему. Чи змінився зміст речення? З'ясуйте особливості синонімічних безсполучникового речення й речення складносурядного, скориставшись матеріалами **Довідника**.

Синонімія безсполучникових складних речень і складносурядних полягає в тому, що обидва типи речень можуть виражати схожі смислові відношення, але без використання сполучників у безсполучникових реченнях. Це дає змогу урізноманітнити мовлення та надати йому більшої виразності.

9

Б З'ясуйте, які речення, що містяться в тексті 2, є безсполучниковими. Поміркуйте, чи можна всі безсполучникові речення, перетворити на складносурядні. Запишіть текст, уставляючи на місці крапок, де необхідно, пропущені букви чи апостроф і перетворюючи безсполучникові речення на складносурядні. Розставте в утворених реченнях розділові знаки й поясніть їх.

Порівняйте речення безсполучникові та складносурядні. Які сполучники сурядності ви використали? Чи змінилися зв'язки між частинами складних речень? Зробіть висновки, чи є доречною така заміна.

9

В Повправляйтеся у визначенні виду складного речення, смислових зв'язків між частинами безсполучникового складного речення, а також у виборі розділових знаків, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Читацький і глядацький форум

10

Ознайомтеся з аналізом поезії «Прометей». Використовуючи поданий вище матеріал, сформулюйте й запишіть тему та ідею твору.

Гете спирається на постать Прометея з грецької міфології. Цей герой — один із небагатьох титанів раси богів, що вижили, які мали владу перед олімпійськими богами. Прометей є одночасно творцем і хитрим помічником людства, що дуже не подобається Зевсу. Поема — це гнівна промова ліричного «я», яку Прометей, звертає до олімпійських богів, особливо до Зевса. У ній він описує процес свого відокремлення від богів і свого розвитку в незалежну особистість. Він також висловлює своє глибоке презирство до богів.

Перший же рядок починається з наказу до Зевса, верховного бога. Прометей із самого початку дає зрозуміти, що він не рівняється на Зевса (зрештою, верховного бога). Зевс може й правити небесами (рядок 1), але земля, хатина, яку він сам збудував, і вогнище належать до сфери впливу Прометея, що він підкреслює багаторазовим використанням присвійних займенників (рядки 6, 8 та 10). Цей чіткий поділ сфер впливу ще більше підкріплюється антитезою «твое небо» (рядок 1) і «моя земля» (рядок 6).

Прометей не лише розділяє сфери діяльності бога та титанів, а й оцінює їх. Він глузливо порівнює дії Зевса на його небесах, його «дубах (...) та гірських вершинах» з грою хлопчика (рядок 3). На противагу цьому, він стверджує про своє вогнище, що Зевс заздрить йому «за його вугілля» (рядок 10 і далі). Таким чином, він ставить свої дії та сферу свого впливу вище, ніж Зевсові.

Але ставлення Прометея до богів виходить за рамки неповаги; він зневажає їх. Для нього навіть «немає нічого біднішого» за них (рядок 11). Бо їхнє існування та велич залежать від «дурості» (рядок 21) дітей і жебраків та їхнього поклоніння. Цей уривок також чітко показує, наскільки Гете цінує свободу та незалежність, щоб людину можна було поважати.

(За матеріалами сайту Абитур)

Дискусійний майданчик

11

Зверніть увагу, що в цьому тексті твір Гете названий поемою. Інші літературознавці визначають жанр по-різному: ода, гімн, ліричний вірш, монолог-протест. Як ви б визначили жанр цієї поезії? Аргументуйте свою думку.

Практикум

12

А З'ясуйте, що означає ім'я Прометей. Як перегукується значення імені цього героя з його вчинками, ідеями, носієм яких він виступає?

12

Б Як ви б пояснили вислів «вічні образи мистецтва»? Чи може, на вашу думку, образ Прометея належати до вічних образів?

Читацький і глядацький форум

13

А В українській літературі є своя традиція сприйняття й переосмислення античного образу. Зокрема по-новому висвітлений образ Прометея в поемі Тараса Шевченка «Кавказ» (1845). Зробіть припущення, про що йтиметься у творі Т. Шевченка.

Задорожний Іван-Валентин.
Кавказ. Ескіз ілюстрації
до «Кобзаря» Т. Г. Шевченка

13

Б Прочитайте у **Хрестоматії**, кому присвячена поема «Кавказ», який епіграф має твір. Які питання у вас тепер виникають? Запишіть їх.

Практикум

14

Об'єднайтеся в групи й підготуйте повідомлення за трьома тематичними напрямками. Поділіться здобутою інформацією зі своїми однокласниками та однокласницями.

Група 1. Яків де Бальмен — друг Т. Шевченка, художник, нащадок шотландських графів.

Група 2. Кавказькі війни в ХІХ ст.

Група 3. Історія написання поеми Т. Шевченка «Кавказ».

Дискусійний майданчик

15

А Розкрийте символічні образи Прометея та орла. Що вони уособлюють? Обговоріть у загальному колі тему та ідею поеми. Зробіть свої формулювання й запишіть їх.

15

Б Прочитайте епіграф до твору. Звідки він узятий? Що вам відомо про старозавітних пророків, зокрема про Єремію? Чому, на вашу думку, Т. Шевченко обрав саме таку цитату? Наскільки суголосна вона з ідеєю твору?

Практикум

16

А Визначте віршовий розмір твору. Чи однаковий він для різних уривків поеми? Як це можна пояснити? З'ясуйте вид рими й римування.

16

Б Визначте художні засоби й поясніть, як вони допомагають передати у творі ідею нескореності.

16

В Деякі літературознавці не вважають «Кавказ» поемою. Чим вони керуються у своїх висновках? А яка ваша думка? Аргументуйте свої думки.

16

Г Ознайомтеся з поняттям інвектива та прокоментуйте, чому Іван Франко так висловився про поему: «Кавказ» — це огниста інвектива проти «темного царства».

Інвектива — (від латин. *invectiva oratio* — лайлива промова).

1. Гострий викривальний виступ проти когось, чого-небудь; гостре обвинувачення, образлива промова, лайка, випад, спрямовані проти когось-небудь.
2. Форма літературного твору, одна з форм памфлету, що висміює чи викривляє когось або щось.

16

Г Викриваючи колоніальну політику російської імперії, Т. Шевченко використовує засоби комічного — іронію, сатиру, сарказм. Об'єднайтеся в пари та знайдіть у тексті уривки, що містять іронію, сатиру чи сарказм, розкрийте їхній підтекст.

Читацький і глядацький форум

17

А Ознайомтеся з інформацією про героя Революції Гідності (2013–2014) Сергія Нігояна і в інтерактивному електронному додатку послухайте, як він читає уривок з поеми «Кавказ» під час Революції Гідності.

Сергій Нігоян

Сергія Нігояна українці та українки запам'ятали як майданівця, який читав напам'ять Шевченків «Кавказ». Він став одним із перших убитих під час Революції Гідності і, мимоволі, першим серед героїв Небесної Сотні. Сергій народився в українському селі в родині вірменських переселенців. Був єдиним сином у сім'ї.

Його батьки залишили рідне село Навур, що на кордоні з Азербайджаном, рятуючись від війни в Нагірному Карабасі, й шукали мирного життя на Дніпропетровщині.

Сергій Нігоян говорив українською. Жив на вулиці Тараса Шевченка і, за словами односельців, дуже тішився з цього. Він долучився до мирних протестувальників у грудні 2013 року з власної ініціативи, «оскільки зрозумів, що повинен бути за Майдані».

Попри своє вірменське походження, він, народжений і вихований в Україні, вважав своїм обов'язком підтримати український народ у боротьбі за свободу.

Сергій Нігоян — вірменин за походженням та патріот України за покликом серця, загинув 22 січня 2014 у День Соборності України у віці 20 років під час Революції Гідності, відстоюючи наше право на європейське майбутнє.

17

Б Обговоріть, чому С. Нігоян обрав для читання саме цей уривок із поеми, написаної понад 150 років тому. У чому суголосність цих поетичних рядків і подій січня 2014 року? Власні міркування запишіть.

Практикум

18

Випишіть із тексту поеми рядки, які стали крилатими висловами. З'ясуйте, якого типу реченнями вони виражені. Зробіть короткі коментарі до цих висловів, демонструючи своє розуміння їх. Чи можлива заміна таких речень на речення синонімічні інших типів?

Крилатий вислів

Коментар

Читацький і глядацький форум

19

А Прочитайте в **Хрестоматії** поезію В. Симоненка «Курдському братові» (1963). Який епіграф використав автор у своєму вірші?

19

Б Прочитайте факти, що покладені в основу вірша й обговоріть у групах подані нижче запитання.

ФАКТИ, ЩО ПОКЛАДЕНІ В ОСНОВУ ВІРША

1. Бездержавність курдського народу.

Курди — один із найбільших у світі народів без власної держави. Їхня територія розділена між кількома країнами (Туреччиною, Іраком, Іраном, Сирією).

2. Переслідування та дискримінація.

У ХХ столітті курди зазнавали утисків, обмеження мовних і культурних прав, насильницьких депортацій та воєнних дій.

3. Боротьба за свободу й незалежність.

На початку 1960-х років у Туреччині й Іраку придушували курдські повстання, загинуло багато людей.

4. Міжнародний резонанс.

Тема «курдського питання» активно обговорювалася в світовій пресі в 60-ті роки минулого століття як приклад боротьби за гідність і права людини.

Запитання для обговорення:

1. З яким твором асоціюються для вас перші рядки поезії? Чому В. Симоненко саме так розпочинає свою поезію?
2. Хто є адресатом вірша й чому поет звертається саме до нього?
3. Які художні образи допомагають передати біль і прагнення до свободи?
4. Що символізують «кайдани» у вірші?

19

В Поясніть, як поєднання об'єктивної інформації та інтерпретації впливає на читача. Які слова, образи В. Симоненка надають віршеві інтерпретаційного звучання? Що робить вірш актуальним: факти, покладені в основу, чи інтерпретація цих фактів поетом?

Об'єктивна інформація відображає факти незалежно від особистих оцінок і може бути перевірена. У мистецтві, зокрема літературі, важливу роль відіграє інтерпретація — тлумачення смислів, що дає змогу побачити різні значення одного й того самого твору. Разом ці підходи допомагають поєднати точність фактів і багатство людських уявлень. Факти можна дізнатися з енциклопедій або документів. Поетичний текст не просто повідомляє факти, а й інтерпретує їх через образи, емоції та особисту позицію митця.

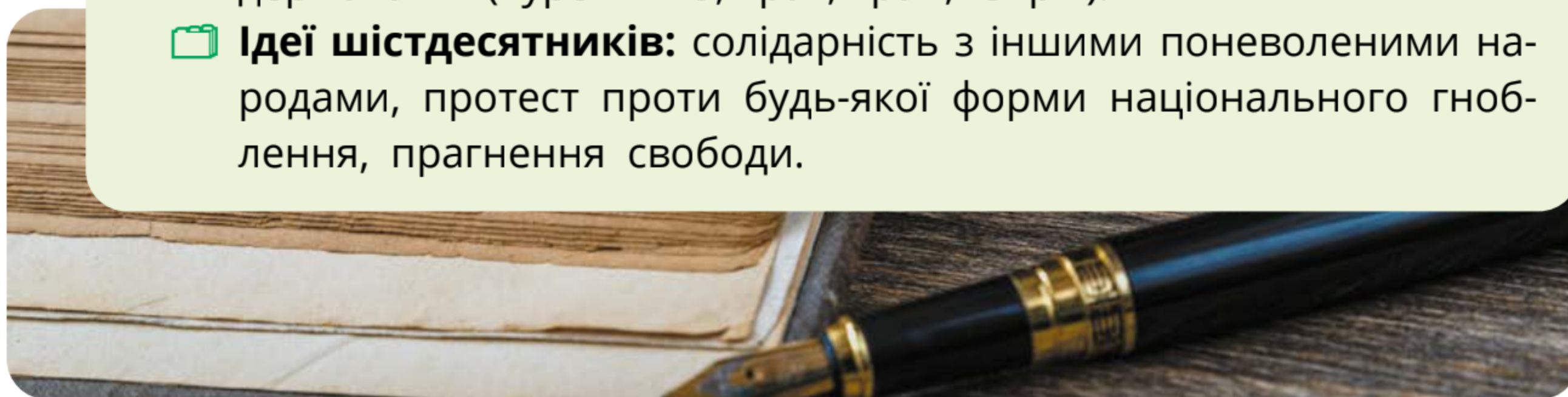
Практикум

20

А Прочитайте інформацію про історичний та літературний контекст поезії В. Симоненка «Курдському братові». Перетворіть подану інформацію в текст, увівши в нього речення складносурядне, складнопідрядне й безсполучникове. Запишіть текст, ставлячи необхідні розділові знаки.

- **Автор:** Василь Симоненко (1935–1963) — український поет-шістдесятник, символ правди та громадянської мужності.
- **Час створення:** початок 1960-х років, період «хрущовської відлиги», епоха «шістдесятництва».
- **Адресат вірша:** курдський народ, який упродовж XX ст. зазнавав репресій, переслідувань і був розділений між кількома державами (Туреччина, Ірак, Іран, Сирія).
- **Ідеї шістдесятників:** солідарність з іншими поневоленими народами, протест проти будь-якої форми національного гноблення, прагнення свободи.

20

Б Ураховуючи інформацію про контекст створення В. Симоненком «Курдському братові», поміркуйте, які художні засоби створюють підтекст у цій поезії.

Контекст — це обставини або середовище, у якому щось відбувається або створюється, а підтекст — це приховане значення, яке лежить під поверхнею повідомлення, часто передається за допомогою засобів виразності (зокрема, метафор, порівнянь) у художньому творі, невербальних сигналів або тону в безпосередньому спілкуванні.

Читацький і глядацький форум

21

Прочитайте в **Хрестоматії** поезію (текст пісні) американського поета й музиканта Боба Ділана «Господарі війни». Зробіть припущення, коли міг бути написаний цей твір.

Боб Ділан

Практикум

22

А Доповніть таблицю необхідною інформацією за опрацьованими поезіями.

Ознака	«Прометей» (Гете)	«Кавказ» (Шевченко)	«Курдському братові» (Симоненко)	«Господарі війни» (Ділан)
Час створення	XVIII ст.	1845 р.		
Об'єкт зображення			народ	суспільні групи
Ворог	боги	колонізатори		
Жанр			ліричний вірш	пісня
Прагнення до свободи	відмова коритися владі			
Зв'язок із сучасною Україною				викриття тих, хто наживається на війні

22

Б Дайте відповіді на питання:

- Що спільного у прагненні до свободи в усіх чотирьох творах?
- Як змінюється образ «ворога» залежно від епохи?
- Чому в усіх випадках автори поєднують емоційність і публіцистичність?
- Як ці тексти можна прочитати крізь призму війни в Україні?

Дискусійний майданчик

23

Обговоріть, як художні твори можуть впливати на політику та суспільну свідомість. Як соціальна роль і статус людини можуть сприяти посиленню такого впливу?

Соціальний статус — це позиція, яку індивід займає в суспільстві. Його можуть визначати професія, економічне становище, освіта, сімейний стан та інші чинники. Від статусу залежить рівень влади людини в суспільстві та її вплив на оточення, а це безпосередньо позначається на комунікації.

Соціальна роль — це сукупність очікувань щодо поведінки, пов'язаної з певним статусом («учитель / учителька — учень / учениця», «письменник / письменниця — читач / читачка»).

Полюве дослідження

24

А Проведіть опитування серед однокласників і однокласниць «Яка цінність є найважливішою для прав людини». Оформіть результати своїх досліджень у певному вигляді (таблиця, діаграма тощо).

Безпека

Відповідальність

Вільний розвиток особистості

Гідність

Законослухняність

Матеріальна забезпеченість

Мораль

Патріотизм

Порядок

Рівність

Свобода

Справедливість

Толерантність

24

Б Зіставте свої дослідження з даними четвертого загальнонаціонального соціологічного дослідження, яке проводив Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з Центром політичної соціології в партнерстві з Програмою розвитку ООН (UNDP) в Україні та Центром прав людини ZMINA (переглянути дослідження можна в інтерактивному електронному додатку до підручника). Чи однакова цінність виявилася найважливішою у вашому дослідженні й дослідженні Фонду? Чим ви могли б пояснити тотожність або розбіжність у результатах?

24

В Які висновки ви можете зробити щодо основних цінностей людини в різні історичні періоди?

Модуль 2.4

rnk.com.ua/111151

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Емоційне забарвлення міжособистісної комунікації	Пропаганда	Синонімія безсполучникових складних речень із реченнями складно-підрядними	Деконструкція як прийом аналізу тексту	Алюзія

Читацький і глядацький форум

1

А В інтерактивному електронному додатку розгляньте обкладинки поетичної збірки «Абрикоси Донбасу» української поетеси Любові Якимчук і перекладів цієї збірки французькою, шведською та польською мовами. Поміркуйте, чому збірка має таку назву. Спрогнозуйте, якими можуть бути тематика та мотиви віршів у цій збірці. Обговоріть свої міркування з однокласником або однокласницею.

Любов Якимчук

1

Б Прочитайте анотацію до аудіокнижки з журналу «Кіно-Театр». Працюючи в парах, обговоріть, чи є в тексті натяки на тематику й мотиви збірки «Абрикоси Донбасу». Поміркуйте, чи справдилися ваші передбачення щодо тематики й мотивів цих поезій.

«Абрикоси Донбасу» голосом Катрін Денев

Французька знаменитість Катрін Денев стала «голосом» української письменниці Любові Якимчук: вона начитала її вірші французькою для аудіокнижки. Поетеса повідомила: «Катрін Денев озвучила «Абрикоси Донбасу», й наша з нею аудіокнижка відтепер у книгарнях Франції, а також на всіх французьких аудіоплатформах. Там почуєте і мій голос, бо заголовки та ще п'ять-шість віршів для книжки начитала я, українською». «Абрикоси Донбасу» (Les Abricots du Donbas) у перекладі Ірини Дмитричин та Агати Бонін вийшла у французькому видавництві Les Editions des Femmes у червні 2023 року не лише у паперовому варіанті, а й як аудіокнижка. «За словами видавців, у Катрін є своє коло слухачів, які не пропускають жодної нею начитаної книжки, тому ця магія вже працює», — додала Якимчук.

Мова, позбавлена пафосу, автентична та інтимна, що записує повсякденне життя цілого народу, який чинить опір, через поезію однієї жінки, озвучену голосом культової акторки. «Абрикоси Донбасу» — це 11 поетичних циклів, написаних на початку російсько-української війни у 2014 році. Любов Якимчук — українська письменниця, сценаристка і культурна менеджерка родом із Первомайська Луганської області. Авторка збірки «Абрикоси Донбасу». Співавторка сценарію документального фільму «Будинок "Слово"». Вивчала українську філологію у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка. Ступінь магістра здобула в Національному університеті «Києво-Могилянська академія». Працювала радіоведучою, редакторкою і журналісткою.

(За матеріалами «Кіно-Театр», 2024, № 2)

Практикум

2

А Обговоріть у групі, що вам відомо про Любов Якимчук і Катрін Денев. Скориставшись матеріалами в інтерактивному електронному додатку до підручника, заповніть таблицю.

Особи	Знаю	Дізнався / дізналася	Хочу дізнатися
Катрін Денев			
Любов Якимчук			

2

Б Випишіть із статті «"Абрикоси Донбасу" голосом Катрін Денев» (Вправа 1Б) речення, виділені в тексті жирним шрифтом. Схарактеризуйте тип кожного з цих речень. Якими засобами поєднані частини цих речень?

2

В Прочитайте вміщену в **Хрестоматії** статтю Юрія Берендія «Не пов'язано з вугіллям: звідки насправді взялась назва Донбас і що вона означає». Обговоріть з однокласником або однокласницею, що нового ви дізналися про назву цього регіону України. Поміркуйте, у чому полягають особливості структури статті. Що в тексті позначено жирним шрифтом, а що — похилим шрифтом?

2

Г Повправляйтеся у заміні складнопідрядних речень безсполучниковими складними реченнями та навпаки, виборі розділових знаків і перевірці орфограм, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Синонімія складнопідрядних речень та безсполучникових складних речень полягає у можливості заміни одного типу речення іншим із певним переформулюванням для збереження змісту. Наприклад: Коли на Донбасі вибухи змішалися з ароматом абрикосів, народилася поезія болю й надії Любові Якимчук (складнопідрядне речення з підрядним часу). На Донбасі вибухи змішалися з ароматом абрикосів — так народилася поезія болю й надії Любові Якимчук (складне безсполучникове).

Читацький і глядацький форум

3

А Прослухайте вірш Любові Якимчук «Розкладання» в авторському виконанні. Обговоріть з однокласником або однокласницею, як ви можете схарактеризувати тон цієї поезії. Від якої особи (першої чи третьої ведеться монолог у вірші? Як це впливає на сприйняття твору?

3

Б Прочитайте вміщений у **Хрестоматії** текст вірша Любові Якимчук «Розкладання». Об'єднайтеся в групи за критеріями, зазначеними в інтерактивному електронному додатку до підручника, та дослідіть тематику й мову вірша, давши відповіді на запитання. За потреби звертайтеся до надійних інтернет-джерел. Запишіть результати обговорення та оприлюдніть їх класові.

Алюзія — це художній прийом, що полягає в неявному натяку на загальновідомий факт, подію, літературний твір чи образ із розрахунку на ерудицію та обізнаність слухача або слухачки, читача або читачки, які мають розгадати закодований зміст. Це можуть бути історичний факт, міфологічний сюжет, крилата фраза або інший культурний елемент, що додає твору глибини й багатозначності.

3

В Прочитайте вміщену в **Хрестоматії** статтю Ярослава Зубченка «"Вісім років". Деконструкція найпопулярнішого пропагандистського міфу...». Про які вісім років ідеться в статті? Працюючи в парі, проаналізуйте згадані в статті факти російської пропаганди та твердження автора, які їх заперечують.

Пропаганда — це спеціально створена інформація, яка має на меті вплинути на думки, емоції або поведінку людей. Часто пропаганда перекошує правду, замовчує важливі факти або навмисно вводить в оману, щоб змусити людей думати або діяти певним чином. Пропаганда може подаватися через телебачення, газети, соціальні мережі, меми, відео, навіть через «думки» знайомих, які самі стали жертвами цієї інформації.

Деконструкція — це прийом, коли дослідник розбирає відомий міф, твердження чи історію на частини, щоб показати, що неправильно, перебільшено або спотворено, і таким чином допомогти побачити справжню картину.

Творча студія

4

Об'єднайтеся в групи. Обговоріть, де й коли ви стикалися з проявами російської пропаганди. Користуючись надійними джерелами, підготуйте постер «Як протидіяти російській пропаганді». Презентуйте свої постери класові.

Читацький і глядацький форум

5

Прочитайте вміщені в **Хрестоматії** вірші Любові Якимчук «Він каже, що все буде добре» та «Повертання». Працюючи в парі, порівняйте ці дві поезії. Обговоріть, яким тоном характеризується кожна з них. Чому в кожному з творів згадано абрикоси? Як ви вважаєте, яке значення має цей образ для авторки?

Творча студія

6

Розгляньте картину «Переселенець» художника Сергія Ткаченка, який народився в Донецьку й 2014 року залишив рідне місто. Поміркуйте:

- про що свідчить назва картини;
- що відчуває зображений юнак, як це вдалося передати художникові;
- яка музика пасує до картини;
- з яким твором Любові Якимчук суголосна ця картина? Чому?;
- чому художник так назвав свою картину, яку альтернативну назву ви можете запропонувати.

Запишіть свої міркування. Обговоріть з однокласниками та однокласницями їхнє бачення картини.

«Переселенець»,
Сергій Ткаченко

Практикум

7

Підготуйтеся до виразного читання поезій Любові Якимчук. Роздрукуйте або збережіть у текстовий редактор на телефоні чи планшеті текст обраного вірша, прочитайте мовчки та зробіть примітки щодо інтонаційних засобів, які, на вашу думку, будуть доречними для певних рядків поезії. Прочитайте вірш уголос та за потреби скоригуйте нотатки. Прочитайте виразно один з творів своїм однокласницям і однокласникам.

Читацький і глядацький форум

8

Прочитайте вміщену в **Хрестоматії** поезію Сергія Жадана «Бути соняшником в полях Донбасу». Обговоріть з однокласником або однокласницею тон і мову вірша. Які художні засоби використав поет у своєму творі? Схарактеризуйте римування та ритм вірша.

Полюве дослідження

9

Розпитайте в членів своєї родини, що їм відомо про Іловайську трагедію 2014 року та катастрофу літака Малайзі-йських авіаліній 2014 року. Розгляньте разом фото монументів, присвячених цим подіям. Чому саме соняшники є елементом цих меморіалів. Яким є символічне значення цієї рослини? Напишіть письмове повідомлення про результати свого дослідження.

Монумент «Соняшники Іловайська», Рівне

Дискусійний майданчик

10

Порівняйте образи абрикосів у поезії Любові Якимчук і соняшників у поезії Сергія Жадана. Як ви можете розтлумачити ці образи? Запишіть свої міркування в діаграму Вена. Влаштуйте обговорення цих образів у класі.

Читацький і глядацький форум

11

Подивіться фрагмент відео проекту каналу Україна24 «Як звучить Україна». Обговоріть свої враження від виконання поезії Сергія Жадана Ахтемом Сеїтаблаєвим. Що ви бачите на екрані позаду виконавця? З якими подіями російсько-української війни пов'язана ця споруда?

Практикум

12

А Під час російсько-української війни деякі слова набули нових значень. Наприклад, захисників Донецького аеропорту називають «кіборги». За допомогою надійних джерел інформації підготуйте словникову статтю, у якій поясніть значення та походження цього слова саме в такому контексті.

12

Б Обговоріть лексичне значення слів «АТО», «ТОТ», «ВПО»? Як їх розшифрувати? За потреби зверніться до надійних інтернет-джерел. Пригадайте, як з мовного погляду називаються такі слова. З якою метою їх уживають у мові?

12

В Прочитайте статтю Катерини Бортняк «Метрошкола в Харкові. Як організоване навчання під землею» в інтерактивному електронному додатку. Випишіть зі статті всі складні та складноскорочені слова, поясніть їхнє лексичне значення.

Читацький і глядацький форум

13

А Прослухайте пісню «Метро» у виконанні гурту «Жадан і Собаки». Яким є настрій пісні? Обговоріть свої враження з однокласником або однокласницею.

13

Б Прочитайте вміщений у **Хрестоматії** текст пісні «Метро». Про яке місто йдеться у творі? З чого це можна зрозуміти? Працюючи в парі, схарактеризуйте художні засоби, використані у тексті.

13

В Розгляньте фото, представлені 2024 року на виставці в Лондонському музеї транспорту. Обговоріть з однокласником або однокласницею:

- де й коли зроблено ці фото?
- кого або що зображено на фото?
- що спільного, а що відмінного в цих фото?

Станція метро «Wood Green»,
Лондон, 1940 рік

Станція метро «Університет»,
Харків, 26 березня 2022 року,
Фото: Максим Дондюк

Станція метро «Театральна», Київ,
26 січня 2023 року,
Фото: В'ячеслав Ратинський

Станція метро «Piccadilly Circus»,
Лондон, вересень 1940 року

Станція метро «Студентська»,
Харків, 16 травня 2022 року,
Фото: Павло Дорогой

Станція метро «Дорогожичі»,
Київ, 2 березня 2022 року,
Фото: Максим Дондюк

Невідома станція метро, Лондон,
1943 рік

Станція метро «Героїв Праці»,
Харків, 21 травня 2022 року,
Фото: Сергій Коровайний

13

Г В інтерактивному електронному додатку оберіть одне з фото, представлених на виставці, на якому добре видно емоції людей. Обговоріть з однокласником або однокласницею:

- Як почувуються люди, зображені на фото?
- Чи спілкуються люди між собою? Якщо так, за якими невербальними ознаками (жести, міміка, поза, погляд, дистанція) ви можете зрозуміти їхні емоції? Як ви вважаєте, яким є емоційне забарвлення їхньої комунікації?
- Якщо люди не спілкуються, то чим вони зайняті? Як вважаєте, про що вони думають у цей час? За якими невербальними ознаками (жести, міміка, поза, погляд, дистанція) ви можете зрозуміти їхні емоції?

Емоційне забарвлення міжособистісної комунікації — це сукупність почуттів, інтонацій і невербальних сигналів, які супроводжують спілкування між людьми та впливають на його зміст і сприйняття. Інакше кажучи, це **емоційний тон розмови**, що проявляється у виборі слів, темпі мовлення, міміці, жестах, інтонації й відображає ставлення співрозмовників одне до одного — доброзичливість, напруження, співчуття, роздратування тощо.

Практикум

14

Підготуйте письмове есе, у якому опишіть емоції, настрої та поведінку людей, зображених на обраному вами фото. Використайте в есе одне-два складнопідрядних речення та одне-два безсполучникових речення. Обговоріть свої есе з однокласником або однокласницею. Поміркуйте, як сприймаються у ваших роботах складнопідрядні речення, а як — безсполучникові. Чи можна перебудувати складнопідрядне речення на безсполучникове? Спробуйте зробити це. Обговоріть, що змінилося в сприйнятті цих речень.

Читацький і глядацький форум

15

А В інтерактивному електронному додатку до підручника прослухайте вірш Мар'яни Савки в авторському виконанні.

15

Б Прочитайте вміщений у **Хрестоматії** вірш Мар'яни Савки «Мій Бог формує всю ніч батальйони...». Об'єднайтеся в групи й обговоріть відповіді на запитання, за критеріями, зазначеними в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Творча студія

16

На основі опрацьованих поезій та використовуючи інші надійні джерела інформації, підготуйте публічний виступ на одну з тем:

- «Як вірші передають досвід війни від імені українців».
- «Роль поезії у збереженні колективної пам'яті про війну»
- «Поезія як свідчення і документ епохи».

Модуль 2.5

rnk.com.ua/111152

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Бар'єри в міжособистісній комунікації	Клікбейт	Кома та крапка з комою між частинами безсполучникового складного речення	Форма твору та інтертекстуальність	Коломийка. Коломийковий розмір

Читацький і глядацький форум

- 1** Прочитайте в **Хрестоматії** вірші Дмитра Павличка «Ми цілувались на морозі...», Юрія Іздрика «Молитва», Дмитра Лазуткіна «Пісок і літо», Ліни Костенко «Розкажу тобі думку таємну...», «Очима ти сказав мені: люблю...», Маріанни Кіяновської «Я злукавлю з тобою...», Мар'яни Савки «А долоні ще пахнуть травою, волосся — туманом...». Порівняйте, як описують кохання чоловіки-поети й жінки-поетки. Дайте відповіді на запитання:

- Які відмінності у способах вираження почуттів ви помічаєте?
- Чи можна говорити про «чоловічий» і «жіночий» погляд на кохання?
- Як у кожній із поезій кохання передається через дотики, погляди, запахи, відчуття?
- Чому автори й авторки показують, що найглибші почуття не потребують вербалізації? У кого це виходить найкраще?
- Які гендерні ролі зображено у творах? Чи порушуються стереотипи про чоловіче й жіноче кохання?

1

Б Спираючись на відповіді на поставлені запитання, заповніть таблицю й узагальніть результати, давши відповідь на запитання «Чи впливають гендерні особливості на зображення кохання в поезії?»

Чи згадані в поезії	Дмитро Павличко	Юрій Іздрик	Дмитро Лазуткін	Ліна Костенко	Маріанна Кіяновська	Мар'яна Савка
дотик						
запах						

1

В Перечитайте вірші Дмитра Павличка та Дмитра Лазуткіна та складіть «словесний портрет» коханої кожного з ліричних героїв за епітетами, порівняннями, жестами, звертаннями. Які риси коханої людини висвітлено за допомогою мови? Це більше про зовнішність, емоції чи духовний зв'язок? Порівняйте це з тим, як жінки-поетки говорять про себе в коханні. Свої міркування запишіть.

Дмитро Павличко

1

Г Перечитайте вірші Дмитра Павличка й Костя Москальця та складіть «словесний портрет» коханої кожного з ліричних героїв за епітетами, порівняннями, жестами, звертаннями. Які риси коханої людини висвітлено за допомогою мови? Це більше про зовнішність, емоції чи духовний зв'язок? Порівняйте це з тим, як жінки-поетки говорять про себе в коханні. Свої міркування запишіть.

Практикум

2

А Порівняйте невербальне спілкування у віршах Ліни Костенко «Очима ти сказав мені: люблю...» і Мар'яни Савки «А долоні ще пахнуть травкою...». Чому закохані обирають мову без слів замість словесної мови? Які переваги й недоліки такого спілкування?

2

Б Підготуйтеся до виразного читання поезії Ліни Костенко «Очима ти сказав мені: люблю...». Роздрукуйте або збережіть у текстовий редактор на телефоні чи планшеті текст, прочитайте мовчки та зробіть примітки щодо інтонаційних засобів, що, на вашу думку, будуть доречними для певних рядків поезії. Прочитайте вірш уголос та за потреби скоригуйте нотатки. Назвіть емоції, які ви прагнули викликати в слухачів.

2

В Послухайте в інтерактивному електронному додатку поезію «Очима ти сказав мені: люблю...» у виконанні авторки Ліни Костенко та скажіть, чи змінилося ваше сприйняття вірша. Зіставте власні примітки до читання поезії з тим, як читає авторка. Прочитайте вірш вголос. Чи враховували ви такі ж засоби виразного читання, що й Ліна Костенко?

Ліна Костенко

2

Г У вірші Мар'яни Савки простежуються зорові й нюхові образи. Знайдіть їх і визначте роль у формуванні змісту.

Наукова лабораторія

3

А Маріанна Кіяновська пише: «Я злукавлю з тобою...». Проаналізуйте, чому лірична героїня обирає лукавство замість прямого спілкування. Які бар'єри в комунікації це створює? Прочитайте в **Довіднику** інформацію про типи комунікативних бар'єрів і запишіть приклад із вашого досвіду такого спілкування, у якому співрозмовники / співрозмовниці відчували комунікативний бар'єр.

Маріанна Кіяновська

Розкажіть, чи вдалося його подолати. Якщо вдалося, то опишіть, як це відбулося, якщо не вдалося, то напишіть до чого це призвело.

Комунікативні бар'єри — це перешкоди, які ускладнюють або роблять неможливим ефективне спілкування. Вони можуть виникати як із боку мовця, так і з боку слухача. Є різні типи бар'єрів у комунікації: мовний, психологічний, емоційний, бар'єр сприйняття, інформаційний бар'єр, культурний, соціальний бар'єр тощо. Серед загальних стратегій подолання комунікативних бар'єрів можна назвати такі:

- активне слухання;
- планування повідомлення;
- зворотний зв'язок;
- створення довірливої атмосфери та ін.

3

Б У своєму вірші Дмитро Лазуткін «Пісок і літо» пише: «ти недочута ти переслухана». Чому автор звертає на це увагу? Як, на вашу думку, це позначається на комунікації ліричного героя та його коханої? Наведіть приклади з життя, коли те, що поет назвав «недочута» і / або «переслухана» ставало бар'єром для спілкування.

Практикум

4

А Прослухайте в інтерактивному електронному додатку вірш Юрія Іздрика «Молитва» у виконанні автора. Обговоріть у парі:

- З якими церковними текстами можна зіставити цей вірш (наприклад, «Отче наш», коротка прохальна молитва, псалом)? Які паралелі помітні?
- Чому ліричний герой звертається до Бога, а не безпосередньо до коханої?
- Який ефект створює порівняння любові з молитовним звертанням? Піднесення чи зниження почуття?
- Яка роль ритму та повторів у творі — вони створюють атмосферу молитви чи пародіюють її?
- Чому герої не можуть (або не хочуть) говорити прямо?
- Як це впливає на їхні стосунки?

4

Б Підготуйтеся до виразного читання вірша «Молитва». Роздрукуйте або збережіть у текстовий редактор на телефоні чи планшеті текст вірша, прочитайте мовчки та зробіть примітки щодо інтонаційних засобів, які, на вашу думку, будуть доречними для певних рядків поезії. Прочитайте вірш уголос та за потреби скоригуйте нотатки. Виразно прочитайте текст вірша слухачам, намагаючись донести його емоційне напруження.

Творча студія

5

А Складіть діалог героя та героїні з однієї з аналізованих поезій (Дмитра Павличка «Ми цілувались на морозі...», Юрія Іздрика «Молитва», Дмитра Лазуткіна «Пісок і літо, Ліни Костенко «Розкажу тобі думку таємну...», «Очима ти сказав мені: люблю...», Маріанни Кіяновської «Я злукавлю з тобою...», Мар'яни Савки «А долоні ще пахнуть травою, волосся — туманом...»). Уявіть, що вони говорять одне одному те, що не наважились сказати. Як змінилась би історія, якби ці слова були вимовлені? Відтворіть це у фіналі уявного діалогу.

5

Б Створіть поетичний діалог, у якому двоє намагаються пояснити свої почуття, але постійно не розуміють одне одного через різницю в досвіді, різні асоціації, емоційне напруження або щось інше.

Практикум

6

А Проаналізуйте назву вірша Ліни Костенко «Розкажу тобі думку таємну...». Чи можна вважати цю назву своєрідною приманкою для читача? Як поетка використовує інтригу для привернення уваги? Як це впливає на сприйняття вірша й цікавість до нього? Запишіть свої міркування.

6

Б Уявіть, що вірші були б постами в соцмережах. Напишіть «клікбейтні» заголовки до поезій Мар'яни Савки «А долоні ще пахнуть...», Юрія Іздрика «Молитва», Дмитра Павличка «Ми цілувались на морозі...». Чим клікбейт відрізняється від справжнього змісту? Як це впливає на сприйняття любові в медіа?

Клікбейт (англ. clickbait від click «клацання» + bait «наживка») — це заголовок, який змушує користувача інтернету натиснути на нього, щоб перейти до ознайомлення; використовується як термін, що описує вебконтент, метою якого є отримання доходу від онлайн-реклами попри нехтування якістю або точністю інформації.

6

В Якби герой чи героїня з аналізованих віршів створили Instagram-сторінку, що б вони постили? Які б меседжі транслювали? Чи були б вони щирими, чи маніпулятивними? Чи відчувається у вірші прагнення «сподобатись»?

Творча студія

7

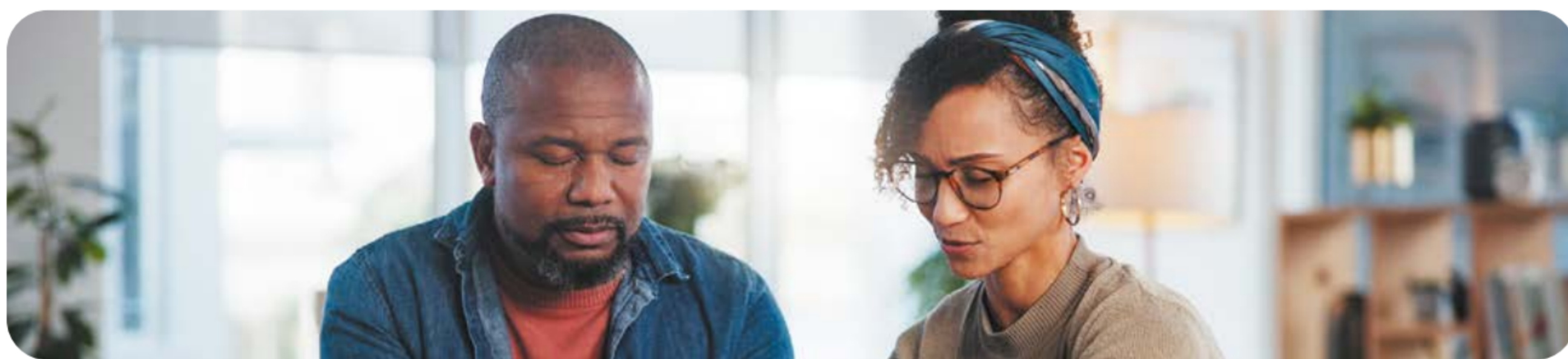
Оберіть одного ліричного героя або героїню з прочитаних віршів і створіть від його або її імені сторінку в соціальній мережі. Якими ви уявляєте повідомлення на цій сторінці? Доберіть ілюстрації, створіть відповідне оформлення.

Практикум

8

А Порівняйте структуру віршів Дмитра Павличка «Ми цілувались на морозі» (написаного для збірки, виданої 1974 р.), Юрія Іздрика «Молитва» (написаного 2022-2023 р.) і Дмитра Лазуткіна «Пісок і літо» (зі збірки, виданої 2012 р.). Як змінилася форма любовної лірики? Які елементи традиційної поезики зберігаються, а які — трансформуються?

8

Б Порівняйте мовностилістичні особливості віршів Ліни Костенко «Очима ти сказав мені люблю», «Розкажу тобі думку таємну» (1989 р.), Мар'яни Савки «А долоні ще пахнуть травою...» (зі збірки 2014 р.) і Маріанна Кіяновська «Я злукавлю з тобою...» (зі збірки 2014 р.). Які зміни в поетичній мові ви помічаєте?

8

В Доведіть, що незалежно від того, коли написані вірші й хто є їхнім автором / авторкою, ці поезії мають естетичну цінність.

Полюве дослідження

9

Знайдіть у поезії Юрія Іздрика ознаки молитви як жанру. Проаналізуйте, як автор у «Молитві» використовує релігійний жанр для вираження любовних почуттів. Чи можна говорити про інтертекстуальність із церковними текстами? Яким чином це впливає на сприйняття твору? Які елементи (звертання, ритм, лексика) запозичено з релігійного тексту? Чи є це іронією, чи щирою вірою?

Інтертекстуальність знаходить своє відображення у виборі автором форми чи її елементів, тобто автор свідомо чи несвідомо вибирає певну форму (жанр, композицію, ритміку) або окремі формальні елементи (повтори, лексичні формули, синтаксис), які нагадують інший текст.

Читацький і глядацький форум

10

Прослухайте поезію «Пісок і літо» у виконанні автора Дмитра Лазуткіна й актора Дмитра Пруднікова в інтерактивному електронному додатку. Які відмінності у виконанні ви можете назвати? Як це впливає на сприйняття твору?

Практикум

11

А Прочитайте про враження Дмитра Лазуткіна від українських військових у його перші дні на фронті, коли він долучився до 47-ї окремої механізованої бригади «Магура» й поміркуйте над роллю прототипу в створенні поезії. Чи маєте ви досвід написання поезії, коли вас на це надихала певна людина?

Це був один із найскладніших напрямків українського фронту, згадує український контрнаступ журналіст, письменник і речник Міністерства оборони України Дмитро Лазуткін__ у червні 2023 року він долучився до 47-ї окремої механізованої бригади «Магура». Тоді ж перед бригадою поставили непросте завдання — проривати російську оборону в Запорізькій області в напрямку міста Токмак. Російські військові облаштували там декілька ліній оборони, встановили на шляху контрнаступу українських сил безліч мінних полів__ ворожа авіація всіляко дошкуляла нашим героям.

«Я побачив героїчну роботу бригади__ я побачив людей, які дійсно виконують просто щось таке неймовірне. Я до війни працював спортивним коментатором, журналістом, багато їздив по світу, знімав спортивні змагання__ і от я тоді зрозумів, що справжні герої, що справжня мужність, справжня сила — це ось тут. Коли «Бредлі» приїжджає після нічного штурму, водії навіть не встигають виспатися__ на адреналіні, на емоціях вони курять одну за одною цигарку, а потім зранку їдуть забирати поранених.

Уже сонце світить__ десь приходить повідомлення, що треба поїхати біля якоїсь посадки забирати наших військових і привезти назад. Він виїжджає__ по ньому летить все, що може летіти__ це просто щось фантастичне. Це люди, можна сказати, сталеві, залізні, але живі люди, які просто свідомо йшли на ризик__ це дійсно вражаюче. У бригаді є і дух побратимства, і є от така справжня мужність».

(За матеріалами Радіо Свобода)

11

Б Розставте правильно розділові знаки, де треба. Поясніть вибір розділового знака або його відсутність.

Для відокремлення частин безсполучникового складного речення зі значенням одночасності або переліку подій потрібно ставити **кому**: Сонце заходить, гори чорніють, Пташечка тихне, поле німіє (Т. Шевченко). **Крапку з комою** у складному реченні ставимо між частинами безсполучникового складного речення — особливо тоді, коли вони досить поширені або всередині них уже є розділові знаки: Дитинство дивується; молодість обурюється; тільки літа дають нам рівновагу (О. Довженко).

- 11** **В** Повправляйтеся в утворенні складних безсполучникових речень, визначенні смислових відношень між частинами складного речення, а також у виборі розділових знаків і виправлянні пунктуаційних помилок, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Практикум

- 12** **А** Проаналізуйте ритмічну структуру вірша Мар'яни Савки «А долоні ще пахнуть травною...». Чи можна простежити в ньому елементи народнопісенного ритму? Порівняйте з коломийковим розміром.

Коломийка — це традиційний український народний пісенний жанр, найчастіше жартівливий чи ліричний. Коломийки виконуються за усталеною мелодією, нерідко — як жартівливі приспівки до танцю. Строфа коломийкового віршу — дворядкова з жіночими римами. Рядок має 14 складів з обов'язковою цезурою (паузою) після восьмого складу, силабічна схема рядка: 4+4+6. Наголос на передостанньому складі в кожній стопі є ключовим елементом коломийкового розміру.

А я гаю / не рубáю // чéрез ліщинóньку,
А я дóма / не ночúю // чéрез дівчинóньку.

- 12** **Б** Як автори використовують фольклорні мотиви для створення сучасного змісту?

Дискусійний майданчик

13

Чи можна вважати сучасні авторські коломийки (зокрема в рок-музиці) продовженням фольклорної традиції чи це новий жанр? Проаналізуйте, як традиційні форми «живуть» у сучасній культурі на прикладі обраних віршів. Порівняйте з піснями гуртів: «Даха Браха», «Kozak System», «Гуцул Каліпсо», «Гайдамаки».

Творча студія

14

А Створіть власну авторську коломийку, використовуючи сучасну лексику й власні почуття (наприклад: про нерозуміння, ревності, мовчання тощо). Чи звучить вона як фольклор? Чи як рок-пісня?

14

Б Знайдіть сучасну пісню (українського гурту), де використано ритм або строфу коломийки. Як змінюється зміст, коли форму коломийки перекладають у жанр року?

Модуль 2.6

rnk.com.ua/111153

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Мовленнєві стратегії та тактики міжособистісної комунікації	Репрезентативність вибірки	Двокрапка між частинами безсполучникового складного речення	Підтекст у нехудожніх текстах / медіа-текстах	Рондель

Читацький і глядацький форум

1

Прослухайте в інтерактивному електронному додатку твір Лесі Українки у виконанні актриси Ірми Вітовської. Обговоріть з однокласником або однокласницею:

- До якого настрою спонукало вас виконання цього твору?
- Яким є основний настрій оповідачки?
- Як би ви визначили жанр цього твору? Поясніть чому.

Леся Українка

Практикум

2

А Прослуханий вами аудіофрагмент є частиною проекту «Привіт. Леся», присвяченого ювілею Лесі Українки. Прочитайте анотацію до цього аудіозапису. Обговоріть, до кого звертається Леся Українка в цьому творі. Що нового ви дізналися про жанр твору?

Цю зворушливу сповідь самовідданої любові Лесі Українки в Зібранні творів подано в 1 томі (с. 257) як художній твір.

Лист написаний восени 1900 року. Тоді Леся перебувала в Мінську: доглядала приреченого на смерть тяжкою хворобою Сергія Мержинського.

Вона як могла розважала, відвертала від тяжких дум про наближення кінця. А вночі в помешканні, яке винаймала неподалік його домівки, лишалася наодинці зі своїм горем, виповідала свої думки, почуття чистим аркушам. Там за одну ніч була написана й віршована драма «Одержима», героїня якої Міріам, переживаючи своє безсилля врятувати, навіть ціною власного життя, коханого, нарікає: «Де ж єсть більше горе, як не могли віддати за друга душу». З цього приводу пізніше писала до І. Франка: «... Признаюся Вам, що я її в таку ніч писала, після якої, певне, буду довго жити, коли вже тоді жива осталась. І навіть писала, не перетравивши тугу, а в самому її апогеї. Якби мене хто спитав, як я з того всього жива вийшла, то я теж могла відповісти: "Я з того створила драму"».

Водночас було написано і цього листа — своєрідний вірш у прозі — сповідь серця Лариси Косач, одержимої любов'ю.

Муки Мержинського Леся розділила до останнього подиху: тримала його висохлу руку у своїй руці й довго не відпускала його у вічність.

2

Б Запишіть речення, виокремлені жирним шрифтом. Поясніть їх будову. Прокоментуйте розділові знаки.

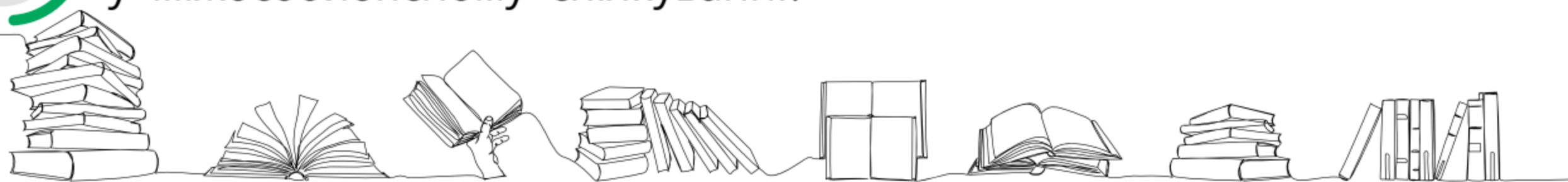
Між частинами безсполучникового складного речення ставимо двокрапку, якщо:

- друга частина речення розкриває причину того, про що йдеться в першій частині (замість двокрапки можемо підставити «бо», «тому що»);
- друга частина речення доповнює, конкретизує те, про що йдеться в першій (замість двокрапки можемо підставити «що»);
- друга частина речення пояснює зміст першої (замість двокрапки можемо підставити «а саме»).

Читацький і глядацький форум

- 3** **А** Прочитайте вміщений у **Хрестоматії** твір Лесі Українки «Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами...». Проаналізуйте використання першої особи та другої особи («ти, мій бідний, зів'ялий квіте», «рятуй мене, любий»). Як це впливає на сприйняття змісту та емоційного тону твору? Поміркуйте, чому цей текст не міг бути написаний від третьої особи.
- 3** **Б** Визначте зав'язку, розвиток почуття, кульмінацію й фінал у творі. Як зміна тональності тексту (від ніжності до розпачу) формує композицію? Зверніть увагу на те, що твір починається з ностальгії та смутку («пахнуть зов'ялими трояндами») і переходить до «дикого бажання згинутися, зникнути» та благання («О, рятуй мене, любий!»). Обговоріть з однокласником або однокласницею зміни емоційного тону ліричної героїні від початку до кінця твору.
- 3** **В** Знайдіть у творі риторичні питання. Яку функцію вони виконують у міжособистісному спілкуванні?

Творча студія

- 4** Попрацюйте в парі. Оберіть одну із проблем, які часто виникають у ситуаціях міжособистісного спілкування. Поміркуйте, які мовленнєві стратегії можуть допомогти уникнути труднощів. Для цього опрацюйте інформацію, подану в таблиці. Запропонуйте однокласникам та однокласницям ваше бачення ситуації. Вислухайте їхні коментарі.

Проблема 1. «Як почати»

Ситуації:

- побачили симпатичну людину в шкільному коридорі;
- пишите перше повідомлення в соцмережі;
- зустріли давнього знайомого після довгої перерви.

Завдання: сформулюйте 2–3 можливі способи початку розмови (нейтрально, з гумором, романтично). Потім обговоріть, які з них найприродніші, та оприлюдніть класові.

Проблема 2. «Як тримати розмову»

Ситуація розповіді про:

- фільм;
- відвідування дня народження;
- участь у спортивних змаганнях.

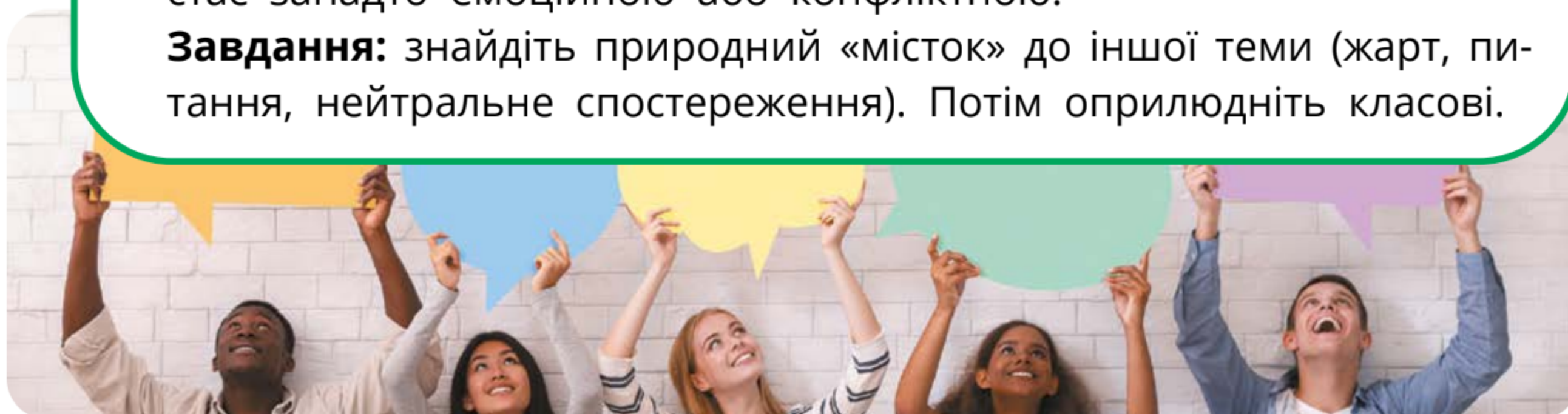
Завдання: один учень / одна учениця розказує про якусь подію («Учора дивився фільм про ...»), а інший / інша має утримувати розмову, використовуючи репліки підтримки. Після 2 хвилин поміняйтеся ролями. Потім обговоріть, які репліки створюють відчуття довіри, а які — ні, й найцікавіший варіант оприлюдніть класу.

Проблема 3. «Як змінити тему»

Ситуація розмови про колишні стосунки (дружні або любовні): розмова про колишні стосунки переходить у незручну фазу. Тема стає занадто емоційною або конфліктною.

Завдання: знайдіть природний «місток» до іншої теми (жарт, питання, нейтральне спостереження). Потім оприлюдніть класові.

Проблема 4. «Як завершити розмову»

Ситуація:

- онлайн-чат, який затягнувся;
- побачення;
- розмова перед від'їздом друга.

Завдання: створіть короткі сценки (2–3 хвилини) й оприлюдніть класові.

Мовленнєва стратегія — це продуманий спосіб дії у спілкуванні, який допомагає досягти певної мети: налагодити контакт, зберегти добрі стосунки, переконати співрозмовника чи завершити розмову.

Дискусійний майданчик

5

Обговоріть у класі, чим є бажання ліричної героїні «Візьми мене з собою»: вираженням справжнього кохання чи емоційної залежності та втечі від себе («рятувати мене від самої себе»). На основі обговорення напишіть есе.

Читацький і глядацький форум

6

А Обговоріть, які кольори згадані в тексті Лесі Українки «Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами...». Що вони символізують?

6

Б Поміркуйте, чому пахощі саме зів'ялих квітів («легкі, тонкі пахощі, мов спогад про якусь любу, минулу мрію») стають наскрізним образом у творі. Чому лірична героїня називає свого друга «мій бідний, зів'ялий квіте»?

6

В Проаналізуйте порівняння та метафори, пов'язані з образом рук: «рук твоїх, що, мов струни, тремтять» та «вона тремтить, як струна». Що символізує ця тремтяча рука адресата? Як цей прийом підкреслює його тендітність та духовну силу?

6

Г Поміркуйте, як авторка використовує контраст між світлом («проженеш променем твоїх блискучих очей») і темрявою («Крізь темряву у простір я простягаю руки»). Як ці образи відображають внутрішній стан ліричної героїні?

6

Г Розгляньте опис «блискучих очей» адресата та зауваження, що «у тривких до життя людей таких очей не буває! Се очі з іншої країни...». Що символізує ця «інша країна»?

6

Д Поясніть слова ліричної героїні: «...що моє серце віщує і чому я вірити не хочу, не можу». Який саме віщування вона намагається ігнорувати?

Творча студія

7

Поміркуйте, які музичні твори могли б передати тему й тон прочитаного вами твору Лесі Українки. Складіть перелік (плейлист) з 5–7 пісень або інших музичних творів який, на вашу думку, міг би бути саундтреком до цього тексту.

Дискусійний майданчик

8

Уявіть, що в Україні триває загальнонаціональне опитування на тему «Хто є найвидатнішим українцем або найвидатнішою українкою всіх часів?». Об'єднайтеся в групи. Обговоріть, кого з визначних осіб минулого або сучасності ви могли б назвати, беручи участь у цьому опитуванні. Оприлюдніть класу результати свого обговорення.

Читацький і глядацький форум

9

Прочитайте вміщені в **Хрестоматії** фрагменти книги літературознавиці Оксани Забужко під заголовком «"Одинокий мужчина" чи Велика Хвора?». Обговоріть:

- Як ви розумієте заголовок тексту. Кого авторка має на увазі, уживаючи ці характеристики? З ким або з чим полемізує авторка тексту?
- Як іронія та оцінна лексика допомагають побачити підтекст?
- Чому в публіцистиці підтекст може бути не менш важливим, ніж у художньому тексті?

Оксана Забужко

Підтекст у нехудожніх текстах і медіатекстах (есе, публіцистика, реклама, політичні виступи, документи, новини) — це прихований, не прямо висловлений зміст, за допомогою якого автор або комунікатор впливає на думки, емоції й поведінку адресата. Він може виражатися через емоційно забарвлену лексику, іронію, евфемізми, метафори, інтонаційні натяки, добір фактів чи їх замовчування.

Практикум

10

А Прочитайте речення з опрацьованого вами тексту. Поясніть уживання двокрапки.

- Хочеться звернути читачеву увагу тільки на одну, вельми характеристичну обставину: на виразне переважання в цьому переліку постатей, покликаних персоніфікувати культ сили.
- Можна з повною відповідальністю стверджувати: у цьому призовому «четвертому місці» представлено цілу історію героїзації Лесі Українки.
- Можна не сумніватися: Лесю Українку нас учать любити й шанувати саме за це — за те, що важко хворіла й мужньо терпіла біль.
- Це ставлення було закладено ще за життя Лесі Українки: вже в статті Івана Франка 1898 р. сказано, що «ся хвора, слабосила дівчина — трохи чи не одинокий мужчина на всю новочасну соборну Україну».

10

Б Повправляйтеся у використанні безсполучникових складних речень, виборі розділових знаків і перевірці орфограм, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

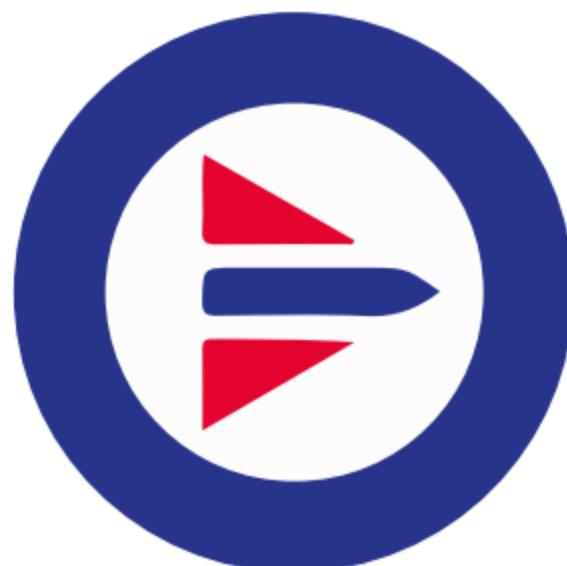
Полюве дослідження

11

А Розгляньте зображення. Що між ними спільного? Поміркуйте, з якою метою можуть використовуватися ці зображення. Обговоріть з однокласниками й однокласницями свої міркування.

Велика Британія

Норвегія

Україна

Швеція

11

Б Користуючись надійними джерелами інформації, з'ясуйте, що таке рондель (в авіації). Розпитайте старших товаришів або членів родини, чи знають вони значення слова «рондель». Запишіть визначення, які вам назвуть ваші співрозмовники й співрозмовниці.

Зробіть висновок про те, чи має цей термін одне чи кілька значень. З'ясуйте, від якого слова походить цей термін. У яких сферах знань уживають цей термін? У яких регіонах України побутує це слово в певних значеннях?

Наукова лабораторія

12

А Організуйте в кожній групі обговорення проведеного польового дослідження. За допомогою надійних джерел інформації з'ясуйте, чи всі значення слова «рондель» представлені в матеріалах вашого дослідження. Поміркуйте, чи достатньо людей ви опитали, чи достатньо зібрано прикладів, аби зробити висновки, чи враховані вікові, соціальні, гендерні, професійні особливості мовців. Обговоріть, що таке вибірка в дослідженні. Яку вибірку можна назвати репрезентативною? За потреби зверніться до матеріалів **Довідника**.

Репрезентативна вибірка — це така група людей, яку обирають для опитування чи дослідження так, щоб вона правдиво відображала думку або риси всієї спільноти (наприклад, класу, школи чи міста). Якщо ви не можете опитати всіх, то обираєте невелику, але різноманітну групу, у якій є представники різного віку, статі, інтересів, рівня успішності тощо. Тоді результати опитування можна вважати надійними та справедливими — вони показують реальну картину.

12

Б Об'єднайтеся в групи. Нехай кожна група підготує постер з інформацією про специфіку та вживання слова «рондель» в кожному з його значень. Використовуйте інформацію, здобуту впродовж польового дослідження та самостійного пошуку. Презентуйте свої постери класу.

Читацький і глядацький форум

13

Прочитайте в **Хрестоматії** твір чеського поета Вітезслава Незвала «Ти прости». Який загальний настрій вірша? Як автор визначив жанр свого твору? Спираючись на попередню роботу над одним із постерів і використовуючи матеріали **Довідника**, обговоріть у класі, якими є ознаки цього жанру.

Вітезслав Незвал

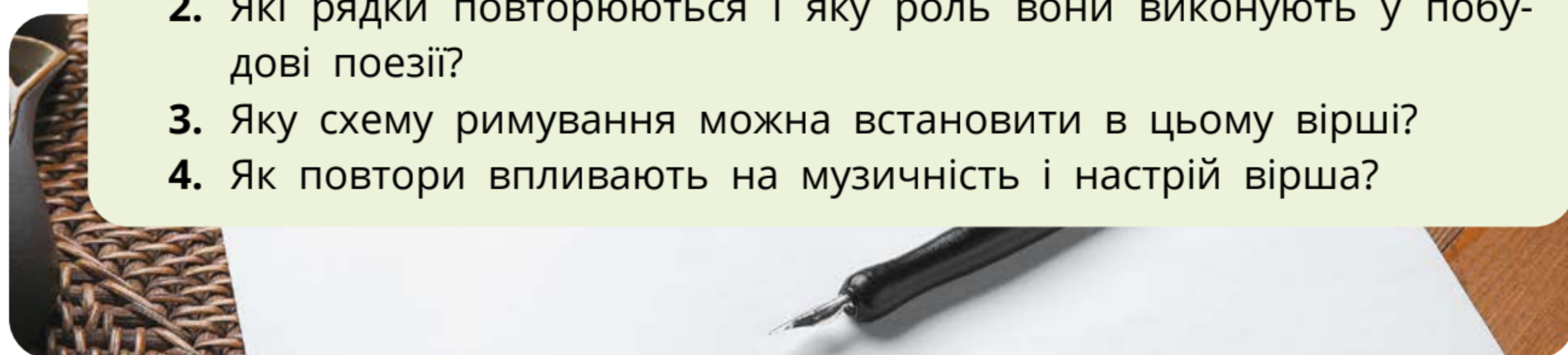

Рондель — це віршова форма, яка складається з **тринадцяти рядків**, об'єднаних **двома або трьома римами**. Особливість ронделя полягає у **повторенні деяких рядків**: перші два рядки повторюються в середині та наприкінці твору, створюючи музичність і гармонійність звучання.

14

Обговоріть з однокласником або однокласницею:

1. Скільки рядків має цей твір і як вони згруповані?
2. Які рядки повторюються і яку роль вони виконують у побудові поезії?
3. Яку схему римування можна встановити в цьому вірші?
4. Як повтори впливають на музичність і настрій вірша?

Практикум

15

Прочитайте запропонований фрагмент тексту. Поміркуйте, чому рими є такими важливими для Незвала. Обговоріть свої міркування з однокласником чи однокласницею. Прокоментуйте будову речень цього фрагмента. Поясніть уживання двокрапки та тире.

Вітезслав Незвал обстоює римовану поезію: рими для нього мали велике, самоцінне значення. «Поставити все на карту небувалої рими, весь вірш, його зміст — і не програти!» — так висловлювався поет.

Дискусійний майданчик

16

Поміркуйте, чи є рима важливою для побудови вірша. Обґрунтуйте свою думку, наводячи приклади з поезій, опрацьованих упродовж минулих тижнів.

Читацький і глядацький форум

17

Прочитайте вголос поезію Вітезслава Незвала «Ти прости». Обговоріть з однокласником або однокласницею.

1. Які почуття ліричного героя передані в поезії?
2. До кого звертається герой? Яким постає адресат у його думках?
3. Як ліричний герой пояснює те, що «цілує в думках» свою кохану?
4. Які символи використовує поет, щоб підкреслити чистоту й духовність почуття? Чому порівнює цілунок із «голубом біблійським»? Що означає образ «підрізати осяяні крила»?
5. Яке значення мають слова з релігійною та символічною семантикою («монашка», «голуб», «небеса»)?
6. Чому в останньому рядку повторюється перший? Яке враження створює цей повтор?

Творча студія

18

Користуючись бібліотекою або інтернет-джерелами, з'ясуйте, хто з українських поетів створив вірші в жанрі ронделю. Обговоріть у класі, які з цих віршів вам найбільше сподобалися. Домовтеся, який з віршів кожен і кожна з вас вивчить напам'ять. Підготуйтеся до виразного читання вибраного вами твору. Проведіть у класі конкурс на найкраще виконання ронделів.

Модуль 2.7

rnk.com.ua/111154

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Інтернет-комунікація в міжособистісному спілкуванні. Перефразування	Етичність у зборі інформації	Тип між частинами безсполучникового складного речення	Підтекст як простір для читача	Імпресіонізм

Дискусійний майданчик

1

А Прочитайте текст. Напишіть закінчення незавершеного речення в зошит. Прокоментуйте в класі речення одне одного й обговоріть, яких істотних змін зазнало ваше спілкування з родичами, друзями, незнайомими людьми з появою мережі «Інтернет» як основної форми організаційної міжособистісної взаємодії.

У недалекому минулому людина могла достатньо легко опинитися в уявному світі віртуальної реальності, захоплено читаючи художню книжку, переглядаючи кінофільми чи картини або слухаючи музику. Проте в усіх цих випадках активність людини обмежувалася пасивною роллю читача, глядача або слухача, адже в неї не було можливості стати самотійною дійовою особою.

Віртуальна реальність надає можливості...

(І. Гурова)

1

Б Обговоріть у групі такі питання:

- Як ви вважаєте, чи комунікація в середовищі соціальних мереж передбачає формування спеціальних мовленнєвих навичок? Яких саме?
- Що називають нетикетом?
- Чим відрізняється мовленнєва поведінка в реальному житті від віртуального?
- Чи письмове відтворення розмовного мовлення в меседжері вимагає обов'язкового дотримання мовних правил? Що спіткає труднощі в такому спілкуванні?

Читацький і глядацький форум

2

А Ознайомтеся зі статтею «Нетикет, або мережевий етикет» мовознавці Світлани Бирик у **Хрестоматії**. Проаналізуйте основні положення в науковій розвідці й розкажіть, у чому ваші припущення, які ви зробили виконуючи вправу 1, збіглися з думками науковиці.

2

Б Скориставшись інформацією опрацьованої статті та інших надійних джерел (наприклад, довідником «Мова інтернет-спілкування», окремі розділи якого розміщені в **Хрестоматії**), складіть перелік правил мережевого етикету.

Польове дослідження

3

А Об'єднайтеся в групи, поділіться з власного досвіду думками про можливості Інтернет-комунікації та способи долаання можливих викликів і перепон в усмережжі, наприклад, пов'язаних з швидким темпом обміну повідомленнями, керуванням емоційним станом (дратівливості, сором'язливості тощо), реакцією на негативістську частину Інтернет-спільноти (зловмисників, «крекерів», «кіберпанків» та ін.) тощо.

Інтернет-комунікація (або мережеве спілкування) — це процес обміну інформацією між людьми за допомогою мережі «Інтернет». Це форма спілкування, що використовує цифрові технології для передачі знань, ідей та емоцій між користувачами.

3

Б Підготуйте та проведіть онлайн-опитування в будь-якій соціальній мережі, у якій усі охочі зможуть поділитися власними успіхами / порадами / застереженнями щодо мовленнєвої ефективності в комунікації в мережі «Інтернет». Узагальніть зібрані дані реципієнтів, змодельуйте рекомендаційну інформацію в зручному для вас форматі, розмістіть у відповідній мережевій групі. Перед однокласниками й однокласницями презентуйте короткий інформаційний огляд процесу отримання й обробки результатів.

Практикум

4

А Ознайомтеся з текстом і поміркуйте, чи дотрималися ви етичності в зборі інформації, проводячи інтернет-опитування, виконуючи попередню вправу.

Дослідники впродовж опитувань повинні переконатися, що вони поінформували всіх респондентів про те, з якою метою проводять дослідження, пов'язані з ним ризики, чи забезпечується анонімність і як зберігатимуться зібрані дані.

Вчені, які використовують дані, зібрані з платформ соціальних мереж (Twitter, Facebook, Instagram тощо), мають бути обізнані про національні закони й етичні рекомендації щодо збору та публікації такої інформації. Коли дослідники взаємодіють з окремими особами або отримують особисту інформацію, вони повинні отримати етичне схвалення перед проведенням дослідження. Дослідники також повинні забезпечити належну анонімність і отримати інформовану згоду від усіх, хто потенційно може бути ідентифікований.

(За матеріалами Alfred Nobel University Journal of Philology)

4

Б Запишіть кілька порад тим, хто планує проводити опитування, щодо дотримання етичності в зборі інформації на будь-яку тему в соцмережах або в колі ваших приятелів, друзів.

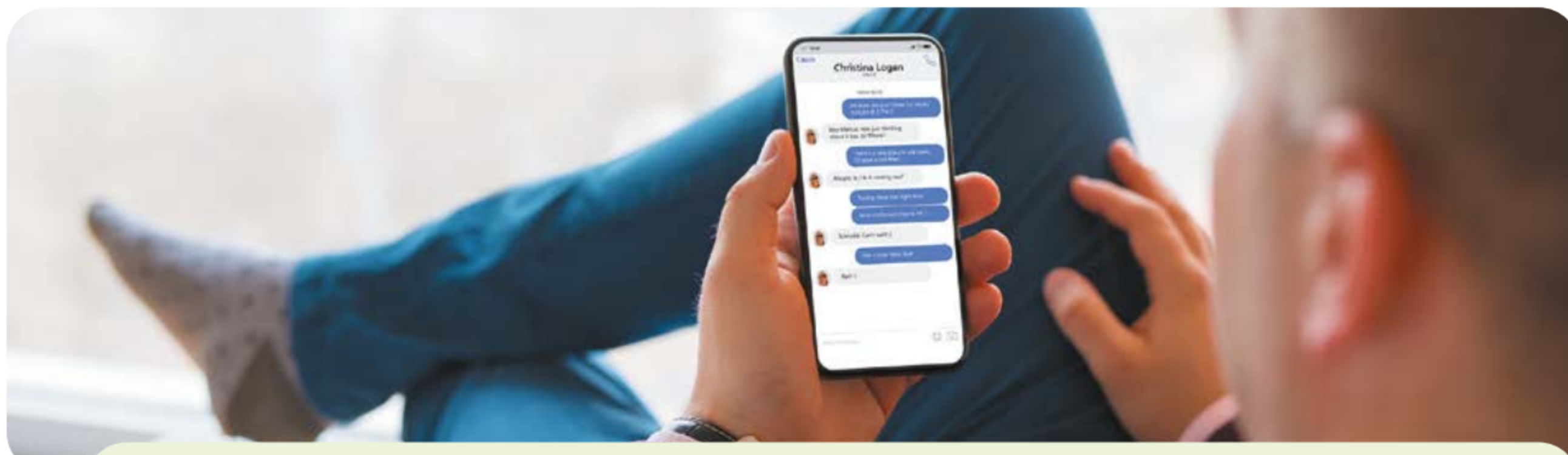
Етичність у зборі інформації — це прозорість, інформована згода, захист даних.

Дискусійний майданчик

5

Зробіть у малих групах припущення, яке спілкування — заплановане чи спонтанне — потребує більше зусиль і мовленнєвого досвіду для підготовки та його перебігу. Який із цих форматів є властивим для міжособистісного спілкування в месенджері? Який із них використовуєте ви та в яких ситуаціях? Візьміть участь у дискусії з обговорення питання «Як навчитися спілкуватися, щоб спонтанна розмова не вловила мене зненацька».

Після завершення дискусії доповніть наведений перелік ключових комунікативних навичок, які необхідно розвивати, щоб навчитися відповідати ефективно, швидко та впевнено в непередбачених моментах спонтанного сценарію розмови:

- знаходити можливості для практики спілкування;
- бути допитливим, намагатися ставити відкриті запитання впродовж розмови;
- під час комунікації користуватися інструментом перефразування (підсумовувати інформацію, а не повторювати вже сказані слова), що даватиме змогу співрозмовникові збагнути, що його правильно зрозуміли. Водночас мати на увазі, що перефразування дає змогу зарезервувати трохи часу для обдумування більш розсудливої відповіді.

Перефразування — прийом активного слухання, що полягає в переказі мовлення співрозмовника за допомогою інших слів. Перефразувати означає висловити одну й ту ж думку співрозмовника, але трохи інакше. Цей прийом допомагає впевнитися, наскільки точно ми «розшифрували» слова співрозмовника, і далі продовжувати спілкування цілком упевненими, що досі все зрозуміли правильно. **(Енциклопедія практичної психології)**

Практикум

6

Об'єднайтеся в чотири групи. Поміркуйте й напишіть у таблиці перелік переваг (перша група) та ризиків і негативних наслідків (друга група) інтернет-комунікації, переваг (третя група) і ризиків (четверта група) реального спілкування для досягнення комунікативних цілей у міжособистісному спілкуванні.

МЕРЕЖЕВЕ СПІЛКУВАННЯ

РЕАЛЬНЕ СПІЛКУВАННЯ

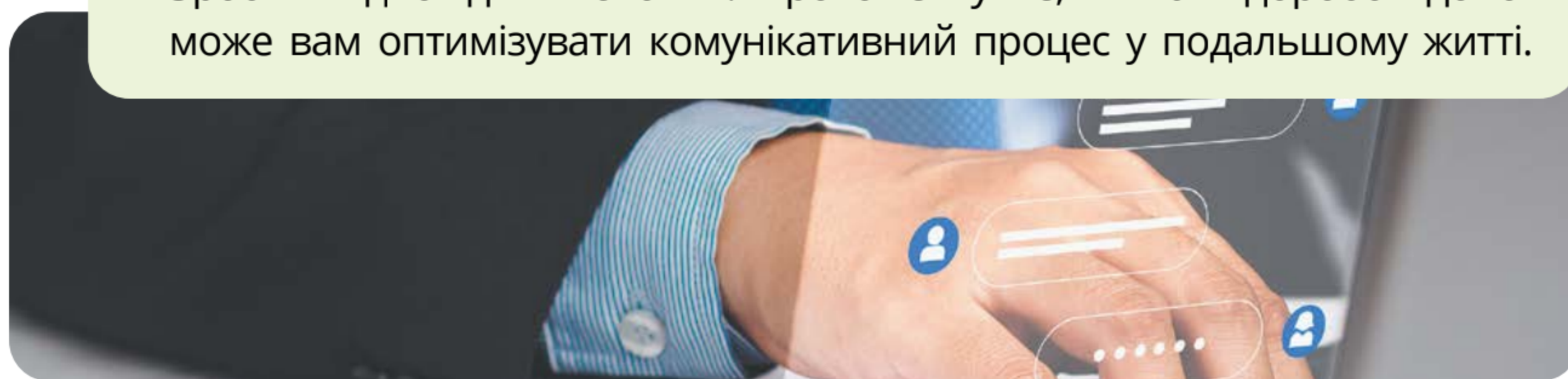
Переваги

Ризики,
негативні наслідки

Переваги

Ризики,
негативні наслідки

Зробіть відповідні висновки. Прокоментуйте, як ваш доробок допоможе вам оптимізувати комунікативний процес у подальшому житті.

Наукова лабораторія

7

А Поміркуйте й підготуйте усне повідомлення про небезпеки, які ймовірно можуть очікувати в Інтернет-комунікації на будь-якого користувача. Запишіть на цю тему складне безсполучникове речення, у якому друга його частина виражає наслідок. Який розділовий знак необхідно поставити між частинами безсполучникового речення?

Між частинами безсполучникових речень ставлять **тире**:

- а)** у разі порівняння, зіставлення чи протиставлення першої та другої частин безсполучникового складного речення: Рада б зірка зійти — чорна хмара заступає. Зрубав дерево — посади два (**нар. творч.**).
- б)** якщо друга частина виражає наслідок: Горнешся до природи — не матимеш пригоди (**нар. творч.**).
- в)** якщо в першій частині виражається час або умова: Нема снігу — нема сліду. Назвався грибом — лізь у кошик (**нар. творч.**).
- г)** якщо передається швидка зміна дій, явищ: Я ближче підходив до врочистого дуба-велетня — він більшав у моїх очах, виростав у височінь, розпросторювався кроною (**Є. Гуцало**).

7

Б Перетворіть наведений теоретичний матеріал у таблицю, додавши власні приклади.

Практикум

8

А Прочитайте народні прислів'я. Прокоментуйте вкладену в них народну мудрість. Випишіть безсполучникові складні речення, обґрунтуйте свій вибір, прокоментуйте розділові знаки.

1. Народ скаже — як зав'яже (**українське прислів'я**).
2. Дай язикові волю — заведе в неволю (**українське прислів'я**).
3. Язик за зубами, руки при собі — цілий світ перейдеш (**українське прислів'я**).
4. Добрий намір — то вже пів справи (**українське прислів'я**).
5. Дурний язик — голові не приятель (**українське прислів'я**).
6. Млин меле — борошно буде, язик меле — біда буде (**українське прислів'я**).
7. Мудрий шукає досконалості, а дурний — маєтку (**арабське прислів'я**).

8. Твоє серце спокійне — розв'яжеш будь-яку проблему (**китайське прислів'я**).
9. Хоч як колють шпички й будяки, та ще дужче — гострі язики (**німецьке прислів'я**).
10. На пшеницю сніжок — як дідові козушок (**французьке прислів'я**).

8

Б Повправляйтеся у визначенні значень частин складного безсполучникового речення, а також у виборі розділових знаків, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Польове дослідження

9

Розгляньте світлин. Як ви вважаєте, чи можна погодитися з думкою, що мистецтво — це дзеркало природи? Чому природа є одвічним і невичерпним джерелом натхнення митців та мисткинь що минулих часів, так і сучасних? Відшукайте в надійних джерелах інформації візуалізоване підтвердження своєї думки, оприлюдніть аргументи в класній аудиторії. Проаналізуйте, наскільки переконливими є дібрані підтвердження інших.

Весільний рушник

Зразок кераміки

Дискусійний майданчик

10

Обговоріть у групах питання, як навчитися перезавантажувати свій психоемоційний стан, відпочивати від соціального спілкування, метушні та цифрових подразників.

Розділ 2

Як знайти можливості для усамітненого споглядання змін світу природи, пізнавання улюблених і незвіданих візуальних, звукових, тактильних відчуттів природного середовища, поринути в атмосферу гармонії та спокою? Підготуйте схему покрокового інтегрування природи у власне повсякденне життя, спрогнозуйте позитивний вплив її на ваш емоційний і фізичний стан, поліпшення якості життя на кожному запланованому етапі в дії.

Зафіксуйте ці кроки, реалізуйте план дій упродовж тижня. Поділіться враженнями від результатів цілеспрямованої роботи над собою та безмежного потенціалу впливу сили природи.

Польове дослідження

11

Об'єднайтеся в групи. Дослідіть методом збору серед однолітків, друзів, близьких інформації на тему «Перебуваючи на природі, відчуваю життя інакшим». Поміркуйте, яким чином ви організуєте роботу, який формат оберете (опитування, інтерв'ю, спілкування в соціальних мережах тощо).

Розкажіть, як ви дбатимете про етичність у роботі впродовж збору інформації. Результати оприлюдніть у будь-який зручний для вас спосіб перед учасниками інших груп. Після обговорення й підбиття підсумків підготуйте й напишіть коротке спільне резюме за результатами здійсненої роботи.

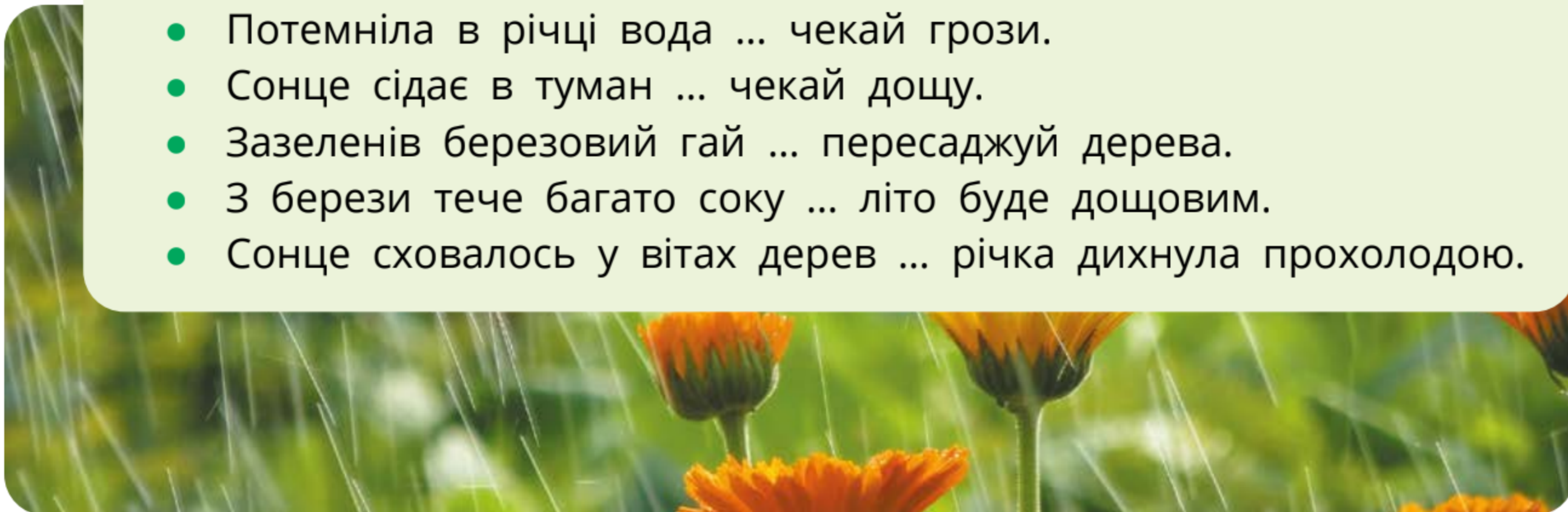

Практикум

12

Прочитайте вголос речення. Запишіть їх, ставлячи потрібні розділові знаки на місці пропуску. З'ясуйте смислові відношення між частинами речень. Яку роль відіграє інтонація в безсполучникових складних реченнях?

- Сонце сідає в туман ... чекай дощу.
- Зранку в пилюці купаються горобці ... по обіді буде дощ.
- Потемніла в річці вода ... чекай грози.
- Сонце сідає в туман ... чекай дощу.
- Зазеленів березовий гай ... пересаджуй дерева.
- З берези тече багато соку ... літо буде дощовим.
- Сонце сховалось у вітах дерев ... річка дихнула прохолодою.

Творча студія

13

А Зосередьтеся на спогадах, коли ви були наодинці з природою. Чому один і той же краєвид може справляти різні враження в однієї людини? Пригадайте мить, коли ви усвідомили й уперше зафіксували в пам'яті факт, що природа — це ідеал.

За яких обставин ви відчували потребу поділитися з іншими враженнями від побаченого краєвиду? Пригадайте ситуації, коли хтось висловлював захват після мандрівок природою. За допомогою яких мовних засобів можна відтворити свої захопливі емоції? Як ви гадаєте, почуття та враження можна краще передати в реальному чи віртуальному форматі спілкування? Свою думку обґрунтуйте.

13

Б Напишіть есе на тему «Я — частина природи. Природа живе, рухається, еволюціонує — я дію у згоді з нею».

Практикум

14

А Продовжте асоціативний ряд. Чи можна всі наведені й дібрані вами слова і сполучення слів uważати тотожними і чому? Які з-поміж них є статичними, а які — динамічними?

фрагмент картини природи

ландшафт

опис природи

образ природи

пейзаж

14

Б Які пейзажні жанри у мистецтві вам відомі? Знайдіть у всемережжі й розгляньте картину Архипа Куїнжі «Місячна ніч на Дніпрі» (1880 р.). Якими барвами передано настрій картини? Висловіть думку, чому в мистецтві пейзаж має не лише естетичний, але й магічний вплив на глядачів? Чи може фоторепродукція передати всю магію художнього полотна? Зробіть висновок про унікальну цінність оригіналів картин і чому не варто відмовляти собі в можливості насолоджуватися оригінальними творами справжнього мистецтва.

14

В Об'єднайтеся в дві групи. Перша група побудує діалог обміну враженнями після перегляду картини «Місячна ніч на Дніпрі» в умовах реального спілкування, друга — упродовж комунікування у мережі «Інтернет». Після презентації результатів спільної роботи в групах проаналізуйте особливості мовлення обох форматів спілкування, зокрема зосередьте увагу на вербальних і невербальних засобах комунікування.

Читацький і глядацький форум

15

А Прочитайте в **Хрестоматії** мовчки вірш Поля Марі Верлена «La lune blanche» — «В місячній світлі...» (у перекладі Миколи Лукаша). У чому полягає особливість створеної автором пейзажної замальовки? Як він утілює гармонію з природою у світ слів, як відтворює цілісну єдність своєї душі й стану навколишньої природи?

Поль Марі Верлен

15

Б Повторно прочитайте поезію вголос. За допомогою інтонації та логічних наголосів відтворіть важливі змістові елементи твору.

15

В Дізнайтеся в надійних джерелах інформації, коли був написаний цей вірш. Пригадайте, твори яких письменників, художників, музикантів були створені орієнтовно в цей період? Уявіть цей проміжок часу в історії, літературному процесі України. Підготуйте коротке повідомлення на цю тему.

Польове дослідження

16

Відшукайте в надійних джерелах інформації факти про життя та творчість Поля Марі Верлена. Сконструйте його біографію за самостійно обраним форматом, зобразіть його таким, яким ви його побачили як особистість, і розкажіть про його ключові моменти життя. Підготуйте відповіді на запитання:

1. Чому французький прозаїк, літературний критик, лауреат Нобелівської премії з літератури Анатоль Франс назвав Поля Верлена найоригінальнішим, найгіршим, наймістичнішим, найскладнішим та найпростішим французьким поетом сучасності?
2. Як ви вважаєте, чому митець, який має звання «короля поетів», який утвердив у поезії імпресіонізм, якого вважають метром символізму, пізнав визнання надто пізно у своєму житті?
3. Чому французьку поезію XIX ст. неможливо уявити без постаті Поля Верлена та його геніальної лірики?

Імпресіонізм (від фр. *impression* — враження) — мистецька течія у живописі, а також у літературі та музиці, яка виникла в другій половині XIX століття у Франції. Засновники імпресіонізму ставили за ціль зафіксувати сцени сучасного життя та природного світу в їх постійно мінливих умовах, але не в реальних деталях, а через почуття. За задумом імпресіоністів, глядач у живописі, читач у літературі, слухач у музиці мають сприймати не реальність, а почуття автора в момент зустрічі з цією мінливою реальністю.

Лондон, Вестмінстерський палац. Сонце, що сяє крізь туман, Клод Моне (1904)

Стог сіна (захід), Клод Моне, (1890–1891)

Читацький і глядацький форум

17

А Наведіть приклади з власного читацького досвіду, коли в літературних творах, зокрема ліричних, пейзаж є маркером: певної епохи і часу; місця дії; настрою автора. Маркером чого є вірш Поля Верлена «У місячній світлі...»?

17

Б Прочитайте виразно вірш уголос. Який настрій передав Поль Верлен? Які емоції вам удалося відчувати? Як вони перегукуються з емоціями, які виникли після перегляду «Місячної ночі на Дніпрі» Архипа Куїнжі? Зробіть припущення, чому магія пейзажу і в літературних творах зазвичай межує з прихованим сенсом?

Розшифруйте, які художні образи, відтінки емоційного стану ліричного героя підказують на певні авторські ідеї чи приховані символічні значення? Зверніть увагу на деталі, які здаються на перший погляд незначними, але мають глибоке значення й певний підтекст. Ураховуйте контекст і авторський стиль, знання епохи, у яку створений твір, життєві факти й літературні вподобання Поля Верлена.

17

В Прослухайте вірш «В місячній світлі...» у прочитанні однокласників та однокласниць. Зосередьтеся на звуках, які виринають в уяві впродовж прослуховування поезії. Що вони відображають? За допомогою яких художніх засобів вам вдалося їх почути? Як ви вважаєте, чи тиша має свою мелодію? Якщо так, то яку саме? Чому для автора важливо відобразити звукове тло зображуваного пейзажу, його музичність?

17

Г У яких рядках ви помітили кольорові відтінки позначення звуків, їх живописність? Обміняйтеся в парі думками, яка світлова й кольорова гама виникає у вашій уяві? Прочитайте текст в інтерактивному електронному додатку до підручника.

17

Г Як переплітаються зорові й звукові образи у вірші «В місячнім світлі...»? Які деталі вірша ви можете назвати символічними? Розшифруйте світ символів Поля Верлена, проаналізуйте використані автором символи. Зробіть припущення, з якою метою автор зосереджує увагу на виділених деталях? Свою думку обґрунтуйте.

Польове дослідження

18

А Уявіть, що Поль Верлен є вашим сучасником, має доступ до всемережжя. Як ви вважаєте, за якими ознаками його профілю ви б упізнали, що його власником є Поль Верлен? Які події свого життєпису, яку інформацію він імовірно відображав би у своїй стрічці новин? Підготуйте усне повідомлення про це, посилюйте свій текст візуальним підтвердженням сказаного.

18

Б Дізнайтеся з надійних джерел інформації, хто перекладав твори Поля Верлена українською мовою. Прокоментуйте варіанти назви «La lune blanche» Поля Верлена українськими перекладачами.

Переклади творів французького символізму, віршів Верлена зокрема, стали ще й своєрідним засобом самовираження українського красного письменства, адже не тільки творчі пошуки засобів відтворення алітерацій, асонансів, ритмів, внутрішніх рим та фоносемантичних символів, що їх використовував Поль Верлен, але й тематика його поезій, навіть факти особистого життя збіглися або принаймні почасті нагадували відповідні психологічні моменти життя його українських перекладачів. Перекладаючи поезії Поля Верлена, українські письменники могли висловити пережите, прикриваючись маскою французького поета.

(О. Г. Крушинська)

18

В Як ви вважаєте, що необхідно знати та вміти, щоб відтворити засобами рідної мови оригінальність поетичного першотвору? Зверте свої припущення з висловленими в тексті думками.

Читацький і глядацький форум

19

А Прослухайте вірш Поля Верлена «La lune blanche» мовою оригіналу та прочитайте у **Хрестоматії** вірш у перекладі Михайла Зерова та Григорія Кочура. Зіставте переклад Миколи Лукаша, прочитаний раніше, з перекладами Михайла Зерова та Григорія Кочура. Зверніть увагу на ритміку, художні засоби кожного з перекладів. На яких деталях у різних варіантах перекладу вірша ви зосередили увагу? Які нові емоції ви відчули?

19

Б Об'єднайтеся в групи, підготуйте повідомлення про особливості перекладацької діяльності одного з перекладачів вірша «La lune blanche». Створіть у групі відеозапис вірша у власному виконанні та оприлюдніть свої напрацювання перед учасниками інших груп.

Дискусійний майданчик

20

Візьміть участь у дискусії й обговоріть питання, чи можна вважати переклад поезії іншою мовою перефразуванням її.

Читацький і глядацький форум

21

Що вам відомо з інформаційного простору про творчість сучасного українського письменника, перекладача Сергія Жадана? Перегляньте інформацію в інтерактивному електронному додатку. Прокоментуйте вислів С. Жадана «Я хочу, щоб мене читали, а не вивчали».

Сергій Жадан

Практикум

22

А Прочитайте висловлену думку українського письменника Юрія Іздрика. Як ви вважаєте, чому багато творів Сергія Жадана перекладено німецькою, англійською, шведською, італійською, угорською, польською, сербською, хорватською, чеською, литовською, білоруською, вірменськими мовами?

Сергій Жадан — блискучий поет, прозаїк і публіцист, що залишається знаковою постаттю актуальної української літератури впродовж останніх 20 років... Присутність Жадана у Харкові великою мірою вплинула на літературно-мистецьку еволюцію міста. Присутність Жадана в українській літературі збагатила її унікальними й впізнаваними образами, темами, інтонаціями, мовними знахідками. Його письменницька харизма не має відповідників — епігонство Жадана неможливе.

(Ю. Іздрик)

22

Б Сконструйте гуртом біографію С. Жадана, кожен готує розповідь про певний фрагмент життя митця. Підтвердженням можуть бути ключові слова, важливі події, цитати, світлини тощо.

Читацький і глядацький форум

23

Прослухайте / перегляньте вірш «Сніг» («І вже коли ти спиш, починається сніг...») у виконанні автора — Сергія Жадана в інтерактивному електронному додатку. Висловіть перше враження, озвучте викликані поезією емоції та почуття. Чи збігається ваше відчуття ранішніх змін навколо, пов'язаних із появою снігу, зі сприйманням цього явища природи С. Жаданом? Які урбаністичні риси лірики автора ви помітили? Відповідь обґрунтуйте.

Дискусійний майданчик

24

Обговоріть з однокласниками й однокласницями такі питання:

- Який цілісний художній образ виникає у вашій уяві після прочитання / слухання віршу «Сніг»?
- Який мотив вірша, на вашу думку, є провідним?
- Чи можна вірш «Сніг» віднести до пейзажної лірики? Відповідь аргументуйте.

- Які особливості авторського зображення пейзажу ви передусім помітили?
- Побудуйте гіпотезу, чи може один ліричний твір поєднувати ознаки пейзажної та інтимної лірики? Чи відомі вам такі вірші?
- Поміркуйте, за допомогою яких образів С. Жадану вдалося інтегрувати навколишнє засніження зі станом людини в момент народження сильного почуття. Чи знайоме вам це почуття? З яким явищем природи ви його асоціюєте? Які авторські асоціації цього процесу вам удалося відчувати?
- Чи протидіє ліричний герой проти всього, що відбувається в природі й у душі? У яких рядках вірша про це йдеться?

Практикум

25

А Випишіть із поезії «Сніг» метафори та інші художні засоби, які є ключами до розкриття прихованих смислів у вірші. Обговоріть, чи є тексті поезії якісь підказування, натяки, які могли більше сказати б про написане, краще його пояснити, розкрити, потлумачити? Чи ці смисли легко й однозначно потрактувати?

Підтекст у художньому творі — це той смисловий простір для читача, де він через розуміння підказувань, натяків має широкі можливості інтерпретації, тобто з'єднує зовнішнє (наприклад, пейзаж, події, які згадуються у творі) та внутрішнє (відчуття, переживання ліричного героя) — і стає не просто спостерігачем, а учасником вірша.

25

Б Прокоментуйте оригінально-образне використання порівнянь, їх частотність. Визначте, яких нових емоційних відтінків вони додають до авторського замислу з погляду всього поетичного тексту? Свої міркування запишіть.

25

В Прочитайте висловлену в передмові до одного із поетичних видань Сергія Жадана думку українського письменника Андрія Кокотюхи. Перекажіть наведений текст, урахувуючи, що передмова була написана кілька десятиків років тому й уточнюючи певну інформацію. Доповніть текст відомостями про творчість Сергія Жадана в останні десятиліття та про особливості його лірики.

Вірші Сергія Жадана народжуються на гамірних вулицях, брудних привокзальних площах, у поїздах, вони просякнуті їдучим димом з фабричних труб, отруйними викидами автомобілів, запахами розпеченого на сонці асфальту. Сергій Вікторович належить до наймолодшого покоління літераторів, які втомилися від прикрашеної, перебреханої, напарфумленої дійсності і відображають реальність такою, якою вона насправді є.

(Жадан С. Цитатник: (Вірші для коханок і коханців) / авт. післямови О. Різниченко; вступ. слово А. Кокотюхи. Київ : Смолоскип, 1995. 62 с.)

Читацький і глядацький форум

26

А Обговоріть у парах думку, що С. Жадан часто вдається до поєднання неpojднуваних слів, явищ, станів. Наведіть такі приклади з його поезії «Сніг». Проаналізуйте їх глибинний зміст. І чи насправді ці поєднання є неpojднуваними після уважного їх аналізу?

26

Б Перечитайте вголос виразно вірш «Сніг». Проаналізуйте його композиційну побудову.

Практикум

27

А Обговоріть у парі подані нижче питання:

- За допомогою яких художніх образів С. Жадан передає почуття любові, яке з'являється?
- З яким кольором ви асоціюєте сніг? А любов? Яка їхня колористика у вірші? Зробіть припущення, чому саме цю кольорову гаму обрав автор домінують. У чому полягає своєрідність ліричного світогляду С. Жадана з огляду на цю деталь?
- У якому ракурсі видається вам поетичне поєднання автором станів приходу снігу й кохання? Які між снігом і любов'ю можна провести паралелі?
- Яку тональність обрав автор для зображення стану ліричного героя під час падання снігу й народження кохання?

27

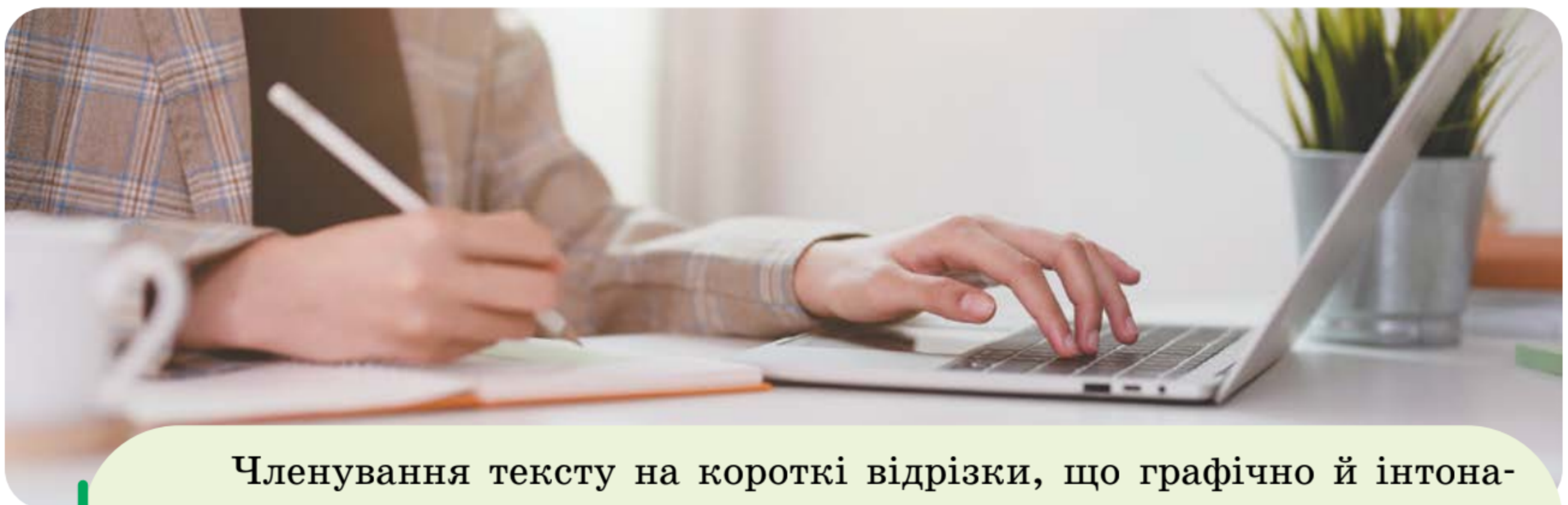
Б Підготуйте запитання, що стосуватимуться фактів життя та творчості Сергія Жадана (зосередьте особливу увагу на розгляді проблематики вірша «Сніг») і розмістіть їх на гранях кубика Блума. Вказівниками можуть бути такі слова: **назвіть..., чому..., поясніть..., запропонуйте..., придумайте..., поділіться..., порівняйте...** та ін. Узгодьте послідовність участі в жеребкуванні з використанням кубика. Попрацюйте з кубиком Блума.

28

А Об'єднайтеся в групи й обговоріть запитання, прописані в інтерактивному електронному додатку до підручника. Занотуйте відповіді та презентуйте своє розуміння іншим групам.

28

Б Ознайомтеся з думкою науковців про функціонування тонічних розмірів у поезії Сергія Жадана. З'ясуйте віршовий розмір твору. Яку схему римування використовує поет у вірші «Сніг»?

Членування тексту на короткі відрізки, що графічно й інтонаційно відокремлені, надає відчуття швидкості й безперешкодності. Саме це й необхідне автору для передачі вектора падіння снігу. У такому разі це відображається й на строфіці: від звичних катренів поет переходить до семивірша:

Над кожним із вікон,
над кожною із осель,
падає над крамницями,
падає над дворами,
засипаючи русла,
огортаючись прапорами,
влітаючи до підвалів,
сягаючи стель.

Лише наприкінці твору, в останніх двох строфах відчутне уповільнення поетичної фрази, що зумовлене зверненням автора до філософських висловлювань з імперативними відтінками: «Радій цій чорній любові у власному тілі. / Незважаючи ні на що. / Всупереч усьому».

(Ю. В. Цівінською)

Творча студія

29

А Прочитайте текст. Прокоментуйте висловлені в ньому думки. Яким вам удалося пізнати Сергія Жадана? Що вас зацікавило в його творчості та які його твори ви плануєте прочитати в майбутньому?

Ви легко зможете вирізнити стиль його прози чи публіцистики, ритм, у якому він читає вірші, настрій його текстів, потенційних прототипів його героїв, декорації майбутніх історій...

Щоби охопити історію самого Жадана, потрібно побачити повні зали людей, які приходять послухати його поезію чи пісні гурту «Собаки в космосі», стати свідком того, як у кінотеатрі під час перегляду «Поводиря» Олеся Саніна глядачі радісно вигукують «О, це ж Жадан!», угледіти його на котрійсь із харківських вулиць або в котрійсь із кав'ярень і попросити разом сфотографуватися (чи взяти автограф, чи порадитися з приводу теми дипломної, чи запитати, над чим тепер працює).

І, звісно, читати його тексти — як одну цілісну книжку, яку він пише все життя, додаючи до неї нові поетичні і прозові розділи.

(Т. Терен)

29

Б Напишіть есе на тему «Як я ставлюся до поезії Сергія Жадана».

Читацький і глядацький форум

Дмитро Лазуткін

30

А Прочитайте в **Хрестоматії** мовчки вірш «Так пахнуть молоді листки» Дмитра Лазуткіна. Яку картину вам удалося уявити? Які запахи відчувати? У які емоції поринула ваша уява? Якими ви побачили «фантастичні кольори»?

30

Б Прочитайте виразно вголос вірш «Так пахнуть молоді листки». Які особливості, притаманні поетичній мові Дмитра Лазуткіна, вас вразили передовсім? Чи вдалося вам дотримуватися інтонації, ритму, необхідних пауз упродовж читання за відсутності потрібних розділових знаків у тексті поезії? Як ви вважаєте, якого ефекту намагався досягнути автор, свідомо використовуючи такий стилістичний прийом?

30

В Ознайомившись із ліричним твором «Так пахнуть молоді листки», зробіть припущення про те, яким є його автор, якими рисами характеру володіє, які життєві цінності сповідує.

Дискусійний майданчик

31

Обговоріть гуртом питання, чому поети можуть порушувати певні традиційні мовно-стилістичні норми та правила? Зі свого читацького досвіду наведіть приклади поетів-новаторів, які відкрили нові горизонти для розуміння поезії.

Наукова лабораторія

32

А Висловіть гіпотезу, чому автор у тексті поезії залишив з-поміж потрібних розділових знаків лише тире. Поясніть правила постановки тире у вірші.

- 32** **Б** Поекспериментуйте з текстом: перефразуйте будь-який фрагмент вірша «Так пахнуть молоді листки», утворивши складне безсполучникове речення, у якому між частинами його є тире.

Читацький і глядацький форум

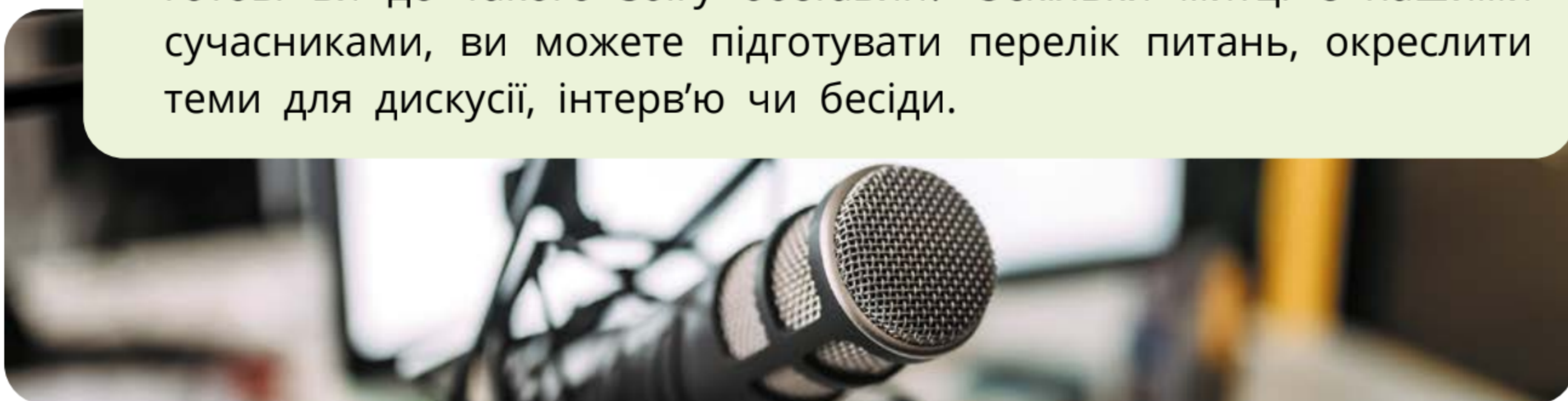
- 33** **А** Перегляньте інформацію в інтерактивному електронному додатку до підручника про Дмитра Лазуткіна. Чи доводилося вам побувати на таких заходах? Який висновок про творчі здобутки Дмитра Лазуткіна ви зробите?
- 33** **Б** Прочитайте допис з фейсбук-сторінки в інтерактивному електронному додатку до підручника.
- 33** **В** Відшукайте більше інформації про життя і творчість митця. Підготуйте повідомлення на тему «Приклад Дмитра Лазуткіна — це втілення сили слова й сили дії».

Полеове дослідження

- 34** Чи висловлені думки в поетичних творах Сергія Жадана, Дмитра Лазуткіна надихнули вас до створення важливого проєкту чи написання власних віршів? Чи хотіли б ви дізнатися їхню думку про події та ситуації, які найбільше схилювали чи привернули вашу увагу? Які теми хотіли б з ними обговорити?

Уявіть, що ви випадково зустрілися з Сергієм Жаданом чи Дмитром Лазуткіним на вулиці, про що ви у них запитали б? Чи готові ви до такого збігу обставин? Оскільки митці є нашими сучасниками, ви можете підготувати перелік питань, окреслити теми для дискусії, інтерв'ю чи бесіди.

Організуйте в класі опитування на цю тему, опрацюйте зібрану інформацію. Знайдіть дієвий спосіб, як можна зв'язатися з митцями в соціальних мережах / блогах / авторських зустрічах і втілити свій проєкт.

Модуль 2.8

rnk.com.ua/111155

ПОНЯТТЯ ТИЖНЯ

Комунікація	Інформація	Мовні засоби	Текст	Літературний твір
Я-висловлювання	Різновиди подкастів. Конфіденційність інформації	Безсполучникове складне речення (узагальнення)	Гіпертекст у літературі та в медіа	Гіпертекстуальність

Наукова лабораторія

1

А Прослухайте в інтерактивному електронному додатку випуск літературного подкасту «Нечитані вірші» від газети «Українська правда», присвячений творчості Миколи Бажана «101. Сергій Жадан читає Ніка Бажана». Під час прослуховування поміркуйте над такими запитаннями:

1. Яка структура подкасту?

- Як починається подкаст?
- Чи є вступ, основна частина, підсумок?
- Які фрагменти відповідають кожній частині?
- Яка мета вступу? Що запропоновано слухачам і слухачкам в основній частині? Чого стосуються висновки?

2. Який стиль подачі контенту?

- Як звучить ведучий: емоційно, спокійно, динамічно?
- Хто читає вірші? Які особливості декламації?

3. Які особливості аналізу поетичного тексту?

- Увага приділена формі, змісту, історичному контексту чи інтертекстуальності? Наведіть приклади.

4. Які особливості монтажу?

- Чи використовується музика? Якщо так — як вона впливає на сприйняття?

1

Б Ознайомтесь із різновидами подкастів, наведеними в таблиці, і схарактеризуйте випуск подкасту «Нечитані вірші» з Сергієм Жаданом за формою, за типом контенту, за метою.

РІЗНОВИДИ ПОДКАСТІВ

Критерій	Різнovid	Особливості
За формою подання	Солоподкаст (монолог)	Один ведучий / ведуча. Ведучий / ведуча ділиться власними думками, читає твори, пояснює, аналізує.
	Інтерв'ю	Ведучий / ведуча + запрошений гість або гостя. Ведучий / ведуча створюють умови, щоб слухачі / слухачки почули думку іншої людини.
	Розмовний формат (бесіда)	2-3 ведучих у діалозі. Обговорення теми у формі дружньої розмови.
За типом контенту	Документальний	Поєднання голосів, історій, коментарів, музики. Завдання: дослідити факт, подію, історію.
	Художній	З елементами театру. Завдання: створити атмосферу, емоційне переживання.
За метою	Освітній	Навчити, пояснити, дати поради.
	Оглядовий	Показати різні точки зору, порівняти кілька творів, авторів, тем.

Подкаст — це жанр медіа, усередині цього жанру є різновиди, які різняться за формою, типом контенту, метою. Подкасти бувають різними, але всіх їх об'єднує:

- живе мовлення;
- структура (вступ — основна частина — висновки);
- звернення до слухача.

1

Б Ознайомтесь із випуском «#44. Вірші війни. Калитко, Поваляєва, Дронь, Шувалова» подкасту «Книгосховище» від «Суспільне Культура» і схарактеризуйте цей випуск за формою, за типом контенту, за метою.

Практикум

2

А Прочитайте уривки з рецензій на різні літературні подкасти. Визначте, які сильні сторони та які слабкі сторони подкасту підкреслює автор коментаря.

1. «Подкаст “Нечитані вірші” вражає тим, як поєднується емоційне читання поезії та пояснення контексту. Автор зумів передати атмосферу твору: слухач краще відчуває ритм та інтонацію, ніж під час звичайного читання з книжки».

2. «У подкасті “Культ: подкаст про культуру” надто багато фактів і прикладів у межах одного епізоду. Було складно зрозуміти головну ідею — змістові лінії нашаровувалися одна на одну».

3. «Подкаст “Палає, бо читає” подобається щирістю та невимушеністю ведучої. Слухачеві здається, що він бере участь у розмові з другом; іноді особисті відступи від основної теми затягують випуск і зменшують увагу до книжкової новинки».

2

Б Перечитайте уривки з відгуків про літературні подкасти та знайдіть у кожному з них складне безсполучникове речення. Визначте смислові відношення між частинами й поясніть вибір розділових знаків.

2

В Повправляйтеся в редагуванні безсполучникових складних речень, виборі розділових знаків і перевірці орфограм, використовуючи вправи Мовного практикуму в інтерактивному електронному додатку до підручника.

Творча студія

Підготовчий етап проєкту

3

Візьміть участь у проєкті, метою якого є створення подкасту в циклі «Поетичні діалоги: слухаємо, аналізуємо, говоримо».

СТРУКТУРА ПОДКАСТУ В ЦИКЛІ

«Поетичні діалоги: слухаємо, аналізуємо, говоримо»

Порада подкастера:
«Щоб бути успішним ведучим подкасту, зосередьтеся на якості контенту, регулярності випусків, щирості спілкування, якісному звуці й уважному редагуванні»

Регулярність і структура:

- **Плануйте випуски.** Створіть чіткий графік випусків і дотримуйтеся його, щоб слухачі знали, коли очікувати нових епізодів.
- **Готуйте сценарії.** Пропишіть структуру та основні тези, щоб ваші думки були організовані.
- **Будьте щирими.** Спілкуйтеся з аудиторією природно, ніби ведете бесіду з друзями.

Аудиторія:

- **Спілкуйтеся з аудиторією.** Повідомте слухачам точну дату виходу наступного випуску, щоб підтримувати залученість.

Якість звуку та монтаж:

- **Зверніть увагу на звук.** Намагайтеся записати подкаст у тихому місці.
- **Учіться монтувати.** Редагуйте записи, щоб вирізати невдалі дублі та покращити загальний звук, що є ознакою якісного подкасту.
- **Збалансуйте гучність.** Використовуйте нормалізацію для вирівнювання рівня гучності запису, щоб слухачам було зручно його сприймати.

4

Об'єднайтеся в групу для виконання проєкту й ознайомтеся з дорожньою картою створення подкасту.

КРОК 1. Вибір теми, творів та їхній аналіз

- Оберіть тему подкасту та відповідні твори (див. вправу 7).
- Проаналізуйте твори, дотримуючись теми, та з'ясуйте, які можливі інтерпретації (див. вправу 8).

КРОК 2. Сценарій

- Запишіть основні репліки для кожної частини: вступ → основна частина → підсумок (див. вправи 9, 10).
- Спираючись на здійснений аналіз творів запишіть для кожної частини відповідь на запитання: «Що ми хочемо сказати слухачам та слухачкам?».

КРОК 3. Розподіл ролей у команді подкасту

Роль	Основні завдання	Хто може виконати
Автор /-ка (сценарист /-ка)	Обирає тему та твори, робить аналіз, пише сценарій	Спільна робота всіх учасників групи
Ведучий /-а (модератор /-ка)	Починає розмову, озвучує тему, ставить запитання, стежить за темпом і настроєм	Той / та, хто уміє говорити впевнено й виразно
Спікери /-ки	Обговорюють твір, діляться думками, читають твори, висловлюють інтерпретації	2–3 учні й учениці, які люблять висловлюватися, мають ідеї
Редактор /-ка	Перевіряє, чи все враховано у сценарії, допомагає уникнути повторів, пропонує, де вставити цитати тощо	Той / та, хто добре структурує текст, уважно працює з деталями
Звуко-режисер /-ка	Організовує запис, монтує: прибирає шум, додає музику, контролює якість звучання; робить тизер	Той / та, кому цікаві технології, хто любить експериментувати з програмами
Дизайнер /-ка	Створює обкладинку, робить афішу чи пост для реклами	Той / та, хто має художній смак, хто вміє працювати з візуальним контентом
PR-менеджер /-ка	Просуває подкаст, працює з соцмережами	Той / та, кого цікавить масмедіа

КРОК 4. Аудіозапис

- Зробіть аудіозапис подкасту в тихому місці.
- Здійсніть монтаж аудіозапису.
- Змонтуйте тизер.

КРОК 5. Презентація та поширення

- Зробіть обкладинку для YouTube, афішу чи пост для реклами.
- Поділіться посиланням на тизер, розмістіть афішу в класному чаті, на шкільному сайті, серед друзів.

5

Перегляньте етапи проєкту та почніть створювати **«Щоденник проєкту»** (див. опис етапів проєкту та рубрик щоденника в модулі 1.7), у якому поступово фіксуйте всі рішення, події, пов'язані з проєктом.

Етап реалізації проєкту

6

А Пригадайте, що ви знаєте про інтертекстуальність, і дізнайтеся, яке відношення має до цього поняття інше літературознавче поняття — гіпертекстуальність. Прочитайте роздуми літературознавиці про те, як у літературному процесі новий текст може переосмислювати попередній. Поміркуйте, чи можете ви з власного читацького досвіду назвати тексти, один з яких є гіпертекстом для іншого, тобто для гіпотексту.

Порада літературознавиці:
«Готуючи текст, перевіряйте, чи добре ви розумієте значення вжитого терміну. Плутання термінів може викликати сумнів у вашій компетентності»

Інтертекстуальність — це широке поняття: будь-який зв'язок між текстами (цитати, алюзії, ремінісценції, стилістичні перегуки, навіть випадкові подібності). Тобто це «мережа текстів», де кожен новий твір співвідноситься з попередніми, свідомо чи несвідомо. Можна сказати, що інтертекстуальність — це загальна взаємопов'язаність текстів у культурному просторі. Гіпертекстуальність — це різновид інтертекстуальності, коли новий твір прямо або опосередковано «перепишує» попередній.

Це не завжди свідоме відштовхування від попередника: іноді письменник цілеспрямовано полемізує, а іноді несвідомо відтворює мотиви, що вже існують у культурі. Водночас відносини між гіпотекстом (попереднім твором) і гіпертекстом (новим) можуть бути різними:

- **іронія** — коли новий твір грайливо висміює або трансформує образи попереднього;
- **наслідування** — коли автор бере стиль, жанр чи інтонацію попередника й відтворює їх у новій формі;
- **продовження** — коли новий твір розгортає незавершені смисли або доводить далі тему, розпочату в гіпотексті;
- інше.

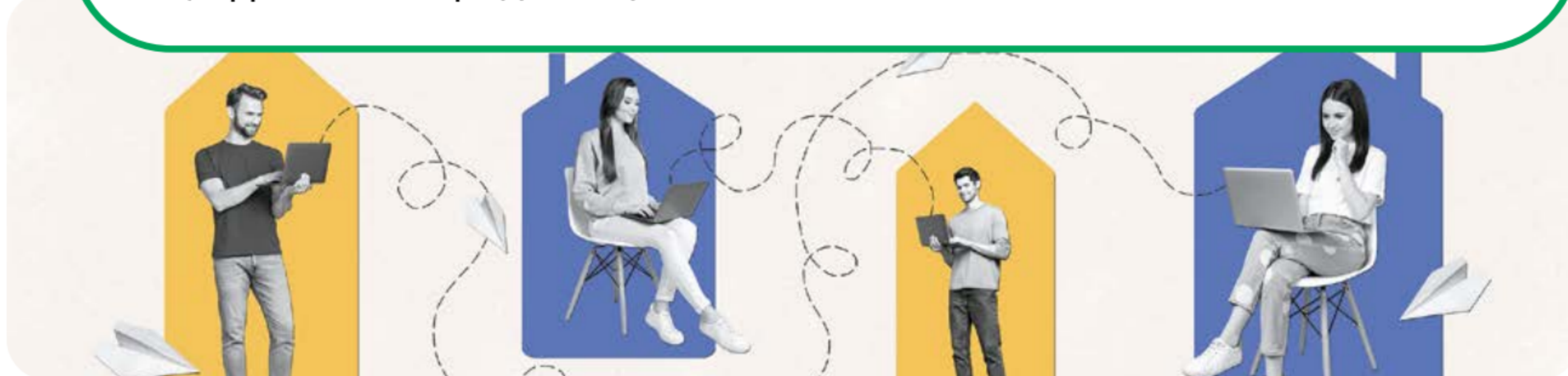

6

Б Пригадайте, що ви знаєте про гіпертекст у цифровому середовищі, і поміркуйте, чому в літературознавстві використовують такий саме термін з іншим значенням. Візуалізуйте поняття гіпертексту в літературознавстві і в медіасфері.

У літературознавстві гіпертекст — це новий текст, який вступає в культурний діалог з іншим текстом, створеним раніше, а в медіа гіпертекст — це технічна й структурна організація тексту, що відкриває нові можливості взаємодії з інформацією. І в літературі, і в медіа гіпертекст створює мережу смислів: у першому прикладі між текстами різних авторів і епох, у другому — між матеріалами цифрового середовища.

7

Ознайомтеся в таблиці з темами і творами чотирьох випусків подкасту «Поетичні діалоги: слухаємо, аналізуємо, говоримо» та творами для аналізу. Виберіть за бажанням або шляхом жеребкування тему для свого випуску подкасту.

ТЕМИ ВИПУСКІВ ПОДКАСТУ

«Поетичні діалоги: слухаємо, аналізуємо, говоримо»

Тема подкасту	Гіпотекст	Гіпертекст
# 1 Поезія як музика душі: таємниці переживань у віршах Верлена та Іздрика	П. Верлен «В місячнім світлі...»	Ю. Іздрик «Молитва»
# 2 Листи й прощання: чим відрізняється мова переживань у Гейне та Лесі Українки	Г. Гейне «Коли розлучаються двоє...»	Леся Українка «Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами...»
# 3 Слова як зброя: як Ділан і Якимчук викривають насильство й абсурд війни	Б. Ділан «Господарі війни»	Л. Якимчук «Розкладання»
# 4 Свобода та відповідальність у поезії: від Сковороди до Жадана»	Г. Сковорода «De libertate»	С. Жадан «Бути соняшком на полях Донбасу»

- 8** Здійсніть аналіз поетичних творів, за критеріями, зазначеними в інтерактивному електронному додатку до підручника, урахувавши гіпертекстуальність.
- 9** Почніть створювати сценарій (див. крок 2 Дорожньої карти у вправі 4). Ознайомтеся в із пропонованими репліками ведучого / ведучої для кожної з частин сценарію та выпишіть ті, які вам знадобляться в подкасті.

ПРОПОНОВАНІ РЕПЛІКИ ВЕДУЧОГО / ВЕДУЧОЇ

Вступ

- «Вітаємо вас у нашому подкасті...»
- «Сьогодні ми поговоримо про...»
- «Наша тема така: ...»
- «У студії сьогодні... (імена учасників)»

Підсумок

- «Ну ж бо підсумуємо...»
- «Отже, головна ідея, яку ми хотіли донести, така: ...»
- «А якої думки ви, слухачі? Напишіть у коментарях...»
- «Дякуємо, що були з нами. До нових зустрічей!»

Основна частина

- «Ну ж бо згадаємо рядки поета...»
- «Як ви розумієте ці слова?»
- «Що найбільше вас вразило в цьому творі?»
- «Які асоціації виникають, коли ви читаєте ці рядки?»
- «Чи можна пов'язати цей твір із сучасністю / власним досвідом?»
- «Цікава думка, а як вважають інші?»
- «Можна навести приклад?»
- «Нумо порівняємо це з іншим твором...»
- «Тобто ви хочете сказати, що...?» (уточнення)

10

В інтерактивному електронному додатку до підручника ознайомтеся з орієнтирами для побудови реплік спікерами під час обговорення творів і поправляйтеся зі спікерами у висловлюванні думок з опорою на ці орієнтири.

11

Перегляньте завдання, сформульовані в Дорожній карті у вправі 4. Визначте, які завдання слід ще виконати, щоб завершити створення свого випуску подкасту. Виконайте ці завдання.

12

Обговоріть у групі питання конфіденційності інформації, авторського права, етики висловлювань та безпеки в інтернеті, даючи відповіді на такі питання:

1. Особисті дані

- Чи можна в подкасті називати імена, прізвища, контакти інших людей без їхньої згоди? Чому?
- Як безпечно посилатися на однокласників / однокласниць чи знайомих?

2. Особистий досвід

- Чим зі свого досвіду можна поділитися публічно?
- Що зі свого досвіду краще залишити приватним?

3. Авторське право

- Якщо використовується музика, фрагменти поезії чи фрагмент іншого подкасту, чи можна їх включати без посилання на автора / авторку?

4. Етика висловлювань

- Як уникати звинувачень, образ, приниження в публічному продукті?
- Чому важливо формулювати власну думку як Я-висловлення?

5. Безпека в інтернеті

- Що відбувається з подкастом після його публікації?
- Чому важливо перевіряти, яку інформацію ми залишаємо «на все життя» в мережі.

Я-висловлювання — це спосіб говорити про свої почуття, думки й потреби від першої особи («я»), пояснюючи, що ти відчуваєш і чого потребуєш.

СХЕМА «Я-ВИСЛОВЛЮВАННЯ» ПІД ЧАС ОБГОВОРЕННЯ ТВОРУ

1. **Я відчуваю...** (емоція, яку викликав твір або його епізод): «Я відчуваю захоплення...», «Мені сумно...», «Я відчуваю тривогу...»
2. **Коли читаю / бачу...** (конкретний образ, рядок, епізод): «... коли автор описує самотність кедра», «...коли звучить мотив війни»
3. **Тому що...** (пояснення, чому саме цей фрагмент важливий для тебе): «...бо це нагадує мені власні переживання», «...бо це схоже на ситуації в сучасному житті»
4. **Я хочу поділитися / мені цікаво...** (що б ти хотів / -ла дізнатися, обговорити, зрозуміти разом із класом): «...як інші розуміють цей символ», «...чи є подібні мотиви в інших поетів».

Конфіденційність інформації — це правило, за яким певні відомості зберігаються в таємниці й не передаються іншим людям без дозволу того, кому вони належать.

Заключний етап

13

Якщо ви виконали вправи 4–12, то готові презентувати свій випуск подкасту «Поетичні діалоги: слухаємо, аналізуємо, говоримо» однокласникам та однокласницям або ширшій аудиторії слухачів і слухачок. Для впевненості скористайтеся чеклістом. За потреби доопрацюйте проєкт, якщо за певним критерієм він є ще не завершеним.

Критерій	Так / Ні / Частково
Тема подкасту чітко сформульована	
Є зрозуміла мета (що хочемо донести слухачам та слухачкам)	
Є вступ	
Основна частина містить аналіз дібраної поезії, спрямований на розкриття теми	
Учасники / учасниці обговорення не повторюють думки одне одного, а доповнюють їх або піддають сумніву	
Усі висловлювання під час обговорення є аргументованими, є цитати з тексту	
Є завершення (підсумок, висновок, питання слухачам і слухачкам)	
Учасники / учасниці висловлюються зрозуміло, без зайвих повторів чи «слів-паразитів»	
Запис звучить чітко: без шумів, музика/ефекти не заважають	
Є обкладинка подкасту, яка відповідає темі	
Є тизер або рекламна листівка	

14

Обговоріть, у який спосіб ви презентуватимете свій проєкт. Оберіть певний варіант із-поміж наведених нижче або вигадайте власне рішення. Оприлюдніть свій проєкт.

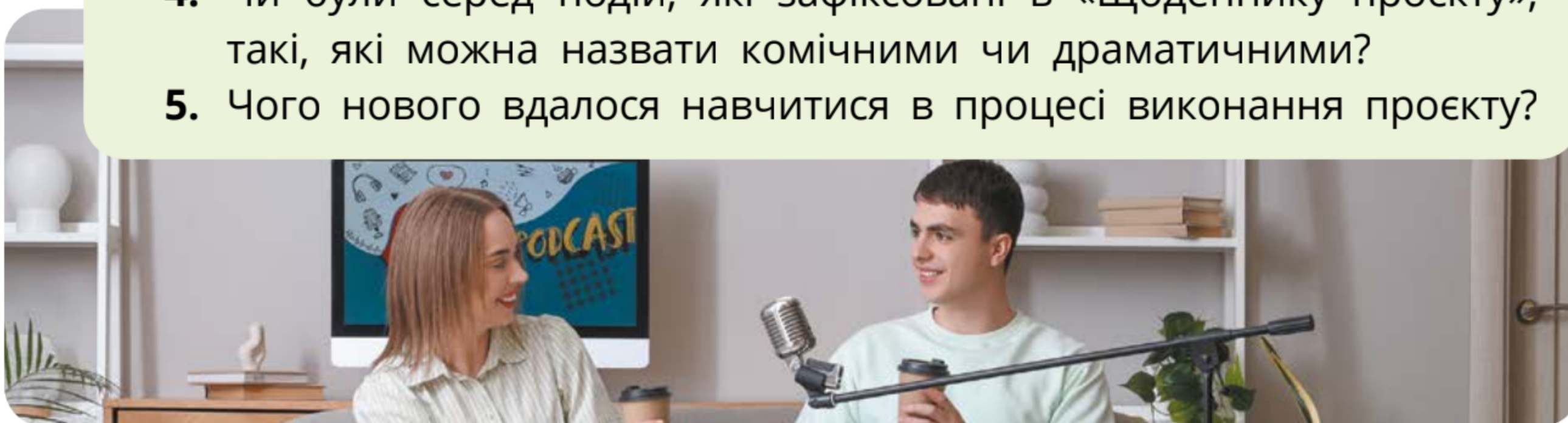
1. Розмістити подкаст на YouTube у форматі «аудіо з графічною заставкою (зображенням)», прорекламувати в різний спосіб (зокрема поширюючи трейлер) появу серії літературних подкастів.
2. Розмістити подкаст на шкільному сайті разом з подкастами, створеними іншими однокласниками та однокласницями, запросити учнів та учениць інших класів послухати серію подкастів з літератури й проголосувати за найцікавіший випуск.
3. Розмістити подкаст на класній онлайн-довшці разом із подкастами, створеними іншими однокласниками та однокласницями, послухати подкасти інших груп і проголосувати за найцікавіший випуск.

Післяпроектний етап (рефлексія)

15

Обговоріть у групі, що вам удалося в процесі роботи над проектом, а над чим варто попрацювати наступного разу.

1. Завдяки чому вдалося досягти результату?
2. Що було найскладнішим?
3. Що сподобалось у спільній роботі, а що не сподобалось?
4. Чи були серед подій, які зафіксовані в «Щоденнику проекту», такі, які можна назвати комічними чи драматичними?
5. Чого нового вдалося навчитися в процесі виконання проекту?

Практикум

16

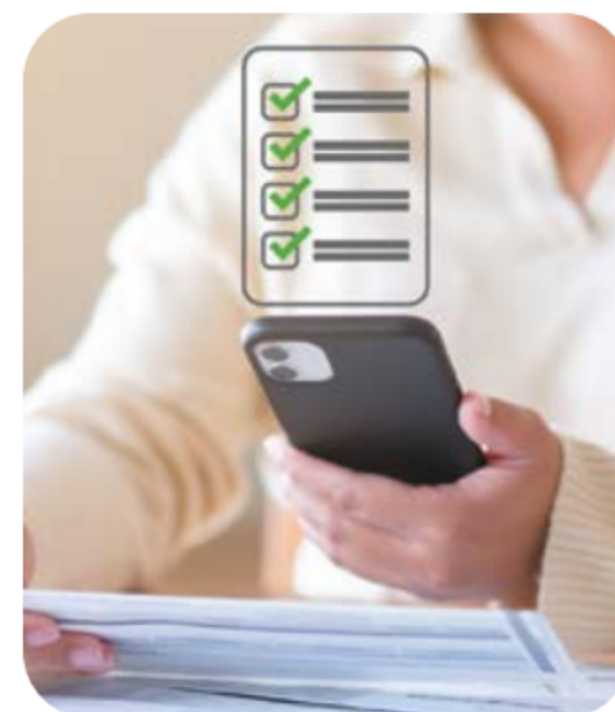
Визначтеся шляхом жеребкування подкаст якої групи ви аналізуватимете. Проаналізуйте подкаст за такими критеріями:

Критерій	Так / Ні / Частково
Створений контент подкасту відповідає темі	
Подкаст чітко структурований (вступ, читання віршів, аналізування і обговорення, фіналізування)	
Ролі розподілені вдало (різні голоси, динамічний діалог, виразне читання віршів)	
Музичний супровід посилює сприйняття поезії	
Авторам і авторкам удалося продемонструвати аналіз та власну думку, а не лише переказ	
Запропонований інтертекстуальний аналіз зацікавлює і викликає бажання слухати можливі інтерпретації від учасників і учасниць подкасту	
Висловлені під час обговорення інтерпретації розширюють уявлення про тему подкасту, породжують власні думки з приводу прослуханої поезії	

Розділ 2

Надайте авторам і авторкам подкасту зворотний зв'язок в усній або письмовій формі, додавши що сподобалося найбільше, що можна поліпшити (1–2 поради), обговорення яких творів хотілося б послухати в межах наступного випуску цього подкасту.

Творча студія

17

Поміркуйте, у кого з однокласників або однокласниць ви хочете взяти інтерв'ю про участь у проєкті. Подумайте і запишіть 7 запитань. Перевірте, чи враховують ці запитання таке:

- чому вибрали певну тему для подкаста;
- яку участь брав той або та, у кого беруть інтерв'ю, у створенні подкасту;
- які спіткали труднощі в спільній роботі;
- як співавтори та співавторки допомагали одне одному.

Заздалегідь ознайомте того, у кого братимете інтерв'ю, із запитаннями і домовтеся про час інтерв'ю. Зробіть відео або аудіозапис інтерв'ю. Розмістіть інтерв'ю на онлайнній дошці для спільного прослуховування або перегляду.

Індивідуальне читання

18

А Підсумуйте результати обговорення в класному читацькому чаті або на засіданнях читацького клубу про книжки, прочитані протягом поточного місяця.

18

Б За бажанням прослухайте подкасти про поезію в інтерактивному електронному додатку до підручника.

18

В Перечитайте анотації до книжок в списку, поданому в інтерактивному електронному додатку до Модуля 1.1. Оберіть книжку для читання в наступному місяці, ураховуючи власні інтереси та відгуки однокласників та однокласниць. Читаючи цей твір, з'ясуйте, як проявляється інтертекстуальність. Відобразіть отриману інформацію у своєму читацькому журналі, у повідомленнях у класному читацькому чаті або на засіданнях читацького клубу.

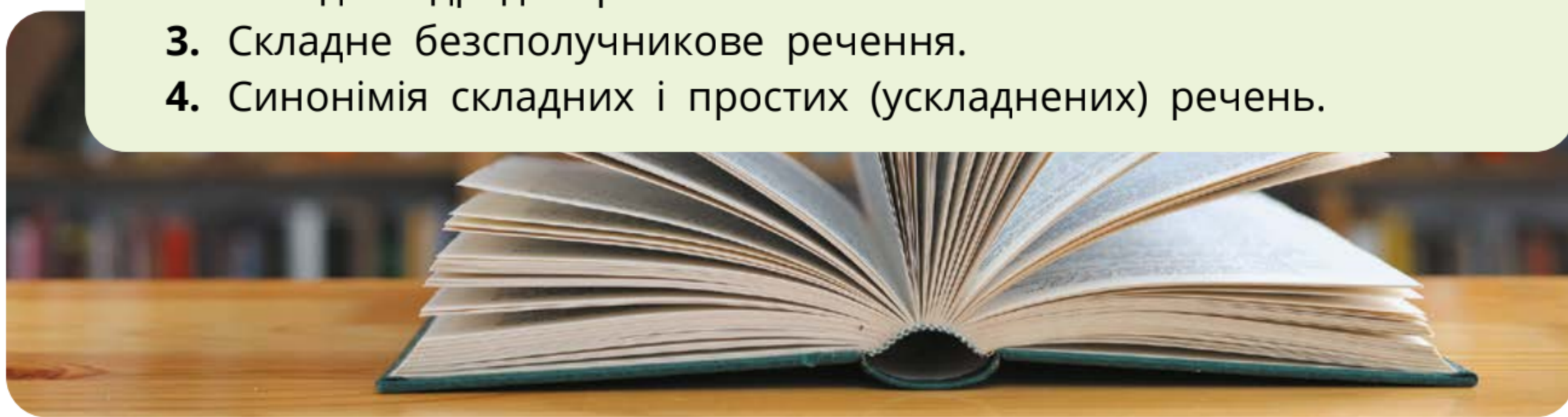

Практикум

19

Утворіть 4 групи та шляхом жеребкування визначтеся з темою для спільної роботи для підсумовування знань, вивчених про складне речення. Поміркуйте, які питання вам слід обговорити в групі щодо обраної теми й напишіть план обговорення. На основі обговорення створіть на великому аркуші карту понять за відповідною темою, на якій зазначте, що вам відомо. Оприлюдніть свою роботу іншим групам та візьміть участь в обговоренні робіт інших груп.

1. Складносурядне речення.
2. Складнопідрядне речення.
3. Складне безсполучникове речення.
4. Синонімія складних і простих (ускладнених) речень.

МІРИЛО ПОСТУПУ

20

Роздрукуйте таблицю очікуваних результатів до Розділу 2 за групами умінь «Усна взаємодія», «Робота з текстом», «Письмова взаємодія», «Дослідження мовлення», розміщену в інтерактивному електронному додатку до підручника. Оцініть кожний результат за критеріями «Упевнено роблю» або «Навчаюся». Розмістіть таблиці з самооцінюванням у власному портфоліо, порівняйте результати з тими, що були в таблиці до Розділу 1. Поміркуйте над тим, що змінилося. Які результати покращені? Які з'явилися нові результати, про які раніше не йшлося?

УКРАЇНСЬКА МОВА, УКРАЇНСЬКА ТА ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРИ. Частина 1

Підручник інтегрованого курсу для 9 класу
закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах)

Особливості підручника:

- забезпечує вивчення мовних тем на основі роботи з художніми текстами з української та зарубіжної літератур
- містить вправи для залучення учнів до творчої діяльності в групах / парах чи самостійно
- формує наскрізні вміння: навички читання з розумінням, висловлення власної думки в усній та письмовій формах, критичне й системне мислення

Інтерактивний електронний додаток містить:

- відео- та аудіоматеріали для роботи з текстами різних стилів
- інтерактивні завдання до кожного модуля
- завдання до текстів різних стилів і жанрів для закріплення знань із теорії літератури
- мовний практикум
- мовознавчо-літературознавчий **Довідник**
- публіцистично-художню **Хрестоматію**
- презентації до кожного модуля

